SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach

International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context

Vydáva Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave

Issued by Faculty of Law Trnava University in Trnava

Vychádza štvrťročne 2017, ročník V.

Issued Quarterly 2017, Volume V.

ISSN 1339-5467

FACULTAS IURIDICA 1667 1998 UNIVERSITAS TYRNAVIENSIS

2017

1

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach	International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context
Vydáva: Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika	Issued by: Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic
Vychádza štvrťročne	Issued Quarterly
2017, ročník V.	2017, Volume V.
URL časopisu: http://sei.iuridica.truni.sk	Journal's URL: http://sei.iuridica.truni.sk
Poštová adresa redakcie: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovenská republika	Editorial Office Postal Address: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovak Republic
E-mailová adresa redakcie: sei.journal@gmail.com	Editorial Office E-mail Address: sei.journal@gmail.com
Hlavný redaktor: Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.	Editor in Chief: Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.
Výkonný redaktor: Ing. Jana Koprlová, PhD.	Executive Editor: Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika	© Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic

ISSN 1339-5467

Redakčná rada

Hlavný redaktor

Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.
- Trnavská univerzita v Trnave

Výkonný redaktor

Ing. Jana Koprlová, PhD.
- Trnavská univerzita v Trnave

Predseda redakčnej rady

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.
- Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční členovia redakčnej rady

Doc. Dr. Christian Alunaru
- Universitatea de Vest "Vasile Goldiş" din Arad, Rumunsko

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA
- London School of Economics and Political Science, Veľká Británia

Prof. Daniel Barnhizer
- Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohlávek, dr. h.c.
- VŠB TU Ostrava, Česká republika
- WSM Warszawa, Poľsko

Prof. Dr. Pavel Boyko
- Kubanskij gosudarstvennyj universitet, Ruská federácia

Prof. dr hab. Józef Ciągwa
- Uniwersytet Śląski w Katowicach, Poľsko

Prof. Elizabeth Clark
- Brigham Young University, Spojené štáty americké

Prof. Dr. Maximilian Fuchs
- Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Nemecko

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova
- Pontifícia Universidade Católica do Rio de Janeiro, Brazília

Professeur titulaire Louis-Léon Christians
- Université catholique de Louvain, Belgicko

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović
- Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.
- Pyatigorskij gosudarstvennyj lingvisticheskij universitet, Ruská federácia

Doc. Dr. Sc. Aleksandra Maganić
- Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Assist. Prof. Nikos Maghioros
- Aristotelio Panepistimio Thessalonikis, Grécko

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.
- Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Tsuyoshi Nakano
- Sōka University, Japonsko

Prof. Dr. Dušan Nikolić
- Univerzitet u Novom Sadu, Srbsko

Prof. Alberto Patiño Reyes
- Universidad Iberoamericana, Mexiko

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad
- Universitat de Barcelona, Španielsko

Prof. Dr. Meliha Povlakić
- Univerziteta u Sarajevu, Bosna a Hercegovina

Prof. Michele Rosboch
- Università degli Studi di Torino, Taliansko

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.
- Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“, Bulharsko

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Maďarsko

Prof. Charles Szymanski
- Vytauto Didžiojo universitetas, Litva
- Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.
- Univerzita Karlova v Praze, Česká republika

Emmanuel Tawil, MC
- Université Panthéon-Assas, Francúzsko

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss
- Goethe-Universität Frankfurt am Main, Nemecko

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welser
- Universität Wien, Rakúsko

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.
- Univerza v Ljubljani, Slovinsko

Domáci členovia redakčnej rady

Dr. h. c. prof. JUDr. Peter Blaho, CSc.
- Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.
- Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.
- Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.
- Trnavská univerzita v Trnave

Dr. h. c. prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.
- Trnavská univerzita v Trnave

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.
- Ekonomická univerzita v Bratislave

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.
- Trnavská univerzita v Trnave

Prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.
- Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.
- Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční redaktori

Dr. Preeti D. Das
- Jawaharlal Nehru University, India

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.
- Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.
- Velikoturnovski universitet „Sv. Sv. Kiril i Metodii“, Bulharsko

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.
- Tavricheskaya akademia Krymskogo federalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo, Krymská republika

Jazykoví garanti

Ing. Jana Koprlová, PhD.
- slovenčina
- čeština
- angličtina
- nemčina

PhDr. Jozef Matúš
- francúzština
- ruština

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD.
- španielčina

Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, Ph.D.
- poľština

JUDr. Ľubica Masárová, PhD.
- srbčina

Lea Prijon, Ph.D., Assist. Prof.
- slovinčina

Doc. Mgr. Martin Slobodník, PhD.
- čínština

Yuko Kambara-Yamane, M.A., Ph.D.
- japončina

Mgr. Shapoor Sahidi
- perzština – daríjčina

Editorial Board

Editor in Chief

Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Executive Editor

Ing. Jana Koprlová, PhD.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Chairman of the Editorial Board

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Christian Alunaru
- "Vasile Goldiş" Western University of Arad, Romania

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA
- London School of Economics and Political Science, United Kingdom

Prof. Daniel Barnhizer
- Michigan State University College of Law, United States of America

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohlávek, dr. h.c.
- VŠB TU Ostrava, Czech Republic
- WSM Warszawa, Poland

Prof. Dr. Pavel Boyko
- Kuban State University, Russian Federation

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova
- Pontifical Catholic University of Rio de Janeiro, Brasil

Professeur titulaire Louis-Léon Christians
- Catholic University of Louvain, Belgium

Prof. dr hab. Józef Ciągwa
- University of Silesia in Katowice, Poland

Prof. Elizabeth Clark
- Brigham Young University, United States of America

Prof. Dr. Maximilian Fuchs
- Catholic University of Eichstätt-Ingolstadt, Germany

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović
- University of Zagreb, Croatia

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.
- Pyatigorsk State Linguistic University, Russian Federation

Assoc. Prof. Dr. Sc. Aleksandra Maganić
- University of Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Nikos Maghioros
- Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Assoc. Prof. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.
- Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Tsuyoshi Nakano
- Soka University, Japan

Prof. Dr. Dušan Nikolić
- University of Novi Sad, Serbia

Prof. Alberto Patiño Reyes
- Ibero-American University, Mexico

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad
- University of Barcelona, Spain

Prof. Dr. Meliha Povlakić
- University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Prof. Michele Rosboch
- University of Turin, Italy

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.
- Pázmány Péter Catholic University, Hungary

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.
- South-West University "Neofit Rilski", Bulgaria

Prof. Charles Szymanski
- Vytautas Magnus University, Lithuania
- Michigan State University College of Law, United States of America

Assoc. Prof. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.
- Charles University in Prague, Czech Republic

Emmanuel Tawil, MC
- Panthéon-Assas University, France

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss
- Goethe University Frankfurt am Main, Germany

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welser
- University of Vienna, Austria

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.
- University of Ljubljana, Slovenia

Internal Members of the Editorial Board

Dr. h. c. Prof. JUDr. Peter Blaho, CSc.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Dr. h. c. Prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.
- University of Economics in Bratislava, Slovakia

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. Assoc. Prof. JUDr. Marek Šmid, PhD.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.
- Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Editors

Dr. Preeti D. Das
- Jawaharlal Nehru University, India

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.
- Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.
- St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.
- Taurida Academy of Crimean Federal University named after V. I. Vernadsky, Republic of Crimea

Language Supervisors

Ing. Jana Koprlová, PhD.
- Slovak language
- Czech language
- English language
- German language

PhDr. Jozef Matúš
- French language
- Russian language

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD.
- Spanish language

Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, Ph.D.
- Polish language

JUDr. Ľubica Masárová, PhD.
- Serbian language

Lea Prijon, Ph.D., Assist. Prof.
- Slovenian language

Doc. Mgr. Martin Slobodník, PhD.
- Chinese language

Yuko Kambara-Yamane, M.A., Ph.D.
- Japanese language

Mgr. Shapoor Sahidi
- Persian language Dari

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 9-10
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Obsah

Jana Koprlová
Editoriál k jarnej edícii
SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2017 13

ŠTÚDIE

Игорь Иванович Бабин
Добросовестность налогоплательщика как фактор безопасности государства: реалии налогового законодательства и судебной практики Украины 23

Monika Jurčová
Unfair Commercial Practices and Unfair Contract Terms in the Slovak Republic and Their Reflection in the Slovak Case Law 38

Eva Šimečková
Právní úprava mobbingu ve veřejné správě ve Španělsku 64

Martina Kantorová
K problematike trestného činu neodvedenia dane a poistného 80

Kristián Blaškovič
Postavenie žien v medzinárodnom práve – rodová rovnosť v mierových misiách Organizácie Spojených národov 97

Jozef Zámožík
Zmier v rozhodcovskom konaní 120

Jana Koprlová
Comparison of Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic between the Years 2014 and 2017 142

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 9-10
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

ESEJE

Miroslava Szarková
Ekonomická a finančná gramotnosť ako súčasť manažérskych zručností absolventov vysokých škôl 190

Silvia Treľová
Manažérsko-právne aspekty vzdelávania a rozvoja zamestnancov ako ľudských zdrojov podniku 200

Informácie pre autorov 209

Etický kódex 221

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 11-12
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Contents

Jana Koprlová
Editorial for Spring Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2017 18

STUDIES

Igor Ivanovich Babin
The Honesty of Taxpayer as Factor of the State Security: Realities of Tax Legislation and Judicial Practice of Ukraine 23

Monika Jurčová
Unfair Commercial Practices and Unfair Contract Terms in the Slovak Republic and Their Reflection in the Slovak Case Law 38

Eva Šimečková
Anti-mobbing Legislation in Public Administration in Spain 64

Martina Kantorová
On the Issues of Criminal Offence of Tax and Insurance Evasion 80

Kristián Blaškovič
Status of Women in International Law – Gender Equality in the United Nations Peacekeeping 97

Jozef Zámožík
Settlement in Arbitration 120

Jana Koprlová
Comparison of Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic between the Years 2014 and 2017 142

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 11-12
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

ESSAYS

Miroslava Szarková
Economic and Financial Literacy as Part of Managerial Skills of Graduates 190

Silvia Treľová
Managerial and Legal Aspects of Training and Development of Employees as Human Resources of Company 200

Information for Authors 215

Code of Ethics 225

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 13-17
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Editoriál k jarnej edícii SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2017

Ctení čitatelia, vážení priatelia,

dovoľte, aby som Vám predstavila prvé číslo piateho ročníka SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, medzinárodného internetového vedeckého časopisu zameraného na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach.

Časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA vychádza pod záštitou Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, zastúpeného predovšetkým odvetviami dejiny práva, teória práva, rímske právo, cirkevné právo, ústavné právo, ľudské práva a základné slobody, medzinárodné právo, európske právo, občianske právo, hospodárske právo a obchodné právo, pracovné právo, právo sociálneho zabezpečenia, správne právo, právo životného prostredia, finančné právo, právo duševného vlastníctva, trestné právo a kriminológia, prelínajúce sa s ťažiskovými oblasťami spoločensko-vedných disciplín v najširšom zmysle, ku ktorým patria najmä medzinárodné vzťahy, verejná politika, verejná správa, psychológia, sociológia, demografia, manažment a marketing, medzinárodné ekonomické vzťahy, svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Časopis vychádza v elektronickej on-line podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch 31. marec, 30. jún, 30. september a 31. december, pričom ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií, esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou alebo dianím, recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu, a taktiež informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu.

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky v slovenskom jazyku, českom jazyku, anglickom jazyku, nemeckom jazyku, ruskom jazyku, francúzskom jazyku, španielskom jazyku, poľskom jazyku, srbskom jazyku, slovinskom jazyku, čínskom jazyku, japonskom jazyku, perzskom jazyku daríjčina a po vzájomnej dohode podľa aktuálnych možností redakcie aj v iných svetových jazykoch.

Webová stránka časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súbežne

aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre zrakovo hendikepovaných čitateľov paralelne v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu prostredníctvom svojej osobitnej e-mailovej adresy. Zároveň webová stránka časopisu ponúka čitateľom vďaka uplatneniu dynamického responzívneho webdizajnu možnosť pristúpenia a prehliadania z akéhokoľvek zariadenia umožňujúceho prenos informácií prostredníctvom globálnej siete internet.

Aktuálne, prvé číslo piateho ročníka časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA ponúka celkovo sedem samostatných vedeckých štúdií, ako aj dve vedecké eseje v štyroch rôznych jazykoch – v angličtine, ruštine, češtine a slovenčine. V rámci rubriky „Štúdie“ v poradí prvá štúdia predstavuje čitateľom veľmi komplexne, systematicky a podrobne otázky čestnosti platiteľov daní ako faktora štátnej bezpečnosti na Ukrajine z pohľadu skutočného stavu ukrajinskej daňovej legislatívy, ako aj súdnej praxe. Nasledujúca štúdia dôkladne analyzuje, sprehľadňuje a príkladne vysvetľuje problematiku nekalých obchodných praktík a nečestných zmluvných podmienok v Slovenskej republike a ich reflexie v slovenskej judikatúre. Tretia štúdia precízne analyzuje a súčasne objasňuje principiálne legislatívne otázky vzťahujúce sa na aktuálnu právnu úpravu mobbingu vo verejnej správe v Španielsku. V poradí ďalšia štúdia sa venuje veľmi podrobnému systematickému objasneniu, ako aj hĺbkovej analýze problematiky trestného činu neodvedenia dane a poistného z pohľadu jeho právnej úpravy v Slovenskej republike. Piata štúdia podrobne predstavuje, sprehľadňuje, analyzuje a objasňuje postavenie žien v medzinárodnom práve s ohľadom na rodovú rovnosť v mierových misiách Organizácie Spojených národov. Nasledujúca štúdia ponúka čitateľom vymedzenie a objasnenie kľúčových otázok slovenskej právnej úpravy inštitútu zmieru v rozhodcovskom konaní. Siedma štúdia dôkladne analyzuje a hĺbkovo porovnáva zmeny zaznamenané v prístupnosti webových stránok ústredných orgánov štátnej správy v Slovenskej republike z hľadiska uplatňovania mechanizmu preskakovania navigácie (tzv. Skip Navigation Mechanism) v období rokov 2014 až 2017. Nasledujúci vedecký príspevok predstavuje a hĺbkovo objasňuje problematiku dôležitosti ekonomickej a finančnej gramotnosti ako súčasti manažérskych zručností absolventov vysokých škôl. Deviaty, v poradí posledný vedecký príspevok je venovaný kľúčovým manažérsko-právnym aspektom vzdelávania a rozvoja zamestnancov ako ľudských zdrojov každého podnikateľského subjektu.

V súvislosti s vydaním prvého čísla piateho ročníka časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA by sme veľmi radi informovali všetkých jeho čitateľov, prispievateľov aj priaznivcov, že časopis bol úspešne zaregistrovaný v medzinárodných vedeckých databázach ERIH PLUS a IndexCopernicus International a požiadal o registráciu v ďalších medzinárodných vedeckých databázach. Súčasne by sme veľmi radi informovali aj o tom, že do okamihu vydania nového čísla časopisu zaznamenali jeho webové stránky celkom 120 krajín návštev (v abecednom poradí):

1. Afganistan
2. Alžírsko
3. Angola
4. Argentína
5. Arménsko
6. Austrália
7. Bangladéš
8. Barbados
9. Belgicko
10. Benin
11. Bielorusko
12. Bolívia
13. Bosna a Hercegovina
14. Brazília
15. Bulharsko
16. Burkina Faso
17. Curaçao
18. Cyprus
19. Česká republika
20. Čile
21. Čína
22. Dánsko
23. Dominikánska republika
24. Egypt
25. Ekvádor
26. Estónsko
27. Fidži
28. Filipíny
29. Fínsko
30. Francúzsko
31. Ghana
32. Grécko
41. Irak
42. Irán
43. Island
44. Izrael
45. Írsko
46. Jamajka
47. Japonsko
48. Južná Afrika
49. Južná Kórea
50. Kambodža
51. Kamerun
52. Kanada
53. Kazachstan
54. Keňa
55. Kirgizsko
56. Kolumbia
57. Kosovo
58. Kostarika
59. Kuvajt
60. Libanon
61. Litva
62. Líbya
63. Lotyšsko
64. Luxembursko
65. Macedónsko
66. Maďarsko
67. Malajzia
68. Malta
69. Maurícius
70. Mexiko
71. Moldavsko
72. Mongolsko
81. Panama
82. Peru
83. Pobrežie slonoviny
84. Poľsko
85. Portoriko
86. Portugalsko
87. Rakúsko
88. Rumunsko
89. Rusko
90. Rwanda
91. Saudská Arábia
92. Senegal
93. Seychely
94. Singapur
95. Sint Maarten
96. Slovensko
97. Slovinsko
98. Spojené arabské emiráty
99. Spojené kráľovstvo
100. Spojené štáty americké
101. Srbsko
102. Sudán
103. Sýria
104. Španielsko
105. Švajčiarsko
106. Švédsko
107. Taiwan
108. Taliansko
109. Tanzánia
110. Thajsko
111. Togo
112. Trinidad a Tobago

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 13-17
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

33. Gruzínsko
34. Guatemala
35. Guinea
36. Holandsko
37. Hongkong
38. Chorvátsko
39. India
40. Indonézia
73. Mozambik
74. Namíbia
75. Nemecko
76. Nepál
77. Nigéria
78. Nórsko
79. Nový Zéland
80. Pakistan
113. Tunisko
114. Turecko
115. Uganda
116. Ukrajina
117. Uruguaj
118. Venezuela
119. Vietnam
120. Zimbabwe

Obrázok 1 Teritoriálny prehľad krajín návštev webových stránok časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA do okamihu vydania prvého čísla piateho ročníka

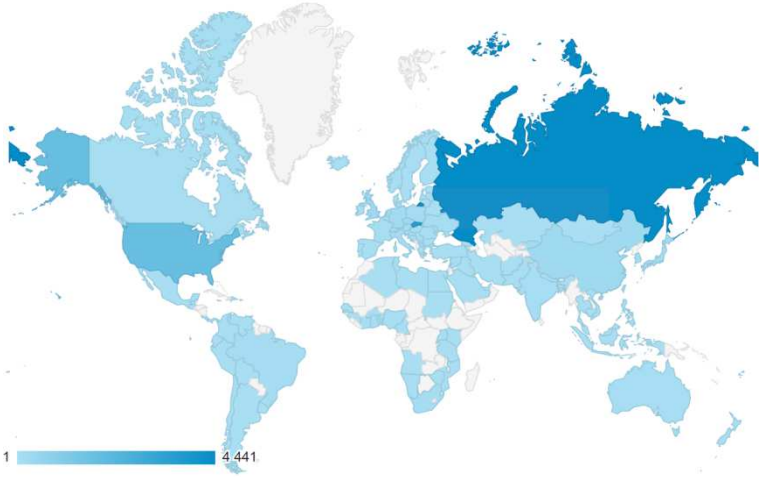

Prameň: Nástroje Google Analytics uplatnené na webových stránkach časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA. Dostupné na internete: http://www.google.com/analytics/. © Google Analytics.

Pri príležitosti vydania prvého čísla piateho ročníka časopisu by som sa veľmi rada úprimne poďakovala všetkým prispievateľom, ktorí doň aktívne prispeli a podelili sa tak s čitateľmi o svoje vedomosti, skúsenosti či nevšedné pohľady na problematiku právnych otázok v ich rozmanitých interdisciplinárnych súvislostiach, a rovnako tiež vedeniu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, všetkým priateľom, kolegom, zamestnancom Právnickej fakulty i rektorátu Trnavskej univerzity v Trnave za ich podporu a podnetné rady, a napokon tiež členom redakčnej rady časopisu a redakčnému tímu.

Verím, že časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA poskytne podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok v kontexte ich najširších interdisciplinárnych spoločenských súvislostí, a to nielen na národnej, ale aj na regionálnej a medzinárodnej úrovni.

V mene celej redakčnej rady a redakcie časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

s úctou,

Jana Koprlová

Trnava 31. marec 2017

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 18-22
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Editorial for Spring Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2017

Dear readers and friends,

let me introduce the first issue of the fifth volume of SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, an international scientific online journal for the study of legal issues in the interdisciplinary context.

The journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA is issued under the auspices of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, Slovakia, and it thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, represented first of all by following branches of law – legal history, theory of law, roman law, canon law, constitutional law, human rights & fundamental freedoms, international law, European law, civil law, economic law & trade law, labour law, social security law, administrative law, environmental law, financial law, intellectual property law, criminal law, and criminology, connected to the key areas of social science disciplines in the broadest understanding, those represent above all international relations, public policy, public administration, psychology, sociology, demography, management and marketing, international economic relations, world economy, transnational economies, and national economies.

The journal is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on March 31st, June 30th, September 30th, and December 31st, and it offers a platform for publication of contributions in the form of separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles, essays on current social topics or events, reviews on publications related to the main orientation of the journal, and also information or reports connected with the inherent mission of the journal.

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions in the Slovak language, Czech language, English language, German language, Russian language, French language, Spanish language, Polish language, Serbian language, Slovenian language, Chinese language, Japanese language, Persian language Dari, and by mutual agreement in relation to current possibilities of the editorial office also in other world languages.

The website of the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA offers the reading public information in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface designed for visually handicapped readers, both parallel in the Slovak, English as well as German languages. In all those languages the journal's editorial office provides also feedback communication through its own e-mail address. At the same time the website of the journal offers readers due to the use of dynamic responsive web design accession and browsing by using any equipment that allows transmission of information via the global Internet network.

The current, first issue of the fifth volume of the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA offers a total of seven separate scientific studies as well as two scientific essays in four different languages – in the English, Russian, Czech, and Slovak languages. Within the section "Studies" the first study offers readers very broadly, systematically, and in detail the questions relating to the honesty of taxpayers as a factor of the state security in Ukraine from the view of current realities of the Ukrainian tax legislation as well as judicial practice. The following study thoroughly analyses, streamlines, and exemplarily explains the issues of the unfair commercial practices and unfair contract terms in the Slovak Republic and of their reflection in the Slovak case law. The third study accurately analyses and simultaneously clarifies fundamental legal issues relating to the current anti-mobbing legislation in public administration in Spain. The following study concentrates on a very detailed systematic clarification as well as in-depth analysis of the issues of the criminal offence of tax and insurance evasion from the view of its legal regulation in the Slovak Republic. The fifth study presents, streamlines, analyses in detail, and clarifies the status of women in international law in regard to the gender equality in the United Nations peacekeeping. The following study offers readers qualifying and clarifying the key questions of the Slovak legal regulation applied within the institute of settlement in arbitration. The seventh study very precisely analyses and deeply compares differences relating to the websites' accessibility of the central state administration bodies in the Slovak Republic from the view of applying the skip navigation mechanism between the years 2014 and 2017. The following scientific paper presents and explains in depth the questions of importance of economic and financial literacy as a part of managerial skills of graduates. The ninth, last scientific paper is devoted to the key managerial and legal aspects of training and development of employees as the human resources of any company.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 18-22
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

In relation to the release of the first issue of the fifth volume of the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA we are pleased to inform all its readers, contributors as well as fans that the journal has been successfully registered in the international scientific databases ERIH PLUS and IndexCopernicus International and applied for registration in other international scientific databases. At the same time we would like to inform that till the date of the new issue, the journal's websites had recorded a total of 120 countries of visits (in alphabetical order):

1. Afghanistan
2. Algeria
3. Angola
4. Argentina
5. Armenia
6. Australia
7. Austria
8. Bangladesh
9. Barbados
10. Belarus
11. Belgium
12. Benin
13. Bolivia
14. Bosnia and Herzegovina
15. Brazil
16. Bulgaria
17. Burkina Faso
18. Cambodia
19. Cameroon
20. Canada
21. Chile
22. China
23. Colombia
24. Costa Rica
25. Côte d'Ivoire
26. Croatia
27. Curaçao
28. Cyprus
29. Czech Republic
30. Denmark
31. Dominican Republic
32. Ecuador
41. Greece
42. Guatemala
43. Guinea
44. Hong Kong
45. Hungary
46. Iceland
47. India
48. Indonesia
49. Iran
50. Iraq
51. Ireland
52. Israel
53. Italy
54. Jamaica
55. Japan
56. Kazakhstan
57. Kenya
58. Kosovo
59. Kuwait
60. Kyrgyzstan
61. Latvia
62. Lebanon
63. Libya
64. Lithuania
65. Luxembourg
66. Macedonia
67. Malaysia
68. Malta
69. Mauritius
70. Mexico
71. Moldova
72. Mongolia
81. Peru
82. Philippines
83. Poland
84. Portugal
85. Puerto Rico
86. Romania
87. Russia
88. Rwanda
89. Saudi Arabia
90. Senegal
91. Serbia
92. Seychelles
93. Singapore
94. Sint Maarten
95. Slovakia
96. Slovenia
97. South Africa
98. South Korea
99. Spain
100. Sudan
101. Sweden
102. Switzerland
103. Syria
104. Taiwan
105. Tanzania
106. Thailand
107. The Netherlands
108. Togo
109. Trinidad and Tobago
110. Tunisia
111. Turkey
112. Uganda

33. Egypt
34. Estonia
35. Fiji
36. Finland
37. France
38. Georgia
39. Germany
40. Ghana
73. Mozambique
74. Namibia
75. Nepal
76. New Zealand
77. Nigeria
78. Norway
79. Pakistan
80. Panama
113. Ukraine
114. United Arab Emirates
115. United Kingdom
116. United States of America
117. Uruguay
118. Venezuela
119. Vietnam
120. Zimbabwe

Figure 1 Territorial View of Visitors' Countries in Relation to the Websites of the Journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA before Issuing the First Issue of the Fifth Volume

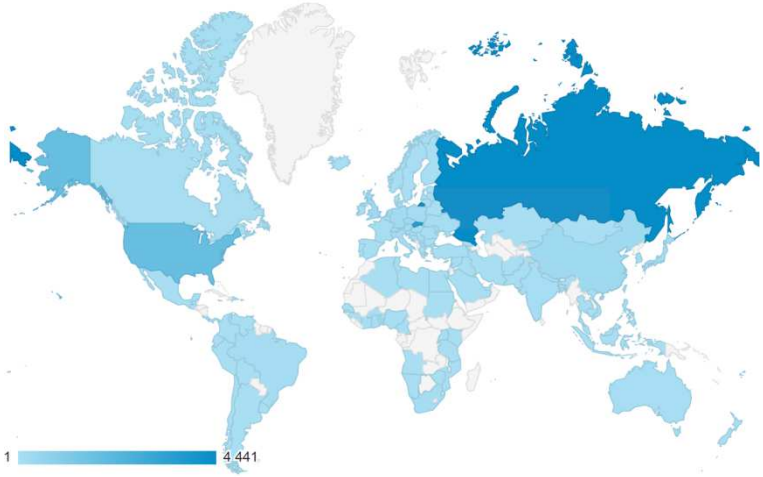

Source: Tools of Google Analytics in Relation to Websites of the Journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA. Available at: http://www.google.com/analytics/. © Google Analytics.

On the occasion of launching the first issue of the fifth volume of the journal I would be delighted to sincerely thank all contributors who contribute actively in it and share with the readers their knowledge, experience or extraordinary views on legal issues in their broadest social context as well as the top management of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, all friends, colleagues, employees of the Faculty of Law as well as rector's administration at the Trnava University in Trnava for their support and suggestive advices and, finally, also members of journal's editorial board and editorial team.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 18-22
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

I believe that the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA will provide a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in context of their broadest interdisciplinary social relations, in like manner at national, regional, and international levels.

On behalf of the entire editorial board and editorial office of the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Yours faithfully,

Jana Koprlová

Trnava, Slovakia, March 31st, 2017

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 23-37
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Добросовестность налогоплательщика как фактор безопасности государства: реалии налогового законодательства и судебной практики Украины

The Honesty of Taxpayer as Factor of the State Security: Realities of Tax Legislation and Judicial Practice of Ukraine

Игорь Иванович Бабин
[Igor Ivanovich Babin]

Abstract: *In this study, the category of the "honesty of taxpayer" and features of its application in the tax legislation and judicial practice of Ukraine are analysed. Explained are also the evaluation and subjective character of this category, because the clear criteria of the honesty in law are absent and judicial practice is characterised by an extraordinarily wide set of such criteria and by different application of them. Tax organs and courts in their struggle with abuse of rights by taxpayers avoiding payments of taxes use the category "honesty of taxpayer". However, if dishonesty is one of manifestations of abuse of the civil or tax rights by taxpayers, it is simple to discover that the current tax legislation has facilities to influence such taxpayers. The category "honesty" has rather moral and ethical than juridical nature and comes out from the maintenance of the Constitutional norms which provide for the social and democratic character of Ukraine. At the same time, the mechanical use of this unjuridical category in judicial practice by the decision-making in concrete tax disputes can result in violation of democratic and legal principles. Moreover, application of such category as "honesty" in the administrative legal proceedings can lead to illegal and groundless court decisions. Application of legal fiction "dishonesty taxpayer" for filling of blanks in tax legislation as well as application of tax penalties to taxpayers are: 1) violating the presumption of innocent taxpayer; 2) encouraging the judicial dishonesty of the tax organs; 3) conducing to judicial errors; 4) violating the balance of public and private interests in the legal state.*

Key Words: *Tax Law; Tax Legislation; Honesty of Taxpayer; Ukraine.*

Аннотация: *Проанализирована категория "добросовестность налогоплательщика" и особенности ее применения в налоговом законода-*

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 23-37
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

тельстве и судебной практике Украины. Показано оценочный и субъективный характер данного понятия. Поскольку четкие, закрепленные в законе критерии добросовестности отсутствуют, а судебная практика характеризуется чрезвычайно широким набором таких критериев и их неодинаковым применением. Используется категория "добросовестность налогоплательщика" налоговыми органами и судами для борьбы со злоупотреблением своими правами налогоплательщиками и уклонением от уплаты налогов. Но, если предположить, что недобросовестность является одним из проявлений злоупотребления налогоплательщиком своими гражданскими или налоговыми правами, то несложно обнаружить, что действующее налоговое законодательство имеет средства воздействия на такого налогоплательщика. Понятие "добросовестность" имеет скорее морально-этическую, чем правовую природу, следует из содержания конституционных норм, обеспечивающих социальный и демократический характер Украины. Вместе с тем, механическое использование этих неюридических понятий в судебной практике при разрешении конкретных налоговых споров может привести к нарушению демократических и правовых принципов. Более того, использование в административном судопроизводстве такого понятия как "добросовестность" может привести к незаконному и необоснованному решению по делу. Применение юридической фикции "недобросовестный налогоплательщик" для заполнения пробелов налогового законодательства и применения к налогоплательщику налоговых санкций: 1) нарушает презумпцию невиновности налогоплательщика; 2) поощряет процессуальную недобросовестность налоговых органов; 3) ведет к судебным ошибкам; 4) нарушает баланс публичных и частных интересов в правовом государстве.

Ключевые слова: *Налоговое право; налоговое законодательство; добросовестность налогоплательщика; Украина.*

Введение

Понятие добросовестности в сфере налоговых отношений появилось относительно недавно. Его определение и содержание до сих пор не раскрыто ни в одном из законодательных или подзаконных нормативно-правовых актов в сфере налогообложения. Однако в Украине на уровне судебной власти можно наблюдать трансформацию отношения к презумпции добросовестности налогоплатель-

щика и ее использования при обосновании судебных решений. Так, если до недавнего времени украинские суды прямо не указывали на добросовестность налогоплательщика, но фактически ее признавали,[1] то в последнее время наблюдается тенденция к прямому указанию на нее в судебных решениях. Например, Высший Административный Суд Украины в своем Постановлении от 29 апреля 2010 отметил, что одним из принципов рассмотрения налоговых споров является принцип презумпции добросовестности плательщика, в связи с чем предполагается, что действия налогоплательщика, имеющие своим результатом получение налоговой выгоды, экономически оправданы, а сведения, содержащиеся в налоговых декларациях, налоговых накладных и других первичных документах, являются достоверными.[2]

Целесообразность использования презумпции добросовестности налогоплательщика в налоговом праве

Судебной системой Украины принцип добросовестности используется при рассмотрении определенных категорий налоговых споров. Так, например, Верховным Судом Украины сделан вывод о злоупотреблении правом при осуществлении налоговой оптимизации налогообложения прибыли через убыточные продажи. Судом в Постановлении от 26 ноября 2002 по делу №20-6/030 не оспаривается возможность формирования валовых расходов при убыточных продажах. Но судом учтен факт убыточности торговых операций при покупке товара и его продажи в один день при значительно сниженной цене. В мотивировочной части Верховный Суд Украины отметил отсутствие цели получения прибыли при приобретении товара, как основного условия валовых расходов. Итак, для квалификации действий лица важно какую экономическую цель преследовал налогоплательщик покупая и продавая товар. Поэтому, по мнению суда при осуществлении этой операции имела место нало-

[1] *Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 8/140* [2004-04-06]. Business: Law and Practice, 2004, no. 17 [in the Ukrainian original *Постанова Верховного Суду України № 8/140* [2004-04-06]. Бізнес: законодавство та практика, 2004, № 17].

[2] *Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine No. K-6441/07* [2010-04-29] [online]. 2017 [cit. 2017-02-21]. Available at: http://jurportal.org/writ/9338826 [in the Ukrainian original *Постанова Вищого Адміністративного Суду України № К-6441/07* [2010-04-29] [онлайн]. 2017 [цит. 2017-02-21]. Доступно на: http://jurportal.org/writ/9338826].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 23-37
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

говая оптимизация (фактически уклонение) без добросовестного соблюдения норм налогового законодательства.[3]

Сторонники использования категории добросовестности в налоговом праве отмечают, что она представляет собой необходимое условие осуществления прав налогоплательщиков, а также других участников правоотношений, определенных законодательством о налогах и сборах. В частности, А. В. Гришин пишет, что "добросовестность" является категорией, которая отражает экономический и правовой смысл действий налогоплательщика в конкретных хозяйственных ситуациях. Поэтому добросовестность необходимо рассматривать как один из основных критериев при оценке правомерности поведения налогоплательщиков в ходе выполнения ими обязанностей по уплате налогов. Установление добросовестности или недобросовестности действий конкретных лиц по уплате налогов относится к компетенции судов, рассматривающих дела на основе исследования фактических обстоятельств.[4] Признание налогоплательщика недобросовестным, указывает С. Федоров, значит его неизбежный проигрыш в суде.[5]

Вместе с тем необходимо отметить, что презумпция добросовестности налогоплательщика имела своей целью исключить возложение на добросовестного налогоплательщика обязанностей, не предусмотренных законом. Однако такая цель приобрела в правоприменительной практике необоснованно избирательный характер. Если проанализировать данную презумпцию по методу "от противного", то получается, что на недобросовестного налогоплательщика обязанности, не предусмотренные законом, можно возлагать. Именно такой подход получил довольно широкое распространение в правоприменительной, в том числе судебной, практике.

---

[3] *Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 20-6/030* [2002-11-26]. Business: Law and Practice, 2003, no. 16 [in the Ukrainian original *Постанова Верховного Суду України № 20-6/030* [2002-11-26]. Бізнес: законодавство та практика, 2003, № 16].

[4] GRISHIN, A. V. Definition and Criteria of Bad Faith Taxpayers. *Your Tax Attorney*. 2005, no. 2, p. 23. ISSN 1028-7450 [in the Russian original ГРИШИН, А. В. Понятие и критерии недобросовестности налогоплательщиков. *Ваш налоговый адвокат*. 2005, № 2, с. 23. ISSN 1028-7450].

[5] FEDOROV, S. In Arbitrage – With a Good Conscience. *Accounting. Taxes. Law*. 2006, no. 16, p. 1. ISSN 1728-9661 [in the Russian original ФЕДОРОВ, С. В арбитраж – с доброй совестью. *Учет. Налоги. Право*. 2006, № 16, с. 1. ISSN 1728-9661].

Еще одним недостатком данной презумпции является отсутствие четких, закрепленных в законе, критериев добросовестности. Поскольку в настоящее время они носят оценочный, субъективный характер. Судебная практика к обстоятельствам, которые указывают на недобросовестность налогоплательщиков, относит: отражение в учете операций, которые невозможно было осуществить из-за недостаточности времени и ресурсов; отсутствие таких объективных условий для ведения предпринимательской деятельности, как управленческий и технический персонал, основные средства, производственные активы; отсутствие первичных документов, подтверждающих перевозку, хранение и передачу товара, который был произведен или перепродан; осуществления налогоплательщиками и отражения ими в учете только тех хозяйственных операций, которые непосредственно связаны с получением налоговых преимуществ, если для данного вида деятельности необходимо осуществление также и других хозяйственных операций; учет операций налогоплательщика не отражает действительного экономического содержания этих операций; условия договоров не являются для налогоплательщика наиболее выгодными; налоговые преимущества обеспечиваются за счет сделок с фирмами, которые не состоят на учете в налоговых органах и чей фактический адрес не совпадает с адресом указанным в Едином государственном реестре (ЕГРПОУ); налогоплательщики сначала отчуждают имущество, а потом снова приобретают права на него; преимущества полученные налогоплательщиками после того как взаимозависимые лица провели ряд операций, расплачиваясь друг с другом с помощью взаимозачетов.

Последствия злоупотребления налогоплательщиками своими правами

По утверждению Н. А. Мацелик и В. А. Пригоцкого, антонимом добросовестного применения действующих налоговых правовых норм (реализации своих прав) является злоупотребление правом, а именно искажение и обход закона.[6] Но, если предположить, что недобросовестность является одним из проявлений злоупотребления налогоплательщиком своими гражданскими правами, то нетрудно обна-

[6] MATSELYK, M. O. и V. A. PRYHOTSKYY. Good Faith and Optimization of the Payment of Taxes. *State and Law*. 2010, no. 48, p. 336. ISSN 1563-3349 [in the Ukrainian original МАЦЕЛИК, М. О. и В. А. ПРИГОЦЬКИЙ. Добросовісність і оптимізація при сплаті податків. *Держава і право*. 2010, № 48, с. 336. ISSN 1563-3349].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 23-37
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

ружить, что действующее налоговое законодательство имеет средства воздействия на такого налогоплательщика. Например, Налоговый кодекс Украины не запрещает проведение реорганизации налогоплательщика в форме разделения (выделения), однако согласно пункту 153.15.2 статьи 153 Налогового кодекса Украины стоимость корпоративных прав в учете участников определяется в сумме, равной стоимости доли акций в юридическом лице, которое реорганизуется, пропорционально стоимости чистых активов юридического лица, которое реорганизовалось. Приведем другой пример, гражданское законодательство Украины не ограничивает цену сделки, но если цена сделки отличается от рыночной на 20 % и более, налоговый орган в соответствии со статьей 39 Налогового кодекса Украины, опровергнув презумпцию рыночной цены сделки, вправе доначислить сумму налога, используя косвенные методы определения налоговой базы.

Налоги являются основным источником публичных доходов, соответственно, государство постоянно совершенствует порядок их взимания, внося изменения в законодательство. С другой стороны, налогоплательщики заинтересованы в снижении налоговой нагрузки. В результате, на каждое усовершенствование, совершенное государством, налогоплательщики находят несколько способов минимизации налога и уклонения от его уплаты.[7] В действующем налоговом законодательстве не закреплено критериев, позволяющих провести четкое разграничение между законным уменьшением налогов (налоговой оптимизацией) и уклонением от уплаты налогов. В связи с этим, актуальной является проблема так называемых “серых схем”, когда налогоплательщик формально не нарушая ни одну статью налогового законодательства, но, применяя определенные схемы, существенно уменьшает свои налоговые обязательства по сравнению с другими налогоплательщиками, которые такие схемы не используют (обход налогового закона). Время от времени законодатель принимает соответствующие поправки к налоговым законам, которыми закрывает “пробелы” в налоговом законодательстве, позволяющие уменьшать размер налоговых отчислений налогоплательщиков, уклоняющихся от уплаты налогов. Такие по-

[7] BABIN, I. I. *Presumptions and Fictions in Tax Law: Textbook*. Chernivtsi: Ruta, 2009, pp. 211-212. ISBN 978-966-423-009-1 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Презумпції та фікції в податковому праві: Навчальний посібник*. Чернівці: Рута, 2009, с. 211-212. ISBN 978-966-423-009-1].

правки в основном принимаются по результатам практической деятельности налоговых и других контролирующих органов в результате выявленных ими случаев легального ухода от уплаты налогов, что происходит из-за нечеткости и несовершенства налоговых законов.

Например, достаточно популярными среди украинских налогоплательщиков были операции с предоставлением услуг роялти. Суть которых заключалась в следующем: в другой стране регистрировалась торговая марка, право на использование которой покупала украинская компания и ежегодно платила за это деньги – причем суммы роялти, очень часто астрономические, относила на свои валовые расходы. С вступлением в силу Налогового кодекса Украины украинская компания, которая платит роялти иностранной компании из страны, которая не включена в перечень оффшорных зон Кабинетом Министров Украины, имеет право отнести на валовые расходы не более 4 % дохода от реализации продукции, товаров и услуг за вычетом налога на добавленную стоимость (НДС) и акцизного налога за год, предшествующий отчетному. Если же компания насчитывает роялти нерезиденту из страны, которая имеет оффшорный статус, такие выплаты не могут быть отнесены к валовым расходам вообще. Подобные ограничения в отношении расходов украинских компаний устанавливаются на услуги нерезидентов в сфере рекламы, маркетинга, консалтинга, инжиниринга.[8]

Приведенные примеры показывают, что налогоплательщики, которые действуют в пределах своих прав, могут понести неблагоприятные последствия в случае злоупотребления ими. Но изложенное не дает ответа на вопрос, являются ли данные налогоплательщики недобросовестными. Если так, то по логике презумпции добросовестности на таких налогоплательщиков могут возлагаться дополнительные обязанности кроме тех, что прямо определены в Налоговом кодексе. Опровержение презумпции добросовестности участников гражданских отношений, которая следует из статьи 12 Гражданского кодекса Украины, имеет четко определенные послед-

[8] BABIN, I. I. *Tax Law of Ukraine: Textbook*. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Press, 2012, pp. 215-216. ISBN 978-966-423-190-6 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Податкове право України: Навчальний посібник*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2012, с. 215-216. ISBN 978-966-423-190-6].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 23-37
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

ствия: двусторонняя реституция, возмещение убытков, компенсационная неустойка, пеня и другие.

Добросовестность налогоплательщика как правовой феномен

Опровержение презумпции добросовестности участников гражданских отношений, которая следует из статьи 12 Гражданского кодекса Украины, имеет четко определенные последствия: двусторонняя реституция, возмещение убытков, компенсационная неустойка, пеня и другие. Что касается налогового законодательства, то с понятием "недобросовестность" в нем не связано никаких санкций или неблагоприятных последствий для налогоплательщика. Поэтому возникает вопрос: является ли термин "добросовестный налогоплательщик" презумпцией как таковой? По нашему мнению, нет, поскольку, во-первых, презумпция добросовестности не закреплена в нормах налогового права, то есть не является законодательной. Во-вторых, данное понятие нельзя отнести и к фактической презумпции, поскольку одни и те же действия, совершаемые налогоплательщиками, оцениваются разными субъектами права по-разному. Даже размер одного и того же налога для его плательщика считается "естественно большим", а для налогового органа "естественно маленьким". Большинство налогоплательщиков справедливо считают, что неестественным и необычным является стремление уплачивать налоги в максимальном размере и заключать сделки с наихудшими для себя налоговыми последствиями. В этом смысле обычным является поведение налогоплательщика, которое заключается в своевременном возвращении налоговых переплат, бюджетном возмещении налога на добавленную стоимость (НДС), использовании законных налоговых льгот и других законных способов налоговой оптимизации.[9]

Такую точку зрения отстаивает и Высший Административный Суд Украины, который в своем Постановлении от 29 апреля 2010 отметил, что действия налогоплательщика, имеющие своим результатом получение налоговой выгоды, экономически оправданы,

[9] BABIN, I. I. Tax Optimization as a Category of Tax Law. *Chernivtsi National University Scientific Review: Jurisprudence: No. 765*. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Press, 2015, pp. 103-108. ISSN 2221-173X [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. Податкова оптимізація як категорія податкового права. *Науковий вісник Чернівецького університету: Правознавство: № 765*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2015, с. 103-108. ISSN 2221-173X].

а сведения, содержащиеся в налоговых декларациях, налоговых накладных и других первичных документах, достоверны;[10] а в Постановлении от 27 октября 2011 отметил, что оценка эффективности использования товаров в производстве (а именно – выход готовой продукции, наличие или отсутствие отходов, дальнейшее использование этих отходов) не влияет на налоговый учет налогоплательщика.[11]

В то время налоговые органы, как показывает эта же судебная практика, считают такие действия налогоплательщика недобросовестными. По их мнению, добросовестным можно признать только того, кто выполняет любые требования налоговых органов и не отрицает их действия и решения. При этом считается неестественным, что в течение проверяемого периода, налогоплательщик ни разу не нарушил налогового законодательства и акт налоговой проверки не содержит никаких замечаний. Недобросовестными объявляются не только попытки вернуть налоговые переплаты (это объясняется причинением значительного ущерба бюджету), но и представление уточненных деклараций, в которых сумма налога к уплате уменьшается (это затрудняет налоговый контроль).

При наличии правовых пробелов в налоговом законодательстве в качестве признаков недобросовестности нередко расценивается ошибочное толкование налогоплательщиком налогового закона в свою пользу и даже неверное, по мнению налогового органа, установление целевых установок закона.[12] Такой подход можно было бы считать дискуссионным и спорным, если бы он не противоречил презумпции правомерности решений налогоплательщика в случае, если норма закона или другого нормативно-правового акта, изданного на основании закона, или если нормы разных законов или раз-

[10] *Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine No. К-6441/07* [2010-04-29] [online]. 2017 [cit. 2017-02-21]. Available at: http://jurportal.org/writ/9338826 [in the Ukrainian original *Постанова Вищого Адміністративного Суду України № К-6441/07* [2010-04-29] [онлайн]. 2017 [цит. 2017-02-21]. Доступно на: http://jurportal.org/writ/9338826].

[11] *Resolution of the Higher Administrative Court of Ukraine No. К-13955/09* [2011-10-27] [in the Ukrainian original *Ухвала Вищого Адміністративного Суду України № К-13955/09* [2011-10-27]].

[12] *Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 21-47a10* [2011-01-31] [in the Ukrainian original *Постанова Верховного Суду України № 21-47a10* [2011-01-31]]; и *Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 21-231a11* [2011-10-10] [in the Ukrainian original *Постанова Верховного Суду України № 21-231a11* [2011-10-10]].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 23-37
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

ных нормативно-правовых актов допускают неоднозначную (множественную) трактовку прав и обязанностей налогоплательщиков или контролирующих органов, вследствие чего есть возможность принять решение в пользу как налогоплательщика, так и контролирующего органа.[13]

В связи с этим, можно утверждать, что понятие "добросовестность налогоплательщика" не является презумпцией как таковое, а понятие "недобросовестность налогоплательщика" не является опровержением презумпции. Правовая природа этих феноменов скорее похожа на юридическую фикцию. Термин "фикция" означает выдумку, вымысел, а также прием, который заключается в том, что действительность подводится под определенную условную формулу.[14] Юридическая фикция – это правовой прием, позволяющий регулировать существующие правоотношения при наличии правовых пробелов, то есть применять к этим правоотношениям нормы права, регулирующие сходные правоотношения по аналогии.[15] Если это утверждение верно, то применение этой юридической фикции для регулирования налоговых правоотношений является недопустимым. Так, пункт 2 статьи 1 Гражданского кодекса Украины прямо запрещает распространять положения гражданского права на имущественные отношения, основанные на административном или ином властном подчинении одной стороны другой, а также к налоговым и бюджетным отношениям. Применение любых налоговых санкций возможно только в случае нарушения предписаний и запретов, которые либо прямо установлены в законе, или с неизбежностью из закона вытекают. Неопределенность нормы, особенно нормы устанавливающей юридическую ответственность, абсолютно недопустима как с точки зрения статьи 64 Конституции Украины, так и с учетом того, что она влечет за собой высокую вероя-

[13] Статьи 4, 5 и 6. *Tax Code of Ukraine*. Supreme Council of Ukraine, 2011, No. 13-14, No. 15-16, No. 17, p. 112 [in the Ukrainian original *Податковий кодекс України*. Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112].

[14] BABIN, I. I. *Presumptions and Fictions in Tax Law: Textbook*. Chernivtsi: Ruta, 2009, p. 77. ISBN 978-966-423-009-1 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Презумпції та фікції в податковому праві: Навчальний посібник*. Чернівці: Рута, 2009, с. 77. ISBN 978-966-423-009-1].

[15] BABIN, I. I. The Juridical Fictions in Tax Law. *Chernivtsi National University Scientific Review: Jurisprudence: No. 461*. Chernivtsi: Ruta, 2008, p. 89 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. Юридичні фікції в податковому праві. *Науковий вісник Чернівецького університету: Правознавство: № 461*. Чернівці: Рута, 2008, с. 89].

тность произвольного применения. Представляется, что изложенное в полной мере относится к юридической фикции "недобросовестность налогоплательщика". Налоговый кодекс Украины, как и все другое публичное законодательство, построенный по разрешительному принципу: необходимо делать только то, что прямо предусмотрено законом. При этом, ни Налоговый кодекс Украины, ни Кодекс административного судопроизводства Украины, не содержат специальных процедур для установления недобросовестности налогоплательщика. На практике она устанавливается с помощью опровержения юридической фикции "добросовестность налогоплательщика".

По мнению П. А. Гаврилова, механизмом, способным решить проблему уклонения от уплаты налогов, "стала добросовестность (недобросовестность), что подменила собой необходимость доказывания сложного юридического состава признания действий налогоплательщиков неправомерными".[16] Представляется, что для ряда налоговых органов и судов именно это обстоятельство сделало использование юридической фикции "недобросовестность" наиболее привлекательным, потому что она освобождает от доказывания неправомерности поведения налогоплательщика. Но в таком случае, применение к налогоплательщику каких-либо санкций за нарушение юридической фикции "добросовестность" будет фиктивным (необоснованным и незаконным), поощрять некомпетентность, недобросовестность налоговых органов при осуществлении ими контрольных налоговых мероприятий. П. А. Гаврилов утверждает, что "недобросовестность не является разновидностью правонарушения и не влечет за собой каких-либо санкций. Относительно недобросовестного налогоплательщика просто не реализуется гарантированность права со стороны государства".[17] С таким утверждением нельзя согласиться, поскольку государственный орган, лишает лицо, в том числе и правонарушителя, его субъективных прав не на основании закона, сам становится правонарушителем.

---

[16] GAVRILOV, P. A. Dishonesty of Taxpayers in the Area of Tax Relations. *Tax Litigation: Theory and Practice*. 2005, no. 9, p. 13. ISSN 1810-2840 [in the Russian original ГАВРИЛОВ, П. А. Недобросовестность налогоплательщиков в сфере налоговых отношений. *Налоговые споры: Теория и практика*. 2005, № 9, с. 13. ISSN 1810-2840].

[17] GAVRILOV, P. A. Dishonesty of Taxpayers in the Area of Tax Relations. *Tax Litigation: Theory and Practice*. 2005, no. 9, p. 14. ISSN 1810-2840 [in the Russian original ГАВРИЛОВ, П. А. Недобросовестность налогоплательщиков в сфере налоговых отношений. *Налоговые споры: Теория и практика*. 2005, № 9, с. 14. ISSN 1810-2840].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 23-37
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Налоговое законодательство Украины прямо запрещает налоговую дискриминацию налогоплательщиков по любым признакам, в том числе по признаку их недобросовестности.[18] Более того, принцип равенства всех плательщиков перед законом, недопущение любых проявлений налоговой дискриминации отнесено к основным принципам налогового законодательства Украины. Применительно к судебной власти принцип добросовестности – это прежде всего метод, позволяющий судье обеспечить гармонию, баланс частных и публичных интересов. В Украине баланс частных и публичных интересов в налоговых правоотношениях обеспечен нормой-принципом, закрепленной в пункте 4.1.4 статьи 4 Налогового кодекса Украины. Из данной нормы прямо следует, что публичные интересы обеспечиваются посредством закрепления правил поведения налогоплательщика в законе. В случае наличия пробелов и противоречий в налоговом законодательстве решения налогоплательщика признаются правомерными. Итак, лишение прав или возложение дополнительных обязанностей на любого (а не только недобросовестного) налогоплательщика без их четкого закрепления в законе будет неправомерным, нарушающим баланс публичных и частных интересов.

Заключение

Подытоживая вышеизложенное, можно отметить, что понятие “добросовестность” имеет скорее морально-этическую чем правовую природу, следует из содержания конституционных норм, обеспечивающих социальный и демократический характер Украины. Вместе с тем, механическое использование этих неюридических понятий в судебной практике при разрешении конкретных налоговых споров может привести к нарушению демократических и правовых принципов. Более того, использование в административном судопроизводстве такого понятия как “добросовестность” может привести к незаконному и необоснованному решению по делу. Применение юридической фикции “недобросовестный налогоплательщик” для заполнения пробелов налогового законодательства и применения к нему налоговых санкций: 1) нарушает презумпцию невиновности налогоплательщика; 2) поощряет процессуальную недо-

[18] Статья 4. *Tax Code of Ukraine*. Supreme Council of Ukraine, 2011, No. 13-14, No. 15-16, No. 17, p. 112 [in the Ukrainian original *Податковий кодекс України*. Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112].

бросовестность налоговых органов; 3) ведет к судебным ошибкам; 4) нарушает баланс публичных и частных интересов в правовом государстве.

Библиографический список [References]

BABIN, I. I. *Presumptions and Fictions in Tax Law: Textbook*. Chernivtsi: Ruta, 2009. 319 p. ISBN 978-966-423-009-1 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Презумпції та фікції в податковому праві: Навчальний посібник*. Чернівці: Рута, 2009. 319 с. ISBN 978-966-423-009-1].

BABIN, I. I. *Tax Law of Ukraine: Textbook*. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Press, 2012. 503 p. ISBN 978-966-423-190-6 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Податкове право України: Навчальний посібник*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2012. 503 с. ISBN 978-966-423-190-6].

BABIN, I. I. Tax Optimization as a Category of Tax Law. *Chernivtsi National University Scientific Review: Jurisprudence: No. 765*. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Press, 2015, pp. 103-108. ISSN 2221-173X [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. Податкова оптимізація як категорія податкового права. *Науковий вісник Чернівецького університету: Правознавство: № 765*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2015, с. 103-108. ISSN 2221-173X].

BABIN, I. I. The Juridical Fictions in Tax Law. *Chernivtsi National University Scientific Review: Jurisprudence: No. 461*. Chernivtsi: Ruta, 2008, pp. 89-92 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. Юридичні фікції в податковому праві. *Науковий вісник Чернівецького університету: Правознавство: № 461*. Чернівці: Рута, 2008, с. 89-92].

Decision of the Higher Administrative Court of Ukraine No. К-6441/07 [2010-04-29] [online]. 2017 [cit. 2017-02-21]. Available at: http://jurportal.org/writ/9338826 [in the Ukrainian original *Постанова Вищого Адміністративного Суду України № К-6441/07* [2010-04-29] [онлайн]. 2017 [цит. 2017-02-21]. Доступно на: http://jurportal.org/writ/9338826].

Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 8/140 [2004-04-06]. Business: Law and Practice, 2004, no. 17 [in the Ukrainian original *Пос-*

танова Верховного Суду України № 8/140 [2004-04-06]. Бізнес: законодавство та практика, 2004, № 17].

Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 20-6/030 [2002-11-26]. Business: Law and Practice, 2003, no. 16 [in the Ukrainian original *Постанова Верховного Суду України № 20-6/030* [2002-11-26]. Бізнес: законодавство та практика, 2003, № 16].

Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 21-47a10 [2011-01-31] [in the Ukrainian original *Постанова Верховного Суду України № 21-47a10* [2011-01-31]].

Decision of the Supreme Court of Ukraine No. 21-231a11 [2011-10-10] [in the Ukrainian original *Постанова Верховного Суду України № 21-231a11* [2011-10-10]].

FEDOROV, S. In Arbitrage – With a Good Conscience. *Accounting. Taxes. Law*. 2006, no. 16, p. 1. ISSN 1728-9661 [in the Russian original ФЕДОРОВ, С. В арбитраж – с доброй совестью. *Учет. Налоги. Право*. 2006, № 16, с. 1. ISSN 1728-9661].

GAVRILOV, P. A. Dishonesty of Taxpayers in the Area of Tax Relations. *Tax Litigation: Theory and Practice*. 2005, no. 9, pp. 11-15. ISSN 1810-2840 [in the Russian original ГАВРИЛОВ, П. А. Недобросовестность налогоплательщиков в сфере налоговых отношений. *Налоговые споры: Теория и практика*. 2005, № 9, с. 11-15. ISSN 1810-2840].

GRISHIN, A. V. Definition and Criteria of Bad Faith Taxpayers. *Your Tax Attorney*. 2005, no. 2, pp. 21-26. ISSN 1028-7450 [in the Russian original ГРИШИН, А. В. Понятие и критерии недобросовестности налогоплательщиков. *Ваш налоговый адвокат*. 2005, № 2, с. 21-26. ISSN 1028-7450].

MATSELYK, M. O. и V. A. PRYHOTSKYY. Good Faith and Optimization of the Payment of Taxes. *State and Law*. 2010, no. 48, pp. 333-339. ISSN 1563-3349 [in the Ukrainian original МАЦЕЛИК, М. О. и В. А. ПРИГОЦЬКИЙ. Добросовісність і оптимізація при сплаті податків. *Держава і право*. 2010, № 48, с. 333-339. ISSN 1563-3349].

Resolution of the Higher Administrative Court of Ukraine No. K-13955/09 [2011-10-27] [in the Ukrainian original *Ухвала Вищого Адміністративного Суду України № К-13955/09* [2011-10-27]].

Tax Code of Ukraine. Supreme Council of Ukraine, 2011, No. 13-14, No. 15-16, No. 17, p. 112 [in the Ukrainian original *Податковий кодекс України*. Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112].

Assoc. Prof. Igor Ivanovich Babin, Ph.D.

Faculty of Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsjubynskyi St. 2
58012 Chernivtsi
Ukraine
i.babin@chnu.edu.ua

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Unfair Commercial Practices and Unfair Contract Terms in the Slovak Republic and Their Reflection in the Slovak Case Law[1]

Monika Jurčová

Abstract: *The Unfair Contract Terms Directive and the Unfair Commercial Practices Directive as well as their application in the Slovak case law create the topical problem in the Slovak contract law. Both directives have significantly improved the position of the weaker party to contract. The study deals with the question whether the principle-based approach (the general clause) or the list of terms and practices should be preferred form of regulation as well as with their expressions in the case law. The maximum (Unfair Commercial Practices Directive) and the minimum harmonisation (Unfair Contract Terms Directive) approaches implemented by these directives are partly linked to the second question in the relation to the legal nature of the list of unfair contract terms in the Slovak Civil Code. The importance of unfair competition rules in the Slovak Commercial Code may not be overlooked in the future as the important tool to prevent the unfair commercial practices not only between traders but also those targeted against consumers.*

Key Words: *Unfair Terms; Unfair Commercial Practices; Contractual Consequences; Unfair Competition; Protection of Consumer; the Slovak Republic.*

The Unfair Commercial Practices Directive and Its Impact on the Slovak Law

The Directive 2005/29/EC on Unfair Commercial Practices (hereinafter also referred to as the "UCPD") adopted on 11 May 2005 directly protects consumer's economic interests from unfair business-to-consumer commercial practices. The high level of convergence achieved by the approx-

[1] The presented scientific study was carried out within the Project of the Slovak Research and Development Agency: *"Widening the Social Function of the Slovak Private Law by Applying the Principles of the European Law"*, in the Slovak original *"Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva"*, project No. APVV-14-0061, responsible researcher doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.

imation of national provisions through this directive creates a high common level of consumer protection. The UCPD establishes a single general prohibition of those unfair commercial practices distorting consumers' economic behaviour. The principle-based approach proved to be the only effective way to prevent and to remove the use of unfair commercial practices. Its effectivity has been verified by the fact that a) findings of the Commission on Assessment of Terms in Consumer Contracts and of Unfair Commercial Practices established at the Ministry of Justice of the Slovak Republic (hereinafter also referred to as the "Commission on Assessment"), b) decisions of the Slovak Trade Inspection (authorised administrative authority), and c) court decisions clearly indicate that the list of practices will never be exhaustive and complete to cover all misleading or aggressive practices. To sum up, the court decisions and the decisions and findings of administrative authorities tend to use the general clause or directly the black list proportionately. The overview of the relevant decisions shows that the courts tend to prefer the use of the general clauses enabling them to grasp the complexity of the cases where more sophisticated forms of abuse of the trader's position occurred. The reasons for such finding may be that decisions in the presented cases were more complicated and could not been solved out of court (one may argue that when practice is identified as the one of the black list practices, the solution of the case is clear, without court proceedings, therefore, the sanction of administrative authority and other ways of disputes solution are easily available).

The following list contains the examples of cases where the principle-based approach was used:[2]

- Decision of the Supreme Court of 25 May 2015, No. 5Sžo/32/2014: misleading commercial practice in relation to the price of service and its calculation;
- Decision of the Regional Court in Bratislava of 14 November 2013, No. 1S/154/2011-113: unfair commercial practice that consisted of unauthorised and misleading ticking the box "for purposes relating to the profession" – in the relevant case the consumer was pensioner;
- Decision of the Regional Court in Trnava of 4 May 2016, No. 24Co/448/2015: unfair, misleading practice of the trader inducing the con-

[2] Special gratitude belongs to the doctoral student Marek Maslák for collecting information about the relevant case law.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

sumer to acknowledge the debt without real knowledge and understanding of consumer of the effects of such conduct presented in the standard contract form;

- Decision of the Slovak Trade Inspection of 7 May 2010, No. P/0110/05/2010: misleading practice in relation to the price of the product;
- Findings of the Commission on Assessment of 11 December 2012, No. 56208636/2011-110.292, 315, 12156/2012-110.20, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 36, 41, 46, 60, 71, 91, 142, 172, 178: The trader (the electric energy provider represented by his/her commercial agents) concluded doorstep contracts where he/she falsely informed the consumer that a) he/she represents the former provider, b) the contract is limited only to the change of the former contract, regarding its content;
- Findings of the Commission on Assessment of 22 April 2016, No. 28052/2015-20.78, 118, 253, 290, 349a, 379, 429, 33083/2016-20.120: misleading commercial practice in relation to the price of service and its calculation.

The everyday practice of the Slovak Trade Inspection – the body authorised to control the trader's practices shows that the black list of unfair practices implemented by the Act No. 250/2007 Coll. on Consumer Protection as amended (hereinafter also referred to as the "Consumer Protection Act") represents an important tool for prompt progress in its work. If a commercial practice falls under the black list, it is not necessary to determine whether such practice satisfies the requirements of a general clause. It also strengthens the legal certainty and the uniform decisions of authorised bodies. The black list proves to be useful as the easier way to decide on the concrete case and it may also serve as the educative tool both for traders and consumers. The list clearly indicates the border not to cross for traders and it may help to build up the argumentation in the relevant case for reasonable and well informed consumer.

The following list contains the examples of cases where the black list of unfair commercial practices was applied:

- Decision of the District Court Bratislava IV of 3 September 2014, No. 5C/64/2009, unfair commercial practices under the Annex I, misleading: No. 7, 17, 20, aggressive: No. 24;
- Decision of the Slovak Trade Inspection of 19 July 2013, No. P/0076/04/13, unfair commercial practices under the Annex I, misleading: No. 7, aggressive: No. 31;

- Warning of the Slovak Trade Inspection for the Slovak consumers about unfair commercial practices of the Israeli traders where the Slovak Trade Inspection has no inspection authority, unfair commercial practices under the Annex I, misleading: No. 7, aggressive: No. 31;[3]
- Findings of the Commission on Assessment of 13 August 2013, No. 02097/2013-110.120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 139, 140, 142, 146, 183, 186, 190, 191, 192, 193, 195, 197, 198, 203, 204, 205, 206, 207, 210, 211, 213, 214, 215, 221, 224, 226, 228, 263, 266, 269, 275, 293, 321, 331: aggressive commercial practices under the Annex I, No. 31.

The way to reach the satisfactory level of the implementation of the UCPD has not been straightforward. In Slovakia, the deficiency of the implementation of the UCPD has been finally removed only by the amendment of the Consumer Protection Act by the Act No. 102/2014 Coll. by which the scope of consumers' protection against unfair commercial practices has been broadened to the products including not only movable things (goods) but also services, immovable property, rights, and obligations. The lack of previous regulation was evident and it restricted the entitlement of the Slovak Trade Inspection to control traders.[4]

As stated in the Recital 18 of the UCPD, it is appropriate to protect all consumers from unfair commercial practices; however, the Slovak Court of Justice has found it necessary in adjudicating on advertising cases since the enactment of the Directive 84/450/EEC to examine the effect on a notional, typical consumer. In line with the principle of proportionality, and to permit the effective application of the protections contained in it, this directive takes as a benchmark the average consumer who is reasonably well informed and reasonably observant and circumspect, taking into account social, cultural, and linguistic factors, as interpreted by the Court of Justice, but also contains provisions aimed at preventing the exploitation of consumers whose characteristics make them particularly vulnerable to unfair commercial practices. Where a commercial practice is specifically aimed at a particular group of consumers, such as children, it is desirable that the impact of the commercial practice be as-

[3] See *Upozornenie pre spotrebiteľov* [online]. 2017. 1 p. [cit. 2017-01-30]. Available at: http://www.soi.sk/files/documents/rspotreb/spotrebite%C4%BEsk%C3%BD%20priesku m%20nekal%C3%A9%20praktiky.pdf.

[4] See MACHÚTOVÁ, N. *Nekalé obchodné praktiky a ochrana spotrebiteľa v SR.* 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Fakulta práva, 2013. 67 p.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

sessed from the perspective of the average member of that group. The Slovak courts frequently employ the term "average consumer" without taking special regard to the assessment of his/her qualities. In the academic literature, the demand was raised on need to stipulate the objective criteria for average consumer by the law.[5] This plea seems to be rare, as the court praxis does not indicate such need. The District Court in Poprad in its decision 17C/113/2010 of 20 December 2011 held with the reference on decisions of the Court of Justice of the European Union (C-201/96, C-220/98) that the average consumer on the Internet does not materially differ from the average consumer in the "brick and mortar" or "walk-in" shops nowadays, as the great number of consumers use the on-line sales and on-line services without any special education. The court referred to the statistics of www.telecom.gov.sk as a proof of the extensive use of the Internet in Slovakia that suggests that the average consumer could not be differentiated from the common user of the Internet. The attention should be paid to the fact that the average consumer in the Slovak Republic is highly influenced by the price of the product as the Slovak average income (882 EUR in 2015) is in comparison to the European Union relatively low one.[6] The Supreme Court in its decision of 26 April 2012, No. 8Sžo/40/2011, argued at the same line of reasoning: *"The average consumer gets primary orientation on market by the prices of the products, and it should be stressed that every consumer does not regularly buy the goods in instalments and is not experienced in such a form of sale"*. The Regional Court in Prešov in its decision of 25 February 2013, No. 16 Co 24/2013, argued that the average consumer is not able to assess all circumstances decisive for the case alone and, therefore, the appeal by the consumer organisation as the impleaded party should be admissible also against consumer's will. This decision has been thoroughly criticised on the grounds of the excessive over-protection of the consumer.[7]

---

[5] See GRABAN, A. Priemerný spotrebiteľ z pohľadu objektivizácie súdneho uváženia. In: O. HAMUĽÁK and L. MADLEŇÁKOVÁ, eds. *Limity práva*. 1. vyd. Praha: Leges, 2012, pp. 200-208. ISBN 978-80-87576-45-8.

[6] See VOZÁR, J. *Právo proti nekalej súťaži*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2013, p. 229. ISBN 978-80-224-1272-8.

[7] See HAVRLENT, M. NÁZOR: Ochrana spotrebiteľa napriek jeho nesúhlasu alebo KS Prešov určuje, čo je pre „priemerného spotrebiteľa" najlepšie. In: *Najprávo.sk* [online]. 2013-07-19 [cit. 2017-01-30]. Available at: http://www.najpravo.sk/clanky/nazor-ochrana-spotrebitela-napriek-jeho-nesuhlasu-alebo-ks-presov-urcuje-co-je-pre-priemerneho-spotrebitela-najlepsie.html.

In some decisions, there is a link created between notions "average consumer" and "vulnerable person, subject" (e.g. decision of the District Court in Nitra of 1 April 2014, No. 15C/55/2013, decision of the Constitutional Court of 18 November 2015, No. PLz. ÚS 5/2015).

The explicit use of the provision on the protection of vulnerable consumers in the decisions of relevant authorities in connection to the UCPD is not frequent but, on the other hand, the judges usually take into account all relevant circumstances of the case and the vulnerability of the concerned person may be one of them, as the person of the average consumer in the relevant circumstances without clear reference to the special regulation.

The District Court Bratislava IV in its decision of 3 September 2014, No. 5C/64/2009, held that defendant was vulnerable because of her age (pensioner), (unfair commercial practice – falsely claiming that a product is able to cure illnesses, dysfunction).

Sector-specific directives (energy sector) have introduced the notions of "energy poverty" and "vulnerable customer". The sectoral protection of the vulnerable customers seems to be efficient measure (in connection to the generally applied UCPD).

Self- and co-regulation actions may also represent an objective tool in addressing unfair commercial practices. As one of the examples of the quite successful self-regulation action may be considered the activity of the Slovak Advertising Standards Council.[8] The Council is a non-governmental body encompassing various subjects from trade, advertisement, and media. It declares as the main objective of its existence to provide and to promote honest, decent, legal, and truthful advertising in the Slovak Republic. Its Code of Ethics for Advertisement Practices serves as the basis for the decisions of its Arbitration Committee based exclusively on a written suggestion of the complainant. The complaint may be submitted by any legal or natural person, except the members of the Arbitration Committee. The awards of the Arbitration Committee frequently tackle with the aspects of unfair commercial practices and misleading advertisement. The reference to the findings of the Arbitration Committee and their reasoning may be found in the decisions of the state authority (Slovak Trade Inspection). The cooperation between the Slovak Trade In-

[8] See *Rada pre reklamu* [The Slovak Advertising Standards Council] [online]. 2017 [cit. 2017-01-30]. Available at: http://www.rpr.sk/en.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

spection and the Slovak Advertising Standards Council works in both directions. Also the advertisement, in accordance with the legal requirements, may be contrary to some ethic requirements envisaged by the above-mentioned Code of Ethics. In such a case, the Slovak Trade Inspection may reassign the complaint to the Slovak Advertising Standards Council for proceeding and the Arbitration Committee may held the advertisement as breaching the Code of Ethics, despite the fact that this advertisement is in accordance with the Consumer Protection Act or with the Act on Advertisement.[9]

Problematic areas for protection of consumers (apart from consumer credits) where the occurrence of unfair practices is highly probable and seems not to be sufficiently covered by the UCPD are contracts negotiated away from business premises and, secondly, the stage of enforcement of consumers' debts.

Concerning the contracts negotiated away from business premises, the traders organise various "presentations and advertisement actions" at the spaces accessible to the public, such as restaurants, hotels, or during excursions. In reality, these actions labelled e.g. as "cookery show", "wine tasting", etc. were very aggressively organised sale actions. The use of unfair commercial practices was so frequent that the Slovak Republic had to introduce special administrative rules for these actions. Under the Article 11 of the Act on Distance and Off-premises Sales and Services, effective from 1 May 2014, the trader is obliged to notify "sale action" in advance (20 days before action takes place) to the Slovak Trade Inspection, particularly to provide the invitation to the action and the contract terms, list of products offered, and prices required. The Slovak Trade Inspection will assess the information provided and if it is in accordance with law it will publish the action on its website. The breach of obligations of the trader at organising the "sale action" has important consequences, particularly the consumer contract concluded in such action is considered as *"not concluded"*. The strict regulation of the rights and obligations of the providers at the "sale actions" leads to the pronounced decrease of the use of unfair commercial practices at the "sale actions", as the control findings of the Slovak Trade Inspection confirm.

[9] See KRŠKOVÁ, M. and N. PÁNIKOVÁ. *Sexistické reklamy na Slovensku alebo čo má spoločné sťahovanie, prášková lakovňa a bankové služby*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2016. 40 p. ISBN 978-80-89016-80-8.

Similarly dangerous for consumers proved to be contracts for supply of gas, electricity, and water negotiated and concluded on the occasion of the unsolicited visit of trader or his/her representative at the consumer's home. These findings have been obtained mainly from decisions of the Slovak Trade Inspection and from findings of the Commission on Assessment of Terms in Consumer Contracts and of Unfair Commercial Practices.

Future regulations or improvement of the UCPD should also concentrate on preserving the dignity of the consumer and on preventing the use of illegal and immoral ways of the enforcement of the consumers' debts at the stage of enforcement, as the use of unfair commercial practices of the traders after the commercial transaction clearly shows. Mortification or defamation of consumers should not belong to the regular practices of traders. In this regard, the Regional Court in Prešov in its decision of 27 October 2011, No. 2Co/116/2011, held that trader is ordered to cease the commercial practice of sending notices to the consumer to pay debts under the threat of publication, sending shame-making notices in the envelopes labelled as "how to get rid of debts" or addressed explicitly to "the debtor" and to cease any advertising of consumer as a debtor (the stage of enforcement is partly covered by the Annex 1, No. 25, 26 of the UCPD).

Relevance of contractual consequences of unfair commercial practices

The general part of the Slovak Civil Code regulates the general prerequisites for the validity of legal acts and this part of the Civil Code also contains the general provisions on consumer contracts and the regulation of the unfair contract terms in B2C contracts. These provisions create a legal basis for contractual consequences in case of a breach of the UCPD. The Slovak courts often review the category of unfair commercial practices and the category of unfair contract terms together, depending on circumstances of the concrete case.[10]

[10] See DOBROVODSKÝ, R. Test nekalosti správania sa podnikateľov k spotrebiteľom v slovenskom práve. In: G. URBANSKÁ, ed. *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do kontraktačného procesu.* 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2013, pp. 125-151. ISBN 978-80-970207-5-0; and BUDJAČ, M. Nekalé obchodné praktiky ako potenciálny zdroj a akcelerátor sústavného používania neprijateľných zmluvných podmienok a ich vplyv na platnosť spotrebiteľskej zmluvy. In: G. URBANSKÁ, ed. *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do kontraktačného proce-*

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Unfair commercial practices are regulated in the Consumer Protection Act; this act prohibits unfair commercial practices before, during, and after executing the commercial transaction (Section 7 para 1). Unfair commercial practices usually represent conduct (or omission) which is contrary to good morals (*bonos mores*). This is defined solely for the purposes of the Consumer Protection Act (Section 4 para 8) as a conduct that is contrary to the conventional traditions and includes elements of apparent discrimination or departs from the rules of morality recognised at the sale of product or provision of service or that may cause harm to the consumer for breach of good faith, honesty, usages, and practices, making use of mistake, deceit, threat, significant inequality of parties, and of breach of contractual freedom.

Validity of the contract has to be tested under the general clause for the invalidity of legal acts under the Section 39 of the Civil Code (a legal act is invalid if the content or the purpose thereof violate or evade the law or they are inconsistent with good morals). Taking into regard the above-mentioned provisions (Section 7 para 1 of the Consumer Protection Act, alternatively Section 4 para 8 of the Consumer Protection Act), consumer contracts concluded with usage of unfair commercial practices can be invalid (under the Section 39 of the Civil Code).

The misleading commercial practices may also give arise to a right of the consumer to invoke the invalidity of the contract under the Section 49a of the Civil Code, where a legal act is invalid if a person acted in error arising from a circumstance decisive for its creation and the person to whom the legal act was addressed gave rise to the error or had to be aware of the error. A legal act is also invalid if the error was caused by the other person intentionally. The aggressive commercial practices may create a real threat for the consumer; in such a case, the contract will be invalid ex offo under the Section 37 para 1 of the Civil Code, where a legal act has to be made freely and seriously, clearly, and concisely, otherwise it is invalid.

Use of an unfair commercial practice may be a reason for the application of the Section 3 para 1 of the Civil Code, under which exercise of rights and duties following from civil legal relationships must not interfere with rights and legitimate interests of others without legal cause and

su. 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2013, pp. 109-124. ISBN 978-80-970207-5-0.

must not be in conflict with good manners. In these cases, the court does not provide legal protection to the subject which violates the provision.

Section 53d of the Civil Code expressly states that a consumer contract containing a term already held unfair by a court (issued sooner that the contract was concluded) which was entered into as a result of an unfair commercial practice or usury is invalid. This new provision of the Slovak Civil Code is effective from 1 June 2014 and it has been introduced under the influence of the judgment of the Court of Justice of the European Union in Case Pereničová, Perenič C-453/10.[11] In accordance with new civil procedure legislation (Civil Dispute Procedure Code,[12] effective from 1 July 2016), if a court determines some contract term as invalid for its unfairness then the court explicitly specifies wording of this unfair contract term in the dictum of the judgment (Section 298 para 2). The explicit regulation of usury was introduced in 2014 in the Section 39a of the Civil Code. This provision makes usury invalid provided it is done by a natural person who is not an entrepreneur and misuses the other party's distress, inexperience, mental condition, stress, trustfulness, improvidence, financial dependence, or inability to fulfil the other party's obligations and accepts, either for himself/herself or for another person, a promise or provision of performance the proprietary value of which is grossly disproportionate to their mutual performance.

Under the Section 53c of the Civil Code if the consumer contract is made in writing, the subject-matter and the price must not be written in smaller letters than other parts of the same contract, except for the title of the contract and its parts. The provisions of a consumer contract as well as provisions contained in general commercial terms and conditions or in any other contractual documents related to the consumer contract must not be written in letters that are unreadable for the consumer or smaller than as set out in an implementing regulation. Any contract made contrary to this provision shall be invalid. The breach of this provision may also imply the breach of the requirements of the professional diligence under the Article 5 (2a) of the UCPD, but as the second prerequisite under the Article 5 (2b) of the UCPD shall not be probably fulfilled and the breach of the formal requirements is the sole reason for the inva-

[11] See BUDJAČ, M. Spotrebiteľské zmluvy. In: M. ŠTEVČEK, A. DULAK, J. BAJÁNKOVÁ, M. FEČÍK, F. SEDLAČKO, M. TOMAŠOVIČ, et al. *Občiansky zákonník I: § 1 – 450: Komentár*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, pp. 435-674. ISBN 978-80-7400-597-8.

[12] See the *Act No. 160/2015 Coll. Civil Dispute Procedure Code, as amended*.

lidity of the written contract, this reasoning is not of such a great importance.[13]

Apart from the invalidity of the contract, breach of the UCPD may entitle the consumer to withdraw from the contract under the Section 49 the Civil Code, where a party that concluded a contract in distress under clearly disadvantageous conditions has the right of withdrawal from the contract.

Under the above-mentioned regulation of "sale action", non-compliance with the requirements of special act leads to the legal non-existence of the contracts concluded at the action.

The following list contains some of the relevant decisions:

- Decision of the District Court in Prešov of 12 July 2010, No. 17C/56/2010-54: The assignment of the claim by the trader (transfer of the contractual position) to the another subject seated outside the European Union has been regarded as an unfair commercial practice aimed at worsening the consumer's position in relation to the trader as it creates obstacle for the consumer to claim the unjustified enrichment from the assignee – such transfer violates law and it is contrary *bonos mores*, the assignment is invalid under the Section 39 of the Civil Code;
- Decision of the Regional Court in Prešov of 28 October 2014, No. 20Co/229/2013: Unfair commercial practices are prohibited. In this regard, it is important to take into account good morals under the Section 4 para 8 of the Consumer Protection Act. The legal act that is contrary to the provisions of law is invalid (Section 39 of the Civil Code). Legal act which is contrary to the Section 4 para 8 of the Consumer Protection Act is invalid for the conflict with the law;
- Decision of the Regional Court in Trenčín of 26 March 2014, No. 5Co/269/2013: The fraudulent inducement of the consumer to acknowledge the statute barred debt constitutes an unfair commercial practice in the form of misleading omission and such practice is contrary to the requirements of the professional diligence, therefore, the acknowledgement of debt by consumer is an invalid legal act under the Section 39 of the Civil Code (similar problem solved by the deci-

[13] See ZAVADOVÁ, D. Nekalé obchodné praktiky a ich vplyv na platnosť právnych úkonov vo finančných službách. *Súkromné právo*. 2015, roč. 1, č. 2, pp. 16-20. ISSN 1339-8652.

sion of the Regional Court in Prešov of 7 June 2012, No. 11Co/37/2012);

- Decision of the Regional Court in Prešov of 14 July 2011, No. 6Co 1/2011: The assignment of the claim against the consumer to the assignee in the bankruptcy proceedings constitutes an unfair commercial practice – this assignment causes material distortion in the commercial relations as the claimant in the bankruptcy is not obliged to pay the court fees. Moreover, the consumer as the debtor will be unwilling to seek professional legal advice if he or she is sued by such assignee because the reimbursement of the costs of the legal counsel for the consumer may prove as problematic if the other party is in bankruptcy and the consumer's claim for reimbursement will not have any priority. The court decided that the assignment (which took place in many similar cases) is invalid under the Section 39 of the Civil Code;
- Decision of the District Court in Piešťany of 26 January 2012, No. 10C/5/2010: The package travel contract. The measure of damages awarded to the consumer in this decision has been probably influenced also by the misleading commercial practices of the travel agent at the conclusion of the contract.

Unfair contract terms, their legal nature and reflection in case-law

The principle-based approach under the Unfair Contract Terms Directive[14] (hereinafter also referred to as the "UCTD") proved to be effective in the establishing the high level of consumer protection, but such state has been reached only in the course of last years. To sum up the reasons, it took some time to tune in the legal regulation for the needs of consumers and for the court praxis to take over the active role in the protection of the consumer. The Slovak Republic has adopted the regulation where next to the definition of the unfair terms by the general clause there is a list of unfair terms. The general clause states that the consumer contracts must not contain provisions that cause considerable misbalance between the rights and obligations of the parties to the detriment of the consumer. This shall not apply if these are contract terms that refer to the main subject-matter of performance and reasonability of the price, if such contract terms are expressed distinctly, clearly, and concisely, or if the unfair terms have been agreed individually. Provisions that the con-

[14] See the *Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on Unfair Terms in Consumer Contracts*. OJ EC L 95, 1993-04-21, pp. 29-34.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

sumer had an opportunity to familiarise himself/herself with before the signing of the contract but could not affect the content thereof, shall not be considered as individually agreed contract provisions. Unless the trader can prove the contrary, contract terms agreed between the trader and the consumer shall not be considered individually agreed. The unfairness of contract terms shall be assessed with regard to the nature of the goods or services for which the contract was concluded, to all the circumstances of formation of the contract at the time of concluding the contract, and to all other contract terms or other contracts such are dependent on. The transposition of the UCTD has begun in 2004 (Act No. 150/2004 Coll.) and, in coordination with the European Commission that had invoked deficiencies of transposition in the preceding years, the nowadays regulation (the last fundamental amendments of regulation of unfair terms were executed in 2014) covers the substantial needs of society and the courts have been able to work effectively with the legal regulation. The transposition of the unfair terms in 2004 also positively influenced the legal status of consumers in contracts concluded before 1 April 2004, as under the Section 879f para 3, 4 of the Civil Code consumer contracts concluded prior to this date should be brought into accordance with the provisions of the Civil Code and those contract terms that are not brought into agreement with the provisions of the Sections 53, 54, and 57 of the Civil Code shall become invalid after the lapse of three months from the effective date of this act.

The indicative list in the UCTD served as an inspiration for the Slovak legislator because in the course of the last twelve years it had been transformed with slight amendments to the Civil Code in the form of the list of unfair terms. Slovakia has adopted the list of contract terms in the Section 53 para 4 of the Civil Code. There is almost general consensus among academics that this list constitutes the black list of contract terms,[15] but the hesitations were also expressed as the present wording of the Section 53 para 11 of the Civil Code that requires to assess the unfairness of terms with regard to the nature of the goods or services and to all the circumstances of formation of the contract may favour the idea of "grey

[15] See BUDJAČ, M. Spotrebiteľské zmluvy. In: M. ŠTEVČEK, A. DULAK, J. BAJÁNKOVÁ, M. FEČÍK, F. SEDLAČKO, M. TOMAŠOVIČ, et al. *Občiansky zákonník I: § 1 – 450: Komentár*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, pp. 435-674. ISBN 978-80-7400-597-8; and CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, p. 178. ISBN 978-80-7380-199-1.

list".[16] The preference of the "black list" over the "grey list" has been probably established at the court praxis of recent period where the occurrence of unfair terms from the black list of terms in the contract does not presuppose the further testing of the material misbalance of the interests involved and, therefore, has been favoured by the judges. This position might be strengthened by the overload of consumer cases in the Slovak courts, where the list of unfair terms proved to be very helpful. Nevertheless, the serious arguments raised recently by some authors[17] point out to the legislatively unclear wording of the Section 53 para 4 of the Civil Code that allows also the interpretation that the list in the Section 53 para 4 of the Civil Code is the grey list, the particular term has to be tested by the general clause of unfairness. The indicative list of unfair terms expressly stated in the Civil Code has been the right step supporting the awareness of consumers.[18]

Under the Section 53a para 1 of the Civil Code if the court determined some contract term in the consumer contract concluded in multiple cases (i.e. as a part of standard contract terms) and it is usual that the consumer does not affect the content of the contract in a significant way, or in the standard business terms to be invalid due to the unfairness of such term, or did not award the performance to the trader due to such term, the trader shall refrain from using such term or any term with the same meaning in contracts with all consumers. The trader shall have the same obligation even if the court ordered the trader to render the consumer unjust enrichment, to compensate for damages, or to pay adequate financial compensation on grounds of such term. The legal successor of the trader shall have the same obligation. This provision has been included to the Civil Code as effective from 1 March 2010 in order to secure the full effect to the Article 7 para 1 of the UCTD. The effect of a court decision establishing the unfairness of an unfair term is not limited to the in-

[16] See LAZÍKOVÁ, J. and M. ŠTEVČEK. Ochrana spotrebiteľa v civilnom procese. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, roč. 19, č. 6, pp. 20-30. ISSN 1335-1079.

[17] See ZAVADOVÁ, D. Generálne klauzuly v procese aplikácie práva. *Právny obzor*. 2015, roč. 98, č. 4, pp. 338-353. ISSN 0032-6984; and JURČOVÁ, M. and M. NOVOTNÁ. Šedý alebo čierny, to je otázka. In: J. SUCHOŽA, J. HUSÁR and R. HUČKOVÁ, eds. *Právo, obchod, ekonomika VI*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Právnická fakulta, 2016, pp. 286-294. ISBN 978-80-8152-443-1.

[18] See CIRÁK, J. Vymožiteľnosť spotrebiteľských práv v kontexte úpravy nekalých klauzúl v spotrebiteľských zmluvách. In: G. URBANSKÁ, ed. *Vymožiteľnosť práva v Slovenskej republike*. 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2009, pp. 31-44. ISBN 978-80-970207-0-5.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

dividual relationship between the specific trader and the consumer, but it could be regarded as extended to all contracts concluded with a given trader.[19] Some authors argue that Section 53a of the Civil Code may be understood as an establishment of precedential character of the judicial decisions in consumer matters.[20] Violation of the injunction by trader is considered as a particularly serious breach of his/her obligations (Section 4 para 10 of the Consumer Protection Act). Such breach may lead to the sanctions by the Trade Office and to the suspension of his/her trade licence (Section 58 of the Trades Licencing Act).[21] Under the Section 3 para 5 of the Consumer Protection Act consumers' organisations can sue the trader in cases of collective interests of consumers with the purpose of refrain of violation and eliminate unlawful situation created by the trader.

At the beginning, the effectiveness of the Section 53a para 1 of the Civil Code had been contested by the traders objecting that the various district courts made different judgments concerning the same contract term. These objections have not been well reasoned because the full effect of the Civil Code regulation and the protection of both parties at the court proceeding had been safeguarded by simultaneous amendment of the Civil Procedure Code,[22] effective till 30 June 2016,[23] introducing the admissibility of the appellate review (extra-ordinary legal remedy) under the Section 238 para 3 of the Civil Procedure Code against a judgment of a court of appeals by which a judgment of a court of the first instance has been confirmed, if confirming a judgment of a court of the first instance by which the court of the first instance has declared in the verdict the invalidity of a contract term under the Section 153 para 3 and 4 of the Civil Procedure Code.[24]

---

[19] See STRAKA, P. Ustanovenie § 53a nie je o precedensoch. In: M. TURČAN, ed. *Postavenie precedensu v našom právnom prostredí*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013. 143 p. ISBN 978-80-7160-360-3.

[20] See FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: Všeobecná časť: § 1 – § 122: I. zväzok*. 2. aktualiz. a rozšír. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2014, p. 622. ISBN 978-80-8155-039-3.

[21] See the *Act No. 455/1991 Coll. on Trades Licencing, as amended*.

[22] See the *Act No. 99/1963 Coll. Civil Procedure Code*.

[23] See BUDJAČ, M. Spotrebiteľské zmluvy. In: M. ŠTEVČEK, A. DULAK, J. BAJÁNKOVÁ, M. FEČÍK, F. SEDLAČKO, M. TOMAŠOVIČ, et al. *Občiansky zákonník I: § 1 – 450: Komentár*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, pp. 435-674. ISBN 978-80-7400-597-8.

[24] "In the judgment regarding disputes arising from or in connection with a consumer contract, the court may state, even without any proposal, that a certain term used in consumer contracts by the supplier is unfair; in such case, the court shall state in the statement of the judgment the wording of such contractual term as agreed in the consumer contract."

The Civil Dispute Procedure Code effective from 1 July 2016 has special provisions on consumer disputes. This new regulation has not only taken over the above-mentioned instruments (determination of the unfair term in the judgment without proposal of participants or admissibility of the extraordinary appeal), but it also explicitly introduced the abstract control of unfair terms in consumer contracts. The final judgments in the proceedings on abstract control of consumer contract will be effective for everybody (Section 306 of the Civil Dispute Procedure Code). The proceedings on abstract review of consumer matters (review of unfair standard terms or unfair commercial practices) is a new type of procedure which is justified by the implementation of the Directive 2009/22/EC on Injunctions for the Protection of Consumers' Interests (Explanatory Report to the Section 301 of the Civil Dispute Procedure Code). The courts of the second instance (concretely the Regional Court in Bratislava, the Regional Court in Banská Bystrica, and the Regional Court in Košice) will decide these cases in the first instance. So, under the Slovak legislation effective from 1 July 2016 it is possible that the court extends effects of court decision to all contracts of trader (in the case inter-partes – quasi-precedential character of the court decision), but it is possible to sue the traders in abstract review of unfair contract terms (without necessity of individual dispute). In abstract review, complaint against trader can be filed by the consumer organisation or by the national enforcement authority (e.g. the Slovak Trade Inspection) and violations of injunction in abstract review can be sanctioned by administrative mechanism.

Contractual transparency requirement proved to be one of the most effective measures under the UCTD in connection with the important guiding role of the Court of Justice of the European Union (e.g. C-143/13 Matei, C-26/13 Kásler, Káslerné Rábai). The numerous court decisions and findings of the Commission on Assessment of Terms in Consumer Contracts and of Unfair Commercial Practices have been based on the

Section 153 para 3 of the *Act No. 99/1963 Coll. Civil Procedure Code*. "If the court has determined any contractual term in a consumer contract or general commercial terms to be invalid due to the unacceptability of such term, has not awarded performance to the supplier because of such term, or the court has imposed an obligation upon the supplier to provide the consumer with unjust enrichment, to compensate a damage, or to pay reasonable financial compensation based on such term, the court shall explicitly state that term in the decision verdict, even without any proposal, in the statement of the judgment the wording of such contractual term as agreed in the consumer contract." Section 153 para 4 of the *Act No. 99/1963 Coll. Civil Procedure Code*.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

breach of transparency requirement. In order to strengthen the transparency, one of the recent amendments of the Civil Code employed new measure in the Section 53c of the Civil Code: "If the consumer contract is made in writing, the subject-matter and the price must not be written in smaller letters than other parts of the same contract, except for the title of the contract and its parts. The provisions of a consumer contract as well as provisions contained in general commercial terms and conditions or in any other contractual documents related to the consumer contract must not be written in letters that are unreadable for the consumer or smaller than as set out in an implementing regulation. Any contract made contrary to this provision shall be invalid." This legislation targeted the frequently applied unfair practice where traders used a very small font size in contracts as well as in general contract terms and conditions. The contract was thus difficult to read, making it hard for consumers to adequately familiarise themselves with the contract.

Invalidity of juridical acts in the Slovak legal order may be absolute (juridical acts are void) or relative (juridical acts are voidable). The regulation of the unfair terms is based on the principle that invalid terms are absolutely invalid (void); such invalidity arises from the statute itself (*ex lege*) and its effects are universal (*erga omnes*), i.e. anyone may claim that a term is void (this rule is in the procedural law restricted by the admissibility to file a claim to the court by the entitled claimant). Absolute invalidity is taken into consideration by courts (or other public authorities) of their own motion (*ex officio*). Absolute invalidity may not be remedied by subsequent approval (ratification) or rendered valid by subsequent termination of invalidity. Performance provided under a void juridical act constitutes unjustified enrichment. Absolute invalidity is not subject to limitation or expiration.[25] On the basis of invalidity of unfair term it may be ordered by the court to restore unjustified enrichment, to pay damages or an adequate pecuniary satisfaction (Section 3 para 5 of the Consumer Protection Act) to the consumer. If the court decides that only part of a contractual term is unfair, this duty applies only with respect to that part. Furthermore, this duty also applies to the supplier's legal successors.

[25] See JANČO, M. et al. *Introduction to Slovak Civil Law*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, p. 36. ISBN 978-80-7380-281-3.

As already mentioned above, the Civil Procedure Code and the newly effective Civil Dispute Procedure Code enhance the determination of the unfair term in the judgment without proposal of participants.

The mostly discussed problem in the relation to the ex officio duty of court to examine the unfair terms used to be connected to the final arbitration awards where the objections with respect to the existence or validity of the arbitration agreement, particularly in the form of an arbitration clause in the consumer contract, has arisen, later only at the stage of its enforcement. The problems were so frequent that the amendment of the Civil Code in 2007 (Act No. 568/2007 Coll.) has also included into the list of unfair terms in the Section 53 para 4 (r) the following term requires from the consumer in the frames of agreed arbitration clause to solve the disputes with the trader solely in the arbitration proceeding.[26] This regulation proved to be insufficient to protect consumers' interests in the arbitration and we can refer to many court decision solving the matters related to the arbitral awards based on the unfair arbitration clauses or if an arbitration clause itself has not proved to be unfair, where the protection of the consumer has been disregarded in the arbitration proceeding. The real choice and protection has been in the arbitration proceeding substantially restricted for the consumer and the personally interconnected circle of suppliers, arbitrators, and solicitors or even judicial executors has proven detrimental for the protection of consumers.[27] Following list contains the extracts from the relevant case-law:

- Decision of the Regional Court in Prešov of 31 May 2011, No. 14CoE/39/2010 – the arbitration clause as an unfair term;
- Decision of the Supreme Court of 21 March 2012, No. 6 Cdo 1/2012 – the interpretation of the Section 44 para 2 of the Enforcement Act: the enforcement order that violates law on the grounds of the unfair terms;

[26] See CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, p. 178. ISBN 978-80-7380-199-1; MAGÁL, M. and P. KUBINA. Rozhodcovské doložky v spotrebiteľských zmluvách. *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 4, pp. 616-627. ISSN 1335-6461; and VÝBOCH, J. Niektoré otázky rozhodcovských doložiek v spotrebiteľských zmluvách z pohľadu posudzovania ich prijateľnosti. *Právny obzor*. 2013, roč. 96, č. 3, pp. 240-262. ISSN 0032-6984.

[27] See BUDJAČ, M. Spotrebiteľské zmluvy. In: M. ŠTEVČEK, A. DULAK, J. BAJÁNKOVÁ, M. FEČÍK, F. SEDLAČKO, M. TOMAŠOVIČ, et al. *Občiansky zákonník I: § 1 – 450: Komentár*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, pp. 435-674. ISBN 978-80-7400-597-8.

- Decision of the Regional Court in Trnava of 9 August 2011, No. 10CoE/326/2010 – the arbitration award as a substantially unenforceable order;
- Decision of the Regional Court in Košice of 15 April 2013, No. 6Co/383/2013 – the admissible period for the abolishment of the arbitration award;
- Decision of the Regional Court in Banská Bystrica of 26 October 2012, No. 17CoE/175/2012 – substantially unenforceable enforcement order (Section 57 para 1 a) of the Enforcement Order), non-existent jurisdiction of the arbitration court. The court also expressed the idea that the principle *vigilantibus iura scripta sunt* has been overpowered by the need to protect the weaker party in the B2C relations;
- Decision of the Regional Court in Prešov of 28 September 2012, No. 6CoE/210/2012 – the arbitration clause as an unfair term: sector-specific regulation on bank arbitration does not prevent the obligation of the bank employee to inform the consumer and to enable him/her the possibility of the choice in regard to arbitration.

Perspectives in relation to the arbitral awards have improved only recently, after the enactment of the Act on Consumer Arbitration which provides a new and separate regulation covering alternative dispute resolution methods applicable to contracts involving consumers.[28] The changed situation has been also reflected in the list of unfair terms in the Section 53 para 4 (r) of the Civil Code where the present wording relates to the special requirements set out for the consumer arbitration: "… they enable to solve the dispute between parties in arbitration proceeding without observing the prerequisites set by the special act".

As the administrative remedy is concerned, Section 3 para 3 of the Consumer Protection Act states that the consumer has a right to be protected against the use of unfair contract terms. The administrative authority (e.g. the State Trade Inspection) executes the control of fulfilment of obligations by traders under the Consumer Protection Act. In the frames of this control it may review the standard contract terms, but the court is the sole authority at the level of private law relationships to decide whether the contract term is unfair or not; the protection of consumer by the administrative authority has, therefore, only preliminary

[28] See MASLÁK, M. Nová právna úprava spotrebiteľského rozhodcovského konania. *Súkromné právo*. 2015, roč. 1, č. 3, pp. 18-27. ISSN 1339-8652.

character.[29] The Civil Dispute Procedure Code (Section 193) stipulates that court is bound by the decision of the administrative authority that the administrative offence punishable under special regulations has been committed and who has committed it. In this regard, the decision of the administrative authority is definite in relation to respective trader and to relevant contract term in the particular case. Some academics argue that effects of the decisions of the administrative authorities extend beyond the particular case.[30]

Nevertheless, some consumers prefer to notify the administrative authorities of breaches of trader's obligations before taking recourse to a judicial proceeding. The risk of an administrative fine and other sanctions seems to be in some cases a more persuasive compliance mechanism than the risk of a judicial proceeding with its length and costs.[31] The administrative authority is also entitled to order the interim measure on the request of consumer organisation under the Section 21 of the Consumer Protection Act.

The consumers successful in protection of their rights (also by invoking unfairness of contract terms) are entitled to claim financial satisfaction under the Section 3 para 5 of the Consumer Protection Act (e.g. decision of the District Court in Lučenec of 19 May 2014, No. 13Cb/132/2009).

Important role in the assessment of the unfair terms (and unfair commercial practices) plays the Commission on Assessment of Terms in Consumer Contracts and of Unfair Commercial Practices. This authority is part of the Ministry of Justice of the Slovak Republic; its creation was presupposed by the Section 26a of the Consumer Protection Act and its role is to review the standard contract terms. If there is a breach, the Commission on Assessment shall pass its findings to the relevant state authorities or shall contact consumer organisation to give them incentive

[29] See BUDJAČ, M. Spotrebiteľské zmluvy. In: M. ŠTEVČEK, A. DULAK, J. BAJÁNKOVÁ, M. FEČÍK, F. SEDLAČKO, M. TOMAŠOVIČ, et al. *Občiansky zákonník I: § 1 – 450: Komentár*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, pp. 435-674. ISBN 978-80-7400-597-8.

[30] See CSACH, K. Nesúdna ingerencia do zmlúv a možnosti jej súdnej korekcie. In: *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do obsahu súkromnoprávnych zmlúv*. 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2014, pp. 52-66. ISBN 978-80-970207-7-4.

[31] See CSACH, K. A Pair of Wings: Air Passenger Rights in the Czech Republic and Slovakia. In: M. BOBEK and J. PRASSL, eds. *Air Passenger Rights: Ten Years on*. 1st ed. Oxford: Hart Publishing, 2016, pp. 131-144. ISBN 978-1-84946-824-4.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

for a claim at the relevant state authority. Traders are obliged to cooperate with the Commission on Assessment.

Court judgments on unfair terms in consumer contracts are available at the Internet and the most important decisions on consumer matters are also available separately at the Internet pages of the Ministry of Justice of the Slovak Republic, in connection to the work of the Commission on Assessment. These decisions are classified into the groups and this classification proves to be extremely instructive as it significantly shows the most problematic areas in consumer disputes; these are: enforcement against consumers, arbitral awards and their enforcement, transfer of a right for securing the debt of consumer, consumer credit agreements, local competence of the court in consumer matters, maximum permissible consideration and unreasonable contractual fines and fees, exercising of the lien, unfair terms, unfair commercial practices, court fees, and, finally, also decisions of the penal courts in matters dealing with credit and loan agreements.

In Slovakia, there were frequently used unfair practices leading to the incorporation of unfair terms in contract in relation to the representation of the consumer. Traders nominated the person of the representative for consumer in advance and this representative was for future authorised: to create a security in the name of consumer, to represent consumer at the stage of performance and at the stage of enforcement, to acknowledge the debt. Such representative of the consumer was usually a close person to the trader and it could be assumed that there was a conflict of interests between the representative and the principal (consumer). These practices were forbidden and the legal acts arisen out of such representation are invalid. The regulation in the Section 5a of the Consumer Protection Act, however, has its deficiencies because its interpretation may lead to results that the consumer may not use the representative at all. It is also questionable whether the problematic situation could not be solved by the general provisions on the conflict of interests in representation (Section 22 para 2 of the Civil Code).

Conclusion

The Unfair Contract Terms Directive and the Unfair Commercial Practices Directive belong to the most important instruments at the horizontal level of consumer protection. For their future application it will be inevita-

ble to make use of the intertwined regulation of the UCPD and of the Misleading and Comparative Advertising Directive[32] implemented in the Commercial Code within the frame of unfair competition regulation (Section 45 of the Commercial Code). Under this act, the advertisement is misleading also in the cases where it may injure consumers. In this regard, the Slovak implementation provides a higher level of protection as the consumers are also entitled to claim legal protection against unfair competition under the Sections 53 – 55 of the Commercial Code. There is also a strong need for clarification of the interplay between the European Union sector-specific rules and the horizontal European Union consumer law. As the example may serve the case law on the amendments of consumer contracts in the regulated sectors and its applicability on other fields of consumer law; this relation is not clear and the approach of the Court of Justice of the European Union (e.g. C-92/11 RWE Vertrieb or partly also C-359/11, C-400/11) to mix the norms (the UCTD and the sector-specific rules) does not help either.[33]

The implementation both of the UCTD and the UCPD has been a positive step forward. The Slovak economy in the last 25 years has been a typical economy in transition. Consumers, particularly those raised in the socialist era, have not been educated on how to behave in the market economy and the traders tended to interpret the notion "party autonomy" in the most liberal way. Standard contract terms in contracts represented an unknown danger for consumers (and for small and medium-sized enterprises as well). Same applied for the courts. The abuse of the stronger contractual position has been almost tolerated by the courts and the protection of the weaker party at the beginning of the 21st Century was disregarded. Outlined situation had created an ideal place for all possible forms of abuse of the traders' position. Therefore, the implementation of the UCTD may be considered as one of the first positive measures to protect consumers effectively. The protection of consumers against unfair commercial practices and unfair standard terms in contracts has improved significantly after approximately ten years of its ap-

[32] See the *Directive 2006/114/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 Concerning Misleading and Comparative Advertising*. OJ EU L 376, 2006-12-27, pp. 21-27.

[33] See CSACH, K. Jednostranná zmena zmluvy (nielen) o finančných službách. *Súkromné právo*. 2015, roč. 1, č. 3, pp. 2-7. ISSN 1339-8652; and CSACH, K. Ochrana dodávateľa obchodných reťazcov prostriedkami súkromného práva. In: *XXIII. Karlovarské právnické dny*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, pp. 425-443. ISBN 978-80-7502-078-9.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 38-63
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

plication and it has been improved also by subsequent improvements in the level of implementation.

References

Act No. 99/1963 Coll. Civil Procedure Code.

Act No. 160/2015 Coll. Civil Dispute Procedure Code, as amended.

Act No. 455/1991 Coll. on Trades Licencing, as amended.

BUDJAČ, M. Nekalé obchodné praktiky ako potenciálny zdroj a akcelerátor sústavného používania neprijateľných zmluvných podmienok a ich vplyv na platnosť spotrebiteľskej zmluvy. In: G. URBANSKÁ, ed. *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do kontraktačného procesu*. 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2013, pp. 109-124. ISBN 978-80-970207-5-0.

BUDJAČ, M. Spotrebiteľské zmluvy. In: M. ŠTEVČEK, A. DULAK, J. BAJÁNKOVÁ, M. FEČÍK, F. SEDLAČKO, M. TOMAŠOVIČ, et al. *Občiansky zákonník I: § 1 – 450: Komentár*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, pp. 435-674. ISBN 978-80-7400-597-8.

CIRÁK, J. Vymožiteľnosť spotrebiteľských práv v kontexte úpravy nekalých klauzúl v spotrebiteľských zmluvách. In: G. URBANSKÁ, ed. *Vymožiteľnosť práva v Slovenskej republike*. 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2009, pp. 31-44. ISBN 978-80-970207-0-5.

Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on Unfair Terms in Consumer Contracts. OJ EC L 95, 1993-04-21, pp. 29-34.

CSACH, K. A Pair of Wings: Air Passenger Rights in the Czech Republic and Slovakia. In: M. BOBEK and J. PRASSL, eds. *Air Passenger Rights: Ten Years on*. 1st ed. Oxford: Hart Publishing, 2016, pp. 131-144. ISBN 978-1-84946-824-4.

CSACH, K. Jednostranná zmena zmluvy (nielen) o finančných službách. *Súkromné právo*. 2015, roč. 1, č. 3, pp. 2-7. ISSN 1339-8652.

CSACH, K. Nesúdna ingerencia do zmlúv a možnosti jej súdnej korekcie. In: *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do obsahu súkromnoprávnych zmlúv*. 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2014, pp. 52-66. ISBN 978-80-970207-7-4.

CSACH, K. Ochrana dodávateľa obchodných reťazcov prostriedkami súkromného práva. In: *XXIII. Karlovarské právnické dny*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, pp. 425-443. ISBN 978-80-7502-078-9.

CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 331 p. ISBN 978-80-7380-199-1.

Directive 2006/114/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 Concerning Misleading and Comparative Advertising. OJ EU L 376, 2006-12-27, pp. 21-27.

DOBROVODSKÝ, R. Test nekalosti správania sa podnikateľov k spotrebiteľom v slovenskom práve. In: G. URBANSKÁ, ed. *Ingerencia súdov do súkromnoprávnych zmlúv: Zásahy súdov do kontraktačného procesu*. 1. vyd. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2013, pp. 125-151. ISBN 978-80-970207-5-0.

FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: Všeobecná časť: § 1 – § 122: I. zväzok*. 2. aktualiz. a rozšír. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2014. 816 p. ISBN 978-80-8155-039-3.

GRABAN, A. Priemerný spotrebiteľ z pohľadu objektivizácie súdneho uváženia. In: O. HAMUĽÁK and L. MADLEŇÁKOVÁ, eds. *Limity práva*. 1. vyd. Praha: Leges, 2012, pp. 200-208. ISBN 978-80-87576-45-8.

HAVRLENT, M. NÁZOR: Ochrana spotrebiteľa napriek jeho nesúhlasu alebo KS Prešov určuje, čo je pre „priemerného spotrebiteľa“ najlepšie. In: *Najprávo.sk* [online]. 2013-07-19 [cit. 2017-01-30]. Available at: http://www.najpravo.sk/clanky/nazor-ochrana-spotrebitela-napriek-jeho-nesuhlasu-alebo-ks-presov-urcuje-co-je-pre-priemerneho-spotrebitela-najlepsie.html.

JANČO, M. et al. *Introduction to Slovak Civil Law*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 140 p. ISBN 978-80-7380-281-3.

JURČOVÁ, M. and M. NOVOTNÁ. Šedý alebo čierny, to je otázka. In: J. SUCHOŽA, J. HUSÁR and R. HUČKOVÁ, eds. *Právo, obchod, ekonomika VI*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Právnická fakulta, 2016, pp. 286-294. ISBN 978-80-8152-443-1.

KRŠKOVÁ, M. and N. PÁNIKOVÁ. *Sexistické reklamy na Slovensku alebo čo má spoločné sťahovanie, prášková lakovňa a bankové služby*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2016. 40 p. ISBN 978-80-89016-80-8.

LAZÍKOVÁ, J. and M. ŠTEVČEK. Ochrana spotrebiteľa v civilnom procese. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, roč. 19, č. 6, pp. 20-30. ISSN 1335-1079.

MACHÚTOVÁ, N. *Nekalé obchodné praktiky a ochrana spotrebiteľa v SR*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Fakulta práva, 2013. 67 p.

MAGÁL, M. and P. KUBINA. Rozhodcovské doložky v spotrebiteľských zmluvách. *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 4, pp. 616-627. ISSN 1335-6461.

MASLÁK, M. Nová právna úprava spotrebiteľského rozhodcovského konania. *Súkromné právo*. 2015, roč. 1, č. 3, pp. 18-27. ISSN 1339-8652.

Rada pre reklamu [The Slovak Advertising Standards Council] [online]. 2017 [cit. 2017-01-30]. Available at: http://www.rpr.sk/en.

STRAKA, P. Ustanovenie § 53a nie je o precedensoch. In: M. TURČAN, ed. *Postavenie precedensu v našom právnom prostredí*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013. 143 p. ISBN 978-80-7160-360-3.

Upozornenie pre spotrebiteľov [online]. 2017. 1 p. [cit. 2017-01-30]. Available at: http://www.soi.sk/files/documents/rspotreb/spotrebite%C4%BEsk%C3%BD%20prieskum%20nekal%C3%A9%20praktiky.pdf.

VOZÁR, J. *Právo proti nekalej súťaži*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2013. 320 p. ISBN 978-80-224-1272-8.

VÝBOCH, J. Niektoré otázky rozhodcovských doložiek v spotrebiteľských zmluvách z pohľadu posudzovania ich prijateľnosti. *Právny obzor*. 2013, roč. 96, č. 3, pp. 240-262. ISSN 0032-6984.

ZAVADOVÁ, D. Generálne klauzuly v procese aplikácie práva. *Právny obzor*. 2015, roč. 98, č. 4, pp. 338-353. ISSN 0032-6984.

ZAVADOVÁ, D. Nekalé obchodné praktiky a ich vplyv na platnosť právnych úkonov vo finančných službách. *Súkromné právo*. 2015, roč. 1, č. 2, pp. 16-20. ISSN 1339-8652.

Doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.

Faculty of Law
Trnava University in Trnava

Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic
monika_jurcova@yahoo.co.uk

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 64-79
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Právní úprava mobbingu ve veřejné správě ve Španělsku

Anti-mobbing Legislation in Public Administration in Spain

Eva Šimečková

Abstract: *The Spanish legislation does not regulate in any law the protection of employees against mobbing, with the exception of public administration. Violence on workplace violates fundamental rights governed by the Constitution, mainly the right for equal handling and the right for dignity. The branch of public administration is regulated by the Law No. 7/2007 of Fundamental Status of an Employee in Public Administration that determined that moral harassment (mobbing) is a disciplinary offence. Procedural process that deals with the harassment in public administration is regulated by notice which states specific actions and procedure with the aim to prevent harassment on workplace in the field of public administration as well as actions and sanctions for cases that occur in this matter.*

Key Words: *Violence on Workplace; Mobbing; Equal Handling; Discrimination; Right for Dignity; Public Administration; Disciplinary Offence; Sanction; Prevention; Solution of Conflicts; Administrative Judiciary; Spain.*

Abstrakt: *Španělský právní řád neupravuje v žádném (obecném) zákoně výslovnou ochranu zaměstnanců před mobbingem, výjimkou je pouze oblast veřejné správy. Násilí na pracovišti porušuje základní práva a svobody zakotvené v ústavě, zejména právo na rovné zacházení a právo na lidskou důstojnost. Oblast veřejné správy je upravena Zákonem č. 7/2007 o základním statutu zaměstnance veřejné správy, který určil, že morální obtěžování (mobbing) je kárným proviněním. Procesní postup při řešení obtěžování ve veřejné správě upravuje vyhláška, která stanovuje konkrétní jednání a postupy, s cílem předejít obtěžování na pracovišti v oblasti veřejné správy, a také postupy a sankce pro případy, kdy k němu dojde.*

Klíčová slova: *Násilí na pracovišti; mobbing; rovné zacházení; diskriminace; právo na lidskou důstojnost; veřejná správa; kárné provinění; sankce; prevence; řešení konfliktů; správní soudnictví; Španělsko.*

Úvod

Španělský právní řád neupravuje v žádném (obecném) zákoně výslovnou ochranu zaměstnanců před mobbingem, s výjimkou oblasti veřejné správy. Násilí na pracovišti porušuje základní práva a svobody zakotvené v ústavě, zejména právo na rovné zacházení a právo na lidskou důstojnost. Z literatury vyplývá, že obtěžování je častější v institucích veřejné správy.[1] To je připisováno hierarchické struktuře a neodvolatelnosti funkcionářů veřejné správy. Ve Španělsku po úspěšném absolvování tzv. opozic získává zaměstnanec trvale pracovní místo ve veřejné správě.

V literatuře jsou popsány typy právních nástrojů vztahujících se k obtěžování:[2]

- preventivní – cílem je zabránit vzniku obtěžování (například plány prevence psychosociálních rizik, etické kodexy);
- reaktivní – čelící již vzniklé situaci obtěžování, s cílem zastavit ji (například právní nástroje jako rozvázání pracovního poměru, správní sankce, trestní sankce, ale i mediace);
- nápravné – formulují se po překonání případu obtěžování, s cílem odškodnit oběť za morální a ekonomickou újmu (například náhrada majetkové a nemajetkové újmy za nezákonné propuštění).

Situace do přijetí Zákona o státní službě

Jednou z častých forem pracovního obtěžování ve veřejné správě je sankcionování úředníků za kárná provinění. Úředníci musí pak prokázat neoprávněnost a chybějící právní základ udělené sankce. V minulosti se kárná provinění řídila zákonem č. 33/1986, kterým byl schválen Disciplinární řád úředníků státní správy.[3] V článku 7.1 uvedeného zákona byla vymezena závažná kárná provinění, mezi nimiž byly popsány pod písm. ñ) vážný útok na důstojnost úředníka nebo instituci státní správy a pod

---

[1] Blíže viz El mobbing o acoso laboral en la Administración Pública. In: *MobbingMadrid* [online]. 2013-10-18 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://www.mobbingmadrid.org/2013/10/el-mobbing-o-acoso-laboral-en-la.html.

[2] Blíže viz GAMERO CASADO, E. El acoso laboral en la universidad: Consecuencias jurídicas y gestión de conflictos. *Temas Laborales* [online]. 2011, nº 110, s. 97 [cit. 2017-01-02]. ISSN 0213-0750. Dostupné z: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/Temas%20laborales%20n%20110.pdf.

[3] Blíže viz *Real Decreto 33/1986, por el que se aprueba el Reglamento de régimen disciplinario de los funcionarios de la administración del estado* [1986-01-10] [Královský dekret, kterým byl schválen Disciplinární řád úředníků státní správy] [online]. 1986 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1986-1216.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 64-79
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

písm. o) provinění spočívající ve vážném nedostatku respektu ke klientům (občanům). V případech obtěžování mohlo být zahájeno disciplinární řízení. Uvedený zákon však neobsahoval výslovný zákaz obtěžování na pracovišti zahrnující mobbing.

Ve veřejné správě se jen zřídka sankcionovalo pracovní obtěžování. Organizace veřejné správy nebraly své závazky příliš vážně, ačkoli došlo i na případy, kdy musela organizace veřejné správy zaplatit náhradu majetkové a nemajetkové újmy za poškození zdraví zapříčiněné obtěžováním. V literatuře se poukazuje na strukturální obtíže, které omezovaly disciplinární moc nad zaměstnanci veřejné správy, zejména v rámci malých organizací.[4]

Ve vztahu k úředníkům se první rozsudky v případech obtěžování objevily po roce 2000, tedy v době, kdy zákaz mobbingu zákon ještě neupravoval. Vznikla rozsáhlá judikatura, která pojímala obtěžování v rovině porušení základních práv. Jedná se například o rozhodnutí Ústavního soudu Španělska, které hodnotí obtěžování jako jednání vůči základnímu právu na lidskou důstojnost.[5] Podobně se vyjádřil i Nejvyšší soud Španělska,[6] který zrušil v roce 2001 disciplinární sankci vůči úředníkovi, neboť ji posoudil za „výraz“ obtěžování, a přiznal mu náhradu škody ve výši 750 tisíc peset. Úředník byl kárně potrestán tím, že musel vykonávat práci v suterénu budovy v tmavé místnosti bez denního světla. Následkem obtěžování ze strany zaměstnavatele pak onemocněl depresivním syndromem.[7]

---

[4] Blíže viz GAMERO CASADO, E. El acoso laboral en la universidad: Consecuencias jurídicas y gestión de conflictos. *Temas Laborales* [online]. 2011, nº 110, s. 100 [cit. 2017-01-02]. ISSN 0213-0750. Dostupné z: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/Temas%20laborales%20n%20110.pdf.

[5] V případě „sexuálního obtěžování“ na pracovišti se jedná o útok do velmi osobní sféry, jakou je sexualita, čímž je znevažována lidská důstojnost. Blíže viz čl. 10.1. *Constitución Española* [1978-12-29] [online]. 1978 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1978-31229. Diskriminace z důvodu pohlaví je v rozporu s ústavními hodnotami. Blíže viz *Sentencia del Tribunal Constitucional de España nº 224/1999* [1999-12-13] [online]. 1999 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://hj.tribunalconstitucional.es/es/Resolucion/Show/3966.

[6] Blíže viz například *Sentencia del Tribunal Supremo de España nº AS 7799/2001* [2001-07-03]; a *Sentencia del Tribunal Supremo de España Rec. nº 4372/2004* [2006-05-17]. Viz také GAMERO CASADO, E. El acoso laboral en la universidad: Consecuencias jurídicas y gestión de conflictos. *Temas Laborales* [online]. 2011, nº 110, s. 107 [cit. 2017-01-02]. ISSN 0213-0750. Dostupné z: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/Temas%20laborales%20n%20110.pdf.

[7] Blíže viz *Sentencia del Tribunal Supremo de España nº RJ 2001/8027* [2001-07-23] [online]. 2001, Rec. nº 3715/1997, 6 s. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://www.inia.es/

Jednání spočívající v pracovním obtěžování mohlo založit požadavek na odškodnění újmy, kterou obtěžovaný utrpěl, a to po vlastní organizaci veřejné správy. Takovou újmou jsou například rozdíl mezi výší nemocenského a platem při pracovní neschopnosti, náhrada platu při rozvázání pracovního poměru nebo náhrada za morální újmu. Vymáhání náhrady škody za odpovědnost zaměstnavatele ve veřejné správě se řídilo Zákonem č. 30/1992 o právním režimu veřejné správy a postupu ve správním řízení.[8] Orgány veřejné správy odpovídaly zaměstnancům za škodu na majetku a zdraví, kterou zaměstnanci utrpěli při plnění pracovních úkolů a v přímé souvislosti s nimi (článek 139 odst. 1). Podle článku 142 odst. 5 uvedeného zákona musel obtěžovaný vznést nárok na náhradu škody v promlčecí lhůtě jednoho roku od události, případně od doby, kdy bylo ukončeno léčení, nebo byl zjištěn rozsah následků. Obtěžovaný také mohl vymáhat nápravu jiných důsledků mobbingu (například zrušení nezákonného propuštění, návrat do služebního poměru nebo pracovního poměru a podobně).[9]

Zaměstnanec se mohl bránit v případě porušení základních práv u pracovního (sociálního) soudu. V rámci sociální jurisdikce lze dosáhnout zrušení disciplinární sankce (jako výrazu mobbingu) a vymoci náhrady majetkové a nemajetkové újmy. Pokud žalobce vyčerpá řádné opravné prostředky, může podat ústavní stížnost ke španělskému Ústavnímu soudu.[10] Další možností obrany je žaloba ve správním soudnictví, kdy zaměstnanec žaluje správní rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení.

---

gcontrec/pub/23-07-2001_1195460221656.pdf. K vymezení náhrady škody za psychickou újmu viz dále například *Sentencia del Juzgado de lo Social del País Vasco nº AS 2002/2633* [2002-03-22]. K vymezení morálního obtěžování (mobbingu) na pracovišti viz například *Sentencia del Tribunal Supremo de España nº RJ 2005/3162* [2005-02-10]; a *Sentencia del Tribunal Superior de Justicia de Madrid nº AS 2006/1694* [2006-03-31].

8 Blíže viz *Ley 30/1992 de régimen jurídico de las administraciones públicas y del procedimiento administrativo común* [1992-11-26] [Zákon o právním režimu veřejné správy a postupu ve správním řízení] [online]. 1992 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-26318.

9 V případě neplatnosti rozvázání služebního poměru státního zaměstnance se lze opřít o *Sentencia del Juzgado de lo Contencioso Administrativo nº 2 de Valladolid nº 398/2007* [2007-10-11], u zaměstnanců v pracovním poměru o *Sentencia del Juzgado de lo Social nº 5 de Vigo nº 449/2006* [2006-10-13].

10 Blíže viz článek 161 odst. 1 b). *Constitución Española* [1978-12-29] [online]. 1978 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1978-31229.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 64-79
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

V zákoně č. 1299/2006, kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, není uvedena žádná nemoc, jejíž příčinou by mohl být mobbing.[11] Podobně, jako české nařízení vlády, obsahuje pouze nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických, karcinogenních nebo jiných škodlivých vlivů.[12] Přestože jsou známy nemoci způsobené pracovním obtěžováním, nebyly do zákona zahrnuty. Pro šikanovaného zaměstnance je důležité zajistit diagnostiku obtíží způsobených obtěžováním, aby mohl dokázat, že toto jednání skutečně nastalo. Zaměstnanec veřejné správy se musí nechat vyšetřit „závodním lékařem". Lékař ovšem popíše následky obtěžování (zejména psychologické – stres, úzkost, depresi a podobně), ale ne příčiny (tedy, že příčinou je právě pracovní obtěžování). Následně by si měl zaměstnanec, který dostane nemocenské, zajistit, aby bylo uvedeno v jeho spise, že nejde o důsledek obecné nemoci, ale nemoci způsobené v přímé souvislosti s výkonem práce, což by zvýhodnilo jeho pozici. Ovšem, zde se v praxi naráží na neochotu orgánů sociálního zabezpečení tuto skutečnost uznávat.[13]

Dalším problémem je samotné dokazování obtěžování, které se často děje beze svědků a nejsou k němu písemné doklady. Je to také jednání subjektivního charakteru (například posouzení míry záměru obtěžovatele a následků, které je obtížné posoudit). Jak již bylo zmíněno, lékaři spíše popíší následek, ale vyhýbají se určit příčinu. Doktrína ve správním soudnictví je přitom vůči důkazům restriktivní; ze statistiky vyplývá, že ve správním soudnictví je nižší počet rozsudků uznávajících obtěžování než v sociálním soudnictví.[14] Hlavním důvodem je zřejmě skutečnost, že se lékařský posudek nepřezkoumává.

---

[11] Blíže viz *Real Decreto 1299/2006, por el que se aprueba el cuadro de enfermedades profesionales en el sistema de la Seguridad Social y se establecen criterios para su notificación y registro* [2006-11-10] [online]. 2006 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2006-22169.

[12] Srovnej *Nařízení vlády České republiky č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání.*

[13] Blíže viz MOLINA NAVARRETE, C. *La tutela judicial frente al acoso moral en el trabajo: De las normas a las prácticas forenses*. 1ª ed. Albacete: Bomarzo, 2007. 100 s. ISBN 978-84-96721-19-7.

[14] Blíže viz NAVARRO NIETO, F. *La tutela jurídica frente al acoso moral laboral*. 1ª ed. Cizur Menor: Thomson Aranzadi, 2007, s. 152. ISBN 978-84-8355-424-1; a LAFUENTE BENACHES, M. Las prohibiciones de discriminación y acoso en la función pública. *Revista española de derecho administrativo*. 2008, nº 138, s. 237. ISSN 0210-8461.

Pro obtěžovaného bylo vždy výhodnější řešit konflikty v případě pracovního obtěžování mimosoudně.[15] Zaměstnavatelé, zejména instituce, mohou mít své nástroje či přímo orgány, které mohou působit jako mediátoři (například Defensoría Universitaria – „univerzitní ochránce"). V soukromém sektoru bylo zavedení těchto orgánů k řešení pracovního obtěžování dobrovolné, s výjimkou sexuálního obtěžování a obtěžování z důvodu pohlaví. Povinnosti v uvedených oblastech zavedl Zákon č. 3/2007 o rovnosti mezi muži a ženami,[16] a to v článku 48, který se týká preventivních opatření vůči sexuálnímu obtěžování a diskriminaci z důvodu pohlaví. Zaměstnavatelé musí zavést specifické postupy prevence, a také umožnit podávání stížností. Podoba opatření může být vyjednána mezi zástupci zaměstnanců a zaměstnavatelem a může mít podobu kodexů „dobrých" praktik, informačních kampaní nebo školení. Zástupci zaměstnanců také přispívají k prevenci uvedených typů obtěžování tím, že informují zaměstnance.[17]

Zákon o rovnosti mezi muži a ženami se v současné době vztahuje na všechny zaměstnavatele, včetně veřejné správy. V článku 62 je popsán postup při řešení vůči tomu, kdo se dopustil sexuálního obtěžování nebo diskriminace na základě pohlaví. Zavedení těchto opatření bylo významným počinem a vedlo ke zvýšení pozornosti i vůči pracovnímu obtěžování. Napravily se tak částečně dřívější nedostatky s disciplinárními řízeními, přestože daný zákon ještě neobsahoval sankce za pracovní obtěžování.[18]

Právní úprava zákazu mobbingu ve veřejné správě

Oblast veřejné správy je v současné době upravena Zákonem č. 7/2007 o základním statutu zaměstnance veřejné správy (dále též „Zákon o státní službě").[19] Uvedený zákon se týká všech oblastí veřejné správy.

---

[15] Blíže viz MARTÍNEZ ABASCAL, V.-A. *El acoso moral en el trabajo: Claves para su protección extrajudicial*. 1ª ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2008, s. 82. ISBN 978-84-9876-174-0.

[16] Blíže viz *Ley Orgánica 3/2007 para la igualdad efectiva de mujeres y hombres* [2007-03-22] [online]. 2007 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-6115.

[17] Blíže viz MARTÍNEZ ABASCAL, V.-A. *El acoso moral en el trabajo: Claves para su protección extrajudicial*. 1ª ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2008. 132 s. ISBN 978-84-9876-174-0.

[18] Blíže viz BALLESTER PASTOR, M. A. *Guía sobre el acoso moral en el trabajo*. 1ª ed. Sevilla: Consejo Andaluz de Relaciones Laborales, 2006, s. 53 a násl. ISBN 978-84-691-8941-2.

[19] Blíže viz *Ley 7/2007 del estatuto básico del empleado público* [2007-04-12] [online]. 2007 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-7788.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 64-79
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Podle článku 2 se vztahuje na zaměstnance veřejné správy ve:

- státní správě;
- správě autonomních společenství a městech Ceuta a Melilla;
- místní správě;
- veřejných organizacích, agenturách a jiných entitách veřejného práva s vlastní právní subjektivitou, které jsou vázané nebo závislé na jakékoli jednotce veřejné správy;
- veřejných univerzitách.

Zákon o základním statutu zaměstnance veřejné správy upravuje práva a povinnosti zaměstnanců veřejného sektoru.[20] V oblasti veřejné správy je potřeba rozlišovat mezi dvěma druhy zaměstnanců, a to mezi úředníky a zaměstnanci (například uklízečky, technická správa a podobně).[21] Na úředníky se vztahuje Zákon o základním statutu zaměstnanců veřejné správy, na ostatní zaměstnance, kteří nespadají pod tento zákon, se uplatní obecná ustanovení pracovněprávní legislativy, tj. nepožívají zvláštní ochrany.[22] V článku 14 uvedeného zákona jsou obsažena individuální práva zaměstnanců ve veřejné správě; pod písm. h) je vyjádřeno právo na respekt k soukromí, dobrou pověst a ochranu důstojnosti v práci, především vůči sexuálnímu obtěžování, morálnímu obtěžování (mobbingu) nebo diskriminaci na základě pohlaví.

V hlavě VII v článku 95 jsou vyjmenována kárná provinění, za která hrozí kárné (disciplinární) řízení. Kárné provinění může dosahovat intenzity méně závažného, závažného a zvlášť hrubého kárného provinění. Článek 95.2 vyjmenovává zvlášť hrubá kárná provinění. Podle článku 95.2 písm. b) se považuje za zvlášť hrubé kárné provinění diskriminační jednání z důvodu rasy nebo etnického původu, národnosti, náboženského vyznání, víry nebo světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace, jazyka, místa narození nebo bydlení, pohlaví nebo jakékoli jiné osobní nebo sociální podmínky či okolnosti, stejně jako obtě-

[20] Blíže viz VALVERDE, A. M., F. RODRÍGUEZ-SAÑUDO GUTIÉRREZ a J. GARCÍA MURCIA. *Derecho del trabajo*. 24ª ed. Madrid: Tecnos, 2015, s. 209. ISBN 978-84-309-6643-1.

[21] Úředníci (funcionarios públicos) a zaměstnanci (empleados laborales).

[22] Blíže viz Zákon č. 1/1995 o statutu pracujících. *Real Decreto Legislativo 1/1995, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores* [1995-03-24] [online]. 1995 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1995-7730. Poslední změna byla zveřejněna ve Sbírce zákonů (BOE – Boletín Oficial del Estado) 24. října 2015 a vešla v platnost 13. listopadu 2015.

žování a sexuální obtěžování z uvedených důvodů. Za zvlášť hrubé kárné provinění je článkem 95.2 písm. o) označen mobbing.[23]

V článku 96.1 Zákon o státní službě specifikuje sankce za kárná provinění, ve formě kárných opatření. Kárná opatření mohou spočívat v:

a) odvolání ze služebního místa (za zvlášť hrubé kárné provinění);
b) propuštění ze služebního poměru (za zvlášť hrubé kárné provinění);
c) snížení platu, případně zákazu činnosti na dobu maximálně šest let;
d) nuceném přeložení;
e) zastavení kariérního postupu;
f) napomenutí;
g) jiném opatření dle zákona.

Podle článku 96.3 uvedeného zákona se při určení druhu kárného opatření přihlédne k závažnosti kárného provinění, zejména ke způsobu jeho spáchání, k významu a rozsahu jeho následků, k okolnostem, za nichž bylo spácháno, k míře zavinění, k pohnutkám, k dosavadnímu přístupu státního zaměstnance k dodržování služební kázně a k tomu, zda mu již za kárné provinění bylo v minulosti uloženo kárné opatření. Kárná opatření odvolání ze služebního místa představeného nebo propuštění ze služebního poměru lze uložit jen za zvlášť hrubé kárné provinění.

Článek 97 pak stanovuje promlčecí doby, jejichž uplynutím zaniká možnost potrestat státního zaměstnance. Promlčecí doba činí u zvlášť hrubého kárného provinění 3 roky, u závažného kárného provinění 2 roky a u méně závažného kárného provinění šest měsíců. Uloženou sankci nelze vykonat po uplynutí promlčecí doby, která činí u zvlášť hrubého kárného provinění 3 roky, u závažného kárného provinění 2 roky a u méně závažného kárného provinění 1 rok. Promlčecí lhůta se počítá od spáchání přestupku nebo od okamžiku zastavení pokračujícího jednání zakládajícího kárné provinění.

Vyhláška o postupu při řešení obtěžování ve veřejné správě

Španělské Ministerstvo územní politiky a veřejné správy vydalo v roce 2011 Vyhlášku č. 130/2011 o postupu při řešení obtěžování ve veřejné

[23] El acoso laboral znamená v překladu pracovní obtěžování, šikana, mobbing. Ve Španělsku se také v literatuře používá termín el acoso moral, v překladu morální obtěžování, zejména ve starší literatuře, zřejmě podle francouzského vzoru (harcèlement moral). Blíže viz ŠIMEČKOVÁ, E. a J. JORDÁNOVÁ. *Násilí na pracovišti a jeho řešení v právním řádu České republiky, Francie a Itálie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, s. 107 a násl. ISBN 978-80-7502-070-3.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 64-79
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

správě,[24] kterou se provádí Zákon č. 7/2007 o základním statutu veřejného zaměstnance. Zmíněná vyhláška je výsledkem sociálního dialogu ve veřejné správě, který probíhal mezi španělskou vládou a odbory v letech 2010 a 2011 a který navazuje také na reformu Trestního zákoníku z roku 2010.[25] Právní úprava vychází i z legislativy Evropské unie, a to z Usnesení č. 2001/2339 o obtěžování na pracovišti, které doporučuje členským státům provádět politiku účinné prevence a určovat vhodné postupy při řešení šikany na pracovišti.

V preambuli Vyhlášky o postupu při řešení obtěžování ve veřejné správě se uvádí, že bylo potřeba řešit zákaz obtěžování na pracovišti, protože se jedná o velmi aktuální problém. Je zde zdůrazněn princip práva státních zaměstnanců na důstojné zacházení a vyjádřen důraz na nepřijatelnost všech forem obtěžování na pracovišti. Jsou odmítány všechny druhy obtěžování ve všech jeho podobách, a to bez ohledu na to, jaké je postavení oběti mobbingu a mobbera.

Uvedená vyhláška definuje mobbing na pracovišti, stanoví postup při jeho vzniku a zavádí prevenční opatření, tak, aby bylo obtěžování eliminováno, případně aby mělo co nejmenší dopady. Vyhláška stanovuje konkrétní jednání a postupy, s cílem předejít obtěžování na pracovišti v oblasti veřejné správy, a také postupy a sankce pro případy, kdy k němu dojde. Vyhláška provádí článek 95.2 Zákona o základním statutu zaměstnance veřejné správy, ve kterém jsou jako zvlášť hrubá kárná provinění označena diskriminace, obtěžování, sexuální obtěžování a mobbing.

Pro účely zmíněné vyhlášky se podle článku 2.1 použije definice „morálního obtěžování na pracovišti“ (mobbingu) obsažené v zákoně č. 5/2010.[26] Za obtěžování na pracovišti se považuje intenzivní opakované dlouhotrvající psychické násilí ze strany jedné nebo více osob, jehož cílem je vytvořit nepřátelské nebo ponižující prostředí, které zasahuje do důstojnosti zaměstnance, jeho tělesného nebo duševního zdraví. K tomu-

[24] Blíže viz *Resolución de la Secretaría de Estado para la Función Pública, por la que se aprueba y publica el Acuerdo de 6 de abril de 2011 de la mesa general de negociación de la administración general del estado sobre el Protocolo de actuación frente al acoso laboral en la administración general del estado* [2011-05-05] [online]. 2011 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2011-9529.

[25] Článek 173.1 Trestního zákoníku a násl. Blíže viz *Ley Orgánica 10/1995 del Código Penal* [1995-11-23] [online]. 1995 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444.

[26] Blíže viz *Ley Orgánica 5/2010, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal* [2010-06-22] [online]. 2010 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2010-9953.

to násilí dochází v rámci pracovněprávních vztahů. V dané souvislosti je nutné zdůraznit, že za morální obtěžování (mobbing) je považováno jednání, které splňuje všechny podmínky uvedené v definici.

Psychické násilí na pracovišti může zahrnovat celou škálu nežádoucího a nepřijatelného jednání na pracovišti. Aby se jednalo o obtěžování na pracovišti, musí jít o dlouhodobý konflikt mezi stranami. Zmíněná vyhláška obsahuje v příloze č. II demonstrativní seznam chování, která se považují za pracovní obtěžování. Jedná se o držení zaměstnance v izolaci bez příčiny, která by ji odůvodňovala, dalším příkladem je vydávání nesplnitelných příkazů nebo zbytečných úkolů, které nemají produktivní hodnotu. Za obtěžování se považují také odvetná opatření proti zaměstnancům, kteří vznesli stížnost nebo zákonný nárok vůči zaměstnavateli, nebo proti těm, kdo s nimi spolupracovali. Obtěžováním je opakované urážlivé jednání vůči zaměstnanci a jeho znevažování, a také šíření nepravdivých informací o jeho práci a osobním životě. Za šikanózní jednání se považuje i opakovaná kritika jeho práce před ostatními zaměstnanci.

V příloze k uvedené vyhlášce jsou také uvedena jednání, která se nepovažují za obtěžování, ale tato jednání mohou být jinými postižitelnými jednáními, například jinými správními delikty nebo trestnými činy. Mezi ně patří podstatné změny pracovních podmínek bez udání důvodu a bez dodržení postupu stanoveného zákonem, despotické chování zaměstnavatele k více zaměstnancům nebo osobní konflikty. Může jít i o jednání směřující k donucení zaměstnance změnit pracovní poměr uzavřený na dobu neurčitou na pracovní poměr uzavřený na dobu určitou, případně o tlak na uzavření dohody o rozvázání pracovního poměru.

V části III je obsažen procesní postup v případě obtěžování. Podle článku 3.1 je proces zahájen podáním oznámení obtěžovaným, jeho zástupcem, kterým může být také odborová organizace, vedoucím jednotky veřejné správy, kde došlo k incidentu. Pokud nepodal oznámení obtěžovaný, je zaměstnavatel povinen nejprve ověřit všechny skutečnosti. Oznámení se podává na formuláři, který je přílohou č. III výše zmíněné vyhlášky a který musí být u zaměstnavatele k dispozici na intranetu. Oznámení je směřováno k vedoucímu organizační složky. Každá organizace státní správy musí mít zřízený útvar „vnitřní inspekce“, který je pověřen přijímáním a vyřizováním oznámení.[27]

[27] Postupuje se podle zákona; blíže viz *Ley 6/1997 de organización y funcionamiento de la administración general del estado* [1997-04-14] [Zákon o organizaci a fungování veřejné

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 64-79
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Podle článku 3.1.2 po podání oznámení začne útvar „vnitřní inspekce“ celou záležitost vyšetřovat, a to ve spolupráci s „útvarem prevence“ dané organizace, který poskytuje informace o psychosociálních rizicích, která na pracovišti jsou, tak, aby byla zhodnocena výchozí situace případu. Může být zapojen i specialista na pracovní psychologii a sociologii. Vyšetřování musí probíhat s maximálním ohledem na zainteresované strany. Výsledkem je počáteční zhodnocení případu s návrhy směřovanými k vedoucímu organizační složky. Vyšetření by mělo trvat maximálně 10 dnů.

Vedoucí organizační složky organizace státní správy podle článku 3.1.3 rozhodne, zda:

a) případ odloží, protože se nepodařilo zjistit skutečnosti, které opravňují zahájení disciplinárního řízení,
b) zahájí disciplinární řízení pro jiné kárné provinění než je obtěžování, které je definované v právních předpisech,
c) zjistí, že se jedná o interpersonální pracovní konflikt, ale nejedná se o obtěžování; pokud půjde o pracovní konflikt, aktivuje mechanismy řešení konfliktů nebo mediace,
d) zjistí, že jde jednoznačně o pracovní obtěžování, a poté zahájí disciplinární řízení před komisí pro zvlášť závažné kárné provinění,
e) zjistí, že jsou zde indicie možného pracovního obtěžování, a předá hodnotící zprávu „poradnímu výboru pro situace obtěžování“, který bude za tímto účelem zřízen.

V případě, že se v první fázi dospěje k závěru, že se jedná o obtěžování na pracovišti, nastupuje druhá fáze řešení (článek 3.2). Vedoucím organizační složky je ustanoven Poradní výbor, jehož povinností je celou záležitost prošetřit. Složení Poradního výboru stanoví příloha č. I uvedené vyhlášky. Výbor je tříčlenný a je složen z nestranných odborníků, mezi nimiž je psycholog a odborník na prevenci obtěžování. Poradní výbor vypracuje závěrečnou zprávu, v níž navrhne opatření pro zlepšení situace nebo nařídí zahájení disciplinárního řízení pro zvlášť závažné kárné provinění, a aplikuje nápravná opatření.

Ve IV. části vyhlášky je upravena kontrola opatření k zamezení obtěžování na pracovišti. Útvar řízení lidských zdrojů předává informace o opatřeních vedoucím oddělení, v jejichž kompetenci daná opatření jsou.

---

správy] [online]. 1997 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1997-7878.

Sledování naplnění opatření je na každé veřejné instituci. Zvláštní pozornost musí být věnována obětem, jejich podpoře a rehabilitaci. Cílem je zabránění dalších podobných situací, zvláště v případu návratu obtěžovaného zaměstnance. Každá jednotka veřejné správy musí vést registr a statistiku případů šikany na pracovišti.

Část V vyhlášky obsahuje opatření při prevenci obtěžování na pracovišti. Odkazuje na článek 15 Zákona o předcházení pracovních rizik,[28] s cílem zabránit, aby vůbec k obtěžování nedocházelo. Vyhláška stanoví dvě úrovně preventivních opatření. První úrovní podle článku 5.1 je vyhodnocení psychosociálních rizik na daném pracovišti a zavedení preventivních opatření zaměřených na organizaci pracoviště a systém hodnocení a kontroly psychosociálních rizik. Vždy se musí respektovat i kritéria organizace práce stanovená ergonomií a psychosociologií. Za navrhování a podporu daných preventivních opatření na pracovišti nese odpovědnost každé pracoviště, ale zejména útvar řízení lidských zdrojů. Druhou úrovní podle článku 5.2 je vypracování strategie školení prevence a řešení konfliktů. Každé pracoviště, obvykle prostřednictvím útvaru řízení lidských zdrojů, podporuje zavádění programů zaměřených na stanovení nástrojů včasné identifikace konfliktů a postupů jejich řešení. Zaměstnavatel organizuje školení jak pro vedoucí zaměstnance, tak pro řadové zaměstnance, jejichž obsahem jsou zejména práva podle Vyhlášky o postupu při řešení obtěžování ve veřejné správě. Pro předcházení rizik obtěžování může zaměstnavatel zřídit také anonymní poradnu.

Kritéria vedení vlastního procesního postupu v případech obtěžování jsou včleněna do části VI vyhlášky. Každý zaměstnanec má povinnost oznámit vedoucím zaměstnancům případ pracovního obtěžování. Vedoucí zaměstnanci mají povinnost zabývat se oznámeními v rámci svých kompetencí a obtěžovaná osoba má právo na odpověď v případě podání oznámení. Vyhláška obsahuje i garance vlastního procesního postupu; zvláštní důraz je kladen na respekt a ochranu obětí, diskrétnost vyšetřování, rychlost, důvěrnost a nestrannost řízení, ochranu soukromí a důstojnosti osob. Uvedený postup musí zajistit spravedlivý proces a spravedlivé zacházení pro všechny dotčené osoby. Obě strany mohou využít

[28] Blíže viz *Ley 31/1995 de prevención de riesgos laborales* [1995-11-08] [online]. 1995 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1995-24292. Poslední novela vstoupila v platnost 29. prosince 2014. Zákon transponuje evropské směrnice, zejména 89/391/EHS, 92/85/EHS, 94/33/EHS a 91/383/EHS. Zákon se vztahuje na zaměstnance, jejichž pracovněprávní vztahy jsou regulované Zákonem o statutu zaměstnanců (článek 3.1).

pomoc zástupce nebo poradce prevence. Jsou výslovně zakázána odvetná opatření vůči komukoliv, jak vůči oběti obtěžování nebo svědkům, za předpokladu, že jednali v dobré víře. Vyhláška neomezuje oběť v použití správních nebo soudních prostředků ochrany stanovených zákonem.

Závěr

Španělské právní předpisy až do roku 2007 nedefinovaly mobbing; teprve zákon č. 7/2007 uznal právo zaměstnanců ve veřejné správě na respekt k soukromí, dobré pověsti a důstojnosti v práci, především s ohledem na sexuální obtěžování, mobbing a diskriminaci na základě pohlaví. Zároveň určil, že mobbing je kárným proviněním. Pracovní obtěžování není chápáno jen ve vertikální rovině (jako v minulosti), ale i v rovině horizontální. Obtěžování bylo také zbaveno definičního prvku diskriminace (oproti minulosti), tj. mobbing nemusí mít diskriminační podtext. Rozsáhlé sankce vyplývající ze zákona by měly mít odrazující efekt, zatímco v minulosti byl obtěžovatel téměř nepostižitelný.

Situace ve veřejné správě je komplikována skutečností, že pro zaměstnance státní správy platí zvláštní ochrana v případech mobbingu podle zákona č. 7/2007 a předpokládá se aplikace vyhlášky č. 130/2011. Zároveň ale zde mohou být zaměstnány osoby, které nespadají pod zmíněný zákon, a na ty se vztahují obecná ustanovení pracovněprávní legislativy, tj. nepožívají zvláštní ochrany.

Vyhláška definuje mobbing na pracovišti, stanoví postup při jeho vzniku a zavádí prevenční opatření, tak, aby bylo obtěžování eliminováno, případně aby mělo co nejmenší dopady. Vyhláška stanoví postupy s cílem předejít obtěžování na pracovišti, a také postupy a sankce v případech, kdy k němu dojde. Odpovědnost za přijímaná opatření leží pouze na dané jednotce státní správy. Ve veřejné správě působí souběžně kompetence různých správních a soudních orgánů. O zákonnosti správních rozhodnutí se rozhoduje výlučně ve správním soudnictví.

Seznam bibliografických odkazů

BALLESTER PASTOR, M. A. *Guía sobre el acoso moral en el trabajo*. 1ª ed. Sevilla: Consejo Andaluz de Relaciones Laborales, 2006. 149 s. ISBN 978-84-691-8941-2.

Constitución Española [1978-12-29] [online]. 1978 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1978-31229.

El mobbing o acoso laboral en la Administración Pública. In: *Mobbing-Madrid* [online]. 2013-10-18 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://www.mobbingmadrid.org/2013/10/el-mobbing-o-acoso-laboral-en-la.html.

GAMERO CASADO, E. El acoso laboral en la universidad: Consecuencias jurídicas y gestión de conflictos. *Temas Laborales* [online]. 2011, nº 110, s. 91-125 [cit. 2017-01-02]. ISSN 0213-0750. Dostupné z: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/Temas%20laborales%20n%20110.pdf.

LAFUENTE BENACHES, M. Las prohibiciones de discriminación y acoso en la función pública. *Revista española de derecho administrativo*. 2008, nº 138, s. 209-257. ISSN 0210-8461.

Ley 6/1997 de organización y funcionamiento de la administración general del estado [1997-04-14] [Zákon o organizaci a fungování veřejné správy] [online]. 1997 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1997-7878.

Ley 7/2007 del estatuto básico del empleado público [2007-04-12] [online]. 2007 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-7788.

Ley 30/1992 de régimen jurídico de las administraciones públicas y del procedimiento administrativo común [1992-11-26] [Zákon o právním režimu veřejné správy a postupu ve správním řízení] [online]. 1992 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-26318.

Ley 31/1995 de prevención de riesgos laborales [1995-11-08] [online]. 1995 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1995-24292.

Ley Orgánica 3/2007 para la igualdad efectiva de mujeres y hombres [2007-03-22] [online]. 2007 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-6115.

Ley Orgánica 5/2010, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal [2010-06-22] [online]. 2010 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2010-9953.

Ley Orgánica 10/1995 del Código Penal [1995-11-23] [online]. 1995 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444.

MARTÍNEZ ABASCAL, V.-A. *El acoso moral en el trabajo: Claves para su protección extrajudicial*. 1ª ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2008. 132 s. ISBN 978-84-9876-174-0.

MOLINA NAVARRETE, C. *La tutela judicial frente al acoso moral en el trabajo: De las normas a las prácticas forenses*. 1ª ed. Albacete: Bomarzo, 2007. 100 s. ISBN 978-84-96721-19-7.

Nařízení vlády České republiky č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání.

NAVARRO NIETO, F. *La tutela jurídica frente al acoso moral laboral*. 1ª ed. Cizur Menor: Thomson Aranzadi, 2007. 284 s. ISBN 978-84-8355-424-1.

Real Decreto 33/1986, por el que se aprueba el Reglamento de régimen disciplinario de los funcionarios de la administración del estado [1986-01-10] [Královský dekret, kterým byl schválen Disciplinární řád úředníků státní správy] [online]. 1986 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1986-1216.

Real Decreto 1299/2006, por el que se aprueba el cuadro de enfermedades profesionales en el sistema de la Seguridad Social y se establecen criterios para su notificación y registro [2006-11-10] [online]. 2006 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2006-22169.

Real Decreto Legislativo 1/1995, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores [1995-03-24] [online]. 1995 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1995-7730.

Resolución de la Secretaría de Estado para la Función Pública, por la que se aprueba y publica el Acuerdo de 6 de abril de 2011 de la mesa general de negociación de la administración general del estado sobre el Protocolo de actuación frente al acoso laboral en la administración general del estado [2011-05-05] [online]. 2011 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2011-9529.

Sentencia del Juzgado de lo Contencioso Administrativo nº 2 de Valladolid nº 398/2007 [2007-10-11].

Sentencia del Juzgado de lo Social del País Vasco nº AS 2002/2633 [2002-03-22].

Sentencia del Juzgado de lo Social nº 5 de Vigo nº 449/2006 [2006-10-13].

Sentencia del Tribunal Constitucional de España nº 224/1999 [1999-12-13] [online]. 1999 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://hj.tribunal constitucional.es/es/Resolucion/Show/3966.

Sentencia del Tribunal Superior de Justicia de Madrid nº AS 2006/1694 [2006-03-31].

Sentencia del Tribunal Supremo de España nº AS 7799/2001 [2001-07-03].

Sentencia del Tribunal Supremo de España nº RJ 2001/8027 [2001-07-23] [online]. 2001, Rec. nº 3715/1997, 6 s. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://www.inia.es/gcontrec/pub/23-07-2001_1195460221656.pdf.

Sentencia del Tribunal Supremo de España nº RJ 2005/3162 [2005-02-10].

Sentencia del Tribunal Supremo de España Rec. nº 4372/2004 [2006-05-17].

ŠIMEČKOVÁ, E. a J. JORDÁNOVÁ. *Násilí na pracovišti a jeho řešení v právním řádu České republiky, Francie a Itálie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015. 191 s. ISBN 978-80-7502-070-3.

VALVERDE, A. M., F. RODRÍGUEZ-SAÑUDO GUTIÉRREZ a J. GARCÍA MURCIA. *Derecho del trabajo*. 24ª ed. Madrid: Tecnos, 2015. 969 s. ISBN 978-84-309-6643-1.

JUDr. Mgr. Eva Šimečková, Ph.D.

Právnická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Třída 17. listopadu 6
779 00 Olomouc
Česká republika
eva.simeckova@upol.cz

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

K problematike trestného činu neodvedenia dane a poistného

On the Issues of Criminal Offence of Tax and Insurance Evasion

Martina Kantorová

Abstract: *In the paper the author concentrates on the issues of criminal offense of tax and insurance evasion from the view of the legal order of the Slovak Republic. She analyses the current legal regulation and related institutes, examines the deficiencies of the valid legislation, and provides suggestions and solutions de lege ferenda.*

Key Words: *Tax and Insurance Evasion; Criminal Offence; Criminal Code; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Autorka sa v príspevku sústreďuje na problematiku trestného činu neodvedenia dane a poistného z pohľadu právneho poriadku Slovenskej republiky. Analyzuje jeho súčasnú právnu reguláciu a súvisiace inštitúty, zamýšľa sa nad nedostatkami platnej právnej úpravy a poskytuje možné návrhy a riešenia de lege ferenda.*

Kľúčové slová: *Neodvedenie dane a poistného; trestný čin; Trestný zákon; Slovenská republika.*

Úvod

Dane predstavujú jeden z najdôležitejších príjmov verejných rozpočtov, či už je to rozpočet štátu alebo ide o rozpočty územných samospráv (rozpočty obcí a rozpočty vyšších územných celkov), slúžiace predovšetkým na uspokojovanie verejných potrieb a plnenie dôležitých úloh spoločnosti a štátu. Sú jedným zo základných nástrojov fiškálnej politiky štátu. Ich existencia je podmienená predovšetkým potrebou zabezpečenia každého spoločensky organizovaného útvaru z finančného hľadiska, a to najmä v oblastiach všeobecných verejných služieb, sociálneho zabezpečenia, verejného poriadku, bezpečnosti, ekonomiky, ochrany životného prostredia, občianskej vybavenosti, zdravotníctva, rekreácie, kultúry, vzdelávania.

Daňou podľa slovenského Daňového poriadku, t.j. Zákona č. 563/2009 Z.z. o správe daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, treba rozumieť daň podľa osobitných predpisov[1] vrátane úroku z omeškania, úroku a pokuty podľa tohto zákona alebo osobitných predpisov a miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady podľa osobitného predpisu,[2] a od 1. novembra 2016 aj miestny poplatok za rozvoj podľa osobitného predpisu.[3] V uvedenom zmysle možno hovoriť o dani z príjmov fyzických osôb a dani z príjmov právnických osôb, dani z pridanej hodnoty, selektívnych spotrebných daniach, dani z motorových vozidiel, miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady a miestnom poplatku za rozvoj.[4] Pokiaľ ide o znak skutkovej podstaty trestného činu neodvedenia dane a poistného, ide o daň zrazenú alebo vybratú podľa zákona, ktorá je zadržaná a neodvedená, pričom však nie je možné za daň považovať aj jej navýšenia v zmysle Daňového poriadku. Príslušenstvo dane nemôže byť znakom skutkových podstát daňových trestných činov, čo vyplýva aj zo samotného Trestného zákona, ktorý v ustanovení o účinnej ľútosti rozlišuje medzi splatnou daňou a jej príslušenstvom. Výška príslušenstva splatnej dane je

---

[1] Bližšie pozri *Zákon č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 218/2013 Z.z. o núdzových zásobách ropy a ropných výrobkov a o riešení stavu ropnej núdze a o zmene a doplnení niektorých zákonov*; *Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 98/2004 Z.z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 530/2011 Z.z. o spotrebnej dani z alkoholických nápojov v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 105/2004 Z.z. o spotrebnej dani z liehu a o zmene a doplnení zákona č. 467/2002 Z.z. o výrobe a uvádzaní liehu na trh v znení zákona č. 211/2003 Z.z. v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 106/2004 Z.z. o spotrebnej dani z tabakových výrobkov v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 609/2007 Z.z. o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu a o zmene a doplnení zákona č. 98/2004 Z.z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov*; a *Zákon č. 361/2014 Z.z. o dani z motorových vozidiel a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.

[2] Bližšie pozri *Zákon č. 582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov*.

[3] Bližšie pozri *Zákon č. 447/2015 Z.z. o miestnom poplatku za rozvoj a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.

[4] Správa miestnych daní a miestneho poplatku je jedným z hlavných procesov v územnej samospráve Slovenska (je súčasťou Správy komunálneho vlastníctva). Bližšie pozri FRIČOVÁ, D. Modelovanie procesov ako dôležitá súčasť procesného riadenia v samospráve Slovenska. In: D. ĎURIČEKOVÁ, ed. *Marketing manažment, obchod a sociálne aspekty podnikania* [CD-ROM]. 1. vyd. Košice: Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, 2013, s. 154-164. ISBN 978-80-225-3730-8.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

napríklad podstatná pri uplatňovaní účinnej ľútosti, pri ktorej je nevyhnutné nielen to, aby páchateľ dodatočne uhradil splatnú daň, ale aby uhradil aj jej celé príslušenstvo.[5]

V súvislosti s niektorými daňovými trestnými činmi netreba zabúdať okrem dane aj na poistné, pretože v praxi dochádza tiež ku konaniam, ktorými chcú osoby dosiahnuť zaplatenie alebo odvedenie nižšieho poistného, než aké vyplýva zo zákona, alebo sa jeho zaplateniu alebo odvedeniu úplne vyhnúť. Pod poistným treba rozumieť poistné na sociálne poistenie podľa osobitného predpisu[6] (nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, úrazové poistenie, garančné poistenie, poistenie v nezamestnanosti), ktoré je príjmom Sociálnej poisťovne, poistné na verejné zdravotné poistenie podľa osobitných predpisov[7] (povinné verejné zdravotné poistenie), ktoré je príjmom konkrétnej zdravotnej poisťovne, a príspevok na starobné dôchodkové sporenie podľa osobitného predpisu[8] (povinný príspevok na starobné dôchodkové sporenie), ktorý sa platí na účet Sociálnej poisťovne v Štátnej pokladnici, ktorá ho postupuje na účet príslušnej dôchodkovej správcovskej spoločnosti.

Ukladanie povinností týkajúcich sa daní alebo poistného predstavuje zásah do jedného zo základných ľudských práv a slobôd – práva každého vlastniť a pokojne užívať svoj majetok. Povinné subjekty často vnímajú daň alebo poistné ako platbu, za ktorú nedostanú žiadnu, respektíve len veľmi malú protihodnotu. Aj z uvedených dôvodov možno plnenie daňových alebo odvodových povinností považovať za závažnú a veľmi citlivú problematiku. Keďže dane tvoria podstatnú časť zdrojov verejných rozpočtov, existuje záujem na riadnom a včasnom plnení daňových povinností a postihovaní osôb dopúšťajúcich sa takýchto protiprávnych konaní. Ak si osoba neplní svoje daňové alebo odvodové povinnosti riadne a včas, môže ich splnenie oprávnený subjekt zákonným spôsobom vymá-

---

[5] Bližšie pozri ŠAMKO, P. Daňové trestné činy – niektoré aplikačné problémy. In: *Právne listy* [online]. 2013-05-11 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/clanky/a221-danove-trestne-ciny-niektore-aplikacne-problemy.

[6] Bližšie pozri *Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov*.

[7] Bližšie pozri *Zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z.z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*; *Zákon č. 581/2004 Z.z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*; a *Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.

[8] Bližšie pozri *Zákon č. 43/2004 Z.z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.

hať. V niektorých prípadoch sa porušenie týchto povinností kvalifikuje ako správny delikt a stanovuje sa zaň príslušný právny postih. V určitých prípadoch však zákonodarca považuje porušenie daňovej alebo odvodovej povinnosti až za tak závažné, že ho označuje ako trestný čin a stanovuje zaň príslušný trestnoprávny postih. Normy trestného práva by mali, v zmysle subsidiarity trestnej represie a princípu „ultima ratio", poskytovať ochranu prostredníctvom svojich sankcií iba pre spoločnosť z hľadiska jej hodnotového rebríčka tým najvýznamnejším záujmom. A medzi takéto záujmy patrí aj záujem na riadnom plnení daňových a odvodových povinností.

Okrem uvedeného je potrebné vysporiadať sa i s otázkou týkajúcou sa problematiky súvisiacej so zásadou „ne bis in idem", ktorá zakazuje dvojité stíhanie za ten istý skutok a vychádza z predpokladu, že za jeden skutok má byť tá istá osoba potrestaná iba raz. Ak teda konanie osoby napĺňa znaky skutkovej podstaty správneho deliktu a zároveň aj trestného činu, ako uvádzajú i niektorí odborníci v danej oblasti,[9] v zmysle významných medzinárodných dokumentov, ktorými je Slovenská republika viazaná, najmä v zmysle Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Schengenského dohovoru, Listiny základných práv Európskej únie či judikatúry európskych súdov, nejde tu len o právo nebyť dvakrát odsúdený za ten istý skutok, ale vôbec o právo nebyť stíhaný dvakrát. Právo nebyť stíhaný alebo potrestaný dvakrát tak možno vzťahovať tiež na činy patriace medzi správne delikty a trestné činy, a to vo všetkých kombináciách, či už sa jedná o trestný čin a trestný čin, správny delikt a správny delikt, trestný čin a správny delikt alebo správny delikt a trestný čin, za predpokladu zachovania totožnosti osoby a totožnosti skutku. Ak bol teda niekto stíhaný alebo odsúdený za správny delikt, malo by byť vylúčené jeho následné trestné stíhanie za trestný čin na podklade toho istého skutku.

Právna úprava trestného činu neodvedenia dane a poistného

Trestný čin neodvedenia dane a poistného patrí medzi daňové trestné činy, ktoré Trestný zákon, t.j. zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších

[9] Bližšie pozri napríklad ŠAMKO, P. Daňový trestný čin, správny delikt a zásada ne bis in idem. In: *Právne listy* [online]. 2011-10-28 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a77-danovy-trestny-cin-spravny-delikt-a-zasada-ne-bis-in-idem; a ŠAMKO, P. Daňové trestné činy a zásada ne bis in idem. In: *Právne listy* [online]. 2013-05-11 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/clanky/a222-danove-trestne-ciny-a-zasada-ne-bis-in-idem.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

predpisov, zaraďuje medzi trestné činy hospodárske, upravené v piatej hlave osobitnej časti Trestného zákona, chrániace spoločenské záujmy v oblasti hospodárstva, hospodársky poriadok a jeho fungovanie, majúce iný než individuálny charakter.[10]

V súčasnosti účinné ustanovenia Trestného zákona o trestnom čine neodvedenia dane a poistného v § 277 stanovujú: *Kto v malom rozsahu zadrží a neodvedie určenému príjemcovi splatnú daň, poistné na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevok na starobné dôchodkové sporenie, ktoré zrazí alebo vyberie podľa zákona, v úmysle zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech, potrestá sa odňatím slobody na jeden až päť rokov. Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha tento čin závažnejším spôsobom konania, alebo vo väčšom rozsahu. Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchateľ potrestá, ak týmto činom spôsobí značnú škodu. Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha tento čin vo veľkom rozsahu*.

Trestného činu neodvedenia dane a poistného sa tak dopustí osoba, ktorá v malom rozsahu, t.j. v hodnote prevyšujúcej sumu 266 EUR, zadrží a neodvedie určenému príjemcovi splatnú daň alebo zadrží a neodvedie určenému príjemcovi splatné poistné na sociálne poistenie či poistné na verejné zdravotné poistenie alebo zadrží a neodvedie určenému príjemcovi splatný príspevok na starobné dôchodkové sporenie, ktoré zrazí alebo vyberie podľa zákona, v úmysle zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech. Za uvedené konanie jej môže byť uložený trest odňatia slobody na jeden rok až päť rokov. Jedná sa o základnú skutkovú podstatu; trestný čin neodvedenia dane a poistného je v základnej skutkovej podstate prečinom.

Obzvlášť priťažujúcou okolnosťou, t.j. okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby, konkrétne od troch rokov do ôsmich rokov, je, ak osoba spácha uvedený čin závažnejším spôsobom konania (napríklad po dlhší čas) alebo vo väčšom rozsahu, t.j. aspoň v hodnote 2 660 EUR. Okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby, a to od štyroch rokov do desiatich rokov, je, ak osoba uvedeným činom spôsobí značnú škodu, t.j. škodu aspoň v hodnote 26 600 EUR. Za nedostatok právnej úpravy danej skutkovej podstaty možno považovať uvedenie následku v podobe spôsobenia značnej škody, nakoľko následkom zadržania a neodvedenia splatnej dane, poistného alebo príspevku sa ma-

[10] Bližšie pozri *Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov*.

jetok určeného príjemcu v skutočnosti nezmenší, čím nedochádza ku vzniku reálnej škody v trestnoprávnom zmysle. Z uvedeného dôvodu by bolo zrejme vhodné upraviť jej znenie v zmysle spáchania daného trestného činu v značnom rozsahu. Ďalšou okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby, a to od siedmich rokov do dvanástich rokov, je, ak osoba spácha uvedený čin vo veľkom rozsahu, t.j. aspoň v hodnote 133 000 EUR. Jedná sa o kvalifikované skutkové podstaty a trestný čin neodvedenia dane a poistného je vo všetkých troch kvalifikovaných skutkových podstatách zločinom.

Možno usudzovať, že hlavným účelom existencie týchto ustanovení je predovšetkým ochrana záujmov štátu na tom, aby daň, poistné na sociálne poistenie, poistné na verejné zdravotné poistenie alebo príspevok na starobné dôchodkové sporenie boli odvedené príslušnému príjemcovi. To znamená, aby osoba, ktorá daň, poistné alebo príspevok od určitého subjektu zadržala, ich aj následne riadne a včas odviedla príslušnému príjemcovi.

Pri pohľade na právnu úpravu trestného činu neodvedenia dane a poistného možno konštatovať, že sa v priebehu rokov sprísnila. Zvýšili sa trestné sadzby trestu odňatia slobody, ktorý je možné uložiť za dané protiprávne konanie. Čo sa týka trestných sadzieb trestu odňatia slobody, v rámci ktorých má súd v týchto prípadoch rozhodovať, možno o nich povedať, že sú relatívne dosť vysoké. Pre porovnanie, ak niekto ohrozí alebo poruší tak dôležitý spoločenský záujem, akým je život, zdravie, sloboda či ľudská dôstojnosť, hrozí mu trest odňatia slobody rovnaký alebo dokonca nižší, než za spáchanie daňového trestného činu, ktorým ohrozuje alebo porušuje síce tiež dôležitý, ale určite nie dôležitejší záujem (alebo aspoň by mal byť menej dôležitým záujmom) – záujem štátu na riadnom plnení daňových a odvodových povinností. Návrhy na zmenu súčasnej právnej úpravy by tak mohli spočívať v primeranom znížení trestných sadzieb trestov odňatia slobody, ktoré by bolo možné ukladať za trestný čin neodvedenia dane a poistného, nakoľko sprísňovanie trestnoprávnych sankcií, najmä v podobe zvyšovania trestu odňatia slobody, zásadne neviedlo, a zrejme ani v budúcnosti nebude viesť k znižovaniu počtu spáchaných predmetných trestných činov. V uvedenom zmysle by bolo možno účelnejšie venovať viac pozornosti prevencii než represii. Ďalšie návrhy na zmenu súčasnej právnej úpravy by sa mohli týkať rozsahu, ktorý je potrebný pre naplnenie základnej skutkovej podstaty trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona, a to v tom zmysle, aby sa pre trestnosť činu vyžadovalo až neodve-

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

denie dane a poistného vo väčšom rozsahu, t.j. aspoň v hodnote 2 660 EUR, namiesto súčasného malého rozsahu, t.j. v hodnote prevyšujúcej sumu 266 EUR, čo je možné považovať za relatívne dosť prísne, nakoľko aj na spáchanie trestného činu daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona sa vyžaduje jeho spáchanie vo väčšom rozsahu, pričom možno konštatovať, že v prípade daňového podvodu sa jedná o závažnejšie konanie ako v prípade neodvedenia dane a poistného, a tak by zrejme neodvedenie dane a poistného nemalo byť posudzované prísnejšie ako daňový podvod.

Zadržanie a neodvedenie dane z príjmu sa do 31. augusta 1999 postihovalo ako trestný čin sprenevery alebo ako trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku. Zadržanie a neodvedenie dane z pridanej hodnoty bolo na rozdiel od toho považované za nezaplatenie dane a do 31. augusta 1999 nebolo postihované ako trestný čin. Neoprávnené uplatnenie nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty a spotrebnej dane, ako aj ich skutočné neoprávnené vrátenie bolo do 31. augusta 1999 postihované ako trestný čin podvodu.[11] Od 1. septembra 1999 došlo k ich subsumovaniu pod spoločné ustanovenia, a to ustanovenia trestného činu neodvedenia dane a poistného. Následne novelou Trestného zákona, účinnou od 1. októbra 2012, došlo k osamostatneniu konania podľa jeho druhej aliney a k vytvoreniu nového trestného činu spočívajúceho v neoprávnenom uplatnení nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane – trestného činu daňového podvodu. Vytvorenie trestného činu daňového podvodu osamostatnením druhej aliney trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona možno považovať za správne a systémové riešenie, a to jednak z dôvodu, že neodvedenie dane a poistného je omisívnym trestným činom, kým neoprávnené uplatnenie nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane trestným činom komisívnym, ako i z dôvodu, že pri neoprávnenom uplatnení nároku na vrátenie dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane, ak je daň aj skutočne neoprávnene vrátená, spôsobuje sa štátu reálna škoda, a to v rozsahu neoprávnene vrátenej dane.

Trestný čin neodvedenia dane a poistného možno označiť za špeciálny druh sprenevery, pretože pri ňom osoba cudzie prostriedky, ktoré má k dispozícii, nepoužije tak, ako jej to ukladá zákon, ale naďalej s nimi ne-

[11] Bližšie pozri *Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon*.

oprávnene disponuje.[12] Z uvedeného dôvodu nie je možný jednočinný súbeh tohto trestného činu s trestným činom sprenevery podľa § 213 Trestného zákona.

O zadržaní a neodvedení dane, poistného alebo príspevku možno hovoriť napríklad v súvislosti s príjmom fyzických osôb zo závislej činnosti, keď zamestnávateľ, ako povinný, zrazí svojmu zamestnancovi z hrubej mzdy preddavok na daň, poistné alebo príspevok, ale následne ich už neodvedie v lehote ich splatnosti príslušnému daňovému úradu, Sociálnej poisťovni alebo zdravotnej poisťovni. O zadržaní a neodvedení dane môžeme hovoriť aj v súvislosti s príjmom osôb z kapitálového majetku, keď banka, ako povinná, zrazí svojmu klientovi z úrokov na jeho účte daň, ale následne ju už neodvedie v lehote jej splatnosti príslušnému daňovému úradu. Podľa niektorých odborníkov[13] možno o zadržaní a neodvedení dane hovoriť tiež v súvislosti s daňou z pridanej hodnoty, a to v situácii, keď platiteľ dane z pridanej hodnoty, ako povinný, vybral od svojich odberateľov tovarov a služieb tzv. daň na výstupe zahrnutú v cene daného tovaru alebo služby, ale následne už daň z pridanej hodnoty (teda rozdiel medzi tzv. daňou na výstupe a tzv. daňou na vstupe) neodviedol v lehote jej splatnosti príslušnému daňovému úradu. Existujú však i odborníci,[14] ktorí, opierajúc sa o platnú právnu úpravu, tvrdia, že daňou z pridanej hodnoty sa zdaňuje vlastná ekonomická činnosť subjektu spočívajúca v dodaní tovaru alebo v dodaní služby, preto je subjekt ako platiteľ dane z pridanej hodnoty povinný túto daň aj príslušnému daňovému úradu zaplatiť. Teda, ak predmetom dane z pridanej hodnoty je vlastná ekonomická činnosť platiteľa, potom v prípade jej neuhradenia nemôže ísť o trestný čin neodvedenia dane a poistného, ale musí ísť o trestný čin nezaplatenia dane a poistného. Možno tak tiež dôvodiť, opierajúc sa o skutočnosť, že i Zákon o dani z pridanej hodnoty hovorí o zdaniteľnej osobe a platiteľovi dane, ako aj o skutočnosť, že neodvedenie vybratej dane z pridanej hodnoty bolo do 1. septembra 1999 kvalifikované ako nezaplatenie dane, ktoré však v tom čase, na rozdiel od súčasnosti, nebolo ešte považované za trestný čin.

---

[12] Bližšie pozri BURDA, E., J. ČENTÉŠ, J. KOLESÁR, J. ZÁHORA, et al. *Trestný zákon: Osobitná časť: Komentár: II. diel*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 812. ISBN 978-80-7400-394-3.

[13] Bližšie pozri MAJCHRÁK, J., I. PECNÍK a J. PECNÍKOVÁ. Neodvedenie dane alebo nezaplatenie dane. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2008, roč. 14, č. 4, s. 21-25. ISSN 1335-1079.

[14] Bližšie pozri BURDA, E., J. ČENTÉŠ, J. KOLESÁR, J. ZÁHORA, et al. *Trestný zákon: Osobitná časť: Komentár: II. diel*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 816-817. ISBN 978-80-7400-394-3.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Pri posudzovaní protiprávnych konaní v predmetnej oblasti treba brať do úvahy viacero otázok.

Trestný čin neodvedenia dane a poistného je úmyselným trestným činom, pričom úmysel sa musí vzťahovať aj na zadováženie neoprávneného prospechu sebe alebo inému. Otázne je tiež to, či subjekt, ktorý si nesplnil povinnosť, je v postavení daňovníka alebo platiteľa dane, respektíve, či sa majú splatná daň, poistné alebo príspevok odvádzať alebo platiť (platiteľom dane je podľa Zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá je povinná zraziť alebo vybrať daň alebo preddavok na daň od daňovníka a ktorá je povinná daň alebo preddavok na daň vybrané od daňovníka alebo zrazené daňovníkovi odvádzať správcovi dane a majetkovo za ne zodpovedá).[15] Otázne je i to, či povinný subjekt splatnú daň, poistné alebo príspevok zrazil alebo vybral a v akom rozsahu, a či ich následne aj odviedol určenému príjemcovi a v akom rozsahu. Trestnosť konania spočívajúceho v neodvedení dane, poistného alebo príspevku je ďalej podmienená tiež preukázaním skutočnosti, že osoba bola solventná, teda mala k dispozícii potrebné finančné prostriedky a príslušné čiastky naozaj aj zadržala, len ich v rozpore so zákonom úmyselne neodviedla príslušným príjemcom, ale ich použila na iné účely.[16] Niekedy bolo v praxi možné stretnúť sa aj s nesprávne vyhodnocovanou situáciou, kedy postačovalo, aby zamestnávateľ nemal potrebné finančné prostriedky k dispozícii výlučne v deň, respektíve v období splatnosti dane, a hoci aj pred alebo po danom období previedol cez svoje účty určité voľné peňažné prostriedky, neprihliadalo sa na ne.[17]

Páchateľom trestného činu neodvedenia dane a poistného môže byť len osoba, ktorá má povinnosť zadržať a odviesť splatnú daň, splatné poistné alebo splatný príspevok príslušnému príjemcovi, teda subjekt špeciálny, pričom sa môže jednať o fyzickú osobu alebo o právnickú osobu – v súvislosti so zavedením pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, s účinnosťou od 1. júla 2016, Zákonom č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

---

[15] Bližšie pozri *Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov*.
[16] Bližšie pozri R 30/2001 a pozri aj rozsudok Okresného súdu v Pezinku sp. zn. 2T 4/2008.
[17] Bližšie pozri STIERANKA, J., M. SABAYOVÁ a J. ŠIMONOVÁ. *Daňové úniky a daňová kriminalita v Slovenskej republike*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2016, s. 173. ISBN 978-80-562-0147-3.

Možnosť zániku trestnosti trestného činu neodvedenia dane a poistného

Ako už bolo spomenuté, dane tvoria významnú časť príjmov verejných rozpočtov, a teda zrejme i z uvedeného dôvodu existujú prípady, kedy štát uprednostní pred záujmom na realizácii práva na trestnoprávny postih radšej záujem na zamedzení alebo náprave škodlivého následku spôsobeného trestným činom. Za splnenia presne stanovených podmienok existuje i možnosť zániku trestnosti trestného činu neodvedenia dane a poistného.

Trestný zákon umožňuje zánik trestnosti dokonaného trestného činu neodvedenia dane a poistného prostredníctvom inštitútu účinnej ľútosti. Z uvedeného hľadiska možno hovoriť o účelnosti a vhodnosti existencie daného inštitútu.

Osobitné ustanovenia o účinnej ľútosti podľa § 86 Trestného zákona v súčasnosti umožňujú zánik trestnosti trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona vtedy, ak splatná daň a jej príslušenstvo alebo poistné sú dodatočne zaplatené, a to najneskôr v nasledujúci deň po dni, keď sa páchateľ po skončení vyšetrovania mohol oboznámiť s výsledkami vyšetrovania, pričom sa nevyžaduje ani dobrovoľnosť páchateľovho konania. Pre zánik trestnosti postačí, ak páchateľ dodatočne uhradí splatnú daň a jej príslušenstvo v predĺženej lehote, a to i pod tlakom už začatého trestného stíhania. Páchateľ je povinný dodatočne splniť svoje povinnosti v celom rozsahu, napríklad aj vzájomným započítaním, nemusí ich splniť osobne, ale môže požiadať tiež inú osobu, aby dlžnú sumu za neho uhradila. Avšak trestnosť trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona nezaniká, ak ide o páchateľa, ktorý bol za obdobný čin[18] v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý (pričom pod pojmom obdobný čin je v tomto prípade potrebné rozumieť daňový správny delikt), alebo ak trestné stíhanie páchateľa za obdobný čin bolo v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch zastavené z dôvodu zániku trestnosti (pričom pod pojmom obdobný čin je v tomto prípade potrebné rozumieť iba trestný čin skrátenia dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona, trestný čin neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona a trestný čin nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného záko-

[18] Bližšie pozri ŠAMKO, P. Daňové trestné činy – niektoré aplikačné problémy. In: *Právne listy* [online]. 2013-05-11 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/clanky/a221-danove-trestne-ciny-niektore-aplikacne-problemy.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

na, nakoľko iba u týchto trestných činov je možné, aby došlo k zastaveniu trestného stíhania z dôvodu zániku trestnosti podľa § 86 ods. 1 Trestného zákona). Na ustanovenia o zániku trestnosti daňových trestných činov formou účinnej ľútosti existujú rôzne názory viacerých odborníkov z danej oblasti.[19]

V súvislosti so zánikom trestnosti je potrebné zaoberať sa aj otázkou zániku trestnosti takých konaní, ktoré ešte nenapĺňajú znaky dokonaného trestného činu. Pri účinnej ľútosti okolnosti, ktoré sú dôvodom zániku trestnosti, nastávajú až po spáchaní, teda po dokonaní trestného činu, avšak ešte skôr ako bolo o trestnom čine rozhodnuté, t.j. páchateľ sa musí svojím protiprávnym konaním dostať až do najvyššieho vývojového štádia trestného činu. Ak sa však páchateľ svojím protiprávnym konaním dostane iba do štádia prípravy na zločin alebo iba do štádia pokusu trestného činu, ktoré sú v podstate menej závažnými vývojovými štádiami ako je dokonanie trestného činu, aj keď vezmeme do úvahy skutočnosť, že súd má pri určovaní druhu trestu a jeho výmery prihliadať na to, do akej miery sa páchateľ priblížil k dokonaniu trestného činu a prečo nedošlo k jeho dokonaniu, či skutočnosť, že za splnenia určitých podmienok môže dôjsť i k zániku trestnosti prípravy na zločin alebo pokusu trestného činu (ak páchateľ dobrovoľne upustil od ďalšieho konania smerujúceho k dokonaniu trestného činu a odstránil vzniknuté nebezpečenstvo alebo o tom urobil oznámenie), v konečnom dôsledku z určitých prípadov vyplynie, že ten, kto trestný čin dokonal, bude na tom v podstate výhodnejšie ako ten, kto sa dostal len do štádia pokusu alebo prípravy. V uvedenom zmysle by bolo zrejme potrebné zamyslieť sa nad možnosťou zmeny príslušnej právnej úpravy.

---

[19] Bližšie pozri ČENTÉŠ, J. Účinná ľútosť pri daňových trestných činoch v SR a v ČR. In: M. FRYŠTÁK, ed. *Nové jevy v hospodářské kriminalitě ve světle reformy trestního práva* [CD-ROM]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2011, s. 6-17. ISBN 978-80-210-5493-6; respektíve ČENTÉŠ, J. Právna úprava účinnej ľútosti pri daňových trestných činoch. In: P. BLAHO a A. ŠVECOVÁ, eds. *Právo v európskej perspektíve: I. diel.* 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2011, s. 272-278. ISBN 978-80-8082-460-0; ŠAMKO, P. Ešte raz k účinnej ľútosti a daňovým trestným činom. *Justičná revue.* 2008, roč. 60, č. 12, s. 1716-1724. ISSN 1335-6461; respektíve ŠAMKO, P. Daňové trestné činy – niektoré aplikačné problémy. In: *Právne listy* [online]. 2013-05-11 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/clanky/a221-danove-trestne-ciny-niektore-aplikacne-problemy; ŠANTA, J. Účinná ľútosť a daňové trestné činy. *Justičná revue.* 2008, roč. 60, č. 6-7, s. 975-981. ISSN 1335-6461; a FILO, M. Účinná ľútosť – daňové trestné činy, vývoj právnej úpravy. *Bulletin slovenskej advokácie.* 2013, roč. 19, č. 12, s. 24-31. ISSN 1335-1079.

Prostredníctvom inštitútu účinnej ľútosti môže dôjsť k zániku trestnosti trestného činu neodvedenia dane a poistného tiež u právnických osôb. Podľa Zákona č. 91/2016 o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov trestná zodpovednosť právnickej osoby zaniká, ak zaniká trestnosť činu podľa ustanovení Trestného zákona o účinnej ľútosti, ak právnická osoba dobrovoľne upustila od ďalšieho konania smerujúceho k spáchaniu trestného činu a škodlivý následok trestného činu zamedzila alebo napravila, alebo ak právnická osoba dobrovoľne upustila od ďalšieho konania smerujúceho k spáchaniu trestného činu a urobila o ňom oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru v čase, keď sa ešte mohlo škodlivému následku trestného činu zabrániť alebo nebezpečenstvo hroziace z trestného činu odstrániť.[20]

Ďalším dôvodom zániku trestnosti, ktorý môže nastať po spáchaní trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona, je premlčanie trestného stíhania. Jeho podstatou je určitý postupný zánik potreby trestnoprávnej reakcie na spáchaný trestný čin v dôsledku plynutia času, pretože sa tým stráca v určitom zmysle jej význam nielen z hľadiska prevencie, ale aj represie. Podľa § 87 Trestného zákona trestnosť činu zaniká uplynutím premlčacej doby, ktorá je tridsať rokov, ak ide o zločin, za ktorý tento zákon dovoľuje uložiť trest odňatia slobody na doživotie, dvadsať rokov, ak ide o zločin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov (uvedené sa vzťahuje na 2. a 3. kvalifikovanú skutkovú podstatu trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 3 a 4 Trestného zákona), desať rokov, ak ide o ostatné zločiny (uvedené sa vzťahuje na 1. kvalifikovanú skutkovú podstatu trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 2 Trestného zákona), päť rokov, ak ide o prečin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky (uvedené sa vzťahuje na základnú skutkovú podstatu trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 1 Trestného zákona) a tri roky pri ostatných prečinoch.

[20] Bližšie pozri *Zákon č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Neoznámenie a neprekazenie trestného činu neodvedenia dane a poistného

Neoznámenie alebo neprekazenie trestného činu neodvedenia dane a poistného môže byť trestným činom.

Ak sa niekto hodnoverným spôsobom dozvie, že iný spáchal zločin, za ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou najmenej desať rokov (teda aj trestný čin neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 3 a 4 Trestného zákona), a taký zločin neoznámi bez odkladu orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru alebo, namiesto toho, ak ide o vojaka, svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu, a ak ide o osobu vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže, dopustí sa trestného činu neoznámenia trestného činu podľa § 340 Trestného zákona. Takejto osobe hrozí trest odňatia slobody až na tri roky. Uvedené neplatí iba za tých okolností, ak by osoba nemohla oznámenie urobiť bez toho, aby seba alebo blízku osobu uviedla do nebezpečenstva smrti, ublíženia na zdraví, inej závažnej ujmy alebo trestného stíhania, alebo ak by jeho oznámením porušila spovedné tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá jej bola zverená ústne alebo písomne pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou činnosťou, alebo zákonom uznanú povinnosť mlčanlivosti.

Ak sa niekto hodnoverným spôsobom dozvie, že iný pripravuje alebo pácha zločin, za ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov (teda aj trestný čin neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 3 a 4 Trestného zákona), a spáchanie alebo dokončenie takého zločinu neprekazí osobne alebo prostredníctvom inej spôsobilej osoby alebo príslušného orgánu, dopustí sa trestného činu neprekazenia trestného činu podľa § 341 Trestného zákona. Takejto osobe hrozí trest odňatia slobody až na tri roky. Zločin je možné prekaziť aj jeho včasným oznámením orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru, vojak môže namiesto toho urobiť oznámenie nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže. Uvedené neplatí iba vtedy, ak by osoba nemohla zločin prekaziť bez značných ťažkostí alebo bez toho, že by seba alebo blízku osobu uviedla do nebezpečenstva smrti, ťažkej ujmy na zdraví, inej závažnej ujmy alebo trestného stíhania, alebo ak by splnením tejto povinnosti porušila spovedné tajomstvo.

Uvedené ustanovenia postihujú osobu, ktorá má iba vedomosť o tomto druhu daňovej trestnej činnosti (sama sa jej nedopúšťa), napriek tomu jej hrozí trest odňatia slobody rovnaký, alebo dokonca vyšší ako pri niektorých trestných činoch ohrozujúcich tak dôležitý, trestnoprávnymi normami chránený záujem, akým sú napríklad život, zdravie, životné prostredie, základné práva a slobody v nadväznosti na príslušnosť k národu, národnosti, rase alebo farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo náboženského vyznania, poriadok vo verejných veciach (ako príklady možno uviesť trestný čin neposkytnutia pomoci podľa § 177 a § 178 Trestného zákona, ohrozovania zdravia závadnými potravinami a inými predmetmi podľa § 168 ods. 1 Trestného zákona, ohrozovania pohlavnou chorobou podľa § 167 ods. 1 Trestného zákona, ohrozovania zdravia nepovolenými liečivami, zdravotníckymi pomôckami a potrebami podľa § 170 ods. 1 Trestného zákona, ohrozenia a poškodenia životného prostredia podľa § 300 ods. 1 Trestného zákona, podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 ods. 1 a 2 Trestného zákona, falšovania a pozmeňovania verejnej listiny, úradnej pečate, úradnej uzávery, úradného znaku a úradnej značky podľa § 352 ods. 1 a 2 Trestného zákona, útoku na verejného činiteľa vyhrážaním podľa § 324 ods. 1 Trestného zákona, podplácania podľa § 332 ods. 1 a § 333 ods. 1 Trestného zákona, nepriamej korupcie podľa § 336 Trestného zákona alebo volebnej korupcie podľa § 336a ods. 1 a 2 Trestného zákona). Vzhľadom na uvedené je možné predmetné ustanovenia hodnotiť ako neprimerane prísne, a tak by do úvahy mohla prichádzať otázka ich zmiernenia.

Záver

Daňová trestná činnosť je v súčasnosti považovaná za závažnú a nežiaducu protiprávnu činnosť, preto existujú snahy urobiť všetko pre jej obmedzenie a predchádzanie. Existenciu trestného činu neodvedenia dane a poistného možno v tomto zmysle považovať za účelovú a účelnú, avšak niektoré ustanovenia týkajúce sa danej problematiky by si žiadali zmenu právnej úpravy. Významnú úlohu by tiež mohlo v uvedenom zmysle zohrať dôslednejšie odhaľovanie daňovej trestnej činnosti, ako i skvalitnenie prevencie v predmetnej oblasti. V oblastiach obmedzovania a predchádzania uvedenému druhu trestnej činnosti je potrebné klásť veľký dôraz predovšetkým na dôslednú kontrolu povinných subjektov, skvalitňovanie a modernizáciu materiálneho a technického vybavenia príslušných orgánov, zlepšovanie spolupráce správcov dane a finančných orgá-

nov nielen navzájom, ale aj s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi, zverejňovanie problematiky zodpovedným osobám s dostatočným a adekvátnym vzdelaním, ako i vytváranie spoločných špecializovaných tímov v rámci operatívy, ktoré by riešili takéto prípady, na úrovni polície, prokuratúry a súdov.

Zoznam bibliografických odkazov

BURDA, E., J. ČENTÉŠ, J. KOLESÁR, J. ZÁHORA, et al. *Trestný zákon: Osobitná časť: Komentár: II. diel*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 1568 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

ČENTÉŠ, J. Právna úprava účinnej ľútosti pri daňových trestných činoch. In: P. BLAHO a A. ŠVECOVÁ, eds. *Právo v európskej perspektíve: I. diel*. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2011, s. 272-278. ISBN 978-80-8082-460-0.

ČENTÉŠ, J. Účinná ľútosť pri daňových trestných činoch v SR a v ČR. In: M. FRYŠTÁK, ed. *Nové jevy v hospodářské kriminalitě ve světle reformy trestního práva* [CD-ROM]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2011, s. 6-17. ISBN 978-80-210-5493-6.

FILO, M. Účinná ľútosť – daňové trestné činy, vývoj právnej úpravy. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, roč. 19, č. 12, s. 24-31. ISSN 1335-1079.

FRIČOVÁ, D. Modelovanie procesov ako dôležitá súčasť procesného riadenia v samospráve Slovenska. In: D. ĎURIČEKOVÁ, ed. *Marketing manažment, obchod a sociálne aspekty podnikania* [CD-ROM]. 1. vyd. Košice: Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, 2013, s. 154-164. ISBN 978-80-225-3730-8.

MAJCHRÁK, J., I. PECNÍK a J. PECNÍKOVÁ. Neodvedenie dane alebo nezaplatenie dane. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2008, roč. 14, č. 4, s. 21-25. ISSN 1335-1079.

STIERANKA, J., M. SABAYOVÁ a J. ŠIMONOVÁ. *Daňové úniky a daňová kriminalita v Slovenskej republike*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2016. 359 s. ISBN 978-80-562-0147-3.

ŠAMKO, P. Daňové trestné činy – niektoré aplikačné problémy. In: *Právne listy* [online]. 2013-05-11 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://

www.pravnelisty.sk/clanky/a221-danove-trestne-ciny-niektore-aplikacne-problemy.

ŠAMKO, P. Daňové trestné činy a zásada ne bis in idem. In: *Právne listy* [online]. 2013-05-11 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/clanky/a222-danove-trestne-ciny-a-zasada-ne-bis-in-idem.

ŠAMKO, P. Daňový trestný čin, správny delikt a zásada ne bis in idem. In: *Právne listy* [online]. 2011-10-28 [cit. 2017-01-05]. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a77-danovy-trestny-cin-spravny-delikt-a-zasada-ne-bis-in-idem.

ŠAMKO, P. Ešte raz k účinnej ľútosti a daňovým trestným činom. *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 12, s. 1716-1724. ISSN 1335-6461.

ŠANTA, J. Účinná ľútosť a daňové trestné činy. *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 6-7, s. 975-981. ISSN 1335-6461.

Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 43/2004 Z.z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 98/2004 Z.z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 105/2004 Z.z. o spotrebnej dani z liehu a o zmene a doplnení zákona č. 467/2002 Z.z. o výrobe a uvádzaní liehu na trh v znení zákona č. 211/2003 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 106/2004 Z.z. o spotrebnej dani z tabakových výrobkov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

Zákon č. 218/2013 Z.z. o núdzových zásobách ropy a ropných výrobkov a o riešení stavu ropnej núdze a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 80-96
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Zákon č. 361/2014 Z.z. o dani z motorových vozidiel a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 447/2015 Z.z. o miestnom poplatku za rozvoj a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 530/2011 Z.z. o spotrebnej dani z alkoholických nápojov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z.z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 581/2004 Z.z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 609/2007 Z.z. o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu a o zmene a doplnení zákona č. 98/2004 Z.z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov.

JUDr. Martina Kantorová, PhD.

Fakulta verejnej správy
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Popradská 66
041 32 Košice
Slovenská republika
martina.kantorova@upjs.sk

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Postavenie žien v medzinárodnom práve – rodová rovnosť v mierových misiách Organizácie Spojených národov

Status of Women in International Law – Gender Equality in the United Nations Peacekeeping

Kristián Blaškovič

Abstract: *The status of women in international affairs has considerably changed during the last years. In this regard, the Resolution of the United Nations Security Council 1325 (2000) seems to be path breaking, as it was the first which addressed the problem of sexual violence committed on girls and women during armed conflicts. Later, the United Nations Security Council began to deal with women not just only as victims, but also as active players in security affairs and this led to calls for increased deployment of women in the peacekeeping operations. The presented paper deals with the role that women can play in these missions. The aim of their deployment is not just only to promote women's equality, but also to counter the problem of sexual abusement committed by male peacekeepers. Moreover, women can significantly contribute to earning the confidence of local women, as only they are able to understand and to address their problems. Despite the fact that women can be very successful in fulfilling the mission's mandate, they are still deployed only in limited numbers.*

Key Words: *International Law; Women; Status of Women in International Law; Gender Equality; Peacekeeping Missions; United Nations Security Council.*

Abstrakt: *Postavenie žien v medzinárodných vzťahoch sa v posledných rokoch značne zmenilo. V danej súvislosti sa javí, že Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov č. 1325 (2000) bola prelomová, nakoľko sa ako prvá venovala problémom sexuálneho násilia páchaného na dievčatách a ženách počas ozbrojených konfliktov. Neskôr sa Bezpečnostná rada začala venovať ženám nielen ako obetiam, ale i ako aktérkam v bezpečnostných vzťahoch, čo viedlo k výzvam na ich väčšie rozmiestňovanie v mierových misiách. Predložený príspevok sa venuje úlohe, ktorú môžu ženy zohrať v týchto misiách. Účelom ich rozmiestňovania je nielen presa-*

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

dzovať rodovú rovnosť, ale aj čeliť problému sexuálneho zneužívania páchaného mužskými príslušníkmi mierových misií. Navyše, ženy môžu výrazným spôsobom prispievať k získaniu dôvery miestnych žien, nakoľko iba ony sú schopné ich pochopiť a reagovať na ich problémy. Aj napriek tomu, že ženy môžu byť veľmi úspešné pri plnení mandátu misie, stále sú rozmiestňované iba v obmedzených počtoch.

Kľúčové slová: *Medzinárodné právo; ženy; postavenie žien v medzinárodnom práve; rodová rovnosť; mierové misie; Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov.*

Úvod

Problematika postavenia žien v rôznych právnych odvetviach a segmentoch verejného života začína priťahovať čím ďalej, tým väčšiu pozornosť v akademickom, ale i spoločenskom diskurze. Prejavuje sa to nielen v etablovaní sa *gender studies* ako nového študijného odboru, ale aj v skúmaní rôznych (doposiaľ skôr maskulínne orientovaných) otázok v záležitostiach rodovej rovnosti. Uvedený trend je postupne možné pozorovať tiež v medzinárodnom práve, i keď je potrebné konštatovať, že v tzv. západnom svete je rozvinutejší než v slovenskom akademickom prostredí. Uvedený diskurz nemusí byť iba negatívne orientovaný (nemusí iba poukazovať na diskrimináciu žien), ale môže byť zasadený aj do pozitívneho kontextu (môže poukazovať, v čom môže byť angažovanie žien prínosné). Účelom predmetného príspevku je prispieť do pomerne slabo rozvinutého slovenského vedeckého výskumu o právnom postavení žien.[1] Ako už bolo naznačené vyššie, skúmanie právneho postavenia žien môže byť orientované negatívne alebo pozitívne. Aplikujúc uvedené rozdelenie na oblasť medzinárodného práva môžeme konštatovať, že negatívny prístup kladie dôraz skôr na skúmanie žien napríklad ako obetí sexuálnych zločinov páchaných počas ozbrojených konfliktov (oblasť medzinárodného trestného práva) alebo na skúmanie opatrení zamera-

[1] Výnimku v uvedenom smere predstavuje napríklad Peter Varga, ktorý sa venuje antidiskriminačnej legislatíve z perspektívy európskeho práva. Bližšie pozri napríklad VARGA, P. Zákaz diskriminácie pri poskytovaní služieb v práve EÚ. In: M. JURČOVÁ, A. OLŠOVSKÁ a J. ŠTEFANKO, eds. *Diskriminácia v zmluvnom práve*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015, s. 61-77. ISBN 978-80-8082-835-6 alebo VARGA, P. Diskriminácia na základe pohlavia v kontexte antidiskriminačnej legislatívy Európskej únie vo veciach zamestnanosti a povolania. In: P. BLAHO a A. ŠVECOVÁ, eds. *Hodnotový systém práva a jeho reflexia v právnej teórii a praxi: I. diel*. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2013, s. 407-424. ISBN 978-80-8082-586-7.

ných na zabránenie rôznym formám ich diskriminácie (oblasť medzinárodnej ochrany ľudských práv). Pozitívny prístup sa prejavuje napríklad v práve medzinárodnej bezpečnosti a kladie dôraz na skúmanie postavenia žien nie ako obetí, ale ako aktérok určitého procesu, a teda sa snaží o odkrytie oblastí, kde by mohla byť väčšia angažovanosť žien prínosom. Preto i zameranie nášho príspevku je skôr pozitívne, pričom skúma úlohy, ktoré môžu ženy zohrať v mierových misiách Organizácie Spojených národov.

Žiada sa podotknúť, že etablovaním sa žien v mierových misiách sa v politike a spoločnosti postupne prelamujú vžité stereotypy o postavení žien. Predovšetkým je to prvý stereotyp, tvrdiaci, že ženy síce mohli byť príčinou vojny, ale v skutočnosti „ženy nebojujú". Samotná sv. Jana z Arku je historickým príkladom takéhoto nezmyslu; regrutovanie žien do ozbrojených síl (a profesionálnych armád) mnohých demokratických štátov slúži ako aktuálny dôkaz boriaci uvedený mýtus. Z novších príkladov je potrebné spomenúť hlavne druhú svetovú vojnu, ktorá býva označovaná za konflikt, v ktorom sa ozbrojené sily „feminizovali".[2] Z najnovšieho obdobia osobitne stojí za zmienku bitka o Kobane, v ktorej zohrali kurdské ženy kombatantky významnú úlohu.

Druhým stereotypom je, že ženy sú obeťami ozbrojených konfliktov, a to predovšetkým vo forme sexuálneho násilia. Dané tvrdenie, samozrejme, nie je možné spochybniť (približne 500 tisíc znásilnených žien počas genocídy v Rwande je toho príkladom), ale nepredstavuje celú pravdu. Ženy môžu rovnako páchať sexuálne zločiny, ako to dokumentuje príklad väznice Abu Ghraib, hoci v menšej miere ako muži. Zároveň sa spolu s tým prijíma, že ženy ako aktérky počas ozbrojených konfliktov plnia iba pomocné úlohy vo výrobe, logistike alebo pri ošetrovaní ranených. Zabúda sa na to, že ženy môžu plniť (popri zmienených) tiež životne dôležité úlohy pri zbere informácií, napríklad v tajných službách (Mata Hari predstavuje ďalší príklad rúcajúci stereotyp). I napriek uvedeným faktom, dokazujúcim, že ženy môžu, a aj zohrávajú kľúčové úlohy v rolách, ktoré sú inštinktívne považované za „maskulínne", prekvapuje skutočnosť, že sa ženy etablovali v mierových misiách, hoci by bolo výrazne reálnejšie prijať danú skutočnosť ako logický vývoj, a nie ako mimoriad-

[2] Bližšie pozri HERRMANN, I. a D. PALMIERI. Between Amazons and Sabines: A Historical Approach to Women and War. *International Review of the Red Cross* [online]. 2010, vol. 92, no. 877, s. 22 [cit. 2017-02-22]. ISSN 1816-3831. Dostupné na: https://www.icrc.org/en/international-review/article/between-amazons-and-sabines-historical-approach-women-and-war.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

nu udalosť. A keďže tento logický vývoj ešte nie je reflektovaný v slovenskej vede, chceme naň v príspevku upozorniť.

Výskumná otázka predkladaného príspevku je stanovená nasledovne: ako Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov (ďalej len „Bezpečnostná rada") pristupuje k postaveniu žien v mierových misiách Organizácie Spojených národov a aké sú výhody ich participácie? Ako je teda z vyššie uvedených riadkov zrejmé, príspevok je svojím zameraním úzko orientovaný a špecifický. Nevenuje sa neformálnym, a ani formálnym mierovým procesom a postaveniu žien v nich,[3] ale zameriava sa na jeden z nástrojov medzinárodného krízového manažmentu. Skúma preto pomerne dobre známu oblasť mierových misií z iného uhla pohľadu. Vychádza nielen z relevantných dokumentov Organizácie Spojených národov (Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov a Bezpečnostnej rady), ale aj zo zistení iných výskumov, ktoré boli predovšetkým národne orientované alebo špecificky profilované. Zároveň je ale potrebné dodať, že prepracovať sa k relevantným, a hlavne komplexným dátam bolo mimoriadne zložité. Preto si predmetná téma bude v budúcnosti vyžadovať priebežné sledovanie a súvisiacu aktualizáciu.

Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov a nové bezpečnostné hrozby

Skúmanie otázky postoja Bezpečnostnej rady vo vzťahu k rodovým otázkam sa na prvý pohľad môže zdať zbytočné a bezpredmetné. Uvedený orgán sa totiž primárne venuje otázkam zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti – klasickým problémom *hard security*, čo na prvý pohľad vzbudzuje dojem, že s rodovými otázkami nemá nič spoločné. V danej súvislosti je však mimoriadne dôležité uvedomiť si „evolúciu", ktorou Bezpečnostná rada prešla a ktorá radikálne zmenila jej postoje a pôsobenie, čo sa prejavuje predovšetkým pri pohľade na historický prierez jej fungovania. Je pravdou, že podľa pôvodného zámeru zakladateľov sa mala venovať len otázkam súvisiacim so zachovaním medzinárodného mieru a bezpečnosti, v prípadoch ktorých sa zdrojom ohrozenia

[3] Úlohu žien v uvedených procesoch načrtáva napríklad Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov s názvom Women, Peace and Security (2002), ktorá obsahuje samostatnú sekciu venujúcu sa oblasti pôsobenia žien v mierových misiách; práve z uvedených záverov náš príspevok vychádza, pričom ich bližšie rozvíja. *Women, Peace and Security: Study Submitted by the Secretary-General Pursuant to Security Council Resolution 1325 (2000)* [online]. 1st ed. New York: United Nations, 2002. 179 s. [cit. 2017-02-22]. ISBN 92-1-130222-6. Dostupné na: https://www.un.org/ruleoflaw/files/women peaceandsecurity.pdf.

stali štáty samotné. V období studenej vojny však, ako je dobre známe, Bezpečnostná rada v dôsledku ideologického súperenia nedokázala adekvátne reagovať ani na tieto, ani na žiadne iné hrozby (alebo iba veľmi zriedkavo). Predelom v jej fungovaní sa stal koniec 80. rokov minulého storočia, kedy v dôsledku poľavenia ideologických rozdielov zaznamenal uvedený orgán vlnu asertivity. To sa prejavilo v dovtedy bezprecedentnej odpovedi Bezpečnostnej rady na vojenskú okupáciu Kuvajtu Irakom v roku 1990, čo zakrátko nato vyústilo do spustenia operácie Púštna búrka (pod vedením Spojených štátov amerických a so schválením Bezpečnostnej rady),[4] ktorá viedla k oslobodeniu Kuvajtu.

Vyššie uvedená prvá vlna asertívneho vystupovania Bezpečnostnej rady však v skutočnosti nepredstavuje žiadne nóvum; je iba dôkazom jej vhodného fungovania, tak, ako to predpokladali zakladatelia Organizácie Spojených národov v roku 1945. Nová zmena nastala o približne dekádu neskôr, keď sa na rokovania Bezpečnostnej rady postupne začali dostávať otázky, s ktorými sa predtým nepočítalo, ale adresovanie ktorých sa stalo životne dôležitým na to, aby dokázala, že je schopná reagovať aj na meniace sa bezpečnostné pomery. Rovnaká dôležitosť týchto hrozieb sa prejavila v tom, že ich Bezpečnostná rada neváhala označiť za ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti, čo je kategória, ktorá bola predtým rezervovaná iba pre závažné hrozby pre bezpečnosť štátov. Medzi takéto nové hrozby je možné jednoznačne zaradiť terorizmus, páchaný či už zo strany štátu alebo neštátnych aktérov. Neskôr sa na jej rokovania začali dostávať (a tento proces nie je možné považovať za ukončený) aj iné otázky, ktoré znamenali príklon Bezpečnostnej rady k problematike tzv. *human security*, kde ohrozeným subjektom už viac nebol štát, ale civilné obyvateľstvo, častokrát sužované svojím vlastným štátom, alebo dokonca tiež objektívnymi skutočnosťami. Do prvej skupiny nepochybne patrili prípady, kedy sa civilné obyvateľstvo stalo cieľom útokov vo vnútroštátnych ozbrojených konfliktoch, ktoré v limitovanom počte prípadov[5] viedli k uplatneniu doktríny zodpovednosti chrániť (tzv. *Responsibility to Protect*). Ďalším príkladom môže byť šírenie ľahkých zbraní, ktoré rovnako vedie k ohrozeniu civilného obyvateľstva. Do druhej skupiny hrozieb spôsobených objektívnymi skutočnosťami môžeme zaradiť tie, ktoré

[4] Bližšie pozri *Resolution No. 678 (1990)* [Iraq – Kuwait] [1990-11-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/678 (1990).

[5] Napríklad vo vzťahu k Líbyi bližšie pozri *Resolution No. 1973 (2011)* [on the Situation in the Libyan Arab Jamahiriya] [2011-03-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1973 (2011).

majú svoj pôvod mimo cieleného konania štátu a sú ním v zásade neovplyvniteľné, napríklad šírenie vírusu HIV a iných chorôb, a s najväčšou pravdepodobnosťou sa sem v budúcnosti dostanú i otázky degradácie životného prostredia, ktoré môžu rovnako vyvolať závažné následky pre medzinárodný mier a bezpečnosť.[6] Z uvedeného stručného výpočtu je dobre viditeľný trend postupného rozširovania „záberu" Bezpečnostnej rady o nové bezpečnostné hrozby.

Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov a rodové otázky

Objavenie sa nových hrozieb so sebou prinieslo potrebu reagovať na ne adekvátnym spôsobom a prispôsobiť im dovtedy aplikované nástroje, ktoré má Bezpečnostná rada k dispozícii. Preto sa začali používať tzv. *smart sanctions*, ktoré nemajú plošný dopad na celé obyvateľstvo (v opačnom prípade by sa totiž samotné sankcie ako nástroj donútenia stali hrozbou pre *human security*), a v mierových misiách sa začalo presadzovať zastúpenie mužov aj žien. Ako totiž jedna zo správ Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov (ďalej len „Generálny tajomník") poznamenala, uplatnenie rodovej rovnosti v misiách s limitovaným mandátom (spočívajúcim iba v monitorovaní „nárazníkovej zóny") je zbytočné; väčšiu odozvu však nachádzajú v prípade misií s komplexnejším mandátom, kam patria napríklad dohľad nad dodržiavaním ľudských práv, vybudovanie alebo prestavba inštitúcií v procese post-konfliktnej obnovy, organizácia slobodných volieb či národné uzmierenie. Uvedená správa formulovala kľúčovú premisu, podľa ktorej „je veľmi dôležité mať na pamäti, že ženy a muži môžu mať rozdielne bezpečnostné priority a potreby. […] Je dôležité, aby príslušníci mierových misií pochopili miestnu dynamiku a nepredpokladali, že každý človek má rovnakú skúsenosť s konfliktom a post-konfliktnou situáciou."[7] Inak povedané, správa odporúčala pre mierové misie holistický prístup, nakoľko iba ženy ako príslušníčky misií dokážu pochopiť situáciu ženskej populácie na mieste ich rozmiestnenia, a tak sa predpokladá aj lepšie pochopenie celkovej problematiky a komplexnejší prístup k jej riešeniu.

---

[6] Bližšie pozri BLAŠKOVIČ, K. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov a environmentálne hrozby. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2016, roč. 4, č. 3, s. 117-164 [cit. 2017-02-22]. ISSN 1339-5467. Dostupné na: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2016/03/SEI-2016-03-Studies-Blaskovic-Kristian.pdf.

[7] Bližšie pozri správu *Women, Peace and Security: Study Submitted by the Secretary-General Pursuant to Security Council Resolution 1325 (2000)* [online]. 1st ed. New York: United Nations, 2002, s. 75 [cit. 2017-02-22]. ISBN 92-1-130222-6. Dostupné na: https://www.un.org/ruleoflaw/files/womenpeaceandsecurity.pdf.

Ešte pred samotným výkladom o genderových aspektoch mierových misií je dôležité objasniť, v ktorých rezolúciách sa Bezpečnostná rada venovala predmetným otázkam a ako vlastne „dláždila cestu" k účasti žien na mierových misiách. Rezolúcia S/RES/1325 (2000) s názvom *Women and Peace and Security* je prvým, a preto aj prelomovým dokumentom, ktorý sa venoval danej otázke. Z pohľadu svojho obsahu kladie najväčší dôraz na násilie páchané na ženách, na ich účasť v programoch odzbrojenia, demobilizácie a reintegrácie a na úlohu, ktorú môžu zohrať v procese mierového riešenia sporov a budovaní mieru. Oblasť, v ktorej môžu ženy vystupovať nie ako obete, ale ako aktérky, vymedzuje uvedená rezolúcia pomerne široko, napriek tomu sa však o mierových misiách vyjadruje pomerne zdržanlivo. V podstate len uznáva potrebu implementovania genderových otázok do mierových misií. Samotná rezolúcia je skôr dôležitá tým, že v nej Bezpečnostná rada požiadala Generálneho tajomníka o vypracovanie a predloženie komplexnej správy týkajúcej sa postavenia žien v ozbrojených konfliktoch, mierových procesoch a mierových misiách.[8]

Na nasledujúcich osem rokov nastal v tejto otázke zo strany Bezpečnostnej rady útlm; opätovne sa dostala na jej rokovanie až v roku 2008. Aj v prípade druhej rezolúcie je jej hlavnou témou sexuálne násilie páchané na ženách počas ozbrojených konfliktov. Mierovým misiám sa však venuje širšie ako predošlá rezolúcia, a to z dvoch pohľadov. Prvý pohľad znázorňuje ženy ako obete sexuálneho vykorisťovania a zneužívania zo strany príslušníkov mierových misií, vo vzťahu ku ktorým Bezpečnostná rada vyzvala Generálneho tajomníka na implementovanie politiky nulovej tolerancie takýchto skutkov.[9] Zároveň sa obrátila i na prispievajúce štáty, aby prijali vhodné preventívne opatrenia v podobe napríklad adekvátneho výcviku pred rozmiestnením a na mieste, ako aj iné opatrenia zaručujúce vyvodenie zodpovednosti voči zodpovedným príslušníkom. Druhý pohľad kladie dôraz na ženy ako aktérky a nadväzuje na predchádzajúce uvedené skutočnosti. Ako jeden z ďalších nástrojov prevencie

[8] Ide o správu *Women, Peace and Security: Study Submitted by the Secretary-General Pursuant to Security Council Resolution 1325 (2000)* [online]. 1st ed. New York: United Nations, 2002. 179 s. [cit. 2017-02-22]. ISBN 92-1-130222-6. Dostupné na: https://www.un.org/ruleoflaw/files/womenpeaceandsecurity.pdf.

[9] Uvedenej otázke sa príspevok venuje v nasledujúcej časti.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

sexuálneho zneužívania totiž uplatňuje výzvu, aby prispievateľské štáty zaradili do mierových misií vyššie percento žien.[10]

Akceptovanie predmetnej požiadavky zo strany prispievateľských štátov privítala Bezpečnostná rada v ďalšej rezolúcii, pričom podotkla, že zaradenie žien do civilného, vojenského a policajného personálu môže prispievať k väčšiemu pocitu bezpečia zo strany žien a detí postihnutých ozbrojeným konfliktom, ktoré tak páchané násilie môžu priamo hlásiť personálu misií. Zároveň Bezpečnostná rada uznala, že prítomnosť žien v mierových misiách môže povzbudiť miestne ženy k záujmu o účasť v národných ozbrojených a bezpečnostných silách, čo môže napomôcť pri budovaní nového bezpečnostného sektora (napríklad pri prestavbe ozbrojených síl a bezpečnostných zborov). Bezpečnostná rada v tejto rezolúcii prijala tiež rozhodnutie, že podľa potreby začlení do mandátov mierových misií ustanovenia o ochrane žien a detí pred znásilnením a sexuálnym násilím, vrátane vymenovania tzv. poradcov pre ochranu žien (Women's Protection Advisers, anglická skratka WPA). Zároveň opätovne vyzvala členské štáty na rozmiestňovanie väčšieho počtu žien v rámci vojenského a policajného personálu misií a na ich adekvátny výcvik.[11] Ako je z vyššie uvedených rezolúcií vidno, Bezpečnostná rada postupne začala prehodnocovať úlohu žien v mierových misiách (pod vplyvom skúseností s ich rozmiestňovaním) a bližšie špecifikovala ich prínos pre miestne obyvateľstvo.

Rezolúcia S/RES/1889 (2009) nadväzuje na predošlú rezolúciu, pričom sa v nej poznamenáva, že sa na ženy hľadí viacej ako na obete, než na aktérky v procese riešenia konfliktov. Preto opúšťa klasické nazeranie na ženy ako na obete sexuálneho násilia a väčšmi sa venuje ich úlohe v procese „peace-buildingu". Keďže však uvedená téma presahuje rámec našej štúdie, nebudeme jej venovať bližšiu pozornosť.[12]

Ako už bolo pri vyššie uvedených rezolúciách zrejmé, Bezpečnostná rada vyzvala členské štáty nielen na rozmiestňovanie väčšieho počtu žien

[10] Bližšie pozri *Resolution No. 1820 (2008)* [Women and Peace and Security] [2008-06-19]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1820 (2008).

[11] Bližšie pozri *Resolution No. 1888 (2009)* [Women and Peace and Security] [2009-09-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1888 (2009).

[12] Bližšie pozri *Resolution No. 1889 (2009)* [Women and Peace and Security] [2009-10-05]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1889 (2009).

v mierových misiách, ale aj na zodpovedajúci výcvik všetkých ich príslušníkov. V záujme uľahčenia stanovenej úlohy pripravil Generálny tajomník pre členské štáty výcvikový materiál,[13] ktorého vypracovanie Bezpečnostná rada privítala.[14] Uvedená rezolúcia sa však opäť vrátila k otázke žien ako obetí sexuálneho násilia a z pohľadu ich úloh v mierových misiách nepriniesla nič nové.

Situácia sa zmenila v rezolúcii S/RES/2106 (2013), v ktorej Bezpečnostná rada spojila obe témy (sexuálne násilie páchané na ženách a ich účasť v mierových misiách) a vyzvala na rozmiestňovanie ďalších poradcov pre ochranu žien v mierových misiách a ich ďalší výcvik v genderových otázkach. Zároveň uznala úlohy, ktoré môžu mierové misie zohrať pri predchádzaní sexuálnemu násiliu na ženách, pričom prízvukovala potrebu pokračovania v ich výcviku, ktorý mal vziať do úvahy i špecifické potreby detí. Predmetná rezolúcia je zároveň výnimočná tým, že vo vzťahu k ženám a dievčatám spomenula problematiku šírenia vírusu HIV, no tejto otázke sa budeme venovať v nasledujúcej časti príspevku.

Ďalšia z radu rezolúcií venujúcich sa problematike žien, mieru a bezpečnosti je rezolúcia S/RES/2122 (2013), ktorá však z pohľadu nášho príspevku nie je veľmi významná a uvádzame ju len z dôvodu komplexnosti.[15] Obsahuje iba opakujúcu sa výzvu na rozmiestňovanie väčšieho počtu žien v mierových misiách,[16] a zároveň tiež požiadavku, aby štáty reagovali na bezpečnostné hrozby a prekážky pri ochrane žien a dievčat počas i po ozbrojených konfliktoch. Významnejšia je rezolúcia S/RES/2242 (2015), v ktorej sa Bezpečnostná rada po prvýkrát vyjadrila na adresu šíriaceho sa extrémizmu (a z neho vyrastajúceho terorizmu) a jeho

[13] Bližšie pozri AXMACHER, S. *Review of Scenario-based Trainings for Military Peacekeepers on Prevention and Response to Conflict-related Sexual Violence* [online]. 2013. 42 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://stoprapenow.org/uploads/advocacyresources/1394227122.pdf.

[14] Bližšie pozri *Resolution No. 1960 (2010)* [Women and Peace and Security] [2010-12-16]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1960 (2010).

[15] Bližšie pozri *Resolution No. 2122 (2013)* [Women and Peace and Security] [2013-10-18]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2122 (2013).

[16] Podobne ako *Resolution No. 2185 (2014)* [United Nations Peacekeeping Operations] [2014-11-20]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2185 (2014).

vzťahu k ženám, mieru a bezpečnosti.[17] V prvom rade sa venovala dopadom terorizmu na ľudské práva žien a dievčat, hlavne v kontexte ich zdravia, vzdelania a účasti na politickom živote.[18] Zároveň spolu s tým vyzvala členské štáty i samotnú Organizáciu Spojených národov, aby integrovali svoje agendy týkajúce sa žien, mieru a bezpečnosti a boja proti terorizmu a extrémizmu a aby vykonali zber dát týkajúcich sa príčin radikalizácie žien a dopadu protiteroristických stratégií na ich ľudské práva. Okrem toho prízvukovala aj potrebu participácie a vedenia (*leadership*) žien pri rozvoji stratégií boja proti terorizmu a násilnému extrémizmu. Výsledok takejto participácie žien na rozvoji protiteroristickej stratégie zatiaľ nie je známy.

Mierové misie a sexuálne násilie páchané ich príslušníkmi

V prvopočiatkoch, keď sa Bezpečnostná rada iba začínala venovať otázkam žien a dievčat v ozbrojených konfliktoch, bolo v stredobode jej záujmu hlavne zabrániť ich sexuálnemu zneužívaniu zo strany bojujúcich strán alebo kriminálnych skupín. Prípadné mravnostné „prešľapy“ príslušníkov mierových misií boli marginalizované, hoci sa o nich minimálne tušilo. Mimoriadna závažnosť uvedenej otázky spočívala nielen v sexuálnom násilí páchanom na ženách (ako spôsobe vedenia ozbrojeného konfliktu), ale aj v šírení vírusu HIV, ktoré s tým bolo a je významne spojené. V danej súvislosti je potrebné vrátiť sa k spomenutej rezolúcii 2106, ktorá vo vzťahu k ženám a dievčatám zdôraznila problém šírenia choroby AIDS.

Predovšetkým je potrebné konštatovať, že to nie je prvá rezolúcia obsahujúca takúto zmienku,[19] a preto sa žiada obidva dokumenty porovnať. V rezolúcii 1308 Bezpečnostná rada vyslovila obavy týkajúce sa dopadu vírusu HIV na zdravie príslušníkov mierových misií, vrátane podporného personálu. Rezolúcia 2106 hovorí o vzťahu medzi sexuálnym násilím počas a po ozbrojených konfliktoch a infekciou vírusom HIV, ktorá predstavuje neprimerané bremeno pre ženy a dievčatá ako prekážku

[17] Bližšie pozri *Resolution No. 2242 (2015)* [Women and Peace and Security] [2015-10-13]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2242 (2015).

[18] Pravdepodobne „najžiarivejším“ negatívnym príkladom bolo postavenie žien a dievčat v Afganistane počas vlády Talibanu alebo aj v súčasnosti na mnohých miestach rozpadnutého Somálska. Uvedené príklady nie sú však ojedinelé.

[19] Bližšie pozri *Resolution No. 1308 (2000)* [HIV/AIDS and International Peacekeeping Operations] [2000-07-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1308 (2000).

pri dosahovaní rodovej rovnosti. Vidíme teda, že v prvom prípade boli ohrozeným subjektom príslušníci mierových misií, kým v druhom prípade to boli ženy ako civilné obyvateľstvo. Zároveň v prípade prvej rezolúcie Bezpečnostná rada hovorí o potrebe výcviku, prevencii, dobrovoľnom a diskrétnom testovaní príslušníkov misií ako o dôležitej súčasti ich prípravy na účasť v mierových misiách. Naproti tomu, v prípade druhej rezolúcie (tak, ako aj v prípade väčšiny z vyššie uvedených rezolúcií) sa hovorí o politike nulovej tolerancie vo vzťahu k sexuálnemu vykorisťovaniu a zneužívaniu zo strany príslušníkov mierových misií, pričom obsahuje výzvu pre členské štáty, aby zabezpečili vyvodenie plnej zodpovednosti voči svojim občanom, ktorí sa ako príslušníci misií takýchto činov dopustili.

V súvislosti s témou nulovej tolerancie je žiaduce sa zmieniť, ako vlastne uvedená politika vznikla. Ako sa totiž ukázalo, mierové misie v Demokratickej republike Kongo, Kosove a Bosne (a najnovšie i v Stredoafrickej republike) boli zaangažované do obchodovania so ženami či do ich sexuálneho zneužívania a dopyt po sexuálnych službách zo strany príslušníkov misií spôsobil prekvitanie kupliarstva na miestach ich rozmiestnenia.[20] Uvedené zistenia boli šokujúce, nakoľko predstavovali vážny etický problém pre samotnú Organizáciu Spojených národov, ktorá predmetným činom mala svojou prítomnosťou zabrániť.

Keďže odhalené konania predstavovali pre Organizáciu Spojených národov vážny morálny problém, ktorý podkopával jej dôveryhodnosť v miestach rozmiestnenia misií, musela k nemu zaujať stanovisko i Bezpečnostná rada ako orgán, ktorý rozhoduje o rozmiestnení misií. Jej postoj v oblasti trestnoprávneho postihu takýchto príslušníkov sa menil, aj keď bol a stále je limitovaný medzinárodnými zmluvnými inštrumentmi a politikou. Medzi uvedené inštrumenty je potrebné zaradiť Dohovor o výsadách a imunitách Organizácie Spojených národov,[21] ktorý garantuje predstaviteľom Organizácie Spojených národov a expertom v jej misiách, okrem iného, trestnoprávnu imunitu. A hoci sa v ňom uvádza, že

[20] Bližšie pozri De la VEGA, C. a Ch. E. HARLEYNELSON. The Role of Women in Peacekeeping and Peacemaking: Devising Solutions to the Demand Side of Trafficking. *William & Mary Journal of Women and the Law* [online]. 2006, vol. 12, no. 2, s. 449-455 [cit. 2017-02-22]. ISSN 1942-6763. Dostupné na: http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi? article=1110&context=wmjowl.

[21] Bližšie pozri *Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations* [1946-02-13] [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/ethics/pdf/convention.pdf.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Generálny tajomník môže dané imunity odňať (a tak môže teoreticky umožniť trestnoprávne stíhanie takýchto osôb pred súdmi miest, kde svoje činy spáchali, alebo pred určeným medzinárodným trestným tribunálom), zmienený dohovor sa vzťahuje len na neuniformovaných (a teda politických) predstaviteľov misií. Okrem neho existuje ako ďalší inštrument Memorandum o porozumení medzi Organizáciou Spojených národov a prispievateľskými štátmi, v ktorom sa vyslovene uvádza, že nad vojenským a civilným personálom misie vykonáva výlučnú trestnoprávnu jurisdikciu štát, ktorý daných príslušníkov vyslal (a ktorí sú jeho občanmi).[22] Uvedená imunita sa, samozrejme, odráža i v rôznych tzv. SOFA dohodách (*Status of Forces Agreement*) medzi Organizáciou Spojených národov a hosťujúcim štátom.[23] Ku zmieneným právnym inštrumentom sa pridružuje aj politika. Ak by Generálny tajomník rozhodol o odobratí predmetnej imunity alebo ak by sa zmienka o nej vypustila z uvedeného memoranda, štáty by asi iba ťažko boli ochotné posielať svojich vlastných vojakov a civilný personál do takýchto misií, a ešte menej by boli ochotné strpieť ich trestnoprávny postih zo strany medzinárodného trestného tribunálu. A tak ich postih zostáva výlučne na štátoch ich pôvodu. Hoci je to zarážajúce, predsa len sa možno odôvodnene domnievať, že úloha mierových misií je pre udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti natoľko dôležitá, že tento záujem prevažuje nad potrebou zabrániť sexuálnemu vykorisťovaniu žien a dievčat. V uvedenom prístupe však postupne dochádza ku zmenám, pri zmapovaní ktorých je nutné pozrieť sa na prístup Bezpečnostnej rady k predmetnej otázke.

Spočiatku sa Bezpečnostná rada vehementne stavala za príslušníkov misií (z vyššie naznačených dôvodov) a odmietala možnosť ich trestnoprávneho postihu. Zreteľne je to vidno na jej rezolúciách z rokov 2002 a 2003, v ktorých sa konštatuje, že je v záujme zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti, aby štáty vysielali príslušníkov svojich ozbrojených síl a policajných zborov do misií, a preto Bezpečnostná rada požiadala Medzinárodný trestný súd (využijúc svoje oprávnenie podľa

[22] Bližšie pozri *Memorandum of Understanding between the United Nations and [Participating State] Contributing Resources to [the United Nations Peacekeeping Operation]* [online]. 2017, s. 162-172 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/MOU_with_TCCs.pdf.

[23] Pozri napríklad SOFA misie UNMISS, čl. 51 písm. b). *The Status of Forces Agreement between the United Nations and the Government of the Republic of South Sudan Concerning the United Nations Mission in South Sudan* [online]. 2011. 15 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/documents/unmiss_sofa_08082011.pdf.

článku 16 jej Štatútu),[24] aby voči aktívnym alebo bývalým príslušníkom misií pochádzajúcim zo štátov, ktoré nie sú členskými štátmi súdu, nezačínal alebo nepokračoval vo vyšetrovaní a postihu ich prípadných činov alebo nekonaní, a to na obdobie 12 mesiacov (teda do 30. júna 2004).[25] To v praxi znamenalo (a stále znamená), že súdiť príslušníkov mierových misií za ich prípadné sexuálne zneužívanie miestneho obyvateľstva môžu jedine ich vlastné štáty. Takýto postoj Bezpečnostnej rady vyvolal pomerne širokú vlnu nevôle a kritiky, a tak musela, v záujme znovunastolenia naštrbenej vlastnej legitimity, svoj postoj zmeniť. To sa prejavilo v pomerne častej zmienke o už spomenutej politike nulovej tolerancie takýchto konaní. Okrem toho sa v rezolúcii S/RES/2242 (2015) po prvýkrát vyjadrila značne ostro o pokračujúcich obvineniach a zneužitiach zo strany príslušníkov mierových misií a ich personálu a vyzvala štáty, aby svojmu personálu poskytli masívny výcvik v oblasti sexuálneho vykorisťovania a zneužívania a aby zahájili vyšetrovania takýchto činov, aj s vyvodením zodpovednosti.

V tomto bode však postoj Organizácie Spojených národov neskončil a potrebné kroky vykonal i Generálny tajomník, ktorý sa rozhodol zverejniť informácie o sexuálnych zneužitiach miestneho obyvateľstva zo strany príslušníkov misií. Ako jeden z príkladov sa žiada uviesť jeho správu o situácii v Stredoafrickej republike, v ktorej sa nachádza informácia, že sa mravnostných zločinov na deťoch dopustili príslušníci mierovej misie z Demokratickej republiky Kongo, Maroka, Gabonu a Burundi. Uvedené prípady sa v čase písania správy vyšetrovali.[26] Generálny tajomník spolu s tým zverejňuje aj správy o spáchaní takýchto zločinov zo

[24] Podľa Štatútu sa žiadne vyšetrovanie alebo stíhanie nemôže začať alebo sa v ňom nemôže pokračovať počas 12 mesiacov po tom, ako o to požiadala súd Bezpečnostná rada uznesením podľa kapitoly VII Charty Organizácie Spojených národov; Bezpečnostná rada môže obnoviť túto žiadosť podľa tých istých podmienok. Článok 16 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu. *Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 333/2002 Z.z.*

[25] Bližšie pozri *Resolution No. 1422 (2002)* [United Nations Peacekeeping] [2002-07-12]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1422 (2002); a *Resolution No. 1487 (2003)* [United Nations Peacekeeping] [2003-06-12]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1487 (2003).

[26] Bližšie pozri *Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict in the Central African Republic No. 2016/133* [2016-02-12]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/2016/133.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

strany bojujúcich strán (teda iných entít, ako sú mierové misie).[27] Zároveň môže v predmetných prípadoch rozhodnúť o nahradení zboru štátu, ktorého príslušníci sa daných činov dopustili (*de facto* ich môže z misie prepustiť).[28] Ich vyšetrovanie a trestanie síce aj naďalej zostáva v rukách ich domovských štátov, ale už nemôžu zostať na mieste rozmiestnenia, a nemôžu tak v takýchto činoch pokračovať.[29]

Ciele vyššej participácie žien v mierových misiách

Z doteraz uvedených dokumentov je pomerne ľahké abstrahovať ciele, ktoré si Organizácia Spojených národov kladie a ktorých splnenie očakáva od rozmiestňovania žien v mierových misiách. Predovšetkým je to zabránenie ďalšiemu sexuálnemu zneužívaniu (a v tomto prípade ich rozmiestnenie môžeme vnímať ako dôležitú súčasť politiky nulovej tolerancie, respektíve ako jeden z nástrojov zabránenia takýmto zločinom). Ďalším cieľom je nadviazanie dialógu s miestnymi ženami na mieste rozmiestnenia misie a vybudovanie dôvery, ktorá môže napomôcť k lepšiemu napĺňaniu mandátu, a to aj vďaka vnímavosti misie voči potrebám miestnych žien. Samotná Organizácia Spojených národov však zašla ešte ďalej a od ich rozmiestnenia si sľubuje viac:

- posilniť postavenie žien v hosťujúcej komunite;
- reagovať na špecifické potreby ženských ex-kombatantiek v procese demobilizácie a reintegrácie do civilného života;
- napomôcť ľahšej prístupnosti mierových misií pre ženy v hosťujúcich komunitách;
- komunikovať so ženami, ktoré sa stali obeťami sexuálneho násilia;
- pomáhať pri výcviku kadetiek na policajných a vojenských akadémiách;

[27] Bližšie pozri *Report on Children and Armed Conflict No. 70/836 – 2016/360* [2016-04-20]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, UN Doc. A/70/836 – S/2016/360.

[28] Bližšie pozri *Resolution No. 2272 (2016)* [United Nations Peacekeeping Operations] [2016-03-11]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2272 (2016).

[29] Riešenie zodpovednosti Organizácie Spojených národov za uvedené konania by presahovalo rámec nášho príspevku. K predmetnej otázke bližšie pozri FAIX, M. Imunity medzinárodných organizácií ako prekážka medzinárodnej spravodlivosti? In: M. ŠPAČEK, ed. *Medzinárodné právo ako strážca svetového poriadku: Vynútiteľnosť medzinárodného práva v 21. storočí.* 1. vyd. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2014, s. 74-89. ISBN 978-80-89640-02-7.

- spolupracovať so ženami v spoločnostiach, kde majú zakázané hovoriť s mužmi.

Ich prítomnosť môže zároveň:[30]

- napomôcť pri znižovaní možnosti výskytu konfliktu alebo konfrontácie;
- zlepšiť postavenie miestnych žien a podporovať ich;
- byť príkladom pre ženy v miestnej komunite;
- poskytnúť väčší pocit bezpečia pre miestne obyvateľstvo, najmä pre ženy a deti;
- rozšíriť skúsenosti mierových misií.

Ako je z vyššie uvedeného badateľné, Organizácia Spojených národov si stanovila nie jeden, ale celý komplex cieľov, ktorých dosiahnutie od rozmiestnenia ženského personálu očakáva a ktoré majú výrazný emancipačný vplyv, hlavne v mieste rozmiestnenia. Hoci je všeobecne akceptované, že „účasť žien v mierových procesoch výrazne zlepšuje možnosti pre trvalejší mier“,[31] žiadna komplexná správa, ktorá by hodnotila dosiahnutie uvedených cieľov, doteraz zverejnená nebola. Čiastkové informácie sú dostupné iba z neoficiálnych zdrojov, a tak sa dozvedáme, že výlučne ženská policajná jednotka z Indie zabránila šíreniu nočného pouličného násilia v Monrovii či dohliadala na bezpečnosť libérijskej prezidentky. Jej prítomnosť navyše pomohla obmedziť prípady sexuálneho násilia páchaného príslušníkmi misie UNMIL a strojnásobiť počet uchádzačiek o miesta v libérijskej polícii. Ženské príslušníčky misie MONUC v Kongu hlásili, že sa im podarilo získať dôveru miestnych žien, ktoré sa im zdôverili ohľadom porušovania ich ľudských práv. Ďalším príkladom sú ženské príslušníčky misie AMISOM v Somálsku, ktoré nadviazali kontakty s manželkami miestnych predstaviteľov teroristickej skupiny Al-Shabab, pričom sa im podarilo dosiahnuť prepustenie detí, ktoré skupina uniesla s cieľom regrutovať ich ako detských vojakov.[32]

---

[30] Bližšie pozri Women in Peacekeeping. In: *United Nations* [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml.

[31] Bližšie pozri ods. 24. GAMBARI, I. *United Nations Peacekeeping Operations: Trends and Lessons Learned* [online]. 2016. 17 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/hwb_speach_gambari.pdf.

[32] Bližšie pozri DALLAIRE, R., Sh. WHITMAN a S. HOLLAND. Innovation in the Prevention of the Use of Child Soldiers: Women in the Security Sector. *PRISM*. 2016, vol. 6, no. 1, s. 165-177. ISSN 2157-0663.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Realita rodovej rovnosti v mierových misiách

Napriek vyššie prezentovaným výsledkom, ktoré preukazujú, že regrutovanie žien do mierových misií má pozitívny vplyv na plnenie mandátu, je ich počet stále nízky. V čase písania nášho príspevku boli známe štatistické údaje Organizácie Spojených národov z januára 2017,[33] podľa ktorých v celkovo 21 misiách (mierových i politických) slúžilo spolu:

- 2 205 vojenských expertov, z toho bolo 155 žien (7,02 %);
- 85 223 vojakov, z toho bolo 2 808 žien (3,29 %);
- 12 803 policajtov, z toho bolo 1 201 žien (9,38 %).

Čo sa týka civilného personálu mierových misií, štatistiky Organizácie Spojených národov uvádzajú, že z 16 507 civilných príslušníkov mierových misií bolo 3 623 žien, t.j. tvorili podiel 22 %.[34] Ako je z prezentovaných číselných údajov zrejmé, počet žien v misiách Organizácie Spojených národov ďaleko zaostáva za želateľným stavom i za rodovou rovnosťou. Navyše je počet žien v civilnej časti misií vyšší ako v ich vojenskej časti. Nakoľko Organizácia Spojených národov sama nemá vplyv na skutočnosť, ktoré krajiny koľko personálu vysielajú (a akého pohlavia), hlavnú príčinu uvedenej nerovnosti je nutné hľadať práve v politike prispievateľských štátov. Nekompromisné štatistiky naviac ešte relativizujú aj také pokroky, akými boli rozmiestnenie už zmienenej, výlučne ženskej policajnej jednotky zo strany Indie v misii UNMIL či vymenovanie prvej vojenskej veliteľky mierovej misie UNFICYP, gen.-maj. Kristin Lund, ktorá túto funkciu zastávala v období od augusta 2014 do júla 2016.[35]

Porovnanie štatistických údajov vybraných mierových misií nám ponúka niekoľko zaujímavých zistení. Najvyšší celkový počet (nie však percentuálny podiel) ženského personálu sa nachádzal v nasledujúcich misiách:

- hybridná misia UNAMID – 763 žien;
- misia MONUSCO – 751 žien;
- misia UNMISS – 558 žien.

---

[33] Bližšie pozri *Gender Statistics by Mission for the Month of January 2017* [online]. 2017-02-10. 2 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/gender/2017gender/jan17.pdf.

[34] Bližšie pozri Women in Peacekeeping. In: *United Nations* [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml.

[35] Bližšie pozri Leadership. In: *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus* [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: https://unficyp.unmissions.org/leadership.

Do misie UNAMID prispeli najpočetnejším ženským personálom (v rôznom zložení – policajtky, vojenské expertky a vojačky) Etiópia (173), Nigéria (79), Rwanda (60) a Tanzánia (50). Navyše, medzi ostatnými prispievateľskými štátmi vystupujú najmä štáty Afriky a Ázie (Malawi – 43, Mongolsko – 40, Zambia – 35). V misii MONUSCO mali najväčšie ženské zastúpenie Južná Afrika (241), Bangladéš (92), Ghana (76), Uruguaj (61) a Malawi (39). Medzi ostatných prispievateľov patrili Nepál (34), Tasmánia (33) a Benin (29). Opätovne sa potvrdil predošlý model, že medzi najväčších prispievateľov patrili africké a ázijské štáty. V misii UNMISS mali najväčšie ženské kontingenty Etiópia (103), Rwanda (88), Nepál (67), Ghana (52) a Mongolsko (46). Ani v tejto skupine sa nevyskytuje žiadny európsky alebo americký štát. Rovnako stojí za povšimnutie, že všetky uvedené misie pôsobia v nestabilných regiónoch, a preto je účasť v nich pomerne nebezpečná. Predložené zistenia sa žiada porovnať napríklad s „menej horúcou" misiou UNIFIL, pôsobiacou v Libanone. Najväčšími prispievateľmi v podobe ženského personálu tu boli Ghana (98), Taliansko (49), Francúzsko (39), Španielsko (30), Indonézia (29). V uvedenej misii sú európske štáty zastúpené hojnejšie. Rovnako sa žiada pozrieť sa i na zastúpenie ženského personálu v misii UNFICYP, ktorá v porovnaní napríklad s misiou MONUSCO patrí tiež medzi tzv. menej nebezpečné: Argentína (17), Maďarsko (16), Veľká Británia (16), Slovensko (10).

Z uvedených údajov sa dajú vydedukovať nasledujúce zistenia: medzi najväčších personálnych prispievateľov patria predovšetkým rozvojové štáty Afriky a Ázie, ktoré samé mali skúsenosť s potrebou rozmiestnenia mierovej misie (Etiópia, Rwanda) alebo ktoré takejto potrebe môžu čeliť v budúcnosti. Zároveň tieto krajiny vysielajú svoj personál do nebezpečnejších misií, ktoré sa môžu nachádzať priamo v ich susedstve alebo v rovnakom regióne, a tak na stabilizovaní situácie majú najväčší záujem. Nie vo všetkých prípadoch sa podarilo preukázať, že väčšinové moslimské obyvateľstvo predstavuje prekážku rozmiestnenia žien (a teda aj ich emancipácie). Pakistan síce nefiguruje medzi poskytovateľmi ženského personálu, ale Bangladéš áno. Európske krajiny radšej prispievajú do bezpečnejších misií, ktoré sú navyše pomerne blízko Európy (UNFICYP, UNIFIL), ale ich príspevok je v porovnaní s africkými kontingentmi skôr iba symbolický. Jednoznačný záver sa z uvedených zistení vyvodiť nedá; možno sa iba nazdávať, že účasť európskych krajín na mierových misiách môže byť, rovnako, ako účasť na vojenských misiách, podmienená obavami zo strát (osobitne žien), čo vlády týchto krajín môže viesť k partici-

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 97-119
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

pácii iba na takých misiách, kde je riziko uvedených strát pomerne nízke. V každom prípade však pôsobí zarážajúco, keď Bezpečnostná rada vyzýva na rozmiestňovanie početnejšieho ženského personálu, pričom jej stáli členovia z personálneho uhla pohľadu prispievajú viac-menej iba symbolicky. Na druhej strane, na vyváženie predloženého tvrdenia, je potrebné konštatovať, že stáli členovia Bezpečnostnej rady patria medzi najväčších finančných prispievateľov (spolu s Japonskom a Nemeckom) do rozpočtov týchto misií.[36]

Záver

Ako predložený príspevok ukázal, postavenie žien sa v medzinárodných vzťahoch a medzinárodnom práve mení. Doterajšie stereotypy sa rúcajú a Bezpečnostná rada začína klásť väčší dôraz na otázky *human security*, s čím do určitej miery súvisí aj participácia žien. Uvedené sa stáva osobitne dôležitým, nakoľko ženy nie sú ponímané (iba) ako obete sexuálneho násilia páchaného počas ozbrojených konfliktov, ale ako unikátne aktérky bezpečnostných vzťahov. Vyššie naznačený prerod v postoji Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov je možné datovať do roku 2000, kedy prijala prvú rezolúciu venujúcu sa genderovým otázkam. Postupne sa počet takýchto rezolúcií rozširoval, pričom sa menil tiež ich obsah, v ktorom sa odrážali skúsenosti získané aktívnou participáciou žien.

Účasť žien na mierových misiách sa stáva mimoriadne dôležitou z pohľadu efektívneho plnenia mandátu. Ženy totiž dokážu lepšie pochopiť potreby iných (miestnych) žien, vedia si získať ich dôveru, a to v konečnom dôsledku prispieva k pochopeniu situácie v nových dimenziách, tak, ako to rýdzo maskulínne misie nedokázali zabezpečiť (a ako to od nich reálne nie je možné ani očakávať). Obrovskou škodou však je, že neexistuje štúdia, ktorá by komplexným spôsobom hodnotila úspechy, ktoré dosiahli ženské príslušníčky misií – je potrebné po nich pátrať od prípadu k prípadu. Pri participácii žien v misiách pritom nejde len o otázky „genderového mainstreamu“, ale o reálne úspechy – o zníženie kriminality na mieste ich rozmiestnenia, o lepšie pochopenie postavenia miestnych žien, o ich emancipáciu, a v konečnom dôsledku aj o dimenziu orientovanú „dovnútra“ mierových misií, ktorou je zníženie prípadov sexuálneho zneužívania páchaného zo strany ich mužských príslušníkov.

[36] Bližšie pozri Financing Peacekeeping. In: *United Nations* [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/financing.shtml.

Organizácia Spojených národov sa uvedeným závažným morálnym pochybeniam snaží čeliť implementovaním politiky nulovej tolerancie, zverejňovaním informácií o prípadoch takéhoto zneužívania, vypracovávaním výcvikových manuálov, a podobne. Všetky uvedené kroky by však priniesli iba parciálne výsledky (a z dlhodobého hľadiska by vyriešili iba veľmi málo), ak by mierové misie zostali iba rýdzo „mužskou" záležitosťou.

Môžeme dobre vidieť, že participácia žien v misiách neslúži žiadnemu propagandistickému genderovému cieľu, ale má reálne výsledky. I napriek tomu je však nutné konštatovať, že rodovú rovnosť sa v mierových misiách nepodarilo dosiahnuť, a je viac ako isté, že sa to v budúcnosti ani nezmení. Paradoxne sú práve africké a ázijské štáty príkladom dosahovania rodovej rovnosti (respektíve približovania sa k nej), kým štáty západnej civilizácie významne v uvedenom procese zaostávajú. Preto do určitej miery pôsobí pokrytecky, keď stáli členovia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov vyzývajú na vysielanie väčšieho počtu ženských príslušníčok mierových misií, ale väčšina z nich tak robí skôr iba symbolicky. A hoci sa žiada pripomenúť, že práve uvedení členovia sú najväčšími finančnými prispievateľmi do rozpočtov mierových misií, predsa len údaje potvrdzujú, že tieto štáty do nebezpečných misií ženy nevysielajú takmer vôbec (a očakávajú, že rozvojové štáty budú za nich „ťahať pomyselné gaštany z niekedy reálneho ohňa"), pričom vysielanie limitovaného počtu ženského personálu rezervujú pre jednoduchšie a menej nebezpečné misie. Možno sa iba nazdávať, že za uvedenou politikou stojí neochota týchto štátov angažovať sa v situáciách, ktoré sa ich bezprostredne nedotýkajú, a preto aj odmietajú podstupovať riziko prípadných ľudských strát. Zároveň je potrebné prihliadnuť tiež na fakt, že hoci väčšina štátov ženy ochotne regrutuje do svojich ozbrojených a bezpečnostných síl, tieto sily naďalej zostávajú väčšinovo „mužskou" záležitosťou. Preto je otázne, či sa rodovú rovnosť v pomere 50 – 50 skutočne niekedy podarí v mierových misiách dosiahnuť.

Zoznam bibliografických odkazov

AXMACHER, S. *Review of Scenario-based Trainings for Military Peacekeepers on Prevention and Response to Conflict-related Sexual Violence* [online]. 2013. 42 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://stoprapenow.org/uploads/advocacyresources/1394227122.pdf.

BLAŠKOVIČ, K. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov a environmentálne hrozby. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2016,

roč. 4, č. 3, s. 117-164 [cit. 2017-02-22]. ISSN 1339-5467. Dostupné na: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2016/03/SEI-2016-03-Studies-Blaskovic-Kristian.pdf.

Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations [1946-02-13] [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/ethics/pdf/convention.pdf.

DALLAIRE, R., Sh. WHITMAN a S. HOLLAND. Innovation in the Prevention of the Use of Child Soldiers: Women in the Security Sector. *PRISM*. 2016, vol. 6, no. 1, s. 165-177. ISSN 2157-0663.

De la VEGA, C. a Ch. E. HARLEYNELSON. The Role of Women in Peacekeeping and Peacemaking: Devising Solutions to the Demand Side of Trafficking. *William & Mary Journal of Women and the Law* [online]. 2006, vol. 12, no. 2, s. 437-465 [cit. 2017-02-22]. ISSN 1942-6763. Dostupné na: http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1110&context=wmjowl.

FAIX, M. Imunity medzinárodných organizácií ako prekážka medzinárodnej spravodlivosti? In: M. ŠPAČEK, ed. *Medzinárodné právo ako strážca svetového poriadku: Vynútiteľnosť medzinárodného práva v 21. storočí*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2014, s. 74-89. ISBN 978-80-89640-02-7.

Financing Peacekeeping. In: *United Nations* [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/financing.shtml.

GAMBARI, I. *United Nations Peacekeeping Operations: Trends and Lessons Learned* [online]. 2016. 17 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/hwb_speach_gambari.pdf.

Gender Statistics by Mission for the Month of January 2017 [online]. 2017-02-10. 2 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/gender/2017gender/jan17.pdf.

HERRMANN, I. a D. PALMIERI. Between Amazons and Sabines: A Historical Approach to Women and War. *International Review of the Red Cross* [online]. 2010, vol. 92, no. 877, s. 19-30 [cit. 2017-02-22]. ISSN 1816-3831. Dostupné na: https://www.icrc.org/en/international-review/article/between-amazons-and-sabines-historical-approach-women-and-war.

Leadership. In: *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus* [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: https://unficyp.unmissions.org/leadership.

Memorandum of Understanding between the United Nations and [Participating State] Contributing Resources to [the United Nations Peacekeeping Operation] [online]. 2017, s. 162-172 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/MOU_with_TCCs.pdf.

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 333/2002 Z.z.

Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict in the Central African Republic No. 2016/133 [2016-02-12]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/2016/133.

Report on Children and Armed Conflict No. 70/836 – 2016/360 [2016-04-20]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, UN Doc. A/70/836 – S/2016/360.

Resolution No. 678 (1990) [Iraq – Kuwait] [1990-11-29]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/678 (1990).

Resolution No. 1308 (2000) [HIV/AIDS and International Peacekeeping Operations] [2000-07-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1308 (2000).

Resolution No. 1422 (2002) [United Nations Peacekeeping] [2002-07-12]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1422 (2002).

Resolution No. 1487 (2003) [United Nations Peacekeeping] [2003-06-12]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1487 (2003).

Resolution No. 1820 (2008) [Women and Peace and Security] [2008-06-19]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1820 (2008).

Resolution No. 1888 (2009) [Women and Peace and Security] [2009-09-30]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1888 (2009).

Resolution No. 1889 (2009) [Women and Peace and Security] [2009-10-05]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1889 (2009).

Resolution No. 1960 (2010) [Women and Peace and Security] [2010-12-16]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1960 (2010).

Resolution No. 1973 (2011) [on the Situation in the Libyan Arab Jamahiriya] [2011-03-17]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1973 (2011).

Resolution No. 2122 (2013) [Women and Peace and Security] [2013-10-18]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2122 (2013).

Resolution No. 2185 (2014) [United Nations Peacekeeping Operations] [2014-11-20]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2185 (2014).

Resolution No. 2242 (2015) [Women and Peace and Security] [2015-10-13]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2242 (2015).

Resolution No. 2272 (2016) [United Nations Peacekeeping Operations] [2016-03-11]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/2272 (2016).

The Status of Forces Agreement between the United Nations and the Government of the Republic of South Sudan Concerning the United Nations Mission in South Sudan [online]. 2011. 15 s. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/documents/unmiss_sofa_08082011.pdf.

VARGA, P. Diskriminácia na základe pohlavia v kontexte antidiskriminačnej legislatívy Európskej únie vo veciach zamestnanosti a povolania. In: P. BLAHO a A. ŠVECOVÁ, eds. *Hodnotový systém práva a jeho reflexia v právnej teórii a praxi: I. diel*. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2013, s. 407-424. ISBN 978-80-8082-586-7.

VARGA, P. Zákaz diskriminácie pri poskytovaní služieb v práve EÚ. In: M. JURČOVÁ, A. OLŠOVSKÁ a J. ŠTEFANKO, eds. *Diskriminácia v zmluvnom práve*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015, s. 61-77. ISBN 978-80-8082-835-6.

Women in Peacekeeping. In: *United Nations* [online]. 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml.

Women, Peace and Security: Study Submitted by the Secretary-General Pursuant to Security Council Resolution 1325 (2000) [online]. 1st ed. New York: United Nations, 2002. 179 s. [cit. 2017-02-22]. ISBN 92-1-130222-6. Dostupné na: https://www.un.org/ruleoflaw/files/womenpeaceandsecurity.pdf.

JUDr. Mgr. Kristián Blaškovič, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
kristian.blaskovic@truni.sk

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Zmier v rozhodcovskom konaní[1]

Settlement in Arbitration

Jozef Zámožík

Abstract: *One of the reflections of the social function of law is the preference of amicable dispute resolution. Arbitral settlement proceeding (conciliation in arbitration) is little known and marginally regulated by law. This juridical institute contributes to the amicable dispute resolution. It is connected with legal regulation of arbitral award on agreed terms that records the settlement. It means an alternative form of resolution of private disputes. The paper deals with the theoretical and practical legal aspects of the settlement concluded in arbitration and with the arbitration award on agreed terms that such settlement records – in particular legal regime, form, content, and effects of the arbitral award.*

Key Words: *Settlement Proceedings; Settlement; Arbitral Award on Agreed Terms; Arbitral Award by Consent; Consent Award; Agreed Award; Arbitration; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Jedným z prejavov sociálnej funkcie práva je preferencia zmierlivého riešenia sporov. Málo známym a veľmi okrajovo reglementovaným inštitútom napomáhajúcim zmierlivému riešeniu sporov je rozhodcovské zmierovacie konanie a rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach, ktorým sa zaznamenáva dosiahnutý zmier. Ide o alternatívnu formu rozhodovania súkromnoprávnych sporov. Príspevok sa zaoberá práve teoretickými i praktickými právnymi aspektmi zmieru uzatvoreného v rozhodcovskom konaní a rozhodcovským rozsudkom, ktorý takýto zmier zaznamenáva – najmä jeho právnym režimom, formou, obsahom a účinkami.*

Kľúčové slová: *Zmierovacie konanie; zmier; rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach; rozhodcovský zmier; rozhodcovské konanie; Slovenská republika.*

[1] Príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu APVV-14-0061 s názvom „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Monika Jurčová, PhD.

Úvod

Hoci spory od nepamäti vznikajú v každej spoločnosti, právna reglementácia systému ich riešenia je v povedomí laickej verejnosti i odbornej právnej verejnosti mnohokrát prakticky zredukovaná na jeden jediný spôsob – riešenie sporov súdnou cestou. Nehľadajú sa ďalšie, efektívnejšie možnosti ich riešenia. Napriek tomu viaceré kultúry vo svete považovali umenie dohodnúť sa za najvyššiu cnosť a súdne riešenie sporov za extrémny spôsob ako ukončiť spor. Mnohí radšej svoj spor neriešili alebo súhlasili s neoprávnenými a neprimeranými požiadavkami druhej strany, len aby nemuseli podstúpiť potupnú cestu na súd. Práve z takýchto civilizácií (predovšetkým z Ameriky a Ázie) začali prúdiť poznatky o nových spôsoboch riešenia sporov.[2]

Právna úprava však, na rozdiel od povedomia právnikov a laikov, často reflektuje možnosť strán skončiť vzájomný spor zmierlivo. Z uvedeného dôvodu sa možno aj v právnej úprave stretnúť s viacerými nástrojmi zmierlivého riešenia sporu. Takéto právne normy v zásade upravujú buď

a) postup pri zmierlivom riešení sporov, alebo
b) dohodu zaznamenávajúcu výsledok takéhoto zmierlivého riešenia sporov.

Typickými príkladmi právom upraveného postupu pri zmierlivom riešení sporov sú mediácia,[3] alternatívne riešenie spotrebiteľských sporov[4] alebo konanie pred sprostredkovateľom.[5] Zákonodarca preferuje zmierlivé vyriešenie sporu dokonca tiež v samotnom civilnom sporovom konaní pred súdmi.[6]

Dohoda strán, ktorá je výsledkom zmierlivého riešenia sporu, t.j. *dohoda, ktorou strany urovnávajú spor, sa označuje ako zmier*. Výraz zmier sa v tomto význame používa nielen v bežnom jazyku,[7] ale aj v právnom

---

[2] Bližšie pozri POSPÍŠIL, L. J. *Etnologie práva: Teze ke studiu práva z mezikulturní perspektivy*. 1. vyd. Praha: Set out, 1997, s. 24 a nasl. ISBN 80-902058-4-4.

[3] Bližšie pozri *Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.

[4] Bližšie pozri *Zákon č. 391/2015 Z.z. o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.

[5] Bližšie pozri ustanovenie § 11 a nasl. *Zákon č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní v znení neskorších predpisov*.

[6] Porovnaj článok 7 ods. 2. *Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok*.

[7] Bližšie pozri *Elektronický lexikón slovenského jazyka* [online]. 2017 [cit. 2017-01-17]. Dostupné na: http://www.slex.sk/index.asp.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

i právnickom jazyku.[8] Zmier predstavuje akúkoľvek pomenovanú alebo nepomenovanú dohodu uzatvorenú účastníkmi rozhodcovského konania v priebehu rozhodcovského konania, ktorou si upravujú vzájomné práva a povinnosti a ktorou sa urovnáva spor, ktorý sa rieši v rozhodcovskom konaní. Z hmotnoprávneho hľadiska spomedzi zmluvných typov touto dohodou môže byť napríklad dohoda o urovnaní (pokonávka, transactio),[9] dohoda o privatívnej novácii (novatio),[10] dohoda o zrušení záväzku (dissolutio),[11] dohoda o vzdaní sa práva alebo dohoda o odpustení dlhu[12] alebo dohoda o započítaní (compensatio).[13] Zmierom môže byť aj nezáväzná ústna dohoda strán. V neposlednom rade, zmierom môže byť tiež dohoda, ktorá je výsledkom mediácie (dohoda o mediácii), uzatvorená podľa ustanovenia § 15 Zákona o mediácii.

Procesnoprávne normy upravujúce zmier pri riešení súkromnoprávnych sporov možno nájsť najmä v dvoch zákonoch. Prvým je Civilný sporový poriadok, medzi ktorého nenahraditeľné inštitúty civilného sporového konania patrí práve zmier.[14] Druhým je Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o rozhodcovskom konaní"),[15] ktorý zakotvuje normy zmieru v rozhodcovskom konaní, niekedy označovaného aj ako „rozhodcovský zmier".

---

[8] *„Právny jazyk je jazykom, ktorým sú sformulované pramene práva, ako aj akty aplikácie práva. Právny jazyk je teda jazykom štátnomocenskej regulácie na všeobecnej aj individuálnej úrovni. Od právneho jazyka treba odlíšiť jazyk právnický, ktorý je jeho metajazykom, je jazykom právnikov hovoriacich o práve. Je to jazyk právnej vedy, právnej praxe i právny slang."* Podrobne KNAPP, V. a P. HOLLÄNDER. *Aplikácia logiky v právnom myslení.* 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 1992, s. 16 a nasl. ISBN 80-7160-038-5.

[9] Bližšie pozri ustanovenie § 587. *Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*.

[10] Bližšie pozri ustanovenie § 570 a nasl. *Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*.

[11] Bližšie pozri ustanovenie § 572 ods. 2. *Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*.

[12] Bližšie pozri ustanovenie § 574 ods. 1. *Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*.

[13] Bližšie pozri ustanovenie § 581 ods. 4. *Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov*. K jednotlivým zmluvným typom podrobne LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné: Záväzkové právo: Právo duševného vlastníctva: Zväzok II*. 3. dopln. a prepprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 84 a nasl. ISBN 80-8078-084-6.

[14] Bližšie pozri ustanovenie § 148. *Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok*.

[15] Bližšie pozri *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

Právna úprava zmieru v rozhodcovskom konaní

Zmier v rozhodcovskom konaní upravuje celkom stručné ustanovenie § 39 Zákona o rozhodcovskom konaní. Uvedené ustanovenie je všeobecné a iba stručne zakotvuje možnosť strán skončiť rozhodcovské konanie zmierom a daný zmier zaznamenať rozhodcovským rozsudkom (o dohodnutých podmienkach).

Zákonodarca pri formulovaní predmetného ustanovenia nenadväzuje na pôvodnú právnu úpravu Zákona o rozhodcovskom konaní z roku 1996,[16] ale vychádza z článku 30 Modelového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži (ďalej len „Modelový zákon"),[17] ktorý v niektorých častiach aj doslovne preberá. Zákon o rozhodcovskom konaní dokonca zavádza nový termín „rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach", ktorý je takmer doslovným prekladom v Modelovom zákone použitého anglického výrazu „arbitral award on agreed terms".

V rozhodcovskom konaní sa subsidiárne nepoužijú ustanovenia Civilného sporového poriadku o zmieri (§ 148 Civilného sporového poriadku), nakoľko sú otázky zmieru vyčerpávajúco upravené v Zákone o rozhodcovskom konaní. To však nevylučuje, aby niektorá zo zmluvných strán rozhodcovskej zmluvy kedykoľvek podala žalobu na súd, aby následne súd uzatvorený zmier napriek uzatvorenej rozhodcovskej zmluve schválil. Ak sa má vec prejednať a rozhodnúť v rozhodcovskom konaní, súd skúma svoju právomoc iba na námietku uplatnenú najneskôr pri prvom procesnom úkone, ktorý strane patrí, inak sa na takúto námietku neprihliadne.[18]

Rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach

Vyriešenie sporu medzi stranami vzájomnou dohodou môže byť prínosné pre všetkých účastníkov rozhodcovského konania, na rozdiel od autoritatívneho rozhodnutia sporu rozhodcovským súdom. Práve preto by sa mal rozhodcovský súd snažiť o zmierlivé vyriešenie sporu počas celého rozhodcovského konania. Na rozdiel od napríklad predchádzajúceho Zákona o rozhodcovskom konaní z roku 1996, ktorý povinnosť snažiť sa

[16] Porovnaj ustanovenie § 21 ods. 4. *Zákon č. 218/1996 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

[17] Bližšie pozri *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[18] Bližšie pozri ustanovenie § 5 ods. 1. *Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok*.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

o zmierlivé riešenie sporu v ustanovení § 19 ods. 2 výslovne stanovoval, v Zákone o rozhodcovskom konaní uvedená povinnosť nie je explicitne stanovená. Vyplýva však z ustanovenia § 51 ods. 3 Zákona o rozhodcovskom konaní, ktoré zakotvuje subsidiárnu pôsobnosť Civilného sporového poriadku v rozhodcovskom konaní. V ustanovení článku 7 ods. 2 Civilného sporového poriadku povinnosť preferencie zmierlivého riešenia sporu možno nájsť.

V prípade, ak príde k dosiahnutiu zmieru v rozhodcovskom konaní, rozhodcovský súd nemusí nevyhnutne rozhodovať o tomto zmieri rozhodcovským rozhodnutím. Ak príde k uzatvoreniu zmieru účastníkmi rozhodcovského konania, rozhodcovskému súdu vzniká iba povinnosť zastaviť rozhodcovské konanie. V zmysle ustanovenia § 39 ods. 1 Zákona o rozhodcovskom konaní, ktoré vychádza z obsahovo zhodného ustanovenia článku 30 Modelového zákona, rozhodcovský súd musí zastaviť rozhodcovské konanie bez toho, aby žalobca – účastník rozhodcovského konania, vzal žalobu späť. Rozhodcovský súd rozhodcovské konanie zastavuje rozhodcovským uznesením.[19]

Rozhodcovský súd však môže popri zastavení rozhodcovského konania rozhodnúť aj o vydaní rozhodcovského rozsudku. Zmier dosiahnutý v rozhodcovskom konaní rozhodcovský súd zaznamenáva podľa Zákona o rozhodcovskom konaní formou rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach, na rozdiel od súdneho zmieru podľa Civilného sporového poriadku, ktorý súd schvaľuje uznesením.[20] Ide o jediný prípad, kedy rozhodcovský súd vydáva rozhodcovský rozsudok, no nejde o autoritatívne rozhodnutie sporu rozhodcovským súdom.[21] Aj podľa Modelového zákona rozhodcovský súd zaznamenáva zmier vo forme meritórneho rozhodcovského rozhodnutia, ktoré Modelový zákon označuje ako *„arbitral award on agreed terms“*.[22] Slovenský Zákon o rozhodcovskom konaní ako slovenskú obdobu výrazu *„arbitral award“* používa označenie *„rozhodcovský rozsudok“*. Z Modelového zákona je preto slo-

[19] Bližšie pozri ustanovenie § 38 ods. 1. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.
[20] Porovnaj ustanovenia § 398. *Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok*.
[21] Bližšie pozri ustanovenie § 33 ods. 1 písm. b). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.
[22] Bližšie pozri ustanovenia článku 30 ods. 1. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

venské označenie rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach prakticky doslovne prevzaté.[23]

V právnickej literatúre sa možno v anglickom jazyku stretnúť s viacerými označeniami rozhodcovského rozsudku zaznamenávajúceho zmier medzi stranami. Okrem už spomenutého „arbitral award on agreed terms" možno nájsť i výrazy „agreed award", „arbitral award by consent" alebo „consent award". Jednu z príčin nejednotnosti uvedeného pomenovania možno hľadať predovšetkým v stručnosti právnej úpravy,[24] alebo dokonca v absencii tohto inštitútu vo významných medzinárodných dohovoroch zaoberajúcich sa rozhodcovským konaním v období pred prijatím Modelového zákona, ako sú napríklad Európsky dohovor o obchodnej arbitráži (ďalej len „Európsky dohovor"),[25] Dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov,[26] Protokol o doložkách o rozhodcovi[27] alebo Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí (ďalej len „Newyorský dohovor").[28]

Rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nemusí byť vydaný nevyhnutne iba v prípade, ak strany dosiahnu zmier v priebehu rozhodcovského konania. Právna úprava predpokladá vydanie rozhodcovského rozsudku aj v prípade, ak strany dosiahnu dohodu pri mediácii. Podľa ustanovenia § 15 ods. 2 písm. b) dohoda, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, môže byť schválená ako zmier pred rozhodcovským súdom.

Rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach môže byť nepochybne vydaný tiež v prípade *tzv. rozhodcovského zmierovacieho konania*. Slovenská právna úprava je v tomto smere veľmi strohá. Možnosť takéhoto konania vyplýva iba z ustanovenia § 14 ods. 1 písm. c) Zákona

[23] Porovnaj *Dôvodová správa k Návrhu zákona o rozhodcovskom konaní*.

[24] Bližšie pozri MARCHISIO, G. A Comparative Analysis of Consent Awards: Accepting Their Reality. *Arbitration International*. 2016, vol. 32, no. 2, s. 332. ISSN 0957-0411.

[25] Bližšie pozri *European Convention on International Commercial Arbitration* [1961-04-21] [Európsky dohovor o medzinárodnej obchodnej arbitráži bol publikovaný vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 176/1964 Zb.].

[26] Bližšie pozri *Geneva Convention on the Execution of Foreign Arbitral Awards* [1927-09-26] [Dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov bol publikovaný v Zbierke zákonov a nariadení č. 192/1931 Sb.].

[27] Bližšie pozri *Geneva Protocol on Arbitration Clauses* [1923-09-24] [Protokol o doložkách o rozhodcovi bol publikovaný v Zbierke zákonov a nariadení č. 191/1931 Sb.].

[28] Bližšie pozri *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards* [1958-06-10] [Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí bol publikovaný vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb.].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

o rozhodcovskom konaní, ktoré predvída, že rokovací poriadok stáleho rozhodcovského súdu bude obsahovať aj pravidlá zmierovacieho konania. V Modelovom zákone obdobné ustanovenie vôbec nenájdeme. Možno sa však domnievať, že účelom takéhoto zmierovacieho konania je dosiahnutie zmieru a cieľom je jeho zaznamenanie vo forme rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach. Vo svojej podstate je takto vydaný rozhodcovský rozsudok obdobou tzv. prétorského zmieru vydaného v sporovom konaní pred súdom.[29]

Diskrečná právomoc rozhodcovského súdu pri vydávaní rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach

Ak sa uzatvorí zmier, rozhodcovský súd vydá rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach iba v prípade, ak ho o to účastníci rozhodcovského konania požiadajú. Ak žiadosti niet, rozhodcovský súd rozhodcovské konanie len zastaví. Z formulácie ustanovenia § 39 ods. 1 Zákona o rozhodcovskom konaní, a rovnako aj článku 30 ods. 1 Modelového zákona vyplýva, že nepostačuje žiadosť jedného účastníka rozhodcovského konania, ale musí ísť o žiadosť (v pluráli) „účastníkov rozhodcovského konania“.

Aj v prípade žiadosti strán, rozhodcovský súd má iba možnosť, nie povinnosť, vydať rozhodcovský rozsudok, ktorým sa zaznamená uzavretý zmier. Vyplýva to z formulácie ustanovenia § 39 ods. 1 Zákona o rozhodcovskom konaní, podľa ktorej rozhodcovský súd „môže“ (a nie musí) uzavretý zmier zaznamenať. Rozhodcovský súd teda nie vždy musí rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach vydať. Možnosť, a nie povinnosť, rozhodcovského súdu vydať rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach vyplýva vyslovene tiež z ustanovenia článku 30 odsek 1 Modelového zákona, podľa ktorého rozhodcovský súd zastaví rozhodcovské konanie a, ak to požadujú strany a rozhodcovský súd nenamieta, zaznamená zmier vo forme rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach.[30]

I keď Zákon o rozhodcovskom konaní alebo Modelový zákon dáva rozhodcovskému súdu právo, nie však povinnosť, vydať rozhodcovský

[29] K vymedzeniu pojmu prétorský mier porovnaj WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní: Doplněné o předpisy evropského práva*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 353. ISBN 978-80-7201-726-3.

[30] Anglické znenie je: *„The arbitral tribunal shall terminate the proceedings and, if requested by the parties and not objected to by the arbitral tribunal, record the settlement in the form of an arbitral award on agreed terms“*.

rozsudok o dohodnutých podmienkach, žiadnou normou nie sú stanovené podmienky, za ktorých rozhodcovský súd nezaznamená uzavretý zmier formou rozhodcovského rozsudku.[31] Je to ponechané na jeho voľnej úvahe. Neznamená to však, že rozhodcovský súd môže svojvoľne nevydať rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach. Úvaha rozhodcovského súdu by mala byť riadne odôvodnená. Možno sa domnievať, že dôvodom nevydania rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach môže byť, ak je zmier podľa rozhodcovského súdu v rozpore so zákonom alebo verejným poriadkom, alebo ak hrozí, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nebude vykonaný podľa príslušných medzinárodných dohovorov. Takisto rozhodcovský súd nemusí vydať rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach napríklad ani v prípade, ak nebola rozhodcom zaplatená odmena za rozhodcovské konanie, alebo i z rôznych iných dôvodov, ako sú napríklad obmedzovanie obchodnej súťaže, poškodzovanie alebo zvýhodňovanie veriteľa alebo porušovanie daňových predpisov.[32]

Právny režim rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach podľa slovenskej právnej úpravy

Napriek tomu, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach treba považovať za druh rozhodcovského rozsudku, nie všetky ustanovenia Zákona o rozhodcovskom konaní o rozhodcovskom rozsudku sa budú vzťahovať aj na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach, ale iba tie, na ktoré odkazuje Zákon o rozhodcovskom konaní v ustanovení § 39 ods. 2. Inak je to s účinkami týchto rozhodcovských rozhodnutí, pri ktorých platí zásada, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach má rovnaké účinky ako rozhodcovský rozsudok vo veci samej.[33]

---

[31] Bližšie pozri HOLTZMANN, H. M. a J. E. NEUHAUS. *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. 1st ed. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1989, s. 823-824. ISBN 90-6544-305-3; a LEW, J. D. M., L. A. MISTELIS a S. M. KRÖLL. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1st ed. The Hague: Kluwer Law International, 2003, s. 635. ISBN 90-411-1568-4.

[32] Bližšie pozri BROCHES, A. Commentary on the UNCITRAL Model Law. In: P. SANDERS a A. J. van den BERG, eds. *International Handbook on Commercial Arbitration*. 1st ed. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1990, s. 1-202. Supplement, no. 11. ISBN 90-6544-967-1.

[33] Bližšie pozri ustanovenie druhej vety § 39 ods. 2. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Zákon o rozhodcovskom konaní stanovuje subsidiaritu ustanovení § 33, § 34 a § 36 tohto zákona na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach, pričom sa naň uvedené ustanovenia vzťahujú „primerane".[34] Preto neprichádza do úvahy ich mechanická aplikácia na všetky aspekty predmetného inštitútu; pri ich aplikácii treba zohľadniť zásady, na ktorých sú uvedené ustanovenia postavené.[35] Vzhľadom na významovú nejednoznačnosť primeraného použitia daných ustanovení v aplikačnoprávnej praxi sa zdá byť z hľadiska právnej istoty vhodné, aby rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach v čo najširšej miere vyhovoval týmto ustanoveniam.

Na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach sa primerane nepoužije ustanovenie § 37 Zákona o rozhodcovskom konaní o preskúmaní rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach. Preto jeho preskúmanie iným rozhodcom (rozhodcami) neprichádza do úvahy. Zákon o rozhodcovskom konaní však pripúšťa, aby v prípade preskúmavania iného rozhodcovského rozsudku bol v priebehu takéhoto konania vydaný rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach.[36]

Napriek tomu, že Zákon o rozhodcovskom konaní explicitne neuvádza, že na vydanie rozhodcovského rozsudku sa vzťahuje i ustanovenie § 32 Zákona o rozhodcovskom konaní o rozhodovaní viacerými rozhodcami, treba sa prikloniť k názoru, že aj rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach je rozhodcovské rozhodnutie a v prípade, ak sa vydáva v rozhodcovskom konaní s viacerými rozhodcami, títo rozhodcovia rozhodujú v súlade s ustanovením § 32 Zákona o rozhodcovskom konaní. Hoci podľa Dôvodovej správy k návrhu Zákona o rozhodcovskom konaní rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach *„sa nevydáva na základe hlasovania rozhodcov"*, nie je zrejmé, akým iným spôsobom možno dospieť k rozhodnutiu, ak nie takýmto postupom. Uvedený právny názor sa preto javí ako nesprávny.

Nepriamo použitie ustanovenia § 32 Zákona o rozhodcovskom konaní vyplýva z ustanovenia § 34 ods. 1 Zákona o rozhodcovskom konaní, ktoré vyžaduje, aby rozhodcovský rozsudok obsahoval podpisy väčšiny rozhodcov (pričom dôvod chýbajúceho podpisu treba uviesť). Ak by vy-

[34] Bližšie pozri ustanovenie prvej vety § 39 ods. 2. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

[35] Porovnaj *Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 20 Cdo 1592/2006* [2007-04-26].

[36] Bližšie pozri ustanovenie § 37 ods. 3. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

daniu rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach nepredchádzalo hlasovanie rozhodcov, neexistoval by procesný postup, ako dospieť k rozhodcovskému rozhodnutiu v rozhodcovskom konaní s viacerými rozhodcami. Použitie ustanovenia § 32 Zákona o rozhodcovskom konaní však nie je v rozpore ani s ustanovením § 39 ods. 2 Zákona o rozhodcovskom konaní, ktoré stanovuje taxatívny výpočet ustanovení Zákona o rozhodcovskom konaní, ktoré sa „primerane vzťahujú" na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach. Ustanovenie § 32 Zákona o rozhodcovskom konaní však neupravuje priamo rozhodcovské rozhodnutie, ale procesný postup tvorby rozhodcovského rozhodnutia. Nevzťahuje sa teda priamo na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach, ale na proces jeho tvorby. Preto možno konštatovať, že ustanovenie § 32 sa použije aj pri vytváraní rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach.

Otázne je, či sa možno domáhať zrušenia rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach žalobou podľa ustanovenia § 40 a nasl. Zákona o rozhodcovskom konaní. Keďže ustanovenie § 40 Zákona o rozhodcovskom konaní nie je vo výpočte uvedenom v ustanovení § 39 ods. 2 Zákona o rozhodcovskom konaní, ktorý treba považovať za vyčerpávajúci, je nutné sa prikloniť k názoru, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nemožno zrušiť na základe žaloby. Použitie ustanovení § 44 a nasl. Zákona o rozhodcovskom konaní o uznaní a výkone rozhodcovských rozsudkov však prichádza do úvahy aj pri rozhodcovských rozsudkoch o dohodnutých podmienkach, i keď ich použitie nie je vyslovene uvedené v taxatívnom výpočte ustanovenia § 39 ods. 2 Zákona o rozhodcovskom konaní. Ich použitie totiž prichádza do úvahy z dôvodu, že sa týkajú účinkov rozhodcovského rozsudku (vykonateľnosti), ktoré sú rovnaké aj pri rozhodcovských rozsudkoch o dohodnutých podmienkach.

Forma a obsah rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach

Forma a obsah rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach vyplýva predovšetkým z aplikácie ustanovenia § 34 Zákona o rozhodcovskom konaní alebo článku 31 Modelového zákona aj na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach. Rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach musí mať podľa Modelového zákona písomnú

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

formu,[37] môže byť však vyhotovený v akejkoľvek podobe, nielen listinnej, ale napríklad tiež v elektronickej podobe. Zákon o rozhodcovskom konaní, na rozdiel od Modelového zákona, vyžaduje, aby bol vyhotovený v listinnej podobe.[38]

Modelový zákon nevyžaduje pre rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach takú širokú škálu náležitostí ako Zákon o rozhodcovskom konaní. Podľa Modelového zákona i Zákona o rozhodcovskom konaní rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach musí obsahovať iba:

a) označenie, že ide o rozhodcovský rozsudok,[39]
b) mená a priezviská rozhodcov,[40]
c) podpisy väčšiny rozhodcov, pričom dôvod chýbajúceho podpisu treba uviesť,[41]
d) miesto rozhodcovského konania,[42]
e) dátum vydania rozhodcovského rozsudku,[43]
f) výrokovú časť,[44]

---

[37] Bližšie pozri ustanovenie článku 31 ods. 1. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[38] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 1. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

[39] Vyplýva to z povahy veci; porovnaj ustanovenie § 39 ods. 2. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

[40] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 2 písm. b). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*; hoci Modelový zákon tento údaj v rozhodcovskom rozsudku vyslovene nepožaduje, vyplýva to z kontextu ustanovenia článku 31 ods. 1. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006], ktorý požaduje, aby bol rozhodcovský rozsudok podpísaný rozhodcami.

[41] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 1. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*; a článok 31 ods. 1. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[42] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 2 písm. d). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*; a článok 31 ods. 3. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[43] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 1 písm. e). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*; a článok 31 ods. 3. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[44] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 2 písm. f). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*; hoci Modelový zákon výrokovú časť ako náležitosť roz-

g) označenie účastníkov rozhodcovského konania a ich zástupcov menom a priezviskom alebo obchodným menom, alebo názvom.[45]

Zákon o rozhodcovskom konaní, na rozdiel od Modelového zákona, vyžaduje, aby rozhodcovský rozsudok obsahoval aj

a) označenie rozhodcovského súdu[46] a
b) poučenie o možnosti podať žalobu na súd o zrušenie rozhodcovského rozsudku.[47]

Výroková časť rozhodcovského rozsudku by mala obsahovať textáciu zmieru uzatvoreného účastníkmi rozhodcovského konania. Predovšetkým treba dbať na to, aby bol výrok určitý a zrozumiteľný. Ak sa v ňom ukladá povinnosť niečo plniť, je nutné vo výroku uviesť i lehotu na toto plnenie. Výroková časť by podľa Zákona o rozhodcovskom konaní mala obsahovať *„... aj údaj o výške trov rozhodcovského konania a o tom, ktorý účastník rozhodcovského konania je povinný ich uhradiť, prípadne, v akom pomere sa trovy medzi účastníkov rozhodcovského konania rozdeľujú“*.[48]

Keďže rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach by podľa Zákona o rozhodcovskom konaní mal obsahovať tiež poučenie o možnosti podať žalobu na súd o zrušenie rozhodcovského rozsudku, vzhľadom na skutočnosť, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nemožno napadnúť žalobou o zrušenie rozhodcovského rozsudku, treba v poučení túto skutočnosť uviesť.

---

hodcovského rozsudku explicitne nevyžaduje, uvedená náležitosť vyplýva zo samotnej povahy rozhodcovského rozsudku, ktorý by bez výrokovej časti nemal význam. Bližšie pozri *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[45] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 2 písm. c). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*; Modelový zákon takúto náležitosť rozhodcovského rozsudku vyslovene nepožaduje, z povahy rozhodcovského rozhodnutia však vyplýva, že toto musí obsahovať označenie strán, ktorých sa rozhodcovské rozhodnutie týka, inak by nemalo voči komu nadobudnúť účinky. Bližšie pozri *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[46] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 2 písm. a). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

[47] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 2 písm. h). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

[48] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 4. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nemusí podľa Zákona o rozhodcovskom konaní obsahovať odôvodnenie.[49] V tomto smere slovenská právna úprava korešponduje s Modelovým zákonom, ktorý taktiež pri rozhodcovských rozsudkoch o dohodnutých podmienkach nevyžaduje odôvodnenie.[50] Iná situácia nastane v prípade, ak by sa vydával rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach podľa Európskeho dohovoru. Uvedený dohovor vyslovene neuvádza, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nemusí obsahovať odôvodnenie. Podľa článku VIII predmetného dohovoru sa predpokladá, *„… že strany sa dohodli na tom, že rozhodcovské rozhodnutie musí byť odôvodnené, okrem ak*

a) strany výslovne vyhlásia, že rozhodnutie sa nebude odôvodňovať, alebo že
b) sa podrobili rozhodcovskému konaniu, v rámci ktorého nie je obvyklé uvádzať dôvody pre rozhodcovské rozhodnutia, pokiaľ v takom prípade strany alebo jedna z nich nepožiadajú výslovne pred skončením ústneho konania, alebo ak sa ústne konanie neuskutočnilo, potom pred spísaním rozhodnutia, aby dôvody boli uvedené.“

Treba sa však prikloniť k názoru, že ak ide o vydávanie rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach, ide o rozhodcovské konanie, v rámci ktorého nie je obvyklé uvádzať odôvodnenie. Obvyklosť neuvádzania odôvodnenia v takýchto rozhodcovských rozhodnutiach vyplýva nielen zo slovenskej právnej úpravy, ale predovšetkým zo zvyklosti, ktorá sa prejavila pri Modelovom zákone, ktorý taktiež obvykle nevyžaduje, aby bol rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach odôvodnený. Preto aj v prípade, ak je vydaný rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach v rozhodcovskom konaní, na ktoré sa vzťahuje Európsky dohovor, netreba takýto rozhodcovský rozsudok odôvodňovať, okrem prípadu, ak o odôvodnenie rozhodcovského rozsudku požiada aspoň jedna zo strán rozhodcovského konania.

V prípade, ak by rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach obsahoval chyby v písaní, počítaní či iné zrejmé nesprávnosti, rozhodcovský súd môže do 30 dní odo dňa jeho vydania takéto chyby, res-

[49] Bližšie pozri ustanovenie § 34 ods. 2 písm. g). *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.
[50] Bližšie pozri ustanovenie článku 31 ods. 2. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

pektíve nesprávnosti opraviť v zmysle ustanovenia § 36 odsek 1 Zákona o rozhodcovskom konaní alebo článku 33 odsek 1 Modelového zákona. Obdobne rozhodcovský súd môže na žiadosť účastníka rozhodcovského konania podať výklad k určitej časti rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach v prípade, ak bola žiadosť podaná do 30 dní odo dňa jeho doručenia.[51]

Účinky rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach

Právne účinky rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach sú podľa slovenskej právnej úpravy rovnaké, ako právne účinky akéhokoľvek iného rozhodcovského rozsudku.[52] Rovnako aj Modelový zákon priznáva rozhodcovskému rozsudku o dohodnutých podmienkach rovnaké postavenie a účinky, ako majú akékoľvek iné rozhodcovské rozsudky.[53]

Keďže rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nemožno preskúmať postupom podľa ustanovenia § 37 Zákona o rozhodcovskom konaní, rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach má pre účastníkov rozhodcovského konania rovnaké účinky ako právoplatný rozsudok súdu. Podmienkou jeho právoplatnosti je, aby bol doručený účastníkom rozhodcovského konania v súlade s ustanovením § 25 Zákona o rozhodcovskom konaní upravujúcim doručovanie, prípadne v súlade s dohodou strán o spôsobe doručovania v rozhodcovskom konaní.

Pokiaľ z rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach vyplýva určitá povinnosť niečo plniť, po uplynutí lehoty na plnenie sa stáva vykonateľným exekučným titulom podľa ustanovenia § 41 ods. 2 písm. d) Zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Exekučný poriadok“). Rozhodcovský súd

[51] Bližšie pozri ustanovenie § 36 ods. 2. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*; a ustanovenie článku 31 ods. 1. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

[52] Bližšie pozri ustanovenie § 35. *Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov*.

[53] Bližšie pozri ustanovenie článku 30. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

opatrí rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach potvrdením o vykonateľnosti.[54]

Skončenie rozhodcovského konania po vydaní rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach

Z ustanovenia § 39 ods. 1 Zákona o rozhodcovskom konaní výslovne nevyplýva, že by sa vydaním rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach končilo rozhodcovské konanie (ako to napríklad explicitne ustanovuje Modelový zákon). Gramatickým výkladom tak možno dospieť k paradoxnému záveru, že rozhodcovský súd by okrem vydania rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach mal vydať aj rozhodcovské uznesenie o zastavení rozhodcovského konania. Treba sa však skôr prikloniť k logickému záveru, že samotným vydaním rozhodcovského rozsudku rozhodcovské konanie končí a netreba vydávať žiadne ďalšie rozhodcovské uznesenie.

Uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach

Uznanie a výkon rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach bývajú predmetom odborných diskusií. Často používaný medzinárodný nástroj uznania a výkonu rozhodcovských rozhodnutí – Newyorský dohovor otázku uznávania a výkonu rozhodcovských rozsudkov o dohodnutých podmienkach priamo nerieši. Dokonca ani nevymedzuje, čo sa podľa neho považuje za rozhodcovské rozhodnutie.[55] V článku I Newyorského dohovoru sa iba uvádza, že „[t]*ento dohovor sa vzťahuje na uznanie a výkon rozhodcovských rozhodnutí vyplývajúcich zo sporov medzi osobami fyzickými alebo právnickými a vydaných na území iného štátu než toho, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon* […] *Výraz „rozhodcovské rozhodnutie“ zahŕňa nielen rozhodnutia vydané rozhodcami ustanovenými na*

[54] Bližšie pozri ustanovenie § 42 ods. 2. *Zákon č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov*.

[55] Slovenský preklad Newyorského dohovoru, zverejnený v Zbierke zákonov, používa nepresný výraz „rozhodcovské rozhodnutie“. Anglická verzia dohovoru používa výraz „arbitral award“, ktorý neoznačuje všetky rozhodcovské rozhodnutia, ale iba konečné rozhodcovské rozhodnutia. V českom preklade sa používa priliehavejší výraz „rozhodčí nález“. Bližšie pozri *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards* [1958-06-10] [Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí bol publikovaný vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb.].

každý jednotlivý prípad, ale aj rozhodnutia vydané stálymi rozhodcovskými orgánmi, ktorým sa strany podrobili.“

Mnohí autori[56] sa však prikláňajú k názoru, že rozhodcovské rozsudky o dohodnutých podmienkach sú zahrnuté vo vymedzení výrazu „rozhodcovské rozhodnutie“ podľa Newyorského dohovoru, a preto sa na ne vzťahujú všeobecné pravidlá uznávania a výkonu rozhodcovských rozhodnutí podľa neho.[57]

K názoru, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach môže byť uznaný a vykonaný v súlade s tzv. Newyorským dohovorom, sa prikláňa i Kronke, keď uvádza, že „[d]*ohody o urovnaní medzi stranami a zmiere nemožno kvalifikovať ako rozhodnutia* [rozhodcovské rozhodnutia, na ktoré sa vzťahuje Newyorský dohovor – pozn. prekl.]*, i keby boli zaznamenané v rozhodcovskom konaní, pokiaľ rozhodcovský súd nevydá rozhodnutie o súhlase na základe takého urovnania alebo pokiaľ ich ináč nekvalifikujú ako rozhodnutia podľa príslušného lex arbitri.“*[58]

I keď rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach možno považovať za rozhodcovský rozsudok, na ktorý sa vzťahuje Newyorský dohovor, neznamená to, že rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach bude aj uznaný a vykonaný. Je nutné sa prikloniť k názoru, že dôvody, pre ktoré možno odoprieť uznanie a výkon rozhodcovského rozhodnutia podľa Newyorského dohovoru,[59] treba vzťahovať aj na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach. V praxi sa preto vyskytli prípady, keď súd odoprel uznanie a výkon rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach napríklad z dôvodu, že cudzie rozhodcovské rozhodnutie bolo v rozpore s verejným poriadkom, keď bol rozhodcovský rozsudok vydaný za podozrivých okolností a zmier bol časťou

[56] Napríklad MARCHISIO, G. A Comparative Analysis of Consent Awards: Accepting Their Reality. *Arbitration International*. 2016, vol. 32, no. 2, s. 331-348. ISSN 0957-0411; a LÖRCHER, G. Enforceability of Agreed Awards in Foreign Jurisdictions. *Arbitration International*. 2001, vol. 17, no. 3, s. 275-286. ISSN 0957-0411.

[57] Bližšie pozri KRYVOI, Y. a D. DAVYDENKO. Consent Awards in International Arbitration: From Settlement to Enforcement. *Brooklyn Journal of International Law*. 2015, vol. 40, no. 3, s. 850. ISSN 0740-4824.

[58] Bližšie pozri KRONKE, H., P. NACIMIENTO, D. OTTO a N. Ch. PORT, eds. *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010, s. 158-159. ISBN 978-90-411-2356-5.

[59] Bližšie pozri článok V. *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards* [1958-06-10] [Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí bol publikovaný vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb.].

podvodnej schémy, ktorej účelom malo byť zníženie majetku žalovaného pred vyhlásením konkurzu.[60]

Možno sa domnievať, že v budúcnosti by nemal vzniknúť problém s použitím ustanovení o uznaní a výkone na rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach podľa Zákona o rozhodcovskom konaní alebo podľa Modelového zákona. Keďže ich normy rozhodcovskému rozsudku o dohodnutých podmienkach priznávajú rovnaké účinky ako rozhodcovským rozsudkom, ktorými sa rozhodlo v merite veci, rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach možno vykonať rovnako, ako akýkoľvek iný rozhodcovský rozsudok.

Uznanie a výkon rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach sú vyslovene prípustné i podľa viacerých bilaterálnych medzinárodných zmlúv o právnej pomoci, ako sú napríklad Zmluva medzi Československou republikou a Albánskou ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach,[61] Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach,[62] Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Cyperskou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach,[63] Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi a úprave niektorých právnych vzťahov v občianskych a trestných veciach,[64] Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Ma-

[60] Bližšie pozri *Case of Receivers of Viva Chemical (Europe) NV [Belgium] v. Allied Petrochemical Trading & Distribution LC [Isle of Man]* [2009-04-09]. Cour d'appel, Paris 1e ch., 2009, No. 07/17769. Publikované v KIRBY, J. a D. BENSAUDE. A View from Paris – August 2009. *MEALEY'S International Arbitration Report*. 2009, vol. 24, no. 8, s. 4. ISSN 1089-2397.

[61] Bližšie pozri *Zmluva medzi Československou republikou a Albánskou ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach* [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 97/1960 Zb.].

[62] Bližšie pozri *Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach* [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 207/1964 Zb.].

[63] Bližšie pozri *Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Cyperskou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach* [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 96/1983 Zb.].

[64] Bližšie pozri *Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi a úprave niektorých právnych vzťahov v občianskych a trestných veciach* [Zmluva bola publikovaná v Oznámení Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 193/1993 Z.z.].

ďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach,[65] Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Španielskom o právnej pomoci, uznaní a výkone rozhodnutí v občianskych veciach[66] alebo Úmluva mezi republikou Československou a Švýcarskem o uznání výkonu soudních rozhodnutí.[67]

Záver

Zákon o rozhodcovskom konaní umožňuje stranám v rozhodcovskom konaní, aby skončili rozhodcovské konanie uzatvorením zmieru. Zmier môže, ale aj nemusí byť zaznamenaný vo forme rozhodcovského rozsudku o dohodnutých podmienkach, ktorý vydáva rozhodcovský súd, na rozdiel od všeobecných súdov v civilnom súdnom konaní, ktoré schvaľujú súdny zmier vo forme uznesenia. Rozhodovanie o zmieri rozhodcovským rozsudkom, a nie rozhodcovským uznesením, sa zdá vhodné, vzhľadom na meritórnu povahu tohto rozhodnutia, ktorou sa zakladá prekážka už rozhodnutej veci (rei iudicatae).

Rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach má účinky právoplatného rozsudku všeobecného súdu. Na rozdiel od obyčajného rozhodcovského rozsudku, rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach nemôže byť zrušený súdom na základe žaloby. Rozhodcovský rozsudok o dohodnutých podmienkach je vykonateľný nielen podľa Exekučného poriadku, ale môže byť tiež titulom na uznanie a výkon ako podľa Newyorského dohovoru, tak aj podľa množstva bilaterálnych medzinárodných zmlúv.

Zoznam bibliografických odkazov

BROCHES, A. Commentary on the UNCITRAL Model Law. In: P. SANDERS a A. J. van den BERG, eds. *International Handbook on Commercial Ar-*

[65] Bližšie pozri *Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach* [Zmluva bola publikovaná v Oznámení Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 63/1990 Zb.].

[66] Bližšie pozri *Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Španielskom o právnej pomoci, uznaní a výkone rozhodnutí v občianskych veciach* [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 6/1989 Zb.].

[67] Bližšie pozri *Úmluva mezi republikou Československou a Švýcarskem o uznání výkonu soudních rozhodnutí* [Dohovor bol publikovaný v Zbierke zákonov a nariadení č. 23/1929 Sb.].

bitration. 1st ed. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1990, s. 1-202. Supplement, no. 11. ISBN 90-6544-967-1.

Case of Receivers of Viva Chemical (Europe) NV [Belgium] v. Allied Petrochemical Trading & Distribution LC [Isle of Man] [2009-04-09]. Cour d'appel, Paris 1e ch., 2009, No. 07/17769.

Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards [1958-06-10] [Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí bol publikovaný vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb.].

Dôvodová správa k Návrhu zákona o rozhodcovskom konaní.

Elektronický lexikón slovenského jazyka [online]. 2017 [cit. 2017-01-17]. Dostupné na: http://www.slex.sk/index.asp.

European Convention on International Commercial Arbitration [1961-04-21] [Európsky dohovor o medzinárodnej obchodnej arbitráži bol publikovaný vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 176/1964 Zb.].

Geneva Convention on the Execution of Foreign Arbitral Awards [1927-09-26] [Dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov bol publikovaný v Zbierke zákonov a nariadení č. 192/1931 Sb.].

Geneva Protocol on Arbitration Clauses [1923-09-24] [Protokol o doložkách o rozhodcovi bol publikovaný v Zbierke zákonov a nariadení č. 191/1931 Sb.].

HOLTZMANN, H. M. a J. E. NEUHAUS. *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary*. 1st ed. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1989. 1307 s. ISBN 90-6544-305-3.

KIRBY, J. a D. BENSAUDE. A View from Paris – August 2009. *MEALEY'S International Arbitration Report*. 2009, vol. 24, no. 8, s. 1-11. ISSN 1089-2397.

KNAPP, V. a P. HOLLÄNDER. *Aplikácia logiky v právnom myslení*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 1992. 252 s. ISBN 80-7160-038-5.

KRONKE, H., P. NACIMIENTO, D. OTTO a N. Ch. PORT, eds. *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on*

the New York Convention. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. 672 s. ISBN 978-90-411-2356-5.

KRYVOI, Y. a D. DAVYDENKO. Consent Awards in International Arbitration: From Settlement to Enforcement. *Brooklyn Journal of International Law*. 2015, vol. 40, no. 3, s. 827-868. ISSN 0740-4824.

LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné: Záväzkové právo: Právo duševného vlastníctva: Zväzok II*. 3. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. 598 s. ISBN 80-8078-084-6.

LEW, J. D. M., L. A. MISTELIS a S. M. KRÖLL. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1st ed. The Hague: Kluwer Law International, 2003. 953 s. ISBN 90-411-1568-4.

LÖRCHER, G. Enforceability of Agreed Awards in Foreign Jurisdictions. *Arbitration International*. 2001, vol. 17, no. 3, s. 275-286. ISSN 0957-0411.

MARCHISIO, G. A Comparative Analysis of Consent Awards: Accepting Their Reality. *Arbitration International*. 2016, vol. 32, no. 2, s. 331-348. ISSN 0957-0411.

POSPÍŠIL, L. J. *Etnologie práva: Teze ke studiu práva z mezikulturní perspektivy*. 1. vyd. Praha: Set out, 1997. 144 s. ISBN 80-902058-4-4.

Úmluva mezi republikou Československou a Švýcarskem o uznání výkonu soudních rozhodnutí [Dohovor bol publikovaný v Zbierke zákonov a nariadení č. 23/1929 Sb.].

UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration [1985-06-21] [Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži so zmenami prijatými v roku 2006].

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 20 Cdo 1592/2006 [2007-04-26].

WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní: Doplněné o předpisy evropského práva*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008. 751 s. ISBN 978-80-7201-726-3.

Zákon č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 120-141
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Zákon č. 218/1996 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 391/2015 Z.z. o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zmluva medzi Československou republikou a Albánskou ľudovou republikou o právnej pomoci v občianskych, rodinných a trestných veciach [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 97/1960 Zb.].

Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Cyperskou republikou o právnej pomoci v občianskych a trestných veciach [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 96/1983 Zb.].

Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach [Zmluva bola publikovaná v Oznámení Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 63/1990 Zb.].

Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhosláviou o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 207/1964 Zb.].

Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Španielskom o právnej pomoci, uznaní a výkone rozhodnutí v občianskych veciach [Zmluva bola publikovaná vo Vyhláške ministra zahraničných vecí č. 6/1989 Zb.].

Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi a úprave niektorých právnych vzťahov v občianskych a trestných veciach [Zmluva bola publikovaná

v Oznámení Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 193/1993 Z.z.].

JUDr. Jozef Zámožík, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
jozef.zamozik@gmail.com

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Comparison of Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic between the Years 2014 and 2017

Jana Koprlová

Abstract: *The study focuses in its main aim on seeking of differences in deficits relating to applying the skip navigation mechanism on the websites of the central state administration bodies in the Slovak Republic in the context of improving the websites accessibility between the years 2014 and 2017. It consists of two separate parts. The first part presents a basic introduction to the questions of skip navigation links, with the key attention paid to the following three main areas: applying of skip navigation links, visual hiding of skip navigation links, and web browsers' bug related to skip navigation links. The second part of the study concentrates on the basis of a temporal analysis of differences in applying the skip navigation links on the websites of the central state administration bodies in the Slovak Republic on the processes focused on detection of potential deficits and gaps in the websites' accessibility or related possible non-compliance with the legislation in force.*

Key Words: *Websites; Websites' Accessibility; Skip Navigation Links; Public Administration; Central State Administration Bodies; Compliance with Legislation in Force; Analysis; Period between Years 2014 and 2017; the Slovak Republic.*

Introduction

The on-line form of presentation and communication of the public administration authorities via Internet belongs not only to the most effective forms of communications – in relation to the territorial impact of the communicated information, but also to the most problematic – in the context of technical realisation due to a number of specific standards required by handicapped web users with various forms of disabilities. In the following study the author focuses on the questions of applying the skip navigation links as key elements by building the websites.

While sighted web users use their eyes as a built-in skip navigation mechanism which enables them to bypass several links with only one click or to move directly to the link they want to reach with the mouse, for users with some forms of visual or motor disabilities means bypassing the navigation links or direct browsing the website a very serious technical problem. Importance and wide-social interest in solving this problem is reflected also in the adopted related legislation which is in the Slovak Republic represented by the latest Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014, and effective from March 15th, 2014.[1]

The aim of the study is to analyse the differences in applying the skip navigation links on the websites of the central state administration bodies in the Slovak Republic between the years 2014 and 2017. In the context of the research questions we define the main hypothesis as follows: *Homepages of the central state administration bodies in the Slovak Republic have applied the skip navigation links mechanism technically more correctly in year 2017 than in year 2014*.

Skip navigation links

The following part of the study familiarizes the readers with the main questions of applying of skip navigation links, visual hiding of skip navigation links, and web browsers' bug related to skip navigation links.

Applying of skip navigation links

The idea of applying the skip navigation links is simple: they serve to provide a link at the top of the webpage which jumps the user down to an anchor or target at the beginning of the main content. For the most part it seems to be easy, though there is more than one way to accomplish the goal. From the technical view the process of creating the skip navigation link could be explained through a HTML code as it is shown in the following example:[2]

---

[1] See *Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014* [Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014].

[2] "Skip Navigation" Links. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2013-10-25 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://webaim.org/techniques/skipnav/; and KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Cen-

- HTML code:
```
<body>
<a href="#main-content">Skip to Main Content</a>
...
<main id="main-content">
  <h1>Heading</h1>
  <p>This is the first paragraph.</p>.
```

Visual hiding of skip navigation links

By building the website the most required form of applying the skip navigation mechanism is to make it invisible. For hiding the skip links there are several techniques to be applied. Two parallel conditions should be necessarily taken into account in this process: the first one means the requirement of visual hiding of the skip links content, and the second one represents the requirement of accessibility of the skip links content for screen readers. Nowadays, the best known and most often used CSS code *"visibility: hidden;/display: none;"* satisfies the only first one from the two above mentioned conditions and so it cannot be recommended in relation to its non-visibility and inaccessibility for screen readers. An effective solution of this problem, satisfying the both conditions, offer the following HTML and CSS codes:[3]

- HTML code:
```
<div class="hidden">This text is hidden.</div>;
```
- CSS code:
```
.hidden {
  position: absolute;
  left: -10000px;
  top: auto;
  width: 1px;
  height: 1px;
```

tral State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 134-135 [cit. 2017-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf.

[3] CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/; and KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, p. 135 [cit. 2017-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf.

```
  overflow: hidden;
}.
```

By a generally recommended requirement to make the skip navigation links invisible until they receive keyboard focus, the following HTML and CSS codes should be applied:[4]

- HTML code:
```
<div id="hidden"><a href="#main-content">Skip to Main Content
</a></div>;
```
- CSS code:
```
#hidden a {
  position: absolute;
  left: -10000px;
  top: auto;
  width: 1px;
  height: 1px;
  overflow: hidden;
}
#hidden a:focus {
  position: static;
  width: auto;
  height: auto;
}.
```

This means a very useful solution which could be preferred above all for sighted keyboard users those cannot use a mouse.

Web browsers' bug related to skip navigation links

The recommended above mentioned skip navigation links related solutions are working effective in most web browsers, but nowadays there still exists one bug which lowers the efficiency of their applying through disrupting the logical order by browsing or reading the webpage links. This makes the webpage browsing with keyboard distortable or even non-effective. An appropriate solution for healing this bug offers the HTML code as follows:[5]

---

[4] CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/.

[5] Skip Navigation Links (Updated 6/19/2009). In: *JimThatcher.com* [online]. 2014-03-07 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm; and KOPRLO-

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

- HTML code:

```
<body>
<a href="#main-content">Skip to Main Content</a>
...
<main id="main-content" tabindex="-1">
  <h1>Heading</h1>
  <p>This is the first paragraph.</p>.
```

Analysis of differences in applying the skip navigation links on the websites of the central state administration bodies in the Slovak Republic between the years 2014 and 2017

Our analysis of applying the skip navigation links on the websites of the central state administration bodies in the Slovak Republic has been legislatively based on the Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014, and effective from March 15th, 2014, with the main attention laid on the § 14 Websites' Accessibility (in the Slovak original "§ 14 Prístupnosť webových stránok"), including related appendix Guideline 13. Providing Clear Navigation Mechanisms (in the Slovak original "Pravidlo 13. Poskytovanie prehľadného mechanizmu navigácie").[6]

Our analysis was realised in the early March 2017 by applying web browser Internet Explorer 11 (with style sheets and active elements turned off). Complete sample was represented by all websites of all the central state administration bodies in the Slovak Republic, while research

VÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 136-137 [cit. 2017-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf.

[6] Compare with KOPRLA, M. and J. KOPRLOVÁ. Analýza prístupnosti webových stránok vybraných webových sídiel verejnej správy z pohľadu administratívno-správneho členenia Slovenskej republiky. *Societas et res publica* [online]. 2013, roč. 2, č. 1, pp. 93-160 [cit. 2015-09-01]. ISSN 1338-6530. Available at: http://serp.fsv.ucm.sk/archive/2013/01/SOCIETAS-ET-RES-PUBLICA-2013-01.pdf; and with KOPRLA, M. Prístupnosť webových stránok ako významný faktor zvyšovania konkurencieschopnosti. In: K. ĎURKOVÁ, A. BOBOVNICKÝ and A. ZAUŠKOVÁ, eds. *Inovácie a vedomostná spoločnosť/digitálny marketing – udržateľný rast a návrat investícií* [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2012, pp. 49-63. ISBN 978-80-8105-454-9.

sample was defined by all homepages of all the central state administration bodies in the Slovak Republic, namely of:[7]

- Ministry of Economy of the Slovak Republic (http://www.economy.gov.sk/);
- Ministry of Finance of the Slovak Republic (http://www.finance.gov.sk/);
- Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic (http://www.mindop.sk/);
- Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic (http://www.mpsr.sk/);
- Ministry of Interior of the Slovak Republic (http://www.minv.sk/);
- Ministry of Defence of the Slovak Republic (http://www.mosr.sk/);
- Ministry of Justice of the Slovak Republic (https://www.justice.gov.sk/);
- Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic (https://www.mzv.sk/);
- Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic (https://www.employment.gov.sk/);
- Ministry of Environment of the Slovak Republic (http://www.minzp.sk/);
- Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic (https://www.minedu.sk/);
- Ministry of Culture of the Slovak Republic (http://www.culture.gov.sk/);
- Ministry of Health of the Slovak Republic (http://www.health.gov.sk/);
- Government Office of the Slovak Republic (http://www.vlada.gov.sk/);
- Antimonopoly Office of the Slovak Republic (http://www.antimon.gov.sk/);
- Statistical Office of the Slovak Republic (http://www.statistics.sk/);
- Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic (http://www.skgeodesy.sk/);

[7] See *Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v platnom znení* [Act No. 575/2001 Coll. on Organization of the Activities of the Government and Organization of the Central Public Administration, as amended].

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

- Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic (http://www.ujd.gov.sk/);
- Slovak Office of Standards, Metrology and Testing (http://www.unms.sk/);
- Office for Public Procurement (https://www.uvo.gov.sk/);
- Industrial Property Office of the Slovak Republic (https://www.indprop.gov.sk/);
- State Material Reserves of the Slovak Republic (http://www.reserves.gov.sk/);
- National Security Authority (http://www.nbusr.sk/);
- Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic (https://www.vicepremier.gov.sk/).

Ministry of Economy of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Economy of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 1 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Economy of the Slovak Republic

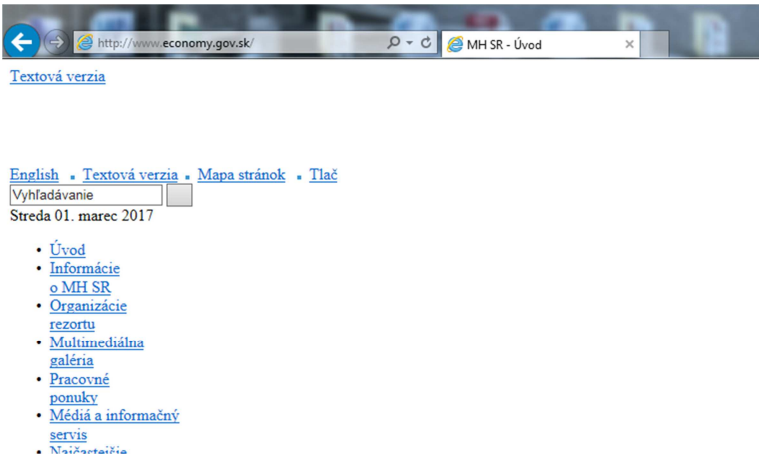

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Economy of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.economy.gov.sk/.

Analysing the homepage of the Ministry of Economy of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[8]

- Number of links before the main content: 2014: 150 links/2017: 214 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Economy of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Ministry of Finance of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Finance of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Analysing the homepage of the Ministry of Finance of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[9]

- Number of links before the main content: 2014: 48 links/2017: 56 links;
- Number of skip links: 2014: 2 links/2017: 2 links;
- Number of links before the first skip link: 2014: 2 links/2017: 2 links;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;
- HTML code of skip links:

```
<li class="hidden">
  <a href="#sectionLeft">Prejsť na obsah stránky</a>
</li>
<span class="hidden">
  <a href="#main">Preskočiť vrchnú navigáciu</a>
</span>
```

[8] Source code of the website of the *Ministry of Economy of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.economy.gov.sk/.

[9] Source code of the website of the *Ministry of Finance of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.finance.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

```
<div id="main">
  ...
</div>
<div id="sectionLeft">
  ...
</div>;
```

- CSS code of skip links:

```
.hidden {
  display: none !important;
}.
```

Figure 2 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Finance of the Slovak Republic

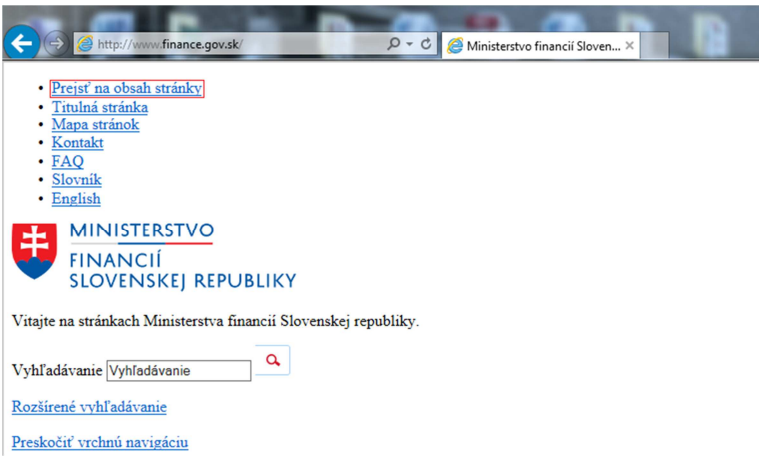

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Finance of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.finance.gov.sk/.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Finance of the Slovak Republic, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements and to replace CSS code *"display: none !important;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the dis-

rupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 3 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic

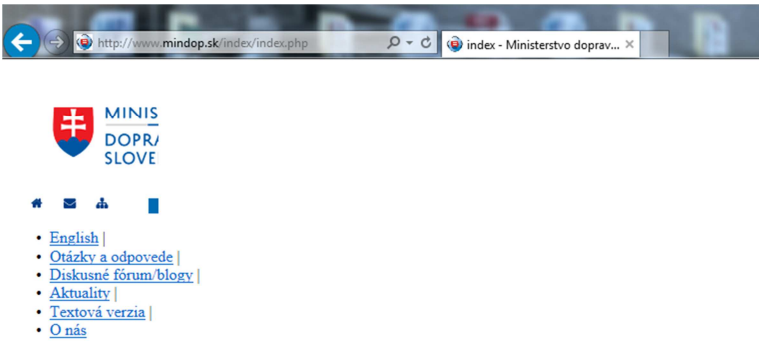

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mindop.sk/.

Analysing the homepage of the Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[10]

- Number of links before the main content: 2014: 36 links/2017: 35 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic. In rela-

[10] Source code of the website of the *Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mindop.sk/.

tion to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Figure 4 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic

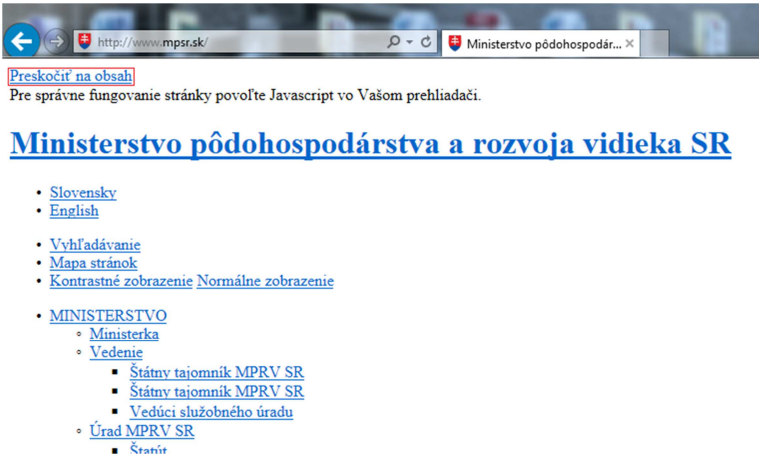

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mpsr.sk/.

Analysing the homepage of the Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[11]

- Number of links before the main content: 2014: 97 links/2017: 98 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 1 link;
- Number of links before the first skip link: 2014: 0 links/2017: 0 links;

[11] Source code of the website of the *Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mpsr.sk/.

- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;
- HTML code of skip links:
```
<div id="contentjump">
  <a href="#obsah">Preskočiť na obsah</a>
</div>
<a name="obsah"></a>;
```
- CSS code of skip links:
```
#contentjump {
  font-size: 150%;
  font-weight: bold;
  display: none;
}.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target element and to replace CSS code *"display: none;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Ministry of Interior of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Interior of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analysing the homepage of the Ministry of Interior of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[12]

- Number of links before the main content: 2014: 56 links/2017: 47 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 0 links.

[12] Source code of the website of the *Ministry of Interior of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minv.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Figure 5 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Interior of the Slovak Republic

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Interior of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minv.sk/.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Interior of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Ministry of Defence of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Defence of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Analysing the homepage of the Ministry of Defence of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[13]

- Number of links before the main content: 2014: 82 links/2017: 88 links;

[13] Source code of the website of the *Ministry of Defence of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mosr.sk/.

- Number of skip links: 2014: 5 links/2017: 5 links;
- Number of links before the first skip link: 2014: 2 links/2017: 2 links;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;
- HTML code of skip links:

```
<ul id="skratky" class="screenreader">
  ...
  <li>
    <a href="#page" accesskey="0">Skočiť na obsah</a>
  </li>
  <li>
    <a href="#topmenu">Skočiť na hlavné menu</a>
  </li>
  <li>
    <a href="#right">Skočiť na pravý informačný panel</a>
  </li>
</ul>
<p class="hide">
  <a href="#topmenu" class="hide">Skočiť na hlavné menu</a>
</p>
<p class="hide">
  <a href="#topmenu" class="hide">Skočiť na hlavné menu</a>
</p>
<div id="topmenu">
  ...
</div>
<div id="page">
  ...
</div>
<div id="right">
  ...
</div>;
```

- CSS code of skip links:

```
.screenreader,
.hidescr,
.scrhide {
  height: 1px;
  left: -9999em;
  overflow: hidden;
  position: absolute;
```

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

```
    top: auto;
    width: 1px;
  }.
```

Figure 6 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Defence of the Slovak Republic

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Defence of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mosr.sk/.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Defence of the Slovak Republic which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to move the applied skip navigation links to the top of the website and to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements in accordance with the model example shown in the previous part of the study named "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Ministry of Justice of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Justice of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Figure 7 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Justice of the Slovak Republic

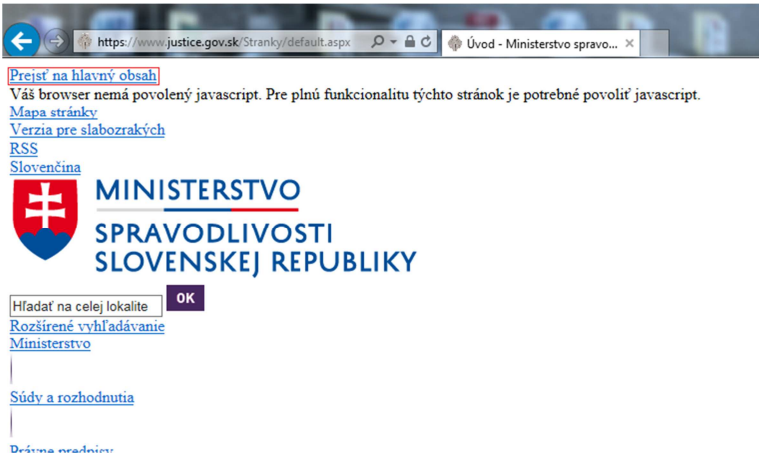

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Justice of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.justice.gov.sk/.

Analysing the homepage of the Ministry of Justice of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[14]

- Number of links before the main content: 2014: 14 links/2017: 19 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 1 link;
- Number of links before the first skip link: 2014: –/2017: 0 links;
- Visual display of skip links: 2014: –/2017: hidden/focusable;
- HTML code of skip links:
  Prejsť na hlavný obsah

  …
  ;
- CSS code of skip links:
  a.skip-main {
  left: -999px;

[14] Source code of the website of the *Ministry of Justice of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.justice.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

```
    position: absolute;
    top: auto;
    width: 1px;
    height: 1px;
    overflow: hidden;
    z-index: -999;
  }
  a.skip-main:focus,
  a.skip-main:active {
    color: #000000;
    background-color: #FFF;
    left: 0px;
    top: auto;
    width: 300px;
    height: auto;
    overflow: auto;
    margin: 10px 40%;
    padding: 20px;
    border: 5px solid #482760 !important;
    text-align: center;
    font-size: 1.2rem;
    z-index: 999;
  }.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Justice of the Slovak Republic which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to remove attribute *tabindex="0"* and to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target element in accordance with the model example shown in the previous part of the study named "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Figure 8 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic

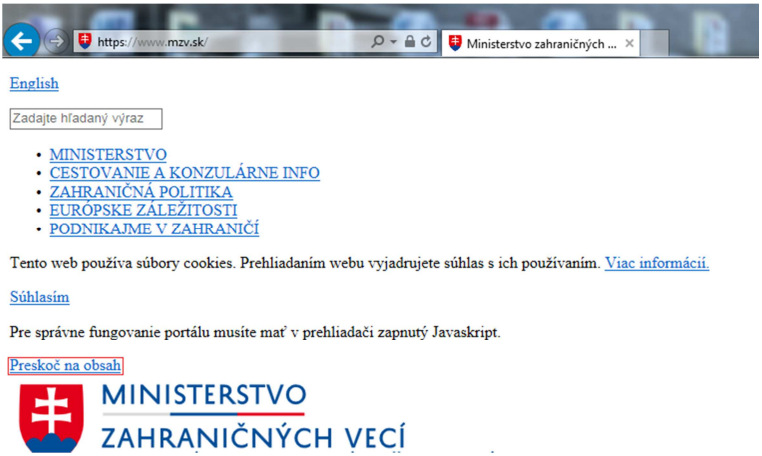

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.mzv.sk/.

Analysing the homepage of the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[15]

- Number of links before the main content: 2014: 14 links/2017: 44 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 1 link;
- Number of links before the first skip link: 2014: 0 links/2017: 9 links;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden/focusable;
- HTML code of skip links:
  Preskoč na obsah

  ...
  ;
- CSS code of skip links:
  #skip-to-content {

[15] Source code of the website of the *Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.mzv.sk/.

```
  clip: rect(0 0 0 0);
  position: absolute;
}
.aui #skip-to-content:focus {
  clip: rect(auto auto auto auto);
  margin-top: 35px;
  right: 5px;
  z-index: 200;
}.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to move the applied skip navigation link to the top of the website, then to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target element and to replace CSS code *"clip: rect(0 0 0 0); clip: rect(auto auto auto auto); right: 5px;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analysing the homepage of the Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[16]

- Number of links before the main content: 2014: 62 links/2017: 63 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic. In

[16] Source code of the website of the *Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.employment.gov.sk/.

relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Figure 9 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic

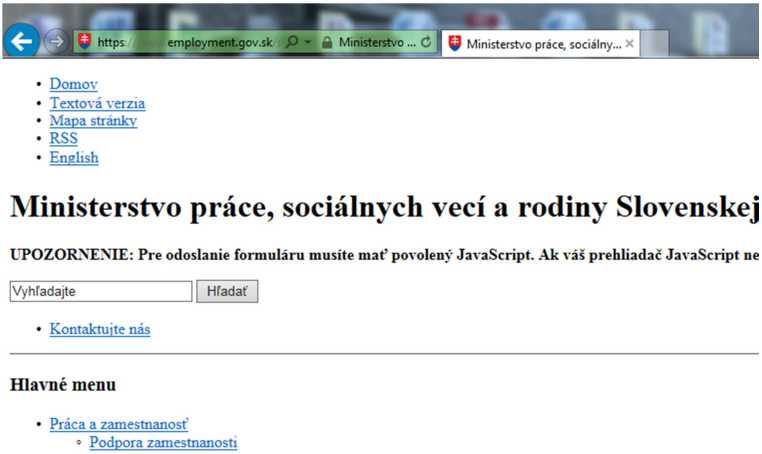

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.employment.gov.sk/.

Ministry of Environment of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Environment of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analysing the homepage of the Ministry of Environment of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[17]

- Number of links before the main content: 2014: 57 links/2017: 83 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the

[17] Source code of the website of the *Ministry of Environment of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minzp.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Ministry of Environment of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Figure 10 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Environment of the Slovak Republic

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Environment of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minzp.sk/.

Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Analysing the homepage of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[18]

- Number of links before the main content: 2014: 91 links/2017: 96 links;
- Number of skip links: 2014: 3 links/2017: 3 links;

[18] Source code of the website of the *Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.minedu.sk/.

- Number of links before the first skip link: 2014: 11 links/2017: 11 links;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;
- HTML code of skip links:

```
<ul id="skratky" class="hide">
  ...
  <li>
    <a href="#search" accesskey="4">Vyhľadávanie</a>
  </li>
  <li>
    <a href="#topmenu" accesskey="5">Hlavné menu</a>
  </li>
  ...
  <li>
    <a href="#page" accesskey="S">Preskoč naviáciu</a>
  </li>
</ul>
<input accesskey="4" title="Vyhľadávanie" id="search-input"
name="search" size="18" class="text-input" value="Vyhľadávanie"
onblur="if(this.value == '') { this.value='Vyhľadávanie'}" onfocus="if
(this.value == 'Vyhľadávanie') {this.value=''}" type="text" />
<div id="topmenu">
  <div id="dropdown-menu" name="topmenu">
    ...
  </div>
</div>
<div id="page">
  ...
</div>;
```

- CSS code of skip links:

```
.hide {
  height: 1px;
  left: -9999em;
  overflow: hidden;
  position: absolute;
  top: auto;
  width: 1px;
}.
```

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Figure 11 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic

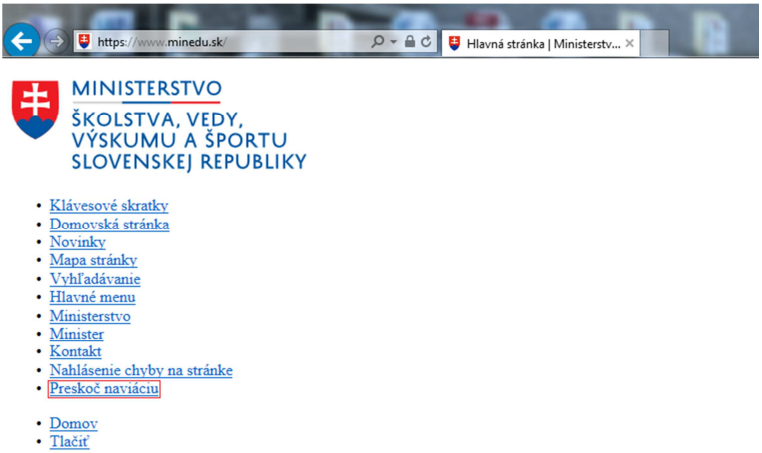

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.minedu.sk/.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to move the applied skip navigation links to the top of the website, then to remove the duplicate target attribute *name="topmenu"* and to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements in accordance with the model example shown in the previous part of the study named "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Ministry of Culture of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Culture of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 12 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Culture of the Slovak Republic

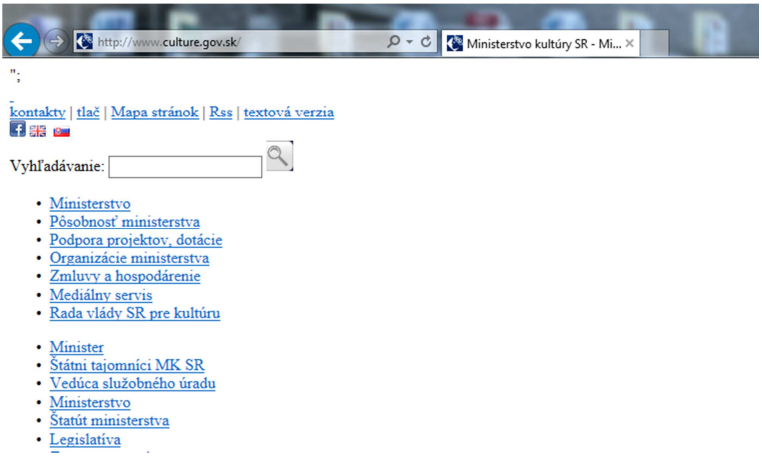

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Culture of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.culture.gov.sk/.

Analysing the homepage of the Ministry of Culture of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[19]

- Number of links before the main content: 2014: 38 links/2017: 39 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Culture of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

[19] Source code of the website of the *Ministry of Culture of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.culture.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Ministry of Health of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Ministry of Health of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 13 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Ministry of Health of the Slovak Republic

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Health of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.health.gov.sk/.

Analysing the homepage of the Ministry of Health of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[20]

- Number of links before the main content: 2014: 86 links/2017: 90 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Ministry of Health of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

[20] Source code of the website of the *Ministry of Health of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.health.gov.sk/.

Government Office of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Government Office of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Figure 14 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Government Office of the Slovak Republic

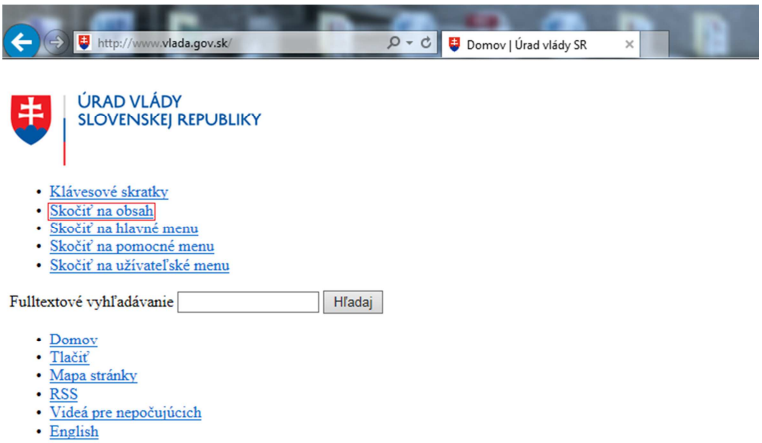

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Government Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.vlada.gov.sk/.

Analysing the homepage of the Government Office of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[21]

- Number of links before the main content: 2014: 68 links/2017: 69 links;
- Number of skip links: 2014: 4 links/2017: 4 links;
- Number of links before the first skip link: 2014: 2 links/2017: 2 links;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;
- HTML code of skip links:
  <ul id="skratky" class="screenreader">
  …

[21] Source code of the website of the *Government Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.vlada.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

```
  <li>
    <a href="#page" accesskey="0">Skočiť na obsah</a>
  </li>
  <li>
    <a href="#topmenu">Skočiť na hlavné menu</a>
  </li>
  <li>
    <a href="#left">Skočiť na pomocné menu</a>
  </li>
  <li>
    <a href="#right">Skočiť na užívateľské menu</a>
  </li>
</ul>
<div id="topmenu">
  ...
</div>
<div id="page">
  ...
</div>
[Missing selector id="#left"]
<div id="right">
  ...
</div>;
```

- CSS code of skip links:

```
.hide,
.hidden,
.screenreader {
  height: 1px;
  left: -9999em;
  overflow: hidden;
  position: absolute;
  top: auto;
  width: 1px;
}.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Government Office of the Slovak Republic which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to move the applied skip navigation links to the top of the website and to add the attribute *ta-*

bindex="-1" to website's target elements in accordance with the model example shown in the previous part of the study named "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Antimonopoly Office of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Antimonopoly Office of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Figure 15 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Antimonopoly Office of the Slovak Republic

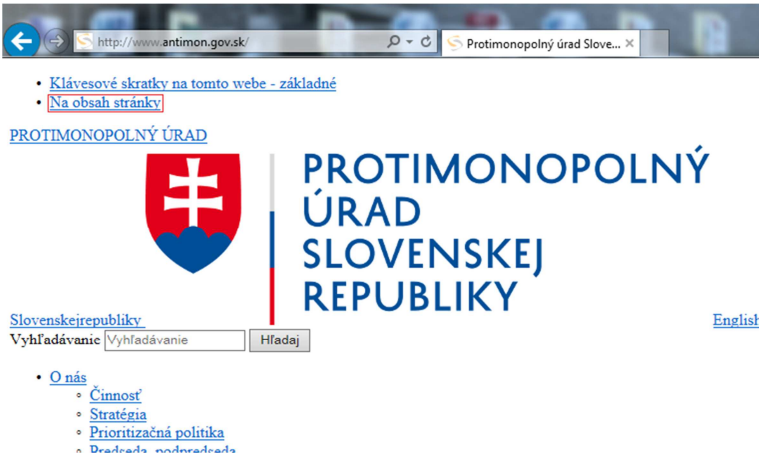

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Antimonopoly Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.antimon.gov.sk/.

Analysing the homepage of the Antimonopoly Office of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[22]

- Number of links before the main content: 2014: 68 links/2017: 84 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 1 link;

[22] Source code of the website of the *Antimonopoly Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.antimon.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

- Number of links before the first skip link: 2014: 1 link/2017: 1 link;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;
- HTML code of skip links:

```
<ul class="hide">
  …
  <li>
    <a href="#content" accesskey="0">Na obsah stránky</a>
  </li>
</ul>
<section id="content" ~~class="content"~~ role="main">
  …
</section>;
```

- CSS code of skip links:

```
.hide,
.screenreader {
  height: 0;
  left: -9999em;
  overflow: hidden;
  position: absolute;
  top: auto;
  width: 0;
}.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Antimonopoly Office of the Slovak Republic which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to move the applied skip navigation link to the top of the website, then to remove the duplicate target selector *class="content"*, to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target element and to replace CSS code *"height: 0; width: 0;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Statistical Office of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Statistical Office of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Figure 16 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Statistical Office of the Slovak Republic

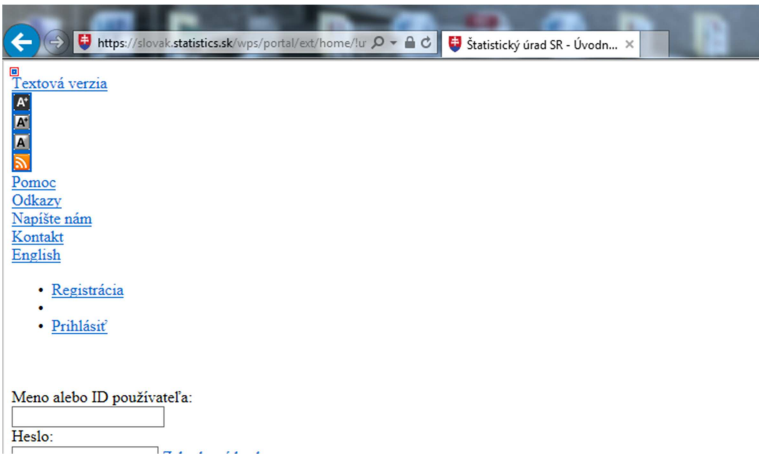

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Statistical Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.statistics.sk/.

Analysing the homepage of the Statistical Office of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[23]

- Number of links before the main content: 2014: 34 links/2017: 43 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 1 link;
- Number of links before the first skip link: 2014: 1 link/2017: 0 links;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;
- HTML code of skip links:

  <img src="/portal_dojo/v1.4.3/dojo/resources/blank.gif"
  alt="Preskočiť na odkaz na hlavný obsah pomocou prístupového kľúča S." />

  ;
- CSS code of skip links:
  .lotusui .lotusAccess {

[23] Source code of the website of the *Statistical Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.statistics.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

```
    position: absolute;
    top: -3000px;
    width: 500px;
  }.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Statistical Office of the Slovak Republic which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to replace element *"<a href="#lotusMainContent" accesskey="S" class="lotusAccess">"* with element *"<a href="#tabContent" accesskey="S" class="lotusAccess">"*, then to remove element *" "*, to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target element and to replace CSS code *"top: -3000px; width: 500px;"* with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analysing the homepage of the Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[24]

- Number of links before the main content: 2014: 23 links/2017: 25 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

[24] Source code of the website of the *Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.skgeodesy.sk/.

Figure 17 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic

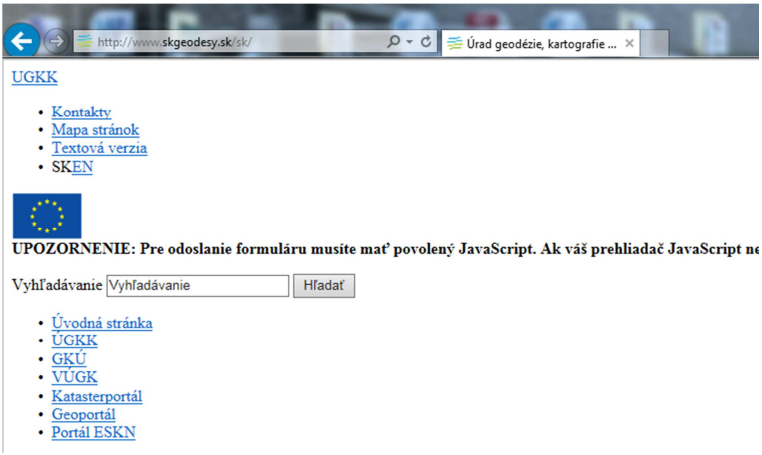

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.skgeodesy.sk/.

Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analysing the homepage of the Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[25]

- Number of links before the main content: 2014: 44 links/2017: 128 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance

[25] Source code of the website of the *Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.ujd.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Figure 18 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.ujd.gov.sk/.

Slovak Office of Standards, Metrology and Testing

Next figure displays homepage of the Slovak Office of Standards, Metrology and Testing, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analysing the homepage of the Slovak Office of Standards, Metrology and Testing in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[26]

- Number of links before the main content: 2014: 36 links/2017: 43 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Slovak Office of Standards, Metrology and Testing. In relation to this finding

[26] Source code of the website of the *Slovak Office of Standards, Metrology and Testing* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.unms.sk/.

we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Figure 19 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Slovak Office of Standards, Metrology and Testing

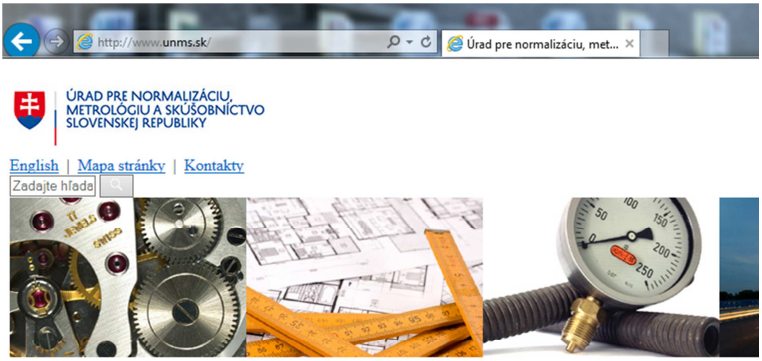

Kvalita

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Slovak Office of Standards, Metrology and Testing* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.unms.sk/.

Office for Public Procurement

Next figure displays homepage of the Office for Public Procurement, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analysing the homepage of the Office for Public Procurement in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[27]

- Number of links before the main content: 2014: 33 links/2017: 412 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Office for Public Procurement. In relation to this finding we can recommend

[27] Source code of the website of the *Office for Public Procurement* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.uvo.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Figure 20 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Office for Public Procurement

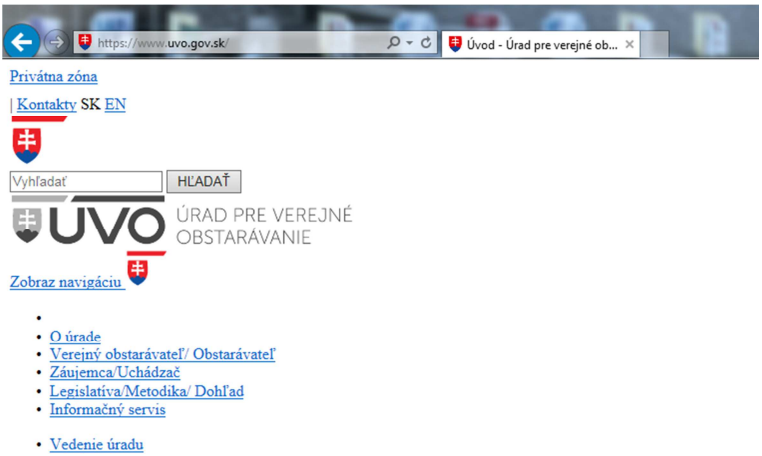

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Office for Public Procurement* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.uvo.gov.sk/.

Industrial Property Office of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Industrial Property Office of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. The analysed skip link is marked by red rectangle.

Analysing the homepage of the Industrial Property Office of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[28]

- Number of links before the main content: 2014: 43 links/2017: 41 links;
- Number of skip links: 2014: 1 link/2017: 1 link;
- Number of links before the first skip link: 2014: 0 links/2017: 0 links;
- Visual display of skip links: 2014: hidden/2017: hidden;

[28] Source code of the website of the *Industrial Property Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.indprop.gov.sk/.

- HTML code of skip links:
  <A id=top href="#obsah">Preskočiť na obsah</A>
  <H1 id=obsah>Aktuality</H1>;
- CSS code of skip links:

```
#top {
  color: #ffffff;
  display: block;
  height: 20px;
  font-size: 80%;
  margin: 0 auto;
  overflow: hidden;
  text-decoration: none;
  width: 200px;
}
#top:hover {
  color: #B2B2B2;
}.
```

Figure 21 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Industrial Property Office of the Slovak Republic

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Industrial Property Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.indprop.gov.sk/.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Industrial Property Office of the Slovak Republic which works technically

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

correctly. In relation to our finding we can recommend to replace elements *"<DIV class=mainbody><H1 id=obsah>Aktuality</H1>"* with elements *"<DIV class=mainbody id=obsah><H1>Aktuality</H1>"*, then to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target element and to replace CSS code *"#top:hover"* with CSS code *"#top:focus, #top:hover"* in accordance with the model example shown in the previous part of the study named "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

State Material Reserves of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the State Material Reserves of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 22 Website (with style sheets and active elements turned off) of the State Material Reserves of the Slovak Republic

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *State Material Reserves of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.reserves.gov.sk/.

Analysing the homepage of the State Material Reserves of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[29]

[29] Source code of the website of the *State Material Reserves of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.reserves.gov.sk/.

- Number of links before the main content: 2014: 96 links/2017: 92 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the State Material Reserves of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

National Security Authority

Next figure displays homepage of the National Security Authority, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 23 Website (with style sheets and active elements turned off) of the National Security Authority

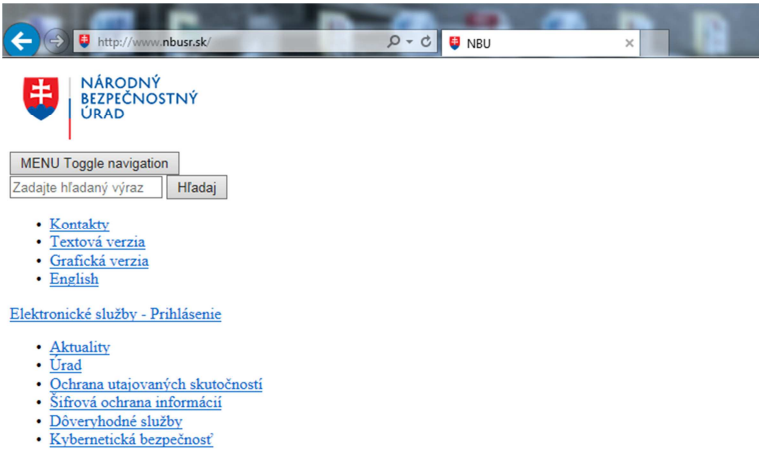

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *National Security Authority* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.nbusr.sk/.

Analysing the homepage of the National Security Authority in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:[30]

[30] Source code of the website of the *National Security Authority* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.nbusr.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

- Number of links before the main content: 2014: 22 links/2017: 24 links;
- Number of skip links: 2014: 0 links/2017: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the National Security Authority. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic

Next figure displays homepage of the Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Figure 24 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic

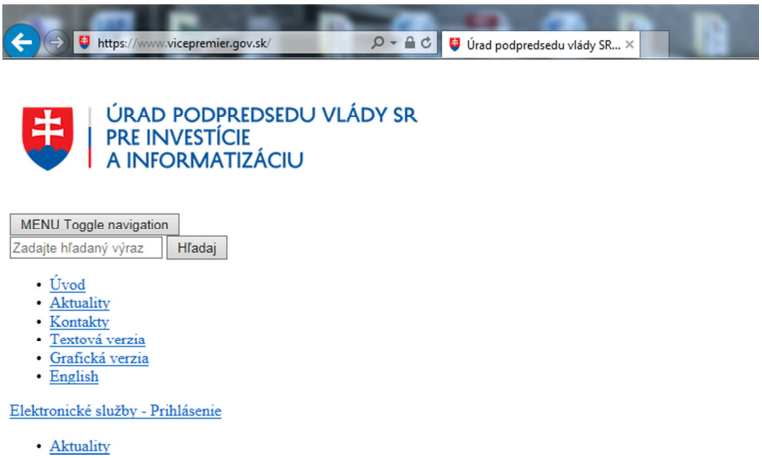

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.vicepremier.gov.sk/.

Analysing the homepage of the Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:

- Number of links before the main content: 2014: –/2017: 31 links;
- Number of skip links: 2014: –/2017: 0 links.[31]

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analysed homepage of the Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Conclusion

In the study "Comparison of Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic between the Years 2014 and 2017" we have paid our attention in accordance with its main aim to seeking of differences in deficits relating to applying the skip navigation mechanism on the websites of the central state administration bodies in the Slovak Republic in the context of improving the websites accessibility between the years 2014 and 2017. In the context of our research questions we defined the main hypothesis as follows: *Homepages of the central state administration bodies in the Slovak Republic have applied the skip navigation links mechanism technically more correctly in year 2017 than in year 2014*.

According to the results and key findings presented in previous parts of our study we can underline the following final conclusions (valid as of March 1st, 2017), divided in to three separate groups:

Homepages with the technically correctly working skip navigation mechanism – for this group we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements which relates namely to these institutions:

- Ministry of Defence of the Slovak Republic;
- Ministry of Justice of the Slovak Republic;
- Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic;
- Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic;
- Government Office of the Slovak Republic;

[31] Source code of the website of the *Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.vicepremier.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

- Antimonopoly Office of the Slovak Republic;
- Statistical Office of the Slovak Republic;
- Industrial Property Office of the Slovak Republic.

Homepages with the technically incorrectly working skip navigation mechanism – for this group we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements and to replace CSS code *"display: none;"* with CSS code in accordance with the exactly in our study presented model examples. These recommendations relate namely to following institutions:

- Ministry of Finance of the Slovak Republic;
- Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic.

Homepages with no skip navigation mechanism applied – for this group we can recommend to add skip navigation links, then to add target elements, to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements and to avoid applying CSS code *"display: none;"* in accordance with the exactly in our study presented model examples. These recommendations relate namely to following institutions:

- Ministry of Economy of the Slovak Republic;
- Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic;
- Ministry of Interior of the Slovak Republic;
- Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic;
- Ministry of Environment of the Slovak Republic;
- Ministry of Culture of the Slovak Republic;
- Ministry of Health of the Slovak Republic;
- Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic;
- Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic;
- Slovak Office of Standards, Metrology and Testing;
- Office for Public Procurement;
- State Material Reserves of the Slovak Republic;
- National Security Authority;
- Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic.

Finally, as for verifying the set main hypothesis of the study we can conclude that the hypothesis is not valid, so we have to reject it, because from the 24 analysed homepages of the central state administration bodies in the Slovak Republic only 8 homepages were technically correctly

working and were in compliance with legislation in force[32] (state valid as of March 1st, 2017).

According to the results of analysing the differences in applying the skip navigation links on the websites of the central state administration bodies in the Slovak Republic between the years 2014 and 2017 we can underline the following final conclusions, divided in to two separate groups:[33]

Homepages with improved accessibility – which relates namely to these institutions:

- Ministry of Justice of the Slovak Republic;
- Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic.

Homepages with worsen accessibility – which relates namely to following institutions:

- Ministry of Interior of the Slovak Republic;
- Slovak Office of Standards, Metrology and Testing;
- Office for Public Procurement.

The final key finding that highlights the necessity of applying the skip navigation mechanism presents the number of links before the main content, which has significantly increased between the years 2014 and 2017.

References

"Skip Navigation" Links. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2013-10-25 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://webaim.org/techniques/skipnav/.

CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/.

[32] See *Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014* [Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014].

[33] See KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 133-178 [cit. 2017-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf.

KOPRLA, M. and J. KOPRLOVÁ. Analýza prístupnosti webových stránok vybraných webových sídiel verejnej správy z pohľadu administratívno-správneho členenia Slovenskej republiky. *Societas et res publica* [online]. 2013, roč. 2, č. 1, pp. 93-160 [cit. 2015-09-01]. ISSN 1338-6530. Available at: http://serp.fsv.ucm.sk/archive/2013/01/SOCIETAS-ET-RES-PUBLICA-2013-01.pdf.

KOPRLA, M. Prístupnosť webových stránok ako významný faktor zvyšovania konkurencieschopnosti. In: K. ĎURKOVÁ, A. BOBOVNICKÝ and A. ZAUŠKOVÁ, eds. *Inovácie a vedomostná spoločnosť/digitálny marketing – udržateľný rast a návrat investícií* [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2012, pp. 49-63. ISBN 978-80-8105-454-9.

KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 133-178 [cit. 2017-03-01]. ISSN 1339-5467. Available at: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf.

Skip Navigation Links (Updated 6/19/2009). In: *JimThatcher.com* [online]. 2014-03-07 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm.

Source code of the website of the *Antimonopoly Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.antimon.gov.sk/.

Source code of the website of the *Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.vicepremier.gov.sk/.

Source code of the website of the *Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.skgeodesy.sk/.

Source code of the website of the *Government Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.vlada.gov.sk/.

Source code of the website of the *Industrial Property Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.indprop.gov.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mpsr.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Culture of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.culture.gov.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Defence of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mosr.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Economy of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.economy.gov.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.minedu.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Environment of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minzp.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Finance of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.finance.gov.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.mzv.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Health of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.health.gov.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Interior of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minv.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Justice of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.justice.gov.sk/.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 142-189
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Source code of the website of the *Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.employment.gov.sk/.

Source code of the website of the *Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mindop.sk/.

Source code of the website of the *National Security Authority* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.nbusr.sk/.

Source code of the website of the *Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.ujd.gov.sk/.

Source code of the website of the *Office for Public Procurement* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.uvo.gov.sk/.

Source code of the website of the *Slovak Office of Standards, Metrology and Testing* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.unms.sk/.

Source code of the website of the *State Material Reserves of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.reserves.gov.sk/.

Source code of the website of the *Statistical Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.statistics.sk/.

Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Economy of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.economy.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Finance of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.finance.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Transport and Construction of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mindop.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mpsr.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Interior of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minv.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Defence of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.mosr.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Justice of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.justice.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.mzv.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.employment.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Environment of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.minzp.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.minedu.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Culture of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.culture.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Ministry of Health of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.health.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Government Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.vlada.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Antimonopoly Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.antimon.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Statistical Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.statistics.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Geodesy, Cartography and Cadastre Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.skgeodesy.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Nuclear Regulatory Authority of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.ujd.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Slovak Office of Standards, Metrology and Testing* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.unms.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Office for Public Procurement* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.uvo.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Industrial Property Office of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.indprop.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *State Material Reserves of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.reserves.gov.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *National Security Authority* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: http://www.nbusr.sk/.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the *Deputy Prime Minister's Office for Investments and Informatization of the Slovak Republic* [online]. 2017 [cit. 2017-03-01]. Available at: https://www.vicepremier.gov.sk/.

Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v platnom znení.

Ing. Jana Koprlová, PhD.

Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 190-199
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Ekonomická a finančná gramotnosť ako súčasť manažérskych zručností absolventov vysokých škôl

Economic and Financial Literacy as Part of Managerial Skills of Graduates

Miroslava Szarková

Abstract: *Currently, experts of different education and different professions enter management positions, which can result and often also results in not always adequate decisions and practices in the field of financial and economic management of enterprises. The paper analyses the importance and necessity of increasing economic and financial literacy as part of managerial skills. It focuses on the rationale of economic and financial literacy, particularly among graduates of different, non-management study programs who are in managerial positions, respectively who are in preparation process for managerial positions. It shows the fact that the economic and financial literacy is a complex managerial skill that in addition to training in management disciplines includes economic, legal, and socio-psychological knowledge and skills. The presented paper originated as part of the project VEGA 1/0662/15.*

Key Words: *Economic Literacy; Financial Literacy; Managerial Skills.*

Abstrakt: *V súčasnej dobe vstupujú do manažérskych pozícií odborníci rôzneho vzdelania a rôznych profesií, čo môže mať, a často aj má za následok prijímanie nie vždy adekvátnych rozhodnutí a postupov v oblasti finančného, ako aj ekonomického riadenia podnikov. Príspevok analyzuje význam a potrebu zvýšenia ekonomickej a finančnej gramotnosti ako súčasti manažérskych zručností. Zameriava sa na zdôvodnenie ekonomickej a finančnej gramotnosti, hlavne u absolventov rôznych, nemanažérskych študijných programov, ktorí sú v manažérskych pozíciách, respektíve ktorí sa na výkon manažérskych pozícií pripravujú. Poukazuje na skutočnosť, že ekonomická a finančná gramotnosť je komplexná manažérska zručnosť, ktorá okrem vzdelania v manažérskych disciplínach obsahuje tiež ekonomické, legislatívne a sociálno-psychologické poznatky a vedomosti. Predložený príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/0662/15.*

Kľúčové slová: *Ekonomická gramotnosť; finančná gramotnosť; manažérske zručnosti.*

Úvod

Ekonomická gramotnosť, respektíve jej úroveň, v zásade predstavuje určité meradlo profesionálnych zručností manažérov, ktorí sú absolventmi iných ako manažérsky orientovaných študijných programov. V podstate je odrazom toho, ako absolventi iných študijných programov chápu ekonomické a s nimi súvisiace legislatívne faktory, ktoré významne ovplyvňujú ich profesionálne pôsobenie, najmä ich rozhodnutia vo vzťahu k riešeniu prítomných problémov, ako aj vo vzťahu k riešeniu budúcich problémov. Viacerí autori[1] v tomto zmysle uvádzajú, že medzi chápaním ekonomických a s nimi súvisiacich legislatívnych faktorov pôsobiacich v určitom konkrétnom hospodárskom prostredí a ekonomickým rozhodovaním a nasledujúcim ekonomickým konaním existuje priama závislosť: čím je vyššia úroveň ekonomickej gramotnosti manažérov, tým je vyššia kvalita ich rozhodnutí, a to z krátkodobého, ako aj z dlhodobého hľadiska. Z uvedeného aspektu je pre profesionálne pôsobenie manažérov, ktorí vyštudovali iné študijné programy a študijné odbory, úroveň ich ekonomickej gramotnosti dôležitým faktorom, ktorý je potrebné nielen sledovať, ale i rozvíjať. Zároveň je to faktor, ktorý je významný tiež pri výkone rôznych funkcií, ktoré sa už nevzťahujú len na vykonávanie určitej manažérskej pozície, ale majú verejno-spoločenskú podstatu.[2]

Ekonomická gramotnosť sa v odbornej literatúre vymedzuje ako podstatný/fundamentálny základ manažérskych zručností, pričom tvorí súčasť tzv. slack resources, latentných, skrytých zdrojov/potenciálu človeka, ktoré sa aktivujú v neštandardných situáciách a vyžadujú rýchle prepojenie vedomostí, skúseností a zručností z rôznych odborov tak, aby sa na základe prispôsobovania a inovovania podmienok dosiahlo optimálne ekonomické rozhodnutie a riešenie. Z uvedeného pohľadu je ekonomická gramotnosť súčasťou metakvalifikácie,[3] širokého kvalifikačného profilu, ktorý je nad rámec aktuálnej odbornej kvalifikácie spojenej s konkrétnym pracovným miestom. Povedané inými slovami, každá profesia vyžaduje v rôznej miere na jej úspešné vykonávanie disponovať ur-

[1] Bližšie pozri SIVÁK, R. et al. *Slovník znalostnej ekonomiky*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011. 434 s. ISBN 978-80-89393-45-9.

[2] Bližšie pozri MATKOVČÍKOVÁ, N. Motivácia k stabilizácii mladých nadaných manažérov. In: L. ZAJAC, E. LETOVANCOVÁ, E. LISÁ a M. MACEJKA, eds. *Mladý nadaný manažér typu High-Potential v sociálnom systéme organizácie*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2011, s. 279-291. ISBN 978-80-223-3034-3.

[3] Bližšie pozri BONN, G. *Personalmanagement und Kreativität von Unternehmen: Der Einfluss von personalpolitischen Maßnahmen auf die Innovationsfähigkeit*. 1. Aufl. Wiesbaden: Springer, 2002. 262 s. ISBN 978-3-8244-7676-3.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 190-199
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

čitou úrovňou ekonomickej gramotnosti. Daná požiadavka zvlášť platí pre výkon manažérskych pozícií všetkých typov a vo všetkých oblastiach hospodárskeho života, nakoľko práve v týchto oblastiach stále pretrváva „stará“, v súčasnosti už, možno povedať, škodlivá predstava, že najlepší odborník v danom odbore bude aj najlepším manažérom. Slovenská prax pri výbere a obsadzovaní manažérskych pozícií je taká, že napríklad najlepší chirurg sa stane riaditeľom nemocnice a okolie od neho očakáva, že bude tiež najlepším manažérom. Často sa však stane pravý opak – najlepší chirurg počas vykonávania manažérskej pozície doslova stratí podstatnú časť svojich zručností v oblasti chirurgie a nenadobudne žiadne excelentné zručnosti v oblasti manažmentu. Z hľadiska jeho osobnostného a kariérneho rozvoja ho vykonávanie manažérskej pozície podstatne „spriemerní“ ako odborníka; inými slovami povedané, strata, ktorú utrpí v oblasti chirurgických a medicínskych zručností, nebude vykompenzovaná zručnosťami, ktoré nadobudne väčšinou laickým prístupom k riešeniu manažérskych úloh na pozícii výkonného manažéra.[4] Preto sa ukazuje potreba začleniť do štúdia neekonomických študijných odborov štúdium manažmentu, ktoré by v sebe spojilo predmety ekonomické, legislatívne a sociálno-psychologické, s akcentom na predmetnú oblasť, prípadne segment hospodárstva.

V Slovenskej republike je otázka úrovne ekonomickej gramotnosti obzvlášť dôležitá, a to z viacerých aspektov. Jedným z hlavných aspektov je úroveň ekonomického vzdelávania, respektíve otázka, do akej miery ekonomické vzdelávanie zabezpečuje potrebnú úroveň ekonomickej gramotnosti u svojich absolventov.[5] Druhým aspektom je skutočný stav, že pozície, kde sa vyžaduje určitá úroveň ekonomickej gramotnosti, sú obsadzované uchádzačmi, ktorí nemajú ekonomické vzdelanie a u ktorých možno predpokladať nie celkom dostatočnú úroveň ekonomickej gramotnosti, v rámci ktorej prevažujú laické predstavy o ekonomike

[4] Poznámka: Do manažérskych pozícií vstupujú odborníci z rôznych profesií, ktorí sú absolventmi rôznych, nemanažérskych študijných programov; napríklad výborný chirurg, absolvent študijného odboru všeobecné lekárstvo, sa stane primárom, riaditeľom zdravotníckeho zariadenia a podobne a v uvedenej funkcii/pracovnej pozícii má odrazu riešiť problémy, ktoré sú rýdzo finančné, manažérske, ktoré vyžadujú rozumieť legislatíve a podobne. Riešenie takýchto problémov, ktoré sú často každodenné, vyžaduje vzdelanie v manažérskych disciplínach, ktoré v sebe spájajú ekonomické, legislatívne a sociálno-psychologické pohľady, poznatky a vedecky overené postupy a metódy aplikovateľné na ich zdolanie.

[5] Bližšie pozri MATULČÍKOVÁ, M. a J. MATULČÍK. *Vzdelávanie a kariéra*. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2012. 255 s. ISBN 978-80-225-3472-7.

a finančnej zodpovednosti. Uvedená skutočnosť sa týka najmä verejnej správy, kde v súčasnosti pôsobí len približne 12 % ekonomicky vzdelaných manažérov.[6] Výsledkom takejto „úrovne ekonomickej gramotnosti" sú nepochybne aj údaje o čerpaní eurofondov, o narábaní s verejnými financiami a podobne.

Vymedzenie obsahu a štruktúry pojmu ekonomická gramotnosť

Pojem ekonomická gramotnosť sa v odbornej literatúre skúma v dvoch základných rovinách. V rámci prvej roviny sa skúma ako entita, ktorá je nenahraditeľná pre výkon ekonomických rozhodnutí. V druhej rovine sa skúma ako entita, ktorú možno dosiahnuť ekonomickým vzdelaním. Na základe uvedeného je ekonomická gramotnosť všeobecne vymedzená ako súbor ekonomicko-právnych poznatkov, vedomostí a zručností, ktoré platia pre konkrétne podnikateľské prostredie, v ktorom jednotlivec ekonomické rozhodnutia uskutočňuje, a to v rozličnom postavení/role, napríklad „ako spotrebiteľ, zákazník, výrobca, zamestnanec, zamestnávateľ, obchodník, vlastník, podnikateľ, platca dane, konkurent, investor, zmluvný partner, atak ďalej."[7] V konkrétnych situáciách, ktoré vyžadujú prijať ekonomické rozhodnutie, predstavuje ekonomická gramotnosť komplexnú zručnosť založenú na poznatkoch a skúsenostiach jednotlivca, ktorá mu umožňuje vybrať z rôznych alternatív, ktoré sú mu v eko-

[6] Bližšie pozri MACH, P. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2005*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2005. 702 s. ISBN 80-224-0882-4; MACH, P. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2006*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. 680 s. ISBN 80-224-0937-5; BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2007*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2007. 688 s. ISBN 978-80-224-0990-2; BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2008*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2008. 680 s. ISBN 978-80-224-1053-3; BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2009*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2009. 692 s. ISBN 978-80-224-1103-5; BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2010*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010. 686 s. ISBN 978-80-224-1163-9; BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2011*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011. 663 s. ISBN 978-80-224-1215-5; a BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2012*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2012. 675 s. ISBN 978-80-224-1266-7.

[7] Bližšie pozri SLANÝ, M. Vztah finanční a ekonomické gramotnosti. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2009-10-15 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/6893/vztah-financni-a-ekonomicke-gramotnosti.html/; a *Národný štandard finančnej gramotnosti* [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky; Ministerstvo financií Slovenskej republiky, 2008-10-30. 48 s. [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.mpc-edu.sk/library/files/narodny_standard.pdf.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 190-199
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

nomickej oblasti každodenne predkladané, tú správnu, t.j. takú, ktorá najlepšie odráža jeho potreby, záujmy a očakávania, a v tomto smere sa rozhodnúť. Je to „schopnosť jednotlivca vykonávať vhodné ekonomické voľby“,[8] respektíve „spôsobilosť jednotlivca identifikovať a vyhodnocovať ekonomické možnosti vo vzťahu ku konkrétnym ekonomickým potrebám“;[9] je to „zručnosť jednotlivca vybrať optimálne zdroje na uspokojenie svojich potrieb alebo potrieb skupiny“.[10] Svojou podstatou patrí ekonomická gramotnosť medzi základné zručnosti manažéra, pričom tvorí základ jeho kompetentnosti v ekonomickom rozhodovaní a riadení.[11]

Z hľadiska štruktúry ekonomická gramotnosť ako spôsobilosť orientovať sa v ekonomických problémoch s cieľom vybrať optimálnu alternatívu ich riešenia čerpá z dvoch skupín poznatkov, skúseností a zručností. Prvú skupinu tvorí súbor makroekonomických poznatkov, zručností a hodnotových postojov jednotlivca, ktoré sú založené na poznaní a chápaní agregátneho vývoja, vývoja a fungovania peňažného a kapitálového trhu a cenových mechanizmov (monetárna gramotnosť) a spravovania verejných financií v zmysle účtovných a daňových zákonov (fiškálna gramotnosť).[12] Druhú skupinu tvorí súbor mikroekonomických poznatkov, zručností a skúseností spojených s výberom optimálnych ekonomických riešení, uplatňovaných v každodennom rozhodovaní jednotlivca v oblasti ekonomiky.

Finančná gramotnosť ako súčasť ekonomickej gramotnosti

Pojmy finančná gramotnosť a ekonomická gramotnosť sú pojmy, ktoré sa častokrát v odbornej literatúre, ako aj v praxi prekrývajú. Z pohľadu merania ich úrovne, a taktiež z hľadiska stanovenia vzdelávacích cieľov v danej oblasti treba však medzi nimi rozlišovať. Kým pojem ekonomická gramotnosť je vymedzený širšie, pojem finančná gramotnosť sa používa

[8] Bližšie pozri *Consumer Classroom* [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: https://www.consumerclassroom.eu/sk.

[9] Bližšie pozri ÓDOR, Ľ. *Ekonómia z nadhľadu alebo 50 zamyslení nielen pre ekonómov*. 1. vyd. Trend Holding, 2007. 187 s. ISBN 978-80-968853-7-4.

[10] Bližšie pozri SZARKOVÁ, M. *Psychológia pre manažérov*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 259 s. ISBN 978-80-7552-175-0.

[11] Bližšie pozri TREĽOVÁ, S. a T. PERÁČEK. *Pracovné právo pre manažérov*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015. 171 s. ISBN 978-80-223-3852-3.

[12] Bližšie pozri PERNICA, M. a V. ŠEFČÍK. *Makroekonomická gramotnost: Jak pochopit hospodářskou politiku státu*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012, s. 18-19. ISBN 978-80-86929-82-8.

hlavne v súvislosti s osobnými financiami,[13] pričom ho možno vymedziť ako podmnožinu ekonomickej gramotnosti, presnejšie mikroekonomickej gramotnosti, ako „… špecializovanú súčasť ekonomickej gramotnosti".[14] Vyplýva to z viacerých definícií finančnej gramotnosti, ktorú viacerí autori chápu ako schopnosť „… často spojenú s poznatkami a správnymi rozhodnutiami, ktoré sa týkajú osobných financií, respektíve ich umiestnenia a investovania", napríklad na trhu nehnuteľností, na poistnom trhu, alebo sa týkajú odloženej spotreby/sporenia, daňového plánovania a podobne. Takto vymedzená „schopnosť" predpokladá znalosť základných finančných pojmov a súvislostí, ako sú napríklad výpočet úroku, finančné plánovanie, fungovanie kreditnej karty, výhodné sporenie, práva spotrebiteľa, časová hodnota peňazí, atak ďalej.[15] Zhodne s uvedeným vymedzuje finančnú gramotnosť aj oficiálny dokument Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky: finančná gramotnosť je „schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti". Je výsledkom ekonomického vzdelávania, ktorého ťažiskom sú financie, finančné produkty a finančné zdroje.

Schopnosť manažérov efektívne sa rozhodovať pri správe svojich peňazí predstavuje úroveň finančnej gramotnosti a je predmetom merania. Vyjadruje ju Index finančnej gramotnosti I-FiG. Medzi úrovňou finančnej gramotnosti manažérov a celkovým chodom hospodárstva existuje priamoúmerná závislosť, z čoho vyplýva, že zvyšovanie úrovne finančnej gramotnosti je dôležité pre rast národného hospodárstva každej spoločnosti. Z uvedeného aspektu pristupujú k pravidelnému zisťovaniu úrovne finančnej gramotnosti tiež orgány Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD),[16] ktorá je zároveň iniciátorom úrovne fi-

[13] Bližšie pozri SYROVÝ, P. a T. TYL. *Osobní finance: Řízení financí pro každého*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 207 s. ISBN 978-80-247-3813-0.

[14] Bližšie pozri SIVÁK, R. et al. *Slovník znalostnej ekonomiky*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011, s. 86. ISBN 978-80-89393-45-9.

[15] Bližšie pozri Finančná gramotnosť. In: *INFO – SCHOP* [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.bami.estranky.sk/clanky/financna-gramotnost.html.

[16] Poznámka: „Nízku úroveň finančnej gramotnosti na Slovensku skonštatovala aj Slovenská banková asociácia, ktorá v spolupráci so spoločnosťou MVK uskutočnila v septembri 2007 prieskum finančnej gramotnosti obyvateľov Slovenska. Pri zadávaní prieskumu vychádzala z podkladov a výsledkov podobných prieskumov realizovaných v zahraničí a riadila sa odporúčaniami Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). Cieľom prieskumu bolo zistiť úroveň finančnej gramotnosti, názor respondentov na tému finančného vzdelávania, a súčasne ich názor na aktuálnu úroveň informovanosti o finanč-

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 190-199
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

nančnej gramotnosti manažérov. Získané zistenia sa premietajú do vzdelávacích programov a projektov.[17]

Záver

Ekonomická a finančná gramotnosť sa v súčasných ekonomických a pedagogicko-psychologických vedách skúma ako druh základných zručností/spôsobilostí/schopností, ktoré môžu vystupovať v individuálnej alebo kolektívnej forme a ktorých šírku vymedzuje Národný štandard finančnej gramotnosti. I napriek rôznorodým názorom na ich podstatu, pri charakterizovaní ich štruktúry, obsahu a možností formovania ich rozvoja sa viacerí autori zhodujú a pripúšťajú, že zvyšovanie úrovne ekonomickej a finančnej gramotnosti je z hľadiska cieľov a záujmov spoločnosti potrebné a nutné. Dôraz pritom kladú na formovanie mentálnych obsahov a mentálnych obrazov, ktoré sa považujú za ich základné piliere.

Výsledky výskumov,[18] ktoré sa v predmetnej oblasti uskutočnili, naznačili určitú kauzálnu závislosť medzi nízkou úrovňou ekonomickej a finančnej gramotnosti manažérov a celkovou nízkou ekonomicko-finančnou úrovňou štátu, čo sa prejavuje celkovým ne/dodržiavaním zákonov v oblasti platenia/výberu daní, nízkou finančnou disciplínou, vysokou mierou korupcie, nárastom finančných podvodov, nárastom exekučných konaní i celej škály ďalších negatívnych javov v ekonomike, postihujúcich tak manažérov – jednotlivcov, ako aj podniky a organizácie. Uvedené javy signalizujú, že problematike ekonomickej a finančnej gramotnosti je v Slovenskej republike potrebné venovať náležitú pozornosť, a to tak v cielenom nasmerovaní v oblasti ekonomickej výchovy a vzdelávania, ako aj v oblasti mediálnej a masmediálnej politiky štátu a verejnoprávnych inštitúcií, ktorých dosah na rozvoj, formovanie a zdokonaľova-

ných produktoch. Respondentmi prieskumu boli klienti bánk vo veku 18 až 75 rokov. Index finančnej gramotnosti v prieskume Slovenskej bankovej asociácie dosiahol priemernú úroveň 0,56 bodu. Jedným z dôkazov nízkej finančnej gramotnosti obyvateľov Slovenska je i množstvo podvedených občanov, ktorí v minulosti uverili nereálnym sľubom nebankových subjektov a zverili im často svoje celoživotné úspory, o ktoré väčšinou prišli." FABOVÁ, Ľ. Finančné vzdelávanie a finančná gramotnosť na Slovensku. *Biatec*. 2010, roč. 18, č. 9, s. 9-11. ISSN 1335-0900.

[17] Bližšie pozri *Organisation for Economic Co-operation and Development* [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.oecd.org/; a *Programme for International Student Assessment* [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.oecd.org/pisa/.

[18] Bližšie pozri PASIAR, L. ed. *Finančná gramotnosť ako súčasť ekonomického vzdelávania* [CD-ROM]. 1. vyd. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra pedagogiky, 2011. ISBN 978-80-225-3249-5.

nie ekonomických a finančných kompetencií a zručností manažérov je podstatný. Psychologické, pedagogické a ekonomické vedy môžu svojím metodologickým aparátom prispieť k odkrytiu nielen obsahu, štruktúry a úrovne ekonomickej a finančnej gramotnosti manažérov pôsobiacich na manažérskych pozíciách v rôznych sférach hospodárskeho života Slovenskej republiky, ale aj k vymedzeniu didakticko-metodologických a psychologicky účinných nástrojov ich tvorby, formovania a rozvoja. Efektívne fungovanie ekonomiky je totiž v každom štáte do značnej miery závislé od úrovne/kvality ekonomickej a finančnej gramotnosti manažérov, ich kvalifikovaných rozhodnutí a schopností zapojenia zamestnancov do ich riešení. Zároveň tiež úroveň ekonomickej a finančnej gramotnosti podmieňuje existenciu a efektívne fungovanie štátu, ktorého obsahom a cieľom je zabezpečiť každému občanovi možnosť dosiahnuť ekonomické uspokojenie jeho potrieb v plnom rozsahu a v prijateľnom časovom limite. Preto je dôležitou úlohou dneška hľadať spôsoby, metódy a postupy zefektívňovania ekonomického vzdelávania a výchovy adeptov na manažérske pozície, ktorí sú absolventmi iných ako manažérskych študijných programov a študijných odborov, obzvlášť v oblasti zdravotníctva a s ním súvisiacich služieb.

Zoznam bibliografických odkazov

BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2007*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2007. 688 s. ISBN 978-80-224-0990-2.

BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2008*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2008. 680 s. ISBN 978-80-224-1053-3.

BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2009*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2009. 692 s. ISBN 978-80-224-1103-5.

BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2010*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010. 686 s. ISBN 978-80-224-1163-9.

BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2011*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011. 663 s. ISBN 978-80-224-1215-5.

BENKOVIČOVÁ, Ľ. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2012*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2012. 675 s. ISBN 978-80-224-1266-7.

BONN, G. *Personalmanagement und Kreativität von Unternehmen: Der Einfluss von personalpolitischen Maßnahmen auf die Innovationsfähigkeit*. 1. Aufl. Wiesbaden: Springer, 2002. 262 s. ISBN 978-3-8244-7676-3.

Consumer Classroom [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: https://www.consumerclassroom.eu/sk.

FABOVÁ, Ľ. Finančné vzdelávanie a finančná gramotnosť na Slovensku. *Biatec*. 2010, roč. 18, č. 9, s. 9-11. ISSN 1335-0900.

Finančná gramotnosť. In: *INFO – SCHOP* [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.bami.estranky.sk/clanky/financna-gramotnost.html.

MACH, P. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2005*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2005. 702 s. ISBN 80-224-0882-4.

MACH, P. et al. *Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2006*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. 680 s. ISBN 80-224-0937-5.

MATKOVČÍKOVÁ, N. Motivácia k stabilizácii mladých nadaných manažérov. In: L. ZAJAC, E. LETOVANCOVÁ, E. LISÁ a M. MACEJKA, eds. *Mladý nadaný manažér typu High-Potential v sociálnom systéme organizácie*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2011, s. 279-291. ISBN 978-80-223-3034-3.

MATULČÍKOVÁ, M. a J. MATULČÍK. *Vzdelávanie a kariéra*. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2012. 255 s. ISBN 978-80-225-3472-7.

Národný štandard finančnej gramotnosti [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky; Ministerstvo financií Slovenskej republiky, 2008-10-30. 48 s. [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.mpc-edu.sk/library/files/narodny_standard.pdf.

Organisation for Economic Co-operation and Development [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.oecd.org/.

ÓDOR, Ľ. *Ekonómia z nadhľadu alebo 50 zamyslení nielen pre ekonómov*. 1. vyd. Trend Holding, 2007. 187 s. ISBN 978-80-968853-7-4.

PASIAR, L. ed. *Finančná gramotnosť ako súčasť ekonomického vzdelávania* [CD-ROM]. 1. vyd. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra pedagogiky, 2011. ISBN 978-80-225-3249-5.

PERNICA, M. a V. ŠEFČÍK. *Makroekonomická gramotnost: Jak pochopit hospodářskou politiku státu*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012. 166 s. ISBN 978-80-86929-82-8.

Programme for International Student Assessment [online]. 2017 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://www.oecd.org/pisa/.

SIVÁK, R. et al. *Slovník znalostnej ekonomiky*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011. 434 s. ISBN 978-80-89393-45-9.

SLANÝ, M. Vztah finanční a ekonomické gramotnosti. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2009-10-15 [cit. 2017-01-09]. Dostupné na: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/6893/vztah-financni-a-ekonomicke-gramotnosti.html/.

SYROVÝ, P. a T. TYL. *Osobní finance: Řízení financí pro každého*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 207 s. ISBN 978-80-247-3813-0.

SZARKOVÁ, M. *Psychológia pre manažérov*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 259 s. ISBN 978-80-7552-175-0.

TREĽOVÁ, S. a T. PERÁČEK. *Pracovné právo pre manažérov*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015. 171 s. ISBN 978-80-223-3852-3.

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

Fakulta podnikového manažmentu
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemská cesta 1
852 35 Bratislava
Slovenská republika
miroslava.szarkova@euba.sk

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 200-208
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Manažérsko-právne aspekty vzdelávania a rozvoja zamestnancov ako ľudských zdrojov podniku

Managerial and Legal Aspects of Training and Development of Employees as Human Resources of Company

Silvia Treľová

Abstract: *The major source of the success of organisations is qualified workforce by which the recent period places the emphasis on flexibility, adaptability, and proactivity. The paper is focused on training and staff development as a means to achieve these properties. The analysis with using the comparative method brings the issues of deepening of qualification and increasing of qualification in terms of labour regulations. The aim of this paper is to point to the close link between the law and management in the issue of employees' education as human resources of company.*

Key Words: *Human Resources; Employee Education; Training and Development of Employees; Deepening of Qualification of Employees; Increasing of Qualification of Employees; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Významným zdrojom úspechu organizácií je kvalifikovaná pracovná sila, pri ktorej sa v ostatnom období kladie dôraz na flexibilitu, adaptabilitu a proaktívnosť. Príspevok je zameraný na vzdelávanie a rozvoj zamestnancov ako prostriedok k dosiahnutiu uvedených vlastností. Analýza s použitím metódy komparácie približuje problematiku prehlbovania a zvyšovania kvalifikácie zamestnancov z hľadiska pracovnoprávnych predpisov. Cieľom príspevku je poukázať na úzke prepojenie práva a manažmentu v otázke vzdelávania zamestnancov ako ľudských zdrojov podniku.*

Kľúčové slová: *Ľudské zdroje; vzdelávanie zamestnancov; vzdelávanie a rozvoj zamestnancov; prehlbovanie kvalifikácie zamestnancov; zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov; Slovenská republika.*

Úvod

Každý podnik sa chce na trhu presadiť a získať čo najlepšie postavenie v rámci svojej konkurencie. V zmysle § 5 Zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov sa pod podnikom rozumie súbor hmotných, ako aj osobných a nehmotných zložiek podnikania.[1] K podniku patria veci, práva a iné majetkové hodnoty patriace podnikateľovi, ktoré slúžia na prevádzkovanie podniku alebo vzhľadom na svoju povahu majú tomuto účelu slúžiť. Podnikom sa rozumie určitý celok podnikateľskej činnosti uskutočňovanej v rámci jedného podnikateľského subjektu. Tvoria ho nielen vecné prostriedky, ale aj osobná zložka podnikateľskej činnosti a práva s daným podnikaním spojené. Hodnota podniku sa určuje nielen zostatkovou hodnotou vecných prostriedkov podniku, ako to bolo u nás prijímané skôr, ale aj hodnotou nehmotných práv, akými sú obchodné meno, práva k priemyselnému vlastníctvu a podobne, pričom v neposlednom rade sa hodnotí tiež osobná zložka. Možno poznamenať, že osobné zložky sú zastúpené podnikateľom, ako i jeho schopnosťami, dôležitá je odborná úroveň riadiacich osôb ako členov orgánov spoločnosti, významná je štruktúra, kvalifikačná úroveň zamestnancov, ich zručnosti, skúsenosti a vedomosti. „Časy, kedy najdôležitejším aktívom organizácie bol hmotný majetok, sú nenávratne preč. Niektoré podniky dnes nevlastnia žiadne nehnuteľnosti ani výrobné linky a zdrojom ich konkurenčnej výhody sa stali znalosti ich zamestnancov a podniku ako celku.“[2] Je nevyvrátiteľným faktom, že zdrojom úspešného fungovania samotnej organizácie sú v ostanom období predovšetkým ľudia. „Ľudské zdroje uvádzajú do pohybu ostatné zdroje a determinujú ich využívanie a predstavujú najcennejší a v rozvinutých trhových podmienkach spravidla aj najdrahší zdroj, ktorý rozhoduje o prosperite a konkurencieschopnosti organizácií.“[3]

Význam vzdelávania zamestnancov

„Úspešné podniky si stále viac uvedomujú a doceňujú dôležitosť ľudského kapitálu a jeho využitie pre dosiahnutie ich celkového úspechu.“[4] Ús-

---

[1] Bližšie pozri *Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov*.

[2] Bližšie pozri VODÁK, J. a A. KUCHARČÍKOVÁ. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. 2. aktualiz. a rozšíř. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 15. ISBN 978-80-247-3651-8.

[3] Bližšie pozri PIŠKANIN, A., J. RUDY, Ľ. BAJZÍKOVÁ, R. SULÍKOVÁ, H. ŠAJGALÍKOVÁ a E. WOJČÁK. *Manažment: Klasické teórie a moderné trendy*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Fakulta managementu, 2010, s. 202. ISBN 978-80-89037-26-1.

[4] Bližšie pozri KRAUSZOVÁ, A. a E. SZOMBATHYOVÁ. Význam vzdelávania pre rozvoj ľudského potenciálu. *Transfer inovácií* [online]. 2009, č. 14, s. 208 [cit. 2017-02-15]. ISSN

pech organizácie je totiž produktom schopností jej ľudí. Na zamestnancov sa v súvislosti s výkonom práce kladie viacero požiadaviek. Ako uvádza Szarková,[5] požiadavky na zamestnanca možno charakterizovať oblasťami, medzi ktoré patrí najmä odborná, osobná, výkonová, motivačná a spoločenská pripravenosť.

V rámci konkurencieschopnosti zohrávajú dôležitú úlohu kvalita a úroveň zamestnancov. K hlavným konkurenčným výhodám podniku patria vysoká odbornosť zamestnancov, ich zodpovednosť, férové jednanie, dôveryhodnosť, tímový duch, a v neposlednom rade i ochota a chuť ďalej na sebe pracovať a vzdelávať sa.

Aplikačná prax ukazuje, že v súčasnosti nároky na vzdelanie ustavične rastú. Vyžaduje sa nielen kvalitná príprava v rámci školského vzdelávania ešte pred nástupom do zamestnania (dnes je napríklad využívaná tiež forma duálneho vzdelávania), ale je potrebné aj neustále dopĺňanie a rozvíjanie vedomostí, schopností a zručností v príslušnej profesionálnej oblasti. Človek si počas svojej ekonomickej aktivity už nevystačí s tým, čo sa naučil v priebehu prípravy na povolanie, a aby mohol úspešne existovať ako potrebná pracovná sila, musí neustále prehlbovať a rozširovať svoje vedomosti a zručnosti. Môžeme povedať, že sa jedná o celoživotné vzdelávanie. Ako uvádza Matulčíková,[6] permanentné vzdelávanie sa stáva významným nástrojom na vytváranie súladu medzi kvalifikačnými požiadavkami zamestnávateľov a kvalifikačnou kompetentnosťou zamestnancov.

Vzdelávanie a rozvoj zamestnancov umožňuje maximalizovať ich prínos pre samotný podnik. Vplyvom vývojových zmien tradičné formy vzdelávania, ako sú prednášky, semináre, školenia, už nie sú postačujúce a je potrebné využívať tiež iné, nové formy tréningov, zamerané okrem „soft skills“ (rozvíjanie „soft skills“ si vyžaduje uplatňovať také metódy a formy vzdelávania, ktoré sú založené najmä na aktívnej účasti, praktických aplikáciách a reflexívnom porozumení) aj na „hard skills“ (t.j. „tvrdé zručnosti“, ktoré predstavujú výbavu zručností a schopností vykonávať

1337-7094. Dostupné na: http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/14-2009/pdf/208-210.pdf.

[5] Bližšie pozri SZARKOVÁ, M. *Psychológia pre manažérov a podnikateľov*. 2. dopln. vyd. Bratislava: Sprint, 2007, s. 137. ISBN 80-89085-77-6.

[6] Bližšie pozri MATULČÍKOVÁ, M. Požiadavky výkonu pracovných činností a príprava vzdelávacích aktivít. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2015, roč. 3, č. 4, s. 69-87 [cit. 2017-02-15]. ISSN 1339-5467. Dostupné na: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2015/04/SEI-2015-04-Studies-Matulcikova-Marta.pdf.

určitý typ úloh a aktivít), koučing pri projektoch a workshopoch, mentoring, kde starší a skúsenejší zamestnanci dokážu odovzdávať svoje vedomosti mladším kolegom, a iné.

Vzdelávanie zamestnancov z pohľadu manažérskeho a právneho

V praxi moderného riadenia ľudských zdrojov sa niekedy rozlišuje medzi vzdelávaním (ktoré sa týka rozvoja zručností potrebných pre lepšie vykonávanie momentálneho zamestnania) a rozvojom (ktorý je zameraný širšie a často je prínosný najmä z hľadiska budúceho profesionálneho rastu, a to nielen v danej organizácii, ale i mimo nej). V niektorých publikáciách sú však oba uvedené pojmy a ich významy zastrešené pod súhrnné pomenovanie podnikové vzdelávanie.[7] Podstatou systému podnikového vzdelávania je umožniť zamestnancom podniku stále si rozširovať a obnovovať teoretické poznatky, ako aj praktické skúsenosti. „Cieľom podnikového vzdelávania je odstrániť rozdiely medzi profesiou a zamestnaním zamestnancov podniku tak, aby sa zvýšila prosperita podniku, výkonnosť zamestnancov, konkurencieschopnosť zamestnancov na vnútornom trhu práce."[8]

V moderne riadenom podniku môžeme problematiku vzdelávania zamestnancov rozdeliť na oblasť vzdelávania zamestnancov a oblasť rozvoja zamestnancov. Oblasť vzdelávania je oblasťou prispôsobovania sa zamestnancov požiadavkám pracovných miest. Konkrétne ide o zapracovanie (zaučenie) novoprijatého zamestnanca, so snahou o skrátenie času a zefektívnenie jeho adaptácie v podniku. Na výkon práce, ktorú má zamestnanec vykonávať, získa všetky potrebné informácie, vrátane špecifických znalostí a zručností. Do oblasti vzdelávania zamestnancov sa zaraďuje tiež doškoľovanie (training) ako získavanie vedomostí, zručností a postojov, ktoré smerujú k zlepšeniu pracovného výkonu na súčasnom pracovisku. Zamestnanec pokračuje v odbornej príprave v rámci svojej profesie, prispôsobuje sa novým požiadavkám vyvolaným najmä zmenami technológie či trhu. Preškoľovanie (rekvalifikácia) zasa smeruje k osvojeniu si nových pracovných schopností, pretože zamestnanec pre-

[7] Bližšie pozri CZIKK, P. a A. ČEPELOVÁ. Vzdelávanie a rozvoj pracovníkov. *Manažment v teórii a praxi* [online]. 2006, roč. 2, č. 2, s. 19 [cit. 2017-02-15]. ISSN 1336-7137. Dostupné na: http://casopisy.euke.sk/mtp/clanky/2-2006/cepelova.pdf.

[8] Bližšie pozri ALI TAHA, V. a M. SIRKOVÁ. Vzdelávanie a rozvoj pracovníkov. In: R. KOTULIČ, ed. *Zborník vedeckých prác Katedry ekonómie a ekonomiky ANNO 2011* [online]. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, 2011, s. 15-27 [cit. 2017-02-15]. ISBN 978-80-555-0415-5. Dostupné na: http://www.pulib.sk/elpub2/FM/Kotulic14/pdf_doc/2.pdf.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 200-208
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

šiel na nové pracovisko alebo na nový druh práce, prípadne na nový spôsob práce. „Oblasť rozvoja je orientovaná na získanie širšej palety znalostí a zručností, než ktoré sú nevyhnutné k vykonávaniu súčasnej práce pracovníka v organizácii. Popri formovaní len pracovných schopností sa venuje pozornosť aj formovaniu sociálnych zručností, emocionálnej inteligencie. Takýto rozvoj je orientovaný viac na budúci kariérny rast pracovníka, a to jednak v rámci organizácie, ale prípadne aj mimo nej."[9]

Vzdelávanie zamestnancov upravujú §§ 153 až 155 siedmej časti Zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce"). Zamestnávateľ sa v rámci podnikovej sociálnej politiky stará o kvalifikáciu zamestnancov, pričom zamestnancom buď zabezpečí, umožní získať, respektíve prehĺbiť si kvalifikáciu alebo zvýšiť si kvalifikáciu. Pokiaľ zamestnanec vstupuje do pracovného pomeru bez kvalifikácie, zamestnávateľ mu zabezpečuje získanie kvalifikácie zaškolením alebo zaučením. Po skončení zaškolenia alebo zaučenia vydá o tom zamestnávateľ zamestnancovi potvrdenie. Zákonník práce pojmy zaškolenie a zaučenie bližšie nekonkretizuje; jedná sa o krátkodobé formy a spôsoby získavania kvalifikácie.[10]

Zamestnancovi, ktorý prechádza na nové pracovisko alebo na nový druh práce, alebo pôjde o nový spôsob práce, je zamestnávateľ povinný zabezpečiť rekvalifikáciu, pokiaľ je to nevyhnutné, najmä pri zmenách v organizácii práce alebo pri iných racionalizačných opatreniach. Rekvalifikácia sa uskutočňuje v pracovnom čase a je prekážkou v práci na strane zamestnanca, za ktorú mu patrí náhrada mzdy vo výške priemerného mesačného zárobku (mimo pracovného času sa uskutočňuje len vtedy, ak je to nevyhnutné vzhľadom na spôsob jej zabezpečenia).

Povinnosti zaškoliť alebo zaučiť zamestnanca, ako aj rekvalifikovať ho zodpovedá povinnosť zamestnanca sústavne si prehlbovať – udržiavať a obnovovať svoju kvalifikáciu, ktorá mu umožní kvalifikovane vykonávať prácu dohodnutú v pracovnej zmluve. Pojem prehlbovanie Zákonník práce presne nevymedzuje, i keď zakotvuje, že sa tým rozumie aj udržiavanie a obnovovanie kvalifikácie. Ide o vzdelávanie v rámci toho istého kvalifikačného stupňa získaného príslušným vzdelaním. Prehlbovanie kvalifikácie je teda systematické odborné vzdelávanie zamestnan-

[9] Bližšie pozri CZIKK, P. a A. ČEPELOVÁ. Vzdelávanie a rozvoj pracovníkov. *Manažment v teórii a praxi* [online]. 2006, roč. 2, č. 2, s. 20 [cit. 2017-02-15]. ISSN 1336-7137. Dostupné na: http://casopisy.euke.sk/mtp/clanky/2-2006/cepelova.pdf.

[10] Bližšie pozri *Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

cov s cieľom udržiavať, zdokonaľovať a dopĺňať vedomosti a schopnosti už raz nadobudnuté a potrebné na výkon konkrétnej práce, pričom stupeň kvalifikácie zamestnanca zostáva nezmenený. Prehlbovanie kvalifikácie sa zabezpečuje spravidla formou školení, seminárov, absolvovaním špeciálnych kurzov (odborných, jazykových a podobne). Účasť na ďalšom vzdelávaní sa považuje za výkon práce, uskutočňuje sa v rámci pracovného času zamestnanca, za čo patrí zamestnancovi mzda, a nie náhrada mzdy.

Zamestnávateľ je oprávnený uložiť zamestnancovi povinnosť zúčastniť sa na ďalšom vzdelávaní s cieľom prehĺbiť si kvalifikáciu. Takéto prehlbovanie kvalifikácie zamestnávateľ nariadi, ak to vyplýva z jeho potrieb. V súvislosti s tým môže zamestnávateľ (je to jeho oprávnenie, nie povinnosť) so zamestnancom uzatvoriť dohodu o prehlbovaní kvalifikácie (podľa § 155 ods. 2 a 5 Zákonníka práce), ak predpokladané náklady vynaložené na prehĺbenie kvalifikácie dosahujú výšku aspoň 1 700 EUR. Podstatou takejto dohody je stabilizovať si zamestnanca v zamestnaní po ukončení prehlbovania kvalifikácie na určitý čas, prípadne zabezpečiť si návratnosť vynaložených prostriedkov, ak by zamestnanec odišiel zo zamestnania. V tomto prípade je však potrebné zdôrazniť, že zamestnancovi nemožno uložiť povinnosť uzatvoriť takúto kvalifikačnú dohodu.

Povinnosť zamestnávateľa spočíva v jeho starostlivosti nielen o prehlbovanie kvalifikácie zamestnancov, ale tiež o zvyšovanie ich kvalifikácie. Ako vyplýva z § 153 Zákonníka práce, zamestnávateľ sa stará o prehlbovanie kvalifikácie zamestnancov alebo o jej zvyšovanie, pričom opatrenia zamerané na starostlivosť o kvalifikáciu zamestnancov, jej prehlbovanie a zvyšovanie zamestnávateľ prerokuje so zástupcami zamestnancov.

Zvyšovanie kvalifikácie je, na rozdiel od prehlbovania kvalifikácie, prekážkou v práci na strane zamestnanca (§ 140 Zákonníka práce). Obdobne ako pojem prehlbovanie kvalifikácie, ani pojem zvyšovanie kvalifikácie Zákonník práce nedefinuje, avšak na základe právnej teórie a aplikačnej praxe je pod zvyšovaním kvalifikácie potrebné rozumieť takú zmenu v obsahu získaného vzdelania, ktorá sa prejaví zvýšením stupňa vzdelania. Pri zvyšovaní kvalifikácie ide aj o získanie alebo zvýšenie (rozšírenie) kvalifikácie o vyšší stupeň vzdelania, v ktorom má zamestnanec získať predpoklady ustanovené právnymi predpismi alebo splniť požiadavky nevyhnutné na riadny výkon práce, dohodnuté v zmluve (pre vyššiu funkciu). Takáto účasť na ďalšom vzdelávaní predstavuje kvalitatívnu

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 200-208
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

zmenu kvalifikácie zamestnanca na vertikálnej úrovni, nakoľko výsledkom uvedeného vzdelávania je dosiahnutie vyššieho stupňa vzdelania. Typickým príkladom je ukončenie stredoškolského či vysokoškolského štúdia, ak zamestnanec takéto vzdelanie doposiaľ nemal.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že zamestnanec nemá právny nárok na pomoc zamestnávateľa pri zvyšovaní jeho kvalifikácie. Pri zvyšovaní kvalifikácie dáva Zákonník práce zamestnávateľovi oprávnenie poskytovať zamestnancovi pracovné voľno s náhradou mzdy. Ide teda o oprávnenie zamestnávateľa, nie o jeho povinnosť, z čoho vyplýva, že poskytnutie pracovného voľna s náhradou mzdy je prakticky nenárokovateľné. Zamestnávateľ bude poskytovať zamestnancovi pracovné voľno a náhradu mzdy v sume jeho priemerného zárobku, ak sa predpokladá zvýšenie kvalifikácie v súlade s potrebou zamestnávateľa.

Ak zamestnávateľ podporí zamestnanca pri zvyšovaní kvalifikácie, bude v jeho záujme, aby so zamestnancom ešte pred začatím kvalifikačného procesu uzatvoril dohodu o zvýšení kvalifikácie, tzv. kvalifikačnú dohodu (§ 155 Zákonníka práce). Predmetnou dohodou si zamestnávateľ zabezpečí nielen stabilizáciu zamestnanca na určitú dobu, uvedenú v dohode (maximálne päť rokov), ale i návratnosť prostriedkov vynaložených na kvalifikačný záväzok, ak zamestnanec nezotrvá u zamestnávateľa po dohodnutý čas.

Záver

Ak si chce podnik udržať svoje vedúce postavenie, musí byť stále o niečo lepší než jeho konkurenti. Vzdelanie a pracovné schopnosti zamestnancov sa stávajú rozhodujúcou silou rozvoja, jednou z významných „silných stránok“ každého prosperujúceho podniku. Je zrejmé, že iba podniky, ktoré si uvedomujú význam ľudského faktora a ktoré sú pripravené investovať do rozvoja vzdelávania a pracovných schopností zamestnancov, si môžu zabezpečiť realizáciu podnikateľských zámerov, významné postavenie na trhu a výhodnú pozíciu medzi špičkovými podnikmi.

Každý zamestnanec, ktorý chce získať alebo udržať si miesto v pracovnom kolektíve prosperujúceho podniku, sa musí snažiť udržiavať svoje vedomosti a praktické skúsenosti na úrovni doby. Zo strany podniku je zasa nevyhnutné pre každého zamestnanca vytvoriť priestor a podmienky pre jeho profesionálny a osobnostný rozvoj.

Vzdelávanie, formovanie pracovných schopností, aplikovanie návykov a zručností získaných vzdelávaním a ich využitie v profesionálnej

praxi sa v modernej spoločnosti stáva celoživotným procesom. Veľký význam v ostatnom období nadobúda oblasť vzdelávania jednotlivcov, podporovanie a presadzovanie individuálneho vzdelávania, ako aj vytváranie takého prostredia, v ktorom sa tieto znalosti rozvíjajú a systematicky riadia. Investovanie do kvality vzdelávania predstavuje základný faktor rozvoja ľudských zdrojov a celkového rozvoja vôbec.

Zoznam bibliografických odkazov

ALI TAHA, V. a M. SIRKOVÁ. Vzdelávanie a rozvoj pracovníkov. In: R. KOTULIČ, ed. *Zborník vedeckých prác Katedry ekonómie a ekonomiky ANNO 2011* [online]. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, 2011, s. 15-27 [cit. 2017-02-15]. ISBN 978-80-555-0415-5. Dostupné na: http://www.pulib.sk/elpub2/FM/Kotulic14/pdf_doc/2.pdf.

CZIKK, P. a A. ČEPELOVÁ. Vzdelávanie a rozvoj pracovníkov. *Manažment v teórii a praxi* [online]. 2006, roč. 2, č. 2, s. 19-25 [cit. 2017-02-15]. ISSN 1336-7137. Dostupné na: http://casopisy.euke.sk/mtp/clanky/2-2006/cepelova.pdf.

KRAUSZOVÁ, A. a E. SZOMBATHYOVÁ. Význam vzdelávania pre rozvoj ľudského potenciálu. *Transfer inovácií* [online]. 2009, č. 14, s. 208-210 [cit. 2017-02-15]. ISSN 1337-7094. Dostupné na: http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/14-2009/pdf/208-210.pdf.

MATULČÍKOVÁ, M. Požiadavky výkonu pracovných činností a príprava vzdelávacích aktivít. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2015, roč. 3, č. 4, s. 69-87 [cit. 2017-02-15]. ISSN 1339-5467. Dostupné na: http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2015/04/SEI-2015-04-Studies-Matulcikova-Marta.pdf.

PIŠKANIN, A., J. RUDY, Ľ. BAJZÍKOVÁ, R. SULÍKOVÁ, H. ŠAJGALÍKOVÁ a E. WOJČÁK. *Manažment: Klasické teórie a moderné trendy*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Fakulta managementu, 2010. 345 s. ISBN 978-80-89037-26-1.

SZARKOVÁ, M. *Psychológia pre manažérov a podnikateľov*. 2. dopln. vyd. Bratislava: Sprint, 2007. 286 s. ISBN 80-89085-77-6.

VODÁK, J. a A. KUCHARČÍKOVÁ. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. 2. aktualiz. a rozšíř. vyd. Praha: Grada, 2011. 237 s. ISBN 978-80-247-3651-8.

Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

JUDr. PhDr. Silvia Treľová, PhD.

Fakulta managementu
Univerzita Komenského v Bratislave
Odbojárov 10
820 05 Bratislava 25
Slovenská republika
silvia.trelova@fm.uniba.sk

Informácie pre autorov

Základné informácie

Časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA sa tematicky zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, zastúpeného predovšetkým odvetviami:

- dejiny práva;
- teória práva;
- rímske právo;
- cirkevné právo;
- ústavné právo;
- ľudské práva a základné slobody;
- medzinárodné právo;
- európske právo;
- občianske právo;
- hospodárske právo a obchodné právo;
- pracovné právo;
- právo sociálneho zabezpečenia;
- správne právo;
- právo životného prostredia;
- finančné právo;
- právo duševného vlastníctva;
- trestné právo a kriminológia,

prelínajúce sa s ťažiskovými oblasťami spoločensko-vedných disciplín v najširšom zmysle, ku ktorým patria najmä:

- medzinárodné vzťahy;
- verejná politika;
- verejná správa;
- psychológia;
- sociológia;
- demografia;
- manažment a marketing;
- medzinárodné ekonomické vzťahy;
- svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe:

- samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií *minimálny rozsah tvorí 10 normostrán prislúchajúcich na jednu štúdiu, maximálny rozsah je neobmedzený*;
- esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou či dianím *minimálny rozsah tvorí 5 normostrán prislúchajúcich na jednu esej, maximálny rozsah je neobmedzený*;
- recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu *minimálny rozsah tvoria 3 normostrany prislúchajúce na jednu recenziu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie obrázku prednej obálky recenzovanej publikácie v dostatočnej veľkosti*;
- informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu *minimálny rozsah tvoria 2 normostrany prislúchajúce na jednu informáciu alebo správu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie fotodokumentačných alebo iných obrázkových podkladov sprievodného charakteru v dostatočnej veľkosti*.

Časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA vychádza v elektronickej online podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch:

- 31. marec – jarná edícia;
- 30. jún – letná edícia;
- 30. september – jesenná edícia;
- 31. december – zimná edícia.

Časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA predkladajú.

Časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA prijíma a publikuje príspevky v jazykoch:

- slovenčina;
- čeština;
- angličtina;
- nemčina;
- ruština;
- francúzština;
- španielčina;
- poľština;
- srbčina;
- slovinčina;

- čínština;
- japončina;
- perzština – daríjčina;
- po vzájomnej dohode podľa aktuálnych možností redakcie aj v iných svetových jazykoch.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA nesú:

- odborní garanti zodpovedajúci v rámci redakčnej rady časopisu za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov;
- hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov;
- výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch;
- jazykoví garanti v rámci redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávaní jazykoví odborníci vo vzťahu ku gramatickoštylistickým požiadavkám a jazykovej čistote príspevkov.

Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA sa uskutočňuje na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaisťovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmernením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Publikácia príspevkov

Publikácia príspevkov v časopise SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia

časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov".

Uprednostňovanie cudzích jazykov v príspevkoch je vítané.

Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje zásadne v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako aj samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na oficiálnej internetovej stránke časopisu http://sei.iuridica.truni.sk.

Štruktúra príspevku

Názov príspevku v pôvodnom jazyku:

- prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v pôvodnom jazyku;

Title of Contribution in English:

- prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v anglickom jazyku
  nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Autor príspevku:

- prosíme uviesť meno, priezvisko a všetky tituly a hodnosti autora;

Abstract in English:

- prosíme uviesť abstrakt v anglickom jazyku, cca 10 riadkov
  nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Key Words in English:

- prosíme uviesť kľúčové slová v anglickom jazyku, cca 10 výrazov
  nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Abstrakt v pôvodnom jazyku:

- prosíme uviesť abstrakt v pôvodnom jazyku, cca 10 riadkov;

Kľúčové slová v pôvodnom jazyku:

- prosíme uviesť kľúčové slová v pôvodnom jazyku, cca 10 výrazov;

Text príspevku:

- prosíme uviesť v štruktúre úvod, jadro, záver; v členení na kapitoly, prípadne podkapitoly; príspevok môže obsahovať tabuľky, grafy, schémy, obrázky a podobne, je však nevyhnutné uviesť ich prameň so všetkými povinnými bibliografickými údajmi v plnom rozsahu; poznámky a odkazy na literatúru prosíme uvádzať v poznámke pod čiarou podľa platnej bibliografickej normy
  Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby všetka použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Literatúra:

- prosíme uviesť zoznam použitej literatúry podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)
  Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Kontakt na autora:

- prosíme dodržať nižšie uvedenú vzorovú štruktúru informácie o kontakte na autora príspevku:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
jana.koprlova@gmail.com

Texty príspevkov je možné prijímať výhradne v elektronickej podobe vo formáte dokumentu textového editora MS Word. V textoch príspevkoch odporúčame použiť štandardizované typy a veľkosti písma, riadkovania, ako aj formátovania textu.

Texty príspevkov zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Vaše otázky v prípade nejasností či potreby poskytnutia dodatočných informácií zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Tešíme sa na Váš príspevok!

S úctou,

redakcia SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Information for Authors

Basic Information

The journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, represented first of all by following branches of law:

- legal history;
- theory of law;
- roman law;
- canon law;
- constitutional law;
- human rights & fundamental freedoms;
- international law;
- European law;
- civil law;
- economic law & trade law;
- labour law;
- social security law;
- administrative law;
- environmental law;
- financial law;
- intellectual property law;
- criminal law and criminology,

connected to the key areas of social science disciplines in the broadest understanding, those represent above all:

- international relations;
- public policy;
- public administration;
- psychology;
- sociology;
- demography;
- management and marketing;
- international economic relations;
- world economy, transnational economies and national economies.

The journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA offers a platform for publication of contributions in the form of:

- separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles
  the expected minimum extent related to one study covers 10 standard pages, the maximum extent is not limited;
- essays on current social topics or events
  the expected minimum extent related to one essay covers 5 standard pages, the maximum extent is not limited;
- reviews on publications related to the main orientation of the journal
  the expected minimum extent related to one review covers 3 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also the front cover picture of the reviewed publication in the sufficient largeness;
- information as well as reports connected with the inherent mission of the journal
  the expected minimum extent related to one information or report covers 2 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also photo documents or other picture material of accompanying character in the sufficient largeness.

The journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on:

- March 31st – spring edition;
- June 30th – summer edition;
- September 30th – autumn edition;
- December 31st – winter edition.

The journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA.

The journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA accepts and publishes contributions in languages:

- Slovak language;
- Czech language;
- English language;
- German language;
- Russian language;
- French language;
- Spanish language;
- Polish language;

- Serbian language;
- Slovenian language;
- Chinese language;
- Japanese language;
- Persian language Dari;
- by mutual agreement in relation to current possibilities of the editorial office also in other world languages.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA have:

- special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions;
- editor in chief in relation to the formal aspects of contributions;
- executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions;
- language supervisors within the journal's editorial board and in well-founded cases also recognized language experts in relation to the grammar and stylistic requirements and linguistic purity of contributions.

Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 215-220
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Publication of Contributions

Publication of contributions in the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Favouring the foreign languages in contributions is welcome.

Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors' contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal's official website: http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/.

Structure of Contribution

Title of Contribution in Original Language:

- please specify title, eventually subtitle of contribution in original language;

Title of Contribution in English:

- please specify title, eventually subtitle of contribution in English *not required in the case of English as the language of the original*;

Author of Contribution:

- please specify author's given name, surname and all academic degrees;

Abstract in English:

- please specify abstract in English, circa 10 rows *not required in the case of English as the language of the original*;

Key Words in English:

- please specify key words in English, circa 10 words
  not required in the case of English as the language of the original;

Abstract in Original Language:

- please specify abstract in original language, circa 10 rows;

Key Words in Original Language:

- please specify key words in original language, circa 10 words;

Text of Contribution:

- please specify in following structure: introduction, main text, conclusions; text broken down into chapters, eventually subchapters; the contribution may include sheets, charts, figures, pictures, etc., but it is necessary to indicate their sources with all obligatory bibliographic details in the full extent; notes and references to literature, please, specify in the footnote according to current bibliographic standards
  Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Literature:

- please specify a complete bibliography of all sources according to current bibliographic standards (ISO 690)
  Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Author's Contact:

- please follow the below mentioned model structure of contact information on the author of contribution:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava

Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

Contribution manuscripts can be accepted only in electronic version in the format of the text editor MS Word document. Applying the standardized types and font sizes, line spacing as well as text formatting in the contribution manuscripts is highly recommended.

Your contribution manuscripts send, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

In the case of any uncertainty or necessity of providing additional information send your questions, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

We are looking forward to your contribution!

Yours faithfully,

Team SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 221-224
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Etický kódex

Článok I. Všeobecné ustanovenia

Medzinárodný internetový vedecký časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA (ďalej len „časopis“) vydáva Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, prelínajúcimi sa s ťažiskovými oblasťami spoločensko-vedných disciplín. Redakcia časopisu sídli v priestoroch Právnickej fakulty na Kollárovej ulici č. 10 v Trnave.

Časopis má charakter vedeckého recenzovaného časopisu, ktorý vychádza v on-line elektronickej podobe pravidelne štyrikrát ročne na oficiálnej webovej stránke časopisu http://sei.iuridica.truni.sk. Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako i samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na webovej stránke časopisu.

Časopis ponúka podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok problematiky dejín práva, teórie práva, rímskeho práva, cirkevného práva, ústavného práva; ľudských práv a základných slobôd, medzinárodného práva, európskeho práva, občianskeho práva, hospodárskeho práva a obchodného práva, pracovného práva, práva sociálneho zabezpečenia, správneho práva, práva životného prostredia; finančného práva, práva duševného vlastníctva, trestného práva a kriminológie, v kontexte ich najširších interdisciplinárnych interferencií na úrovni spoločensko-vedných oblastí, ku ktorým patria najmä medzinárodné vzťahy, verejná politika, verejná správa, psychológia, sociológia, demografia, manažment a marketing, medzinárodné ekonomické vzťahy, ako aj svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Webová stránka časopisu ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súbežne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre slabozrakých čitateľov paralelne v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 221-224
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Článok II. Zodpovednosť a publikácia príspevkov

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise predkladajú. Autori príspevkov vedecky či pedagogicky pôsobia v zodpovedajúcich oblastiach zamerania časopisu a majú ukončené zodpovedajúce akademické vzdelanie na úrovni minimálne druhého stupňa vysokoškolského štúdia.

V súlade s vyššie uvedeným ustanovením sa automaticky so zodpovedajúcim odôvodnením zamietajú príspevky už preukázateľne publikované, ako aj príspevky, ktoré napĺňajú skutkovú podstatu plagiátu či neoprávneného, respektíve nezákonného zásahu do autorského práva podľa autorského zákona v platnom znení.

Informácie pre autorov zverejnené na webovej stránke časopisu sú záväzné. Uprednostňovanie cudzích jazykov v príspevkoch je vítané.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise nesú odborní garanti z radov členov redakčnej rady a redakčného okruhu časopisu zodpovedajúci za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov, hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov, výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch, jazykoví garanti v rámci redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávaní jazykoví odborníci vo vzťahu ku gramaticko-štylistickým požiadavkám a jazykovej čistote príspevkov.

Publikácia príspevkov v časopise sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Článok III. Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise sa uskutočňuje nezávisle a nestranne na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaisťovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmernením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Príspevky sa so zodpovedajúcim písomným odôvodnením automaticky zamietajú v prípadoch, pokiaľ:

- autor príspevku preukázateľne nemá ukončené úplné vysokoškolské vzdelanie, t.j. vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa;
- príspevok preukázateľne nezodpovedá minimálnym štandardom a štandardným kritériám vedeckej etiky, ktoré sa kladú a sú všeobecne vedeckou verejnosťou a vedeckou obcou uznávané vo vzťahu k príspevkom danej kategórie (štúdie, eseje, recenzie publikácií, informácie alebo správy), či už z hľadiska rozsahu, náplne, metodologických východísk, použitej metodológie, a podobne, ako aj z hľadiska správneho, úplného a vedecky korektného uvádzania všetkých použitých bibliografických odkazov.

Článok IV. Vyhlásenie o pristúpení ku kódexom a zásadám publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku

Časopis v plnej miere uplatňuje a dodržiava kódexy a zásady publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku (Committee on Publication Ethics COPE) zverejnené na webovej stránke Komisie pre publikačnú etiku http://publicationethics.org/. Uvedené zásady a pravidlá publikačnej etiky sú záväzné pre autorov príspevkov, redakčnú radu časopisu, redaktorov a redakciu časopisu, recenzentov príspevkov, ako aj vydavateľa časopisu.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, ročník V., číslo 1, s. 221-224
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Článok V. Nezávislosť a nestrannosť

Časopis je nezávislým a nestranným medzinárodným vedeckým internetovým periodikom.

Článok VI. Rozhodný právny poriadok

Časopis a všetky s ním súvisiace právne skutočnosti a právne úkony sa riadia právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Trnava 31. december 2013

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 225-228
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Code of Ethics

Article I. General Provisions

International scientific online journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA (hereinafter only "journal") is published by the Faculty of Law at Trnava University in Trnava, and it thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels connected to the key areas of social science disciplines. The journal's editorial office resides in premises of the Faculty of Law in Kollárova Street No. 10 in Trnava, Slovakia.

The journal has the nature of a scientific peer-reviewed journal, which is issued in an electronic on-line version regularly four times a year on the official website of the journal http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/. Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors' contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal's official website.

The journal provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in questions of legal history, theory of law, roman law, canon law, constitutional law, human rights & fundamental freedoms, international law, European law, civil law, economic law & trade law, labour law, social security law, administrative law, environmental law, financial law, intellectual property law, criminal law and criminology, in context of their broadest interdisciplinary interference with areas of social science disciplines, those represent above all international relations, public policy, public administration, psychology, sociology, demography, management and marketing, international economic relations as well as world economy, transnational economies and national economies.

The website of the journal offers the reading public contributions in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface, both parallel in the Slovak, English as well as German languages. In all those languages the journal's editorial office provides also feedback communication.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 225-228
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Article II. Responsibility and Publication of Contributions

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal. Contributors are scientifically or pedagogically engaged in areas corresponding with the main orientation of the journal and they have completed adequate academic qualification, at least the second degree of academic education.

In accordance with the foregoing provision shall be automatically with the adequate justification rejected contributions those have been provably already published as well as contributions those constitute the merits of plagiarism or of unauthorized, respectively illegal interference with the copyright under the protection of the Copyright Act in force.

Information for authors published on the journal's website is binding. Favouring the foreign languages in contributions is welcome.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal have special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions, editor in chief in relation to the formal aspects of contributions, executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions, language supervisors within the journal's editorial board and in well-founded cases also recognized language experts in relation to the grammar and stylistic requirements and linguistic purity of contributions.

Publication of contributions in the journal is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Article III. Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized independently and impartially by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Contributions will be with adequate written justification automatically rejected in cases, if:

- the contributor hasn't provably completed the entire university education, i.e. the academic qualification of the second degree;
- contribution provably doesn't comply with the minimum standards and standard criteria of scientific ethics, which are imposed and generally respected by the scientific public and scientific community in relation to contributions of the given category (studies, essays, reviews on publications, information or reports), whether in terms of extent, content, methodological assumptions, applied methodology and similarly, or in terms of a proper, complete and scientifically correct indicating all the bibliographic references.

Article IV. Declaration of Accession to Codes and Principles of Publication Ethics of the Committee on Publication Ethics

The journal fully exercises and observes codes and principles of publication ethics of the Committee on Publication Ethics COPE published on the website of the Committee on Publication Ethics http://publicationethics.org/. Listed principles and guidelines of publication ethics are binding for contributors, journal's editorial board, journal's editors and editorial office, contribution reviewers as well as journal's publisher.

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA
2017, Volume V., Issue 1, Pages 225-228
http://sei.iuridica.truni.sk
ISSN 1339-5467

Article V. Independence and Impartiality

The journal is an independent and impartial international scientific online journal.

Article VI. Determining Law

The journal and all the related legal facts and legal actions are governed by the law of the Slovak Republic.

Trnava, Slovakia, December 31st, 2013

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach

International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context

Vydáva:
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

Issued by:
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

Vychádza štvrťročne

Issued Quarterly

2017, ročník V.

2017, Volume V.

URL časopisu:
http://sei.iuridica.truni.sk

Journal's URL:
http://sei.iuridica.truni.sk

Poštová adresa redakcie:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika

Editorial Office Postal Address:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic

E-mailová adresa redakcie:
sei.journal@gmail.com

Editorial Office E-mail Address:
sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Editor in Chief:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Výkonný redaktor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

Executive Editor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

© Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

ISSN 1339-5467